

Onsdagen den 7 juni

Kl. 09.00

*Förlängning av riks-
mötet*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Förlängning av riksmötet

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Talmanskonferensen har beslutat föreslå kammaren att förlänga riksmötet t.o.m. den 8 juni.

Kammaren beslöt att riksmötet fick pågå t.o.m. torsdagen den 8 juni 1989.

2 § Anf. 2 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att torsdagens arbetsplenum tar sin början kl. 09.00.

3 § Justerades protokollet för den 30 maj.

4 § Till kammarkansliet hade inkommit följande ansökan om entledigande:

Härmed hemställer jag om entledigande från mitt uppdrag som ledamot av Sveriges riksdag fr.o.m. den 1 oktober 1989.

Stockholm den 5 juni 1989

Karin Ahrland

Framställningen bifölls av kammaren.

5 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1988/89:UbU31 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

Tredje vice talmannen meddelade att finansutskottets betänkanden 30 och 36 skulle debatteras i ett sammanhang.

Den ekonomiska politiken, m.m.

Anf. 3 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! När jag inträdde i finansutskottet för tio år sedan, satt Kjell-Olof Feldt fortfarande på andra sidan bordet. Sedan 1981 har vi haft minoritetsregeringar, vilket betytt att budgetförslag inte varit garanterade majoritet. Men aldrig förr har jag upplevt en sådan röra som under de senaste veckorna, när finansutskottet försökt lägga fast den ekonomisk-politiska kursen. Det är inte svårt att instämma i LO-ekonomernas slutsats att socialdemokraterna håller på att tappa greppet om den ekonomiska politiken.

Till denna röra bidrog i hög grad regeringen genom att i kompletteringspropositionens form presentera vad som var nästan ett helt nytt budgetförslag. Ovanpå detta hängdes dessutom ärenden som inte hade det minsta med ekonomisk politik att göra. Det verkar som om regeringen har svarat på riksdagens ansträngningar att få en jämnare arbetsfördelning under våren genom att vänta med sina förslag till senast möjliga tidpunkt. Detta förfaringsätt har tidigare kritiserats från denna talarstol, och det är med tillfredsställelse jag konstaterar att ett enigt utskott har bifallit ett moderat motionsyrkande om att riksdagen nu skall ge regeringen sitt missnöje till känna på denna punkt.

Att vi nu upplever den stora oredans tid beror emellertid inte bara på det formella tillvägagångssättet. En starkt bidragande orsak är tankeoreda hos regeringen.

I valrörelsen medgav t.o.m. finansministern själv att han gjort sig skyldig till ett tankefel, när han hävdade att en marginalsattesänkning måste finansieras genom höjning av annan skatt. Under hösten förekom det sedan från finansdepartementets sida mycket tal om utbudsekonomi genom skattelättnader och avreglering. I en tidningsintervju avgav finansministern följande bekännelse:

”Jag tror inte på ’fine tuning’ lika mycket som förut ... Hushållen har tillgångar på tusen miljarder – belånade till 350 miljarder. Därmed har hushållen stora möjligheter att parera exempelvis en skattehöjning. Man drar inte ned konsumtionen för att finansministern drar åt svängremmen en aning.”

I praktiken handlade visserligen regeringen annorlunda, t.ex. genom förslaget om en vinstskatt. Men i finansplanen i januari höll Kjell-Olof Feldt ändå fast vid sina nyvunna insikter:

"Den strama finanspolitiken bör drivas vidare även under kommande år. Därvid bör inte höjningar av skattetrycket användas som finanspolitiskt instrument. Det totala skattetrycket bör inte stiga ytterligare. Höga skattesatser orsakar störningar i ekonomin och skattehöjningar försvårar möjligheterna att få ned pris- och löneökningstakten i nivå med den i våra konkurrentländer." Det var så sant som det var sagt.

Så kom då kompletteringspropositionen. Trots att den var omfångsrik och innehöll mycket som inte hörde dit, var det ändå åtskilligt som saknades. Den i finansplanen utlovade utgiftspolitiska strategin var inte färdig för presentation, vilket får sägas vara anmärkningsvärt med hänsyn till att ändå den slutliga budgetregleringen står för dörren. Vidare hade det tänkta programmet för den offentliga sektorns förnyelse reducerats till några allmänna fraser samt synpunkter på huvudmannaskapet för skola och äldreomsorg. Men vad värre var: vad den ekonomiska politiken beträffar innebar den reviderade finansplanen ett återfall i högskattepolitik och selektiva styråtgärder.

Det bärande temat var överhettning. Men finansministern förefaller ha missat att detta fenomen denna gång härrör från utbuds- och inte från efterfrågesidan. Det är inte många år sedan vi skulle ha betraktat tillväxttal under 2 % som tecken på avmattning. Den privata konsumtionen växer inte heller i någon anmärkningsvärt hög takt. Omsättningen i detaljhandeln är hittills i år oförändrad jämfört med förra året, och bilförsäljningen har sjunkit med 10 %. Och någon statsfinansiell lössläpplighet kan man då rakt inte tala om, när statsbudgeten visar överskott och den offentliga sektorns finansiella sparande ligger kring 30 miljarder kronor.

Trots detta bestod alltså finansministerns åtgärds paket mest av skattehöjningar. Glömd var misstron mot efterfrågestyrning av keynesiansk modell. Borta var föresatsen att inte höja skattetrycket. Helt förflyktigad var den vishet som låg i konstaterandet några månader tidigare att höga skattesatser orsakar störningar i ekonomin och att skattehöjningar försvårar möjligheterna att få ned pris- och löneökningstakten i nivå med den i våra konkurrentländer.

Herr talman! Regeringens ekonomiska politik framstod i detta läge som ytterligt motsägelsefull. Det var inte bara det att regeringen under det gångna halvåret brukat säga en sak och göra en annan. Och inte heller i första hand det att regeringen i finansplanen förespråkade en viss linje och nu i kompletteringspropositionen förordade motsatsen. Mest anmärkningsvärd var trots allt motsättningen mellan vad regeringen sade sig vilja åstadkomma och vad som kunde bedömas bli resultatet.

Jag måste fråga finansministern: Hur kan regeringen tro sig kunna bekämpa inflationen genom prishöjande skatteskalpningar? Hur tänker man sig att kostnadsstegringen skall kunna hållas tillbaka genom att arbetskraftskostnaderna höjs? Hur kan man över huvud taget föreställa sig att lönerörelsen skulle kunna underlättas av åtgärder som försämrar reallönerna för arbetstagarna och höjer kostnaderna för arbetsgivarna? Hur resonerar man, när i en tid av brist på arbetskraft åtgärder sätts in som måste reducera arbetsutbudet?

Dessa frågor kan inte besvaras på ett vettigt sätt. Vad kan då ligga bakom en sådan till synes huvudlös politik? Jag tror att förklaringen står att finna i en

blandning av ilska och besvikelse. Ilskan riktar sig mot arbetsmarknadens parter, som dristat sig att överskrida finansministerns beställning på lönehöjningar av viss storlek i år och nästa år. Besvikelsen är en följd av kanslihushögerns misslyckande med att övervinna rörelsefundamentalisternas motstånd mot en omläggning av kursen i utbudsekonomisk riktning.

Med detta konstaterande skulle man, herr talman, egentligen kunna lämna finansministern i fred resten av dagen, ty den uppgörelse om den ekonomiska politiken som träffats under utskottsbehandlingen har inte mycket gemensamt med vad regeringen ursprungligen föreslog. Kjell-Olof Feldt har visserligen sagt sig vara nöjd med den åtstramning som blir resultatet. Det framstår som överraskande, minst sagt, med hänsyn till att budgetsaldot har försvagats med ca 18 miljarder. Detta är nu delvis en synvillia orsakad av att vissa statsinkomster läggs utanför budgeten. Men jag kan inte tänka mig att finansministern är tillfredsställd med att socialdemokrater och centerpartister har enats om sådana produktionshämmande, utvecklingsfientliga vänssteråndpunkter som skärpta energiskatter och investeringsskatt. Det är inte kanslihushögerns linje.

Liksom det ursprungliga förslaget innebär resultatet av utskottsarbetet att fel problem angrips med fel metod. Det har visserligen blivit mindre av regelrätta skattehöjningar, men mer av regleringar och politisk styrning. Hoppet om en kursomläggning i riktning mot ökad marknadsekonomi och större handlingsfrihet för medborgarna har fått en knäck. Tidpunkten för en sådan frigörelse skjuts ännu längre in i en oviss framtid. För detta får centerpartiet ta på sig ett stort ansvar utöver det ansvar som det nu iklätt sig för kommande ekonomiska svårigheter till följd av de beslut som skall fattas här i dag.

Finansutskottets socialdemokrater med Anna-Greta Leijon i spetsen är kanske glada över att ha funnit en partner och på så sätt ha räddat regeringens fortbestånd. Men såväl uppträdandet under utskottsarbetet som föreliggande förslag ger intryck av att man sökt en uppgörelse bokstavligt talat till varje pris. Kompromissen vittnar inte om någon omsorg om rikets affärer utan får ses som en rent politisk handling. Utöver brådskan, improvisationerna och vägran att underkasta i hast framtagna lagförslag en lagteknisk prövning har man givit efter för ett slags oreflekterad Stockholms-fientlighet. Hur detta rimmar med socialdemokraternas strävan att förbättra sin ställning bland väljarna i storstadsområdena begriper jag inte.

Årets panikpaket gör faktiskt skäl för benämningen i dubbel bemärkelse. Inte nog med att finansministern efter vanligheten i panik ville höja olika skatter. Sedan greps socialdemokraterna i riksdagen av panik i sökandet efter utvägar för att rädda regeringens ansikte.

Med hänsyn till tidspressen är det inte så konstigt att även utskottsbetänkandet är fullt av motsägelser. Jag skall nöja mig med att ta fram en passus, som jag måste be att finansutskottets ordförande förklarar. På s. 75 heter det att den av finansutskottet förordade höjningen av energiskatterna kan ses som ett led i den för år 1990 planerade skattesänkningen på arbete – genom t.ex. sänkta skattesatser och/eller skattereduktion. För det första undrar jag hur en skattehöjning kan sägas vara ett led i en skattesänkning. För det andra vill jag gärna höra varför man talar om en skattesänkning på arbete – är det

meningen att man i fortsättningen skall göra skillnad vid inkomstbeskattningen mellan förvärvsinkomster och kapitalinkomster? Och för det tredje är det naturligtvis intressant att få veta hur den inkomstskattesänkningen skall se ut som borde vara presenterad redan i januari och allra senast innan budgetåret börjar. Skall den ha formen av sänkta marginalsatser, eller kan den verkligen enligt socialdemokraternas mening få formen av en skattereduktion, vilket ju skulle betyda att man går i motsatt riktning mot den stora omläggning 1991 som det talas så mycket om?

Medan jag ändå besvarar Anna-Greta Leijon skulle jag också vilja höra henne förklara nästa mening på s. 75 i betänkandet. Det står där: "Utskottet utgår från att den höjning av fastighetsskatten, som utskottet förordat, inte kommer att höja skattekvoten." Vad är det fråga om egentligen? Har man kommit på någon ny, hittills okänd redovisningsform, som gör att en skattehöjning inte behöver registreras som en skärpning av skattetrycket? Eller är det bara en besvärjelse, med vilken man hoppas kunna betvinga något som rimligen inte går att undvika?

Herr talman! Ser man på utgången av utskottsbehandlingen i sak, borde egentligen vi moderater ha skäl att känna oss rätt nöjda. I de stora frågorna har propositionen avstyrkts och moderata motionsyrkanden tillstyrkts. Det gäller förslaget om höjning av mervärdesskatten, likaså förslaget om höjd löneskatt och även propån att i ett slag slopa mjölksubventionerna. Men ändå går det inte att känna någon riktig glädje, ty benägenheten att träffa en politisk uppgörelse har varit starkare än strävan att forma en försvarbar ekonomisk politik. Ett bra exempel är barnbidraget. Det föreslogs höjt för att kompensera höjningen av mjölkpriset och kanske också moms. Nu sker inget av detta. Ändå höjs barnbidraget mer än vad som ursprungligen föreslogs. Vad ligger det för åtstramning i detta?

Belysande för prioriteringen av politik framför ekonomi är också alla dessa nya påfund som har tillkommit. Till dem hör förslaget om tvångssparande. Jag kan hålla med om att sparande är bättre än skattehöjningar. Men tvångssparande är en form av beskattning. Behovet av tvång är ju ett uttryck för att villkoren är så dåliga att sparandet inte kommer till stånd frivilligt. Vår uppgift som politiker är att skapa sådana förutsättningar som gör det förenligt med människors intresse att spara. Vi moderater har många gånger här i riksdagen framhållit att det kräver åtgärder av både generell natur, främst sänkt skattetryck och stabila spelregler, och särskilda stimulanser av inte minst långsiktigt bundet sparande, där medlen kanaliseras till näringslivets utbyggnad. Just när det gäller åtgärder för att stärka hushållens sparande har det hittills förelegat god åsiktsöverensstämmelse mellan de borgerliga partierna. Det gör det särskilt beklagligt att centern nu har tagit initiativ till tvångsåtgärder.

Utskottsmajoriteten har valt en modell för tvångssparande, som i praktiken fungerar som en marginalsatteskarpning med 3 procentenheter och där pengarna hamnar hos staten, som redan har ett stort sparandeöverskott. Ett tecken på att den ena handen inte vet vad den andra gör är att samtidigt som regeringen erkänner riksgäldskontorets problem med ett allemanssparande som är både dyrt och svårkontrollerat från upplåningssynpunkt, hittar socialdemokraterna i riksdagen på något som får exakt samma verkan.

Någon nämnvärd åtstramning skall man heller inte räkna med. Vi borde ha lärt oss vid det här laget – och finansministerns av mig tidigare citerade uttalande tyder på att insikten trängt in i kanslihuset – att människor i vad de upplever som goda tider slår vakt om och helst vill något utvidga sitt utrymme för privat konsumtion. Skattehöjningar – särskilt om de presenteras som endast tillfälliga – kompenseras då med minskat sparande eller ökad upplåning. Den enda grupp som verkligen får känna av effekterna av ett tvångssparande blir då de låginkomsttagare som har så små ekonomiska marginaler att de inte ens övergångsvis klarar ökade kreditkostnader.

Själva utformningen av tvångssparandet är också full av egendomligheter. Både underlaget och formen för uttag av skatt skiljer mellan de två år som uppbörden skall ske. Och kan finansutskottets ordförande förklara det rättvisa i att av två personer med samma inkomst den som bor i en högskattekommun och därför redan från början har ett mindre utrymme för privat konsumtion skall tvingas spara mera än den som bor i en lågskattekommun och därför – allt annat lika – har mera över att spara av? Är det någon ny uttolkning av den hedervärda principen om skatt efter bärkraft? Och hur kan Anna-Greta Leijon vara så säker på att det just vid årsskiftet 1990-1991 inträder en konjunkturdämpning, som gör det lämpligt att då upphöra med denna extra påлага och att sedan under den följande tiden återbetala pengarna? För de kommer väl säkert att återbetalas, Anna-Greta Leijon?

Med stor säkerhet kommer ett tvångssparande, som föranleder frågor av detta slag, att utlösa negativa reaktioner, vilket tyvärr kan påverka inställningen till sparande i allmänhet. Ser man till den stabiliseringspolitiska åtstramningseffekten, kan åtgärden närmast liknas vid ett kraftfullt slag rakt ut i tomma luften.

Det kan man tyvärr inte säga om de föreslagna skärpningarna av olika energiskatter. Jag ser socialdemokraternas beredvillighet att gå de produktions- och tillväxtfientliga krafterna till mötes på denna punkt som ett förebud om att vi inte kan vänta någon omprövning av beslutet om förtida avveckling av kärnkraften. Vad värre är – näringslivet kan uppfatta det som en tydlig signal om vart dess framtida utbyggnad inte skall förläggas.

Samma verkan får naturligtvis införandet av en investeringsskatt och förhöjd fastighetsskatt i Stockholm – Uppsala-regionen. Detta uppslag fanns inte i propositionen utan har framkommit under riksdagsbehandlingen. Utformningen präglas av det godtycke som olika slags tillfälligheter kan ge upphov till. Ursprunget till den slutliga kompromissen är regeringens förslag om en förhöjd löneskatt i alla Stockholmskommuner utom Norrtälje. I den moderata partimotionen pekade vi på den snedhet som skulle uppkomma mellan Astra i Södertälje och Pharmacia i Uppsala liksom mellan Scania i Södertälje och Volvo i Göteborg. Det tycks ha lett till att även Södertälje kommun undantagits. Å andra sidan har Uppsala tillkommit, vilket betyder att skevheten mellan Astra och Pharmacia består men nu åt andra hållet. En kommun i Stockholms län som sannerligen inte är överhettad är Nynäshamn, men den skall drabbas av de nya pålagorna. Om detta beror på att denna ort i min valkrets inte var omnämnd i den moderata motionen, ber jag Nynäshamn så mycket om ursäkt.

Även den tidsmässiga avgränsningen är anmärkningsvärd. Det var så brått

att stoppa planerade kontorsbyggen att ett utskottsbetänkande måste snabblevereras till kammaren, utan att vi reservanter fick tid att utveckla våra synpunkter i sak. Vad fastighetsskatten beträffar kan höjningen inte väntas påverka skatteuppbörden förrän tidigast som fyllnadsbetalning i april 1991 och förmodligen till största delen som kvarskatt våren 1992. Det är uppenbart att detta inte på något sätt kan bidra till en snabb avsvalkning av vad som beskrivs som en akut överhettning just nu.

Det av utskottsmajoriteten uppgivna syftet med den höjda fastighetsskatten är att dämpa prisutvecklingen på kontorsfastigheter. Den effekten skall man inte alls räkna med. Investeringskatten på nya kontorslokaler verkar rimligen i riktning mot en knapphetsprisstegring på området. Själva fastighetsskatten slår ju väldigt ojämnt, eftersom kontor som är belägna i industri- och bostadsfastigheter går fria och dessutom hyreskontrakten i allmänhet är så skrivna att skatten vältras vidare till hyresgästerna. Nej, vad det rör sig om är helt enkelt ett utslag av Stockholmsfientlighet, som särskilt drabbar de många små tjänsteföretag som etablerats i detta område. Då hör man betänka att den skada som tillfogas huvudstaden knappast kommer glesbygden till nytta. Resultatet blir i stället att lokalisering sker till större städer i andra länder, där man inte anlägger samma provinsiella synsätt som här uppe i vårt nordliga hörn.

En annan innovation i finansutskottet är förslaget om en arbetsmiljöavgift. Egentligen är det förstås inte något annat än den föreslagna löneskattehöjningen, om än något reducerad. Utskottsmajoriteten talar mycket om att detta ingrepp skall ses som en utbudsstimulerande åtgärd. Tror verkligen Anna-Greta Leijon att en höjd skatt på arbete skall kunna öka arbetsutbudet?

Även underlaget för denna skatt har försetts med godtyckliga avgränsningar. Det heter att småföretagarna har undantagits. Men det är en sanning med betydande modifikation. Den ensamföretagare som driver sin verksamhet i form av handelsbolag eller enskild firma klarar sig undan, medan den som däremot verkar inom ramen för ett aktiebolag får erlægga den nya skatten. Något hopp om utdelning ur den blivande arbetslivsfonden torde han inte hysa. Jag beklagar att man har övergivit den gamla principen att underlaget för arbetsgivaravgifter och egenavgifter skall sammanfalla.

Herr talman! Detta var bara ett axplock bland alla de konstigheter som en närmare granskning av uppgörelsen i finansutskottet avslöjar. Men min uppgift här är främst att bedöma vad effekten kan komma att bli för Sveriges ekonomi. Jag skall göra det genom att återge vad praktiskt taget samstämmiga ekonomer från banker och intresseorganisationer har framhållit den senaste tiden. Det tillstånd som präglar samhällsekonomin – överhettad stagnation – kommer kort sagt att förvärras. Inflationstakten stiger och tillväxten sjunker. Förbättringen av bytesbalansen rör sig endast om felräkningspengar. Slutsatsen blir att svensk ekonomi gar mot en rask försämring.

Eftersom Föreningsbanken kan sägas vara närstående till en av kontrahenterna i uppgörelsen, kan det vara intressant att ta del av dess bedömningar mera i detalj och samtidigt skänka en saknadens tanke till Nils Åsling. Priserna stiger alltså snabbare än vad som tidigare förutsetts både 1989 och

1990, medan ökningstalen blir lägre för privat konsumtion, näringslivets investeringar och totalproduktionen. Sammanlagt för de två åren sänker paketet bruttonationalprodukten med närmare 1 %. Lönkostnaderna stiger däremot snabbare, vilket leder till sämre konkurrenskraft och därmed en lägre ökning av exporten. Vidare ökar tillväxten i den offentliga konsumtionen – genom att denna undantas från åtstramningen kommer den att svara för halva den ekonomiska tillväxten i Sverige nästa år. Det betyder i sin tur att arbetskraft går över från det privata näringslivet till den offentliga sektorn. Så långt Föreningsbankens ekonomer.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att paketet inte åstadkommer någon nämnvärd åtstramning och framför allt – och det är mest allvarligt – att det inte löser Sveriges långsiktiga ekonomiska problem, som inte består i för stor efterfrågan utan ligger på produktionssidan.

Vad som i stället borde göras framgår av den för moderaterna och folkpartiet gemensamma reservationen 47. Där redovisas en politik som skapar förutsättningar för tillväxt och därigenom stigande välfärd. Grundläggande är respekten för hushållens och företagens krav på stabila spelregler. Inriktningen skall vara att undanröja tillväxthinder och stimulera ekonomins utbudssida, så att man utan efterfrågebegränsande åtgärder kan bibehålla dagens förhållandevis måttliga konsumtionsökning samtidigt som samhälls-ekonomisk balans upprätthålls.

Det främsta tillväxthindret är det hårda skattetrycket. Vi ser det som nödvändigt att redan nästa år ta ett rejält steg mot lägre marginalsatser, samtidigt som det automatiska inflationsskyddet för skatteskalen återinförs. Denna skattepolitik är också nödvändig för att få till stånd en frivillig ökning av hushållens sparande.

Den nödvändiga stramheten i finanspolitiken skall uppnås genom en restriktiv utgiftspolitik. I samband härmed blir det aktuellt att sälja statliga företag till enskilda intressen. Med intresse har jag noterat att regeringens egen utredare, en tidigare tjänsteman på Metallindustriarbetareförbundet, har föreslagit privatisering av statliga företag i en omfattning av mellan 40 och 50 miljarder. Låt oss trots industriministerns morranden hoppas att detta inte stannar vid en senkommen påminnelse om kanslihushögerns tidigare ambitioner.

Tillväxthinder kan också lösas upp genom avreglering. De offentliga tjänstemonopolen skall brytas, så att det blir utrymme för enskilda alternativ inom exempelvis barnomsorg, utbildning och sjukvård. Det gäller också att få till stånd en ökad rörlighet på arbets- och bostadsmarknaderna.

Till kravet på fasta spelregler hör också en konsekvent växelkurspolitik. I reservation 56 förordar utskottets moderater och folkpartister en anknytning av den svenska kronan till EMS. Finansministern har ju nyligen varit ute i Europa och orienterat sig om det pågående integrationsarbetet. Då har han kanske också tänkt ut ett besked på frågan vari det kloka ligger i en ordning som under de senaste åren inneburit att kronan revalverats mot D-marken, och det i en ökande takt under senare tid.

Så här borde alltså enligt vår reservationsvis framförda mening den ekonomiska politiken föras. Men så blir det inte. Majoritetens är betryggande för en uppläggning, som alltså innebär högre inflationstakt, snabbare

kostnadsstegring, fortsatta stora underskott i bytesbalansen och avtagande tillväxt. Det sägs numera om vissa EG-länder liksom om både Nordamerika och Sydostasien att det där växer så det knakar. I Sverige knakar det utan att det växer. Vi måste tyvärr räkna med att vårt land genom den föreslagna ekonomiska politiken befäster sin bottenplacering i den internationella tillväxtligan, vilket betyder att välfärdsutvecklingen här hemma blir sämre än i andra jämförbara länder. Bilden blir inte ljusare av att den stora skatteomläggning som många knutit förhoppningar till i det uppkomna läget förefaller vara mera avlägsen än någonsin.

I synnerhet sedan valutaregleringen nu avskaffats kan ändå en omläggning av kursen i marknadsekonomisk och utbudsstimulerande riktning inte i längden undvikas. Uppgörelsen mellan socialdemokraterna och centerpartiet i finansutskottet innebär tyvärr ett steg tillbaka. Jag tror att finansministern är medveten om detta. Förhoppningsvis skall han någon gång i en inte alltför avlägsen framtid kunna få sina partikamrater att ta fasta på att det här i kammaren går att bilda majoritet för en mer framåtsyftande politik. I avvaktan på detta yrkar jag, herr talman, bifall till de reservationer till finansutskottets betänkande nr 30 som de moderata ledamöterna står bakom.

Anf. 4 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Finansutskottets betänkanden 30 och 36 beskriver en ekonomisk politik som är resultatet av en omfattande kohandel mellan socialdemokrater och centerpartister. Det som till slut rekommenderas av denna röd-gröna koalition – passande tryckt i en röd och en grön liten bok – är tredjesorteringen av ekonomisk-politiska åtgärder. Det är inte vad någon ville ha i första hand, inte ens i andra hand, dvs. inte ens sekunda vara. Det är ett hopkok på vad som blev över – tredjesorteringen.

Principen – om det finns någon – förefaller ha varit att blanda och ge och sedan slumpmässigt dra några kort ur en kortlek med skattehöjningar.

Beredningen av lagarna om tvångssparande och skattehöjningar har varit under all kritik. Någon lagrådsgranskning har inte skett av förslagen om arbetsmiljöavgift, investeringsskatt eller extra fastighetsskatt. Vi krävde lagrådsgranskning när frågan behandlades i utskottet, men en majoritet röstade emot. Det skäl som anfördes var att fördröjningen skulle skapa "avsevärt men". "Avsevärt men" skulle möjligen uppkomma för några av riksdagens ledamöter som skulle behöva vara kvar i Stockholm några dagar till. Men jag anser inte att det är ett acceptabelt skäl för att inte bereda lagförslag. Och det kan rimligen inte gälla den extra fastighetsskatten, eftersom den skall tas ut först vid 1991 års taxering, dvs. för inkomståret 1990. Lagrådet skulle ha kunnat granska förslaget hela sommaren och beslut skulle ha kunnat fattas i höst.

Inte ens de utskott i riksdagen som är närmast berörda och har sakkunskap på området har fått yttra sig över lagförslagen. Detta är sannerligen inte ett tillvägagångssätt som är ägnat att stärka riksdagens betydelse och anseende, vilket centerpartiet tydligen tycks tro. Det är i stället, menar jag, en mycket anmärkningsvärd nonchalans när det gäller tillvägagångssättet vid lagstiftning.

Att socialdemokraterna är nonchalanta vid stiftandet av lagar har de visat med önskvärd tydlighet flera gånger. Precis samma brist på granskning fanns nämligen i fråga om den särskilda skatten på företagsvinster, en av finansministerns nyårssmällar.

För exakt en vecka sedan stödde centern här i kammaren en trepartireservation om avslag på vinstskatten, därför att beredningen hade varit bristfällig. Lagrådet hade visserligen fått yttra sig, men anförde att det bara hade haft begränsade möjligheter att "bedöma sådana frågor om lagstiftningens praktiska konsekvenser och tillämpning som avses i 8 kap. 18 § tredje stycket 3-5 regeringsformen".

Exakt samma formulering återkommer i lagrådets yttrande över förslaget till tvångssparande. De andra lagförslagen har lagrådet över huvud taget inte fått yttra sig över.

Då, för en vecka sedan, sade centern, tillsammans med moderater och folkpartister: "Denna brist i beredningsförfarandet är av så allvarlig karaktär att ett avslag på propositionen är motiverat redan av detta skäl."

Nu, bara en vecka senare, struntar centern totalt i detta. Varför, Gunnar Björk? Är det så roligt att gå samman med socialdemokraterna att ni i centern är beredda att åsidosätta lagar och regler på ett sätt som ni fördömde för en vecka sedan?

Hastverk och genvägar har inte varit ovanliga i regeringens politik under de senaste åren. Nu tycks de sprida sig även till riksdagen och dessutom omfattas inte bara av socialdemokrater utan även av centerpartister.

Hela karusellen startade, herr talman, när Kjell-Olof Feldt i den reviderade finansplanen lade fram förslag som så uppenbart stred mot vad han tidigare hade sagt.

I höstas avvisades åtstramning. Även finansutskottets ordförande sade här i kammaren nej till åtstramning "för att det är svårt att i dag se finanspolitiken som ett särskilt verksamt medel mot den lånefinansierade konsumtionsuppgång som driver upp importen". Hon fortsatte: "Och en omplacering av tillgångar och skulder är inte något som man enkelt hejdar med budgetpolitiska insatser." Just det, alldeles riktigt.

I november förra året sade Kjell-Olof Feldt i en intervju, som redan har citerats av Lars Tobisson, men som faktiskt förtjänar att upprepas: "Jag tror inte på 'fine tuning' lika mycket som förut. Hushållen har tillgångar på tusen miljarder kronor – belånade för 350 miljarder. Därmed har hushållen stora möjligheter att parera exempelvis en skattechöjning. Man drar inte ned på konsumtionen kortsiktigt för att finansministern drar åt svängremmen en aning."

I finansdebatten den 8 mars var temat åter att åtgärder inte bör vidtas för att strama åt efterfrågan. Finansministern talade om åtgärder för "att förbättra ekonomins sätt att fungera". Han efterlyste "djärvhet och eftertanke" – vi behöver "tänka nytt och fritt", sade han. Efter de förhoppningar Feldt då väckte måste dagens betänkande och förslag betraktas som platt fall.

Jag vill därför fråga både Anna-Greta Leijon och Kjell-Olof Feldt: Tror ni på vad ni säger? Eller vad är det som har hänt sedan den 8 mars som fått er att helt ändra åsikt?

Herr talman! Om man antar att åtstramning verkligen vore önskvärd, blir

nästa fråga om de föreslagna åtgärderna får sådana effekter. Här tycks det föreligga stor oklarhet, och motstridiga besked ges på var och varannan sida i betänkandet.

Arbetsmiljöavgiften drar in 6,6 miljarder kronor under budgetåret, sägs det, till en ny kollektiv fond. Åtstramning, säger socialdemokraterna och centern. Men på nästa sida står att pengarna genast skall användas för olika insatser. Vad gäller?

De höjda energiskatterna drar in 2,7 miljarder under budgetåret. Åtstramning, säger socialdemokraterna och centern. Men pengarna skall användas för att sänka inkomstskatten och skatter på arbete, säger de sedan. Vad gäller? Just på denna punkt finns tydligen oenighet mellan socialdemokraterna och centern. I debatten i går kväll om kommunernas ekonomi hävdade centern att det inte skulle bli någon åtstramning av de höjda energiskatterna, medan socialdemokraternas talesman hävdade motsatsen. Jag upprepar därför min fråga till finansutskottets ordförande: Vad gäller?

Straffskatterna i Stockholm-Uppsala-området – investeringsskatten och den extra fastighetsskatten – antas dra in mellan 0,5 och 1 miljard kronor. Åtstramning, säger socialdemokraterna och centern, trots att pengarna inte betalas in förrän 1991 eller 1992. Och pengarna skall användas för att stimulera bostadsbyggandet i regionen, säger de sedan. Vad gäller egentligen?

Det verkar, såvitt jag kan förstå, inte alls handla om åtstramning utan rätt och slätt om den gamla vanliga socialdemokratiska skattehöjningspolitiken för att betala för nya utgifter.

Förslagen om barnbidrag och mjölksubventioner skulle inte ens i regeringens ursprungliga förslag ge någon åtstramning utan bara omfördelning. Nu blir det i stället en kraftig stimulans. Hur rimmar detta med kravet på åtstramning?

Tvångssparandet antas dra in 7,6 miljarder kronor under budgetåret. Åtstramning, säger socialdemokraterna och centern. Men det motsägs av nästan alla andra bedömare. De som kan drar i stället ner på sitt frivilliga sparande. Däremot kan man starkt befara att det blir en kraftig stimulans när pengarna skall betalas tillbaka. Statsrådet Engström har redan öppnat för att pengarna inte alls kommer tillbaka förrän långt senare. Vad gäller?

Summan av dessa frågetecken är ett sammelsurium av osäkerhet.

Några säkra effekter av de föreslagna åtgärderna finns naturligtvis. Tyvärr är de helt negativa för den svenska ekonomin.

Arbetsmiljöavgiften är en löneskatt, precis som den allmänna löneavgiften i regeringens ursprungliga förslag. Det leder direkt till ökade lönekostnader och därmed ökade priser – och det i ett läge där för stora lönekostnadsökningar och för stora prisökningar är det dominerande problemet. Problemen i ekonomin kommer att förvärras.

Investeringsskatten i Stockholmsområdet fördyrar byggandet – när byggkostnadsökningarna redan är alldeles för stora. Jag vill citera ur finansutskottets betänkande FiU10 i höstas, där socialdemokraterna om just detta förslag till investeringsskatt sade följande: "En investeringsavgift – – skulle verka kraftigt kostnadsuppdrivande. Utskottet ser därför inget stabiliseringspolitiskt motiv till att införa den i motionen föreslagna investeringsavgiften."

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Vad har fått er att ändra uppfattning, Anna-Greta Leijon?

Den extra höjningen av fastighetsskatten i Stockholm – Uppsala-området kommer med säkerhet att omedelbart fortplantas i höjda lokalhyror – så är nämligen de flesta hyresavtal skrivna. Lokalhyrorna är sannerligen redan höga nog för småföretagare och hantverkare i regionen, och det tycks mig rejält dumt att aktivt medverka till att höja dem ytterligare.

De höjda el- och oljeskatterna kommer omedelbart att slå igenom i höjda priser, och det i ett läge när de internationella energipriserna redan är på väg upp. Den alltför höga inflationen är ju det stora problemet. Vari ligger då finessen med åtgärder som ytterligare driver upp priserna?

Hela energibeskattningen är för övrigt föremål för utredning. Så sent som för några veckor sedan avslogs en mängd krav på höjning av energiskatter just med hänvisning till pågående utredningsarbete. Nu gör socialdemokraterna och centern helt om och föreslår rejäla höjningar!

Herr talman! Sanningen är ibland så enkel att de alltför listiga lurar sig själva.

Högre priser kan aldrig leda till lägre priser.

Högre skatter kan aldrig leda till lägre skatter. Utskottet säger sig "utgå från" att de föreslagna skattehöjningarna inte leder till höjt skattetryck. Det är ungefär lika dumt som att "utgå från" att $1+1$ blir 1, när varje grundskolebarn vet att $1+1=2$.

I finansplanen från i januari står att skattehöjningar inte skall användas som finanspolitiskt medel. Finansministern har också flera gånger sagt att skatterna nog kan sänkas. Det låter ju bra. Det är bara det att han ständigt lägger fram förslag som i stället leder till skattehöjningar. Jag vill därför fråga Kjell-Olof Feldt: När tänker socialdemokraterna sluta höja skatterna?

Både centern och socialdemokraterna brukar ofta berömma sig av sina fördelningspolitiska ambitioner. Genom de nu tillyxade förslagen kommer man att särskilt klämma åt låginkomsttagare och pensionärer.

Tvångssparandet innebär att alla skall betala in extra skatt, 3 % till. Den som redan sparar kan lätt minska sitt vanliga sparande, så att det för en sådan person inte blir något särskilt problem. Men den som inte har råd att spara i dag – löntagare med låga inkomster, pensionärer med liten ATP – för honom eller henne kan 50 kr. eller mer i tvångssparande varje månad skapa mycket stora bekymmer. Är det en rättvis fördelningspolitik att bara klämma åt dem som saknar eller har små marginaler?

Nolltaxerare slipper helt undan. Är det rättvis fördelningspolitik?

Den som har stora avdrag och begärt jämkning av skatten slipper lindrigare undan till hösten. Är det rättvis fördelningspolitik?

Den som bor i en högskattekommun – Åsele, Sorsele eller någon annan i Norrlands glesbygd – måste tvångsspara mer än den som bor i en lågskattekommun, som Täby där jag bor. Är det rättvis fördelningspolitik?

Pengarna från arbetsmiljöavgiften skall samlas i en fond, varur företagen sedan får ansöka om bidrag för olika insatser. Det betyder att den som redan lagt ner pengar på att förbättra sin arbetsmiljö ingenting får utan bara får vara med och betala till den som varit försumlig och ingenting gjort. Är det rättvist?

Herr talman! I stället för denna skattehöjningssoppa som centern och

socialdemokraterna kokat ihop borde den ekonomiska politiken läggas upp efter en mer långsiktigt stabil strategi som angriper de verkliga problemen.

Det är inte åtstramning med skattehöjningar som behövs utan en mer utbudsinriktad politik. Och därav finns intet i dagens betänkande. Detta har också mött berättigad kritik från praktiskt taget alla ekonomiska bedömare.

Det allvarligaste problemet i svensk ekonomi är den dåliga utvecklingskraften. Den ekonomiska tillväxten i Sverige är bara hälften så stor som i OECD-länderna. Prisökningarna däremot är ständigt högre än i omvärlden.

Den dåliga tillväxten betyder att Sverige slår i kapacitetstaket snabbare än andra länder. Sverige klarar inte en måttlig ökning av konsumtionen utan att det skapas flaskhalsar, brist på arbetskraft, underskott i utlandsbetalningarna och stora pris- och löneökningar. Det kan möjligen vara bestickande att försöka skapa balans genom att strama åt och minska konsumtionsökningen. Om detta lyckas – vilket ingalunda är säkert – blir det balans på låg nivå. Det är också vad socialdemokrater och centerpartister bedömer kommer att ske i Sverige. Tillväxten sjunker till under 1 % nästa år. Den privata konsumtionens ökning som nu ligger på ungefär 1.5 % dämpas till bara 0.5 %. Det räcker knappt till för de allt fler pensionärerna, så ingenting blir kvar för löntagarna.

I stället för att minska konsumtionen, så att det blir balans på låg nivå, borde man öka produktionen, så att det blir balans på hög nivå. Det är vad vi i folkpartiet har föreslagit. Den politiken beskrivs också i den reservation om den ekonomiska politikens riktlinjer som vi har gemensam med moderaterna. I princip handlar det om några ganska enkla saker.

För det första handlar det om ett rejält steg i skattereformen redan 1990. En stor skattereform med sänkta marginalsatser och enhetlig kapitalbeskattning är nog den mest angelägna reformen i Sverige. Enligt min uppfattning finns det inget skäl att vänta till 1991. Om man vet att något är rätt och viktigt, bör man handla genast. Hur kan regeringen, Kjell-Olof Feldt, ta på sitt ansvar att alldeles i onödan vänta ett helt år extra?

Folkpartiet har föreslagit att marginalsatserna sänks redan 1990. Den som i dag har 47 % skatt på en inkomstökning bör få skatten sänkt till 40 % och den som har 61 % skatt på en inkomstökning bör få skatten sänkt till 46 %. Även de som har högre eller lägre inkomster bör få sänkt marginalsatt. Självfallet måste det automatiska inflationsskyddet återinföras, så att inte prisökningarna tillåts smyghöja skatten igen.

Detta skulle motsvara ungefär en tredjedel av hela skattereformen såsom denna har skisserats hittills. Regeringen säger gång på gång i den reviderade finansplanen att en skattereform är den viktigaste åtgärd som kan vidtas för att öka arbetsutbud och produktion och få ekonomin att fungera bättre. Men inga förslag läggs fram.

Mot denna bakgrund måste jag fråga: Tror Kjell-Olof Feldt själv på vad han skriver i den reviderade finansplanen? Om det är så, varför gör han då ingenting?

För det andra krävs det rejäla stimulanser för hushållens frivilliga sparande. Jag tar mig friheten att ägna mig åt ett litet räkneexempel. Hushållens sparande ligger i dag på ungefär minus 3 %. I andra länder som har liknande socialförsäkringssystem ligger sparkvoten på omkring 10 % –

alltså plus 10 %. Det vore önskvärt att nå dithän även i Sverige. Men för att inte vara orealistisk skall jag begränsa mig till att studera vad som händer om sparkvoten i Sverige låg på 0 % i stället för minus 3 %. Det skulle motsvara en ökning av hushållssparandet med knappt 3 procentenheter, eller ungefär 15 miljarder kronor. Nästan hela underskottet i utrikesbalansen skulle försvinna. Efterfrågan skulle dämpas frivilligt, utan negativa effekter av tvångssparande och skattehöjningar.

Folkpartiet har lagt fram ett stort antal förslag som, om de förverkligas, skulle kunna medverka till att öka hushållssparandet. Det handlar då om långsiktigt bundet sparande i bank på samma villkor som sparande i försäkringsbolag, startsparande för barn och ungdom, avskaffandet av löntagarfonder, utförsäljning av statliga företag, slopande av straffskatten på anställdas vinstandelar m.m. Nog är det uppochnedvända världen. Först vill ju regeringen försäkra villkoren i det frivilliga sparandet, i allemanssparandet, så att folk sparar mindre och sedan inför man tvång för att få folk att spara mer!

Den tredje förändringen gäller förnyelsen av den offentliga sektorn. I socialdemokratisk tappning har denna förnyelse pågått i snart sju år. Det enda som skett är i stort sett att det har varit några charmkurser för offentligt anställda chefer och att vi fått viss lagstiftning som i praktiken förbjuder forskollärare att starta enskilda dagis.

I de treårskalkyler som finns i den reviderade finansplanen redovisas, att om ingenting görs åt de offentliga utgiftssystemen, främst socialförsäkrings-systemen, kommer utgifterna att öka med ungefär 1 procentenhet per år som andel av bruttonationalinkomsten. Det betyder ett skatteökningsbehov av 10 miljarder kronor per år om ingenting görs.

Bara under de senaste dagarna har det kommit larmrapporter om kostnadsökningar inom sjukförsäkringen. Det handlar om flera miljarder kronor i extra utgiftsökning bara på ett enda år.

Detta problem var ett av de ting som regeringen i januari lovade att återkomma till. Därav har blivit intet.

Herr talman! Efter den genomgång som Lars Tobisson och jag har gjort av de olika förslag till ekonomisk politik som finns i dagens betänkande är det alldeles uppenbart att det i verkligheten inte handlar om ekonomisk politik. Regeringen har ingen ekonomisk politik. Dagens mischmasch handlar rätt och slätt om att rädda ansiktet på regeringen – att rädda regeringen kvar vid makten. Och detta har centerpartiet lånat sig till!

Jag yrkar bifall till alla folkpartiets reservationer.

Anf. 5 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att tala om de återupptäckta ekonomiska problemen. Det är faktiskt så, att svenska folket i sju år har invaggats i föreställningen att vi har haft en strålände ekonomisk utveckling i landet.

Vem minns inte den uppiskade krisstämning som rådde under de icke-socialistiska regeringsåren? Tidningarnas löpsedlar hade feta rubriker om arbetslöshet och skuldkris. Och vem minns inte de fackeltåg som under natten skred fram för att demonstrera mot vad som kallades social

nedrustning? Men senare förändringar, som varit av större omfattning, har mötts av mycket liten uppmärksamhet. Oppositionen fick det att framstå som om svensk ekonomi stod vid ruinens brant och att vi tog raska kliv framåt mot branten. Den verklighetsbeskrivningen var partipolitiskt dikterad för att skapa konfrontation. Det förde dock med sig att svenska folket blev medvetet om att det fanns ekonomiska problem. Ett visst krismedvetande började framträda.

Men plötsligt hände något! Efter regeringsskiftet 1982 blev situationen på kort tid som förbytt. Den kraftiga devalveringen råkade sammanfalla med upptakten till en internationell högkonjunktur. En rad andra faktorer spelade också Sverige i händerna. Utvecklingen av ekonomin vände ganska snart till det bättre – underligt hade det varit annars. Men vad som förändrades ännu snabbare var den allmänna synen på det ekonomiska läget. Visst minns vi den socialdemokratiska valaffischen med den framgångsrike yuppien med sin sportbil, sin surfingbräda och sin dalmatiner. Krisstämningen ersattes av Klondykestämning.

Man frågar sig: Var det verkligen så enkelt att lösa problemet med de ekonomiska obalanserna? Räcker det att förändra växelkursen och förlita sig på den internationella konjunkturen? Nej. Problemen i svensk ekonomi är nämligen i grund och botten av strukturell art. De grundläggande problemen har förblivit olösta under hela den socialdemokratiska regeringstiden efter 1982. Detta har oppositionen gång efter annan påtalat – senast i mars i år, alltså för bara ett par månader sedan. Av regeringen har väljarna fått andra besked. En psykologisk beredskap för kärva åtgärder har inte byggts upp. I stället har den beredskap som fanns efter 1982 raserats.

Mot bakgrund av detta är det inte att förvånas över att reaktionerna på Kjell-Olof Feldts kompletteringsproposition blev så pass kraftiga bland allmänheten. Utan föregående varning bad ju Kjell-Olof Feldt om förståelse för en åtstramning på i storleksordningen 30 miljarder kronor.

Men trots allt är det positivt att de grundläggande ekonomiska problemen på detta sätt har erkänts och åter förts fram i ljuset. Det kan ge underlag för en nödvändig sakdebatt om hur vi långsiktigt kan förbättra svensk ekonomi.

Herr talman! Kompletteringspropositionens förslag var helt oacceptabla för centerpartiet. Det föreslogs att mervärdesskatten skulle höjas med 2 procentenheter, att arbetsgivaravgifterna via den allmänna löneavgiften skulle höjas med, likaledes, 2 procentenheter, och att Stockholmsområdet skulle belastas med en ytterligare höjning av löneavgiften med 3 procentenheter – sammanlagt en höjning med 5 procentenheter. Därför är den lösning för Stockholmsregionen som nu skisseras av majoriteten en klar förbättring; jag återkommer till det. Vidare föreslogs att mjölksubventionerna skulle avvecklas i ett enda steg och att barnfamiljerna – via barnbidragen – inte skulle kompenseras fullt ut för höjningen av mjölkpriset.

Vi menar från centerns sida att dessa åtgärder var alltför långtgående. De skulle snarast bidra till att man förvärrar obalansen i ekonomin. Inflationen skulle stiga till 8,3 % och den ekonomiska tillväxten skulle 1990 sjunka till 1 % – detta enligt regeringens egna beräkningar. Skattetrycket skulle förbli oförändrat högt trots marginalsattesänkningar i år och aviserade sänkningar även nästa år.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Den fördelningspolitik som presenterades i kompletteringspropositionen var allt annat än lyckad. Momshöjningen skulle ha slagit mot alla grupper, men hårdast mot de lågavlönade – mot dem som inte kan välja att avstå från att konsumera och som lägger merparten av sin konsumtion på nödvändighetsvaror. Borttagna mjölksubventioner skulle ha haft samma effekt. Bland företagen skulle både stora och små, vinstrika företag och problemföretag, drabbas i stort sett likadant.

Kortsiktiga stabiliseringspolitiska åtgärder är ett måste i nuvarande konjunkturläge. Svensk ekonomi är i grunden, som påpekats av tidigare talare här, i kraftig obalans. Vi förmår inte öka produktionen för att möta den efterfrågan som finns, detta trots att vi har i det närmaste full sysselsättning – även om det fortfarande råder regional obalans. Det finns fortfarande kommuner som har 10 % arbetslöshet, och ett stort antal kommuner har 3, 4 eller 5 % arbetslöshet. Produktionen hämmas, framför allt av brist på arbetskraft. Vi har med andra ord ett efterfrågeöverskott, om vi ser till landet som helhet. Bytesbalansunderskottet närmar sig nu 20 miljarder kronor, och inflationstakten överstiger genomsnittet i OECD med 2 procentenheter.

Den svenska konjunkturen är generellt sett överhettad. Dock är situationen annorlunda i vissa delar av landet. Ledig kapacitet har funnits och finns fortfarande i flera av de glest befolkade länen. I Pajala kommun är arbetslösheten 10,2 %. Det finns alltså möjlighet att öka produktionen utan inflationsdrivande effekter. Men en politik för att utnyttja hela landet har inte förts, och den regionalpolitik som förts har inte varit till fyllest. Jag vill därför fråga finansministern: Vad avser regeringen att göra för att vi bättre skall kunna utnyttja den produktionskapacitet som trots allt finns i hela landet? Jag vill nämna att det finns regioner som fortfarande har en sysselsättningsgrad under 70 %, vilket man inte får riktigt klart för sig av den allmänna debatten.

I stället för en utveckling mot regional balans har det blivit en ökad koncentration till storstadslänen under den socialdemokratiska regeringsperioden. Brist på bostäder och arbetskraft har bidragit till en inflationsutveckling som spritt sig över hela folkhushållet.

En finanspolitisk åtstramning borde ha satts in tidigare – det är flertalet ekonomiska bedömare ense om. Från centerns sida har vi också förordat detta så sent som i mars månad. De åtgärder som nu kan vidtas kommer – det erkänner vi – i senaste laget. Men det är inte för sent. Än finns det tid. Men gör vi ingenting nu, riskerar vi en ny kostnadskris liknande den vi upplevde 1974–1976. Då kan nya budgetunderskott hota, och detta till på köpet på krönet av en lång högkonjunktur.

De svaga tecken på avmattning i konjunkturen som nu kan skönjas har knappast betydelse för helhetsbedömningen. Den högkonjunktur vi upplever har dessutom visat sig vara ovanligt uthållig. Men det är av största vikt hur vi utformar åtstramningen. Centern redovisade därför i sin partimotion hur vi såg på den här situationen:

- De åtgärder som satts in måste få snabb effekt på ekonomin.
- Åtgärderna måste också snabbt kunna avbrytas när konjunkturen vänder nedåt.

- Konsumentprisindex skall inte öka som en direkt följd av åtgärderna.
- Åtgärderna skall minska motsättningarna i avtalsförhandlingarna.
- Det är viktigt att skattetrycket inte ökar.
- Åtstramningen måste sammantaget ha tillräcklig omfattning för att märkbart påverka ekonomin.
- Det är viktigt att hushållssparandet ökar, men inte sparandet i den offentliga sektorn, där sparandet har skett i alltför hög grad.
- Åtstramningen måste sammantaget präglas av en fördelnings- och konjunkturpolitisk träffsäkerhet.

Vi menar från centerns sida att det åtstramningspaket som det nu skapats majoritet för i finansutskottet uppfyller dessa kriterier i allt väsentligt. Jag skall återkomma till de enskilda delarna i paketet, men först vill jag nämna något om alternativa handlingsvägar.

De flesta partier är, att döma av partimotionerna, relativt ense om att den svenska ekonomin för närvarande är att betrakta som överhettad. Det kan man mycket klart läsa ut av partimotionerna. När det gäller orsakerna till, och vägarna bort från, denna situation skiljer sig inte oväntat bedömningarna åt. Beträffande orsakerna till överhettningen föreligger det enligt min mening en betydande samstämmighet mellan de icke-socialistiska partierna. Detsamma gäller för övrigt beträffande den långsiktiga ekonomiska politiken. Men beträffande viljan att nu ta ansvar för kortsiktiga konjunkturråtgärder har det tyvärr visat sig att centern står ensam bland de icke-socialistiska partierna.

De vägar som står till buds för att dämpa överhettningen är att antingen öka tillväxten genom en utbudsstimulerande politik eller minska den aggregerade efterfrågan.

Folkpartiet vill ta stora steg i skattereformen redan 1990. Man föreslår en sänkning av inkomstskatten med ca 20 miljarder. Detta skall totalfinansieras, huvudsakligen med hjälp av att andra skatter höjs. En mindre del av finansieringen skall bestå av offentliga utgiftsminskningar. De höjda skatterna skulle, som jag tolkar det, bl.a. bestå av en breddning av momsens. Dessa skattehöjningar har en omedelbart höjande effekt på KPI, precis som regeringens förslag i kompletteringspropositionen.

Moderaterna tänker sig också att sänka inkomstskatterna. Men samtidigt vill man minska de offentliga utgifterna mer än vad som motsvarar skattesänkningen. En viss finanspolitisk åtstramning kan därigenom åstadkommas, fast från utgiftssidan. Låt mig säga att jag har respekt för den framförda tanken på ökat utbud via marginalsattesänkningar. Men som konjunktur- och stabiliseringspolitiskt medel tror jag det fungerar mindre väl. Det tar tid innan arbetsutbudet ökar. Dessutom är det vanskligt att bedöma effekten i nuvarande konjunkturläge. De flesta arbetskraftsreserver, för vilka skattestimulanser skulle ge effekt på utbudet, är i stort sett uttömda. Sänkta skatter skulle i det läget spåda på köpkraften. Nedskränkningar i offentlig sektor är dessutom mer än en strikt ekonomisk fråga. Det är också fråga om hur vi vill ha samhällets service ordnad.

Den realistiska stabiliseringspolitiken för närvarande utgörs av en väl avvägd finanspolitisk åtstramning enligt de kriterier som centerpartiet har

lagt fast. Därigenom minskar man också efterfrågan, framför allt genom en ökning av hushållssparandet. Utbudet av arbetskraft ökas genom ökade insatser för arbetsmiljö och för rehabilitering av bl.a. långtidssjuka och arbetsskadade.

Herr talman! Ett absolut villkor för centerns medverkan i en åtstramning var att förslagen om höjd moms, höjd allmän löneavgift och borttagna mjölksubventioner drogs tillbaka. Detta har också skett.

Åtstramningspaketet är en kompromiss och som sådan självfallet inte i alla delar idealisk sett ur centerns synvinkel. Men vi har de facto fått igenom merparten av de krav som vi ställde.

Åtstramningen har nu vridits i en betydligt sundare riktning än regeringens ursprungsförslag. Omfattningen av åtstramningen har halverats och hamnar nära centerns förslag i vår partimotion. Målsättningen att sänka skattetrycket under loppet av 1990 ligger fast. Inflationsutvecklingen bromsas upp i förhållande till regeringens ursprungsförslag. Åtgärder träffar de mest överhettade områdena och sektorerna i ekonomin.

Ett tillfälligt obligatoriskt sparande med 3 % på skatten införs i stället för höjd moms. Pengarna förblir personlig egendom och betalas tillbaka med ränta 1992 och 1993.

Centerns krav på höjda energiskatter förverkligas nu. Elskatten höjs med 2 öre per kilowattimme. Skatten på olja höjs med 100 kr. per kubikmeter. Skatten på kol, naturgas och gasol höjs i motsvarande grad. Utskottet uttalar sig för en ökad likformighet vid beskattning av el från kraftvärmeverk resp. kondenskraftverk. Införande av uranskatt skall utredas skyndsamt.

Utskottet uttalar att energiskattehöjningen också kan ses som ett led i den för år 1990 planerade skattesänkningen på arbete, t.ex. genom sänkta skattesatser och/eller skattereduktion. Resultatet bör under alla omständigheter bli att skattetrycket sänks under loppet av 1990.

I stället för en extra höjning av den allmänna löneavgiften för Stockholm införs dels en tillfällig investeringsavgift, dels en tillfälligt höjd fastighetsskatt i Stockholm-Uppsala-området. Investeringsavgiften har det dubbla syftet att dämpa överhettningen på byggmarknaden och att vidga utrymmet för produktion av bostäder. Enligt centerns uppfattning skall intäkterna från avgiften återföras till regionen och till bostadsproduktionen. Utskottet uttalar sig också i den riktningen.

Eftersom Stockholmsregionen har framhållits vid argumenteringen vill jag säga att kostnaden för storstadsregionen – Stockholm–Uppsala – tack vare den uppgörelse som socialdemokraterna och centern har gjort nu är nere under miljarden, till skillnad från regeringens förslag om löneavgifter som innebar en kostnad på 56 miljarder. Stockholms barnfamiljer kan faktiskt vara ganska tacksamma mot centern för den här uppgörelsen. Stockholms egenföretagare kan vara särskilt tacksamma mot centern för de insatser vi har gjort för att få till stånd undantag för egenföretagare. Det är också viktigt att vi får ett ökat bostadsbyggande. Det är alltså omsorg om människorna med tanke på den bostadssituation som råder i Stockholm som utgör bakgrund till den delen av uppgörelsen. Det är bra för Stockholmsregionen att centern har varit med och utformat denna uppgörelse.

En tillfällig arbetsmiljöavgift införs. Avgiften skall utgå med 1,5 % på

avgiftsunderlaget för ersättning som arbetsgivare utger. Egenföretagare undantas. Det är ett genombrott för en princip om ett differentierat avgiftsuttag mellan stora och små företag som vi länge har kämpat för. Intäkterna placeras utanför statsbudgeten i en arbetslivsfond. Intäkterna skall i sin helhet gå tillbaka till arbetsgivare för olika rehabiliteringsinsatser och arbetsmiljöförbättrande åtgärder. En halv miljon människor står i dag utanför arbetsmarknaden på grund av förtidspension och långvarig sjuk-skrivning. Arbetsmiljöavgiften blir ett medel för förbättrad hälsa och ett led i en utbudsstimulerande politik.

Barnbidraget höjs för första gången sedan den 1 januari 1987, vilket också är bra. Dessutom bibehålls mjölksubventionerna.

Herr talman! Begreppen "god miljö" och "regional balans" erkänns för första gången av utskottsmajoriteten som fullvärdiga mål för den ekonomiska politiken. Centern utgår från att dessa målsättningar härnäst kommer att prägla det socialdemokratiska agerandet på samma sätt som bl.a. den fulla sysselsättningen har gjort. Miljöpartiet ställer märkligt nog inte upp på miljömålet. Det tycker jag är svagt av er.

Jag började mitt anförande med en tillbakablick på de icke-socialistiska regeringsåren. Jag vill också säga något om hur jag ser på framtiden.

Långsiktigt måste en rad strukturproblem lösas i svensk ekonomi. Ekonomin måste fungera bättre.

Miljöförstöringen måste stoppas. Ekonomi och ekologi måste gå hand i hand.

Marginalskatterna skall sänkas.

Skattetrycket skall successivt sänkas.

Det är också viktigt att den offentligt drivna verksamheten blir bättre och mer kostnadseffektiv. Vi måste också i större utsträckning än vi gör i dag tillåta fler enskilda och kooperativa alternativ till den offentligt drivna verksamheten.

De offentliga transfereringssystemen måste ses över.

Arbetslivet måste förändras. Arbetsmiljöerna måste förbättras, och vi måste se till att arbetet görs mer meningsfullt för de enskilda.

Svenskt näringsliv måste rusta för en öppnare värld. Det innebär i många fall en förnyad konkurrenssituation.

De villkor som gäller i dag för teknikutveckling och nyföretagande måste förbättras.

Det är viktigt att hela landet tas till vara. Ekonomisk utveckling måste spridas jämnt över hela landet. Detta sker icke i dag, vilket är allvarligt för en utbudspolitisk verksamhet. Stora delar av den arbetskraft som finns tas alltså ännu inte till vara.

Företagandet måste ges mer långsiktiga och stabila spelregler. Företeelser som den särskilda vinstskatten passar inte in i det mönstret. Det gör inte heller omsättningsskatten på värdepapper.

Skall vi klara en genomgripande skattereform 1991 måste grunden läggas nu för en bättre ekonomi. Det handlar framför allt om en lugnare pris- och kostnadsutveckling. Centern är beredd att införa 90-talet på ett konstruktivt sätt delta i de förändringar som måste ske. Det innebär inte att centern

släpper sina mål: en jämn inkomst- och förmögenhetsfördelning, regional balans och en bra miljö i ett decentraliserat samhälle. Där går en gräns för centerterns förändringsvilja.

Herr talman! God miljö som ett mål för den ekonomiska politiken betraktar centern som självklart. Det gläder oss att det finns en betydande majoritet i finansutskottet för den inriktningen. Inte bara socialdemokraterna, utan även folkpartiet och centern står tillsammans för denna inriktning. Så länge kortsiktiga ekonomiska intressen sätts i främsta rummet och miljöintressena åsidosätts, utarmar vi på lång sikt också vårt ekonomiska västånd.

Jag vill avsluta med att önska riksdagens ledamöter en trevlig sommar, även om tidpunkten för vårt uppbrott förskjuts en dag i taget. Jag hoppas ändå att sommaruppehållet skall ge tillfälle till många fina miljö- och naturupplevelser.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till centerterns reservationer till finansutskottets betänkanden nr 30 och 36.

Anf. 6 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Gunnar Björks anförande reser tyvärr fler frågor än det ger svar. Får jag först i all stillsamhet påpeka, att om man ogillar momshöjning, bör man säga nej till en sådan. Det fanns en stor majoritet här i kammaren för att säga nej till momshöjning. Det var fullt tillräckligt.

Centerpartiets fördelningspolitiska ambitioner tog jag upp i mitt anförande. Gunnar Björk verkade inte riktigt ha förstått mina frågor. En person som bor i en högskattekommun i Norrlands glesbygd får tvångsspara mer än en person som bor i en lågskattekommun, t.ex. där jag bor. Tycker centerpartiet att det är rättvist? Det tycker inte jag. Att nolltaxerare slipper undan tycker inte jag är rättvist.

Får jag också fråga Gunnar Björk: Hur avhjälpes man arbetslösheten i Pajala med tvångssparande och arbetsgivaravgifter? Jag kan inte se att det har någon som helst positiv effekt, tvärtom. Det höjer kostnadsnivån och prisökningarna i landet som helhet och därmed också i Pajala, vilket försvårar för ökad produktion i Pajala och på andra ställen.

Gunnar Björk gjorde ett nummer av att centerpartiet tar ansvar. Jag måste säga att jag är mycket glad över att folkpartiet inte har någon del i eller något ansvar för de förslag som nu läggs fram. Om man – detta tycktes Gunnar Björk inse och det gläder mig – är angelägen om att få förslag om sänkta marginalskatter genomförda, därför att man känner till och förstår den stora positiva betydelse de skulle få för arbetsutbud och ökad produktion, tycker jag att den rimliga slutsatsen är att man bör börja genast, alldeles särskilt om man som Gunnar Björk säger sig tro att det tar ganska lång tid innan förändringen får någon effekt. Desto större anledning att börja genast. Om man väntar ytterligare ett år kommer effekten kanske inte förrän om två, tre eller fyra år, vad vet jag. Det borde vara ytterligare ett skäl att börja genast.

Gunnar Björk gjorde mig en aning häpen när han påstod att åtstramningspaketet, eller vad man skall kalla det, är bra för Stockholmsregionen. Jag var på ett möte häromdagen med lokala politiker från alla partier, inkl. centerpartiet. Centerpartiets företrädare hade visserligen mycket svårt att

uttrycka sig klart och tydligt, men det framkom ändå att lycklig var han inte över det som skulle hända med invånarna i Stockholmsregionen, deras ekonomiska standard och deras övriga standard, på grund av de förslag som centerpartiet nu är med om att utforma.

Får jag till slut, herr talman, ändå fråga Gunnar Björk om det faktiskt är åtstramning eller om pengarna skall användas. Gunnar Björk gör nämligen precis på samma sätt som man har gjort i betänkandet: först talar han om att det skall vara åtstramning, att det blir åtstramning, och sedan talar han om att pengarna skall användas. Då blir det ingen åtstramning.

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det är inte utan att jag känner mig en smula sorgsen när jag för första gången tar replik på en centerpartist i en ekonomisk-politisk debatt. Till denna känsla bidrar faktiskt att jag tror, att om Gunnar Björk hade haft mer att säga till om så skulle vi inte ha hamnat i den här situationen. Jag tänker nu på vilka krafter som har verkat i hans parti.

Gunnar Björk och centerpartiet driver här vissa myter, att man stoppade momshöjningen, höjningen av arbetsgivaravgiften och borttagandet av mjölksubventionerna. Det är fel. Redan när regeringen lade fram sina förslag stod det klart att de inte skulle gå igenom. Momshöjningen försvann redan vid ett sammanträde med socialdemokraternas VU för att man skulle få lugn och ro under första maj. Det var innan centern hade presenterat förslag till tvångssparande. När det gäller löneskatterna kunde regeringen möjligen ha fått stöd av vpk, men de ställde sådana villkor att det uppenbarligen inte skulle ha blivit någon åtstramning, och därmed föll förslaget. När det gäller mjölksubventionerna ställde även folkpartiet villkor.

Regeringens förslag hade gått att stoppa utan att man hade behövt ägna sig åt en advokatyr som innebär att det är något slags framgång att man minskar försämringarna. Jag kan försäkra Gunnar Björk: Det går inte hem i Stockholm. Det var patetiskt att lyssna på detta.

Sedan sägs det att paketet har en nedkylande effekt på ekonomin. Det är fel. En så gott som samstämmig ekonomkår – jag gjorde Gunnar Björk tjänsten att citera Föreningsbankens ekonomer – menar att paketet inte har någon stabiliseringspolitisk effekt.

Centern säger att detta bara är en engångsåtgärd, och i själva verket har man samma uppfattning som moderaterna och folkpartiet när det gäller de långsiktiga effekterna. Innehållet i vår reservation 47 är nästan ordagrant detsamma som centerpartiet tidigare har ställt sig bakom, men denna gång har ni hoppat av.

Uppgörelsen med socialdemokraterna och de gemensamma skrivningarna om den ekonomiska politiken innebär att centern valt en annan väg. Den vägen är högskattepolitik och selektiva styråtgärder i stället för marknadslösningar och större frihet för de enskilda människorna. Detta är beklagligt, men det är självklart att det kommer att få betydelse flera år framåt i tiden.

Gunnar Björk gjorde ett nummer av att centern till skillnad från andra oppositionspartier tar ansvar. Ja, centern tar nu ansvar för de ekonomiska svårigheter, den kostnadskris som centern långtifrån att avvärja hjälper till

att framkalla. Och som sagt, över detta känner jag mig sorgsen.

Jag skall inte med ytterligare repliker försena det sommarlov som Gunnar Björk så uppenbarligen skulle behöva.

Anf. 8 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Lars Tobisson var sorgsen över att han skulle behöva begära replik på mig. Det var inte jag som begärde repliken, så ansvaret måste lämpligen läggas på någon annan.

Först till Anne Wibble: När det gäller högskattekommuner gav Anne Wibble ett utmärkt exempel på vad som händer, när man inte vill ha en rejäl skatteutjämning. Det angrepp som i går indirekt gjordes på skatteutjämningsystemet, dvs. stöd för de kommuner som har lägre skattekraft, var något mycket intressant – och det hände alltså i riksdagen i går. När det gäller effekterna gav Anne Wibble som sagt ett utmärkt exempel på vad som händer, när man inte är beredd att gå med på en fördelning mellan svagare och rikare kommuner. Tack för det exemplet, Anne Wibble.

När det sedan gäller barnbidraget fick jag inte riktigt klart för mig om Anne Wibble är besviken och ledsen eller om hon tycker illa om att barnen får bidrag. Vad är det som händer? Det är också intressant att höra hur man då och då anlägger en fördelningspolitisk touch på det hela.

När det gäller energipolitiken har vi talat om var vi står. Det vore intressant att höra vad andra tycker.

På frågan om det sker någon åtstramning vill jag svara att sparmedlen återgår till dem som har sparat pengarna.

När det sedan gäller arbetsmiljöavgiften vill jag säga att den är en insats för att minska den enormt kostnadskrävande förtidspensionering och den långtidsarbetslöshet på grund av sjukdom som alla i riksdagen tidigare har varit med om att kritisera. För en socialliberal anser jag att det borde vara nästan omöjligt att kritisera den reform som nu planeras. Det måste vara helt omöjligt för en socialliberal att kritisera det faktum att man nu försöker komma åt det stopp för utbudet som blir följderna av att människor inte kommer ut på arbetsmarknaden. Dessutom är det ju fråga om mänskligt lidande. Kostnaderna uppgår till 20 miljarder, så detta borde även en ekonom förstå.

En intressant sak i Lars Tobissons anförande och replik var att han mer eller mindre började vädja till kanslihusögern att göra något slags revolt mot Feldt. Jag vet inte om den är mäktig att göra det, men det tycks vara vad man hoppas på numera.

Beträffande stöd av ekonomer vill jag bara påpeka att det under de senaste månaderna har uttalats stöd för åtstramning av konjunkturinstitutet, LO-ekonomer, TCO-ekonomer, som t.o.m. talar om – observera det! – överhettningsskatt i Stockholm, och en del andra. Det är således inte alls korrekt att påstå att ingen ekonom har uttalat sig för åtstramning.

När det slutligen gäller Föreningsbanken gjordes ett nummer av att centern möjligen skulle ha någon anknytning till den. För min del är jag ledamot av bankinspektionens styrelse, och som sådan är jag banklös.

Anf. 9 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag bara konstaterar att Gunnar Björk tydligen accepterar en fördelningspolitik som innebär att om man bor i en kommun med hög skatt, så tvingas man att tvångsspara mera. Det är centerpartiets politik.

Sedan kan jag inte underlåta att bemöta påståendet, som har upprepats flera gånger och säkert kommer att höras ytterligare här i kammaren, att en arbetsmiljöavgift, en vanlig löneskatt, skulle vara utbudsstimulerande. Detta är fullständigt osant. Ingen människa kan få någon att tro att en skattehöjning stimulerar utbudet. Hur blir det fler människor på något håll på arbetsmarknaden av att man höjer löneskatten? Möjligen kan det bli fler människor på arbetsmarknaden av de insatser som så småningom kan få effekt av arbetsmiljönatur. Men detta har inte någonting att göra med skattehöjningen.

Om Gunnar Björk gör sig mödan att läsa folkpartiets och moderaternas reservation mot arbetsmiljöavgiften, skall han finna att det där finns långa beskrivningar över vårt förord för insatser för en bättre arbetsmiljö för att minska sjukfrånvaro och liknande. Detta är också ett bärande tema i folkpartiets partimotion. Det är alltså helt riktigt, som Gunnar Björk säger, att för en socialliberal är insatser för bättre arbetsmiljö och lägre sjukfrånvaro av mycket stor positiv betydelse. Men detta åstadkommer man icke genom att höja skatterna, genom att höja löneskatten. Löneskatt är och förblir löneskatt och kan icke fås att fungera som en utbudsstimulus.

Anf. 10 HANS PETERSSON (vpk):

Herr talman! Under hela 1900-talet har det politiska livet dominerats av arbetarrörelsens krav på samhällsförändring, rättvisa, jämlikhet och solidaritet. Tyvärr måste man säga att 1980-talet kännetecknats av brott mot denna tradition. Den tredje vägen har byggts på kapitalets villkor. Högerns värderingar och högerns och liberalernas ekonomiska politik har alltmer blivit regeringspartiets.

Trots flera år med mycket goda vinster och med en enastående högkonjunktur har människorna fått underordna sig politiska budskap som mer hör hemma i kristider. Man har fått höra: Om du ställer upp i dag med uppoffringar, skall du få det bättre i morgon. Lönearbetarna har väntat på sin tur, medan de sett honungen flyta i de övre samhällsskikten och i företagen. Den politiken fullföljs nu i regeringens förslag till slutlig reglering av statsbudgeten.

Propositionen är mindre en reglering av statsbudgeten än en reglering av de enskilda människornas ekonomi. Vid sidan av vissa berättigade förslag om att försöka motverka den regionala obalansen var det ganska hårda bud för de vanliga hushållen som presenterades i kompletteringspropositionen. Man kan konstatera att avregleringen nu fortgår snabbt för kapitalägare och finansintressen. För de enskilda hushållen skall det tydligen bli mer reglering. Jag tänker nu på det senast uppfunna tvångssparandet, som ju går i linje med tankegången i propositionen.

Med motiveringen att den enskilde lönearbetaren har för mycket pengar, föreslog man från början en momshöjning. Med motiveringen att samme löntagare inte borde finna något förhandlingsbart utrymme hos företagen för

löneökningar, föreslog man höjda arbetsgivaravgifter. Detta var två åtgärder som direkt riktades mot den enskildes ekonomi och mot de vanliga inkomsttagarna med motiveringen att det behövdes en åtstramning. I samma andetag som man föreslog dessa åtgärder, som begränsar de vanliga hushållens ekonomiska utrymme, aviserade man en marginalsattesänkning för nästa år. En sådan ger, vilket alla vet, mest åt de bäst avlönade.

Genom förhandlingar med centerpartiet i utskottet kommer nu socialdemokraterna att betala delar av denna marginalsattesänkning med höjda energiskatter, vilket ju fått inträda i stället för momshöjningen.

Det blir alltså fråga om följande:

- Svångrem till de redan pressade.
- Tvångssparande för dem som egentligen inte har råd att spara.
- Frihet för dem som har det bättre.
- Frihet att utnyttja ekonomiska resurser för dem som redan har något på banken eller som kan omdisponera sina tillgångar på annat sätt.

Dessa åtgärder är samhällsekonomiskt förmodligen helt utan avsedd verkan, men fördelningspolitiskt har de en allvarlig och felaktig verkan – dvs. det mesta har blivit dubbelt värre.

Det var uppenbart att flera av de förslag som lades fram från början, främst momshöjningen, inte skulle ha haft en chans att godkännas av riksdagen. Vpk bedömde förslagen närmast som en provokation, inte bara mot vårt partis politik – om man nu hade hoppats på vpk och rättvisan, utan främst mot låginkomsttagarna.

Diskussionerna om uppgörelser mellan partierna startade omedelbart i massmedia. Frågorna var ganska många:

- Var det någon som lovat bort sig redan i förväg?
- Vilka kontakter hade regeringen haft?
- Vem skulle ställa upp till hjälp? Detta var naturligtvis den stora frågan.
- Vem skulle, som det hette, få vara med och vem skulle bli utanför? Det var en fråga som bl.a. ställdes till kommunisterna.

Vi ser nu facit av flera veckors intensivt förhandlande mellan centern och socialdemokraterna. Det har ibland skett förhandlingar direkt över bordet i finansutskottet. Vi i vänsterpartiet kommunisterna har naturligtvis när allt blivit klart fått frågan hur det känns att vara utanför uppgörelsen. Jag kan meddela att det känns ganska hedersamt att vara utanför den krets som lägger nya bördor på de lågavlönades axlar. Vpk är i huvudsak utanför uppgörelsen. Vpk är utanför en orättvis politisk kompromiss. Men vi är tillsammans med de vanliga människorna, lönearbetarna och låginkomsttagarna, när det gäller vår syn på vad en rättvis fördelningspolitik egentligen är, och det är vi mycket stolta över.

När man hör Gunnar Björks självberöm över centerns insatser för att förändra uppgörelsen, måste man ändå dra sig till minnes att alla oppositionspartier var emot huvuddelarna av propositionen. Den hade alltså som läget var ingen möjlighet att gå igenom. I den situationen kröp centern in i snaran, eftersom centerpartiet tyckte att det var ganska skönt att få vara med och bestämma. När man nu hör hur centern motiverar detta, låter det närmast

som en regeringsförklaring inför 90-talet med mycket stolta paroller om väl avvägd finanspolitik osv. Det som hänt är mycket märkligt.

Socialdemokraterna för sin del tycker att de har spräckt det borgerliga blocket. Men socialdemokraterna är numera ingen röd kil in i det blocket. De har bara ställt sig bland de borgerliga. Man kan undra vem som blir nästa transportör av regeringspolitiken. Det är väl folkpartiet som skall göra upp om skatterna, förstår jag.

Det kan bli nya rockader inom de fyras gemenskap när det gäller den ekonomiska politiken, eftersom skillnaderna mellan dessa partier, som jag inledningsvis sade, har minskat väsentligt. Vänsterpartiet kommunisterna lade för sin del fram sina förslag som motförslag till regeringen.

- Vi sade nej till momshöjningen.
- Vi sade nej till marginalskattesänkningen.
- Vi hade som villkor för en höjning av arbetsgivaravgifterna att pengarna genom en skatterabatt som började underifrån, inte uppiifrån, skulle gå tillbaka till dem som hade det sämst.

Vpk sade också att höjda arbetsgivaravgifter inte är någon lysande metod om den inte används strikt fördelningspolitiskt, särskilt som avgifterna var avsedda att minska det förhandlingsbara löneutrymmet, dvs. vara ett led i åtstramningspolitiken.

Vpk och andra föreslog investeringsavgifter som åtgärd mot den regionala överhettningen, något som ju också kom att bli verklighet. På den punkten måste jag ge regeringen godkänt. Vi föreslog indragning av likviditet från näringsliv och finansspekulanter och ett införande av högre vinstskatter för bolagen. Alla dessa åtgärder syftar till att föra över pengar från denna mycket förmögna sektor till den offentliga sektorns upprustning, något som vi anser vara nödvändigt.

Det gamla påståendet att man måste ta pengar där de finns och använda dem där de behövs håller faktiskt fortfarande. Det är ju, hur än vissa försöker bortförklara de rätta förhållandena, på det viset att näringslivets rikedomar har arbetats ihop av de anställda. Genom låga löneavtal och en stor, effektiv produktion har vinsterna gått i taket under en följd av år. Enligt vår mening måste de pengarna användas både för fördelningspolitik i traditionell mening och för utbyggnad av den offentliga sektorns vitala delar, vilket också har stor betydelse för fördelningspolitiken.

Hur är det då med den överhettning och den åtstramning som alla talar om? Vpk har med anledning av allt tal om överhettning sagt: Visst finns det en överhettning. Det finns en regional överhettning och en överhettning hos banker, finansinstitut och andra som har gjort sig oerhört rika på den tredje vägens politik. Men det finns ingen överhettning i de arbetandes och de normalavlönades plånböcker.

Det är hos banker, finansbolag, andra bolag och dem som har tjänat på den enorma vinstutveckling som skett under hela 80-talet som överhettningen finns. Där finns den väl underhållna samhällsklass som har tjänat på denna politik. Det är på detta område som det finns behov av åtstramningsåtgärder som skulle kunna betyda något positivt för samhälls ekonomin. Pengarna skulle då komma till bättre användning än att som nu späda på markvärden.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

fastighetsvärden och öka spekulatjonen. En rejäl omfördelning på det sätt som vi i vpk har föreslagit är inte bara rättvis utan också samhällsekonomiskt nödvändig.

Den nuvarande ekonomiska politiken, som främjar kapitalets friheter genom avreglering och låglönepolitik, gynnar inte på sikt en sund ekonomisk utveckling i vårt land. Transnationaliseringen av kapitalet, som är en direkt följd av avregleringen, slår ut svensk produktion så att varje ökning av efterfrågan hos hushållen kräver import. Med regeringens handlingssätt blir det i längden omöjligt att göra några förbättringar för de sämst ställda eller låginkomsttagarna, eftersom importen tenderar att bli så våldsamt stor och detta alltid leder till balansproblem.

De balansproblem som vi nu ser när det gäller bytesbalansen beror främst på turistnettot, bakom vilket det naturligtvis döljer sig ett oerhört stort affärsresande, och på räntor på företagens utlandslån för utlandsinvesteringar. Om man ser till export och import av varor är bytesbalansen fortfarande positiv för Sverige.

Den ensidiga satsningen på låglöneavtal motverkar nödvändiga investeringar och moderniseringar av industrin, något som normalt under kapitalistiska produktionsförhållanden skulle genomföras för att minimera löneandelen av produktionskostnaderna. Om vårt land övergår till att tillämpa strategin att konkurrera med låga löner i stället för att ha en modern och effektiv industri och en högt utbildad arbetarklass, blir Sverige ohjälpligt efter andra industriländer. Denna lönedepressningspolitik kan bli en dödsdyss mellan stat och kapital, även om man bedömer det hela efter strikt kapitalistiska förutsättningar.

På grund av rädsla för att ta från vinsterna har kommunsektorn inte utvecklats i takt med tidens krav. Förfallna skolor, otillräckliga dagisplatser, långa köer för vård och rehabilitering är delvis effekter av kärva ekonomiska ramar, satta av staten och regeringen. Detta hämmar också den ekonomiska utvecklingen och är, för att använda ett modernt ord i dagens debatt, knappast "utbudsbefrämjande", dvs. det främjar inte tillgången till utbildad och frisk arbetskraft. Man kan också säga att produktionen inte främjas av att reproduktionen upphör eller att reproduktionen av arbetskraften försummas.

Underlåtenhet att med kraft föra en riktig fördelningspolitik sprider passivitet och uppgivenhet hos många människor. Man får inte glömma de moraliska effekterna i samhället av den ekonomiska politiken. Människor som gör sitt yttersta i produktionen ser hur banker och bolag blir allt rikare utan att de själva kan förbättra situationen. De förlorar naturligtvis i det långa loppet modet. Detta främjar inte produktivet, förnyelse och ansvar och allt det som man talar om inom den offentliga sektorn. Det skapar i stället främlingskap till samhället och till tron på rättvisan. I det långa perspektivet lägger denna demoralisering som följer av den felaktiga fördelningspolitiken också grunden för klipp- och klättermoralen, där alla försöker klara sig så gott det går – stick i stäv med arbetarrörelsens historiska värderingar.

Herr talman! Det finns flera skäl än vanligt att upprepa de punkter i vpk:s förslag som vi anser bör ligga till grund för en framtida ekonomisk utveckling i vårt land. Men tiden medger inte en genomgång och uppräknning. Jag kan

ändå säga att det handlar om demokratiseringar av samhället, både inom näringsliv och inom offentlig sektor. Det handlar om en ekologiskt och fördelningspolitiskt riktig utveckling av industriproduktion och levnadsvillkor. Det handlar om ökat samhällsinflytande på olika områden. Kapitalets friheter måste faktiskt begränsas. Folkets friheter måste ökas.

Eftersom vi debatterar finansutskottets betänkande, skall jag kort motivera våra ställningstaganden till några konkreta frågor som har kommit på bordet i utskottet som en följd av kompromisser mellan centerpartister och socialdemokrater.

Vi sade i huvudsak nej till de flesta av propositionens förslag. Men detta gjorde också flera partier, och därför var innehållet i propositionen inte längre särskilt aktuellt. Propositionen lades därför ganska snabbt åt sidan i utskottsarbetet. Av de förslag som sedan dök upp på finansutskottets bord som färdiga eller halvfärdiga överenskommelser hade vi svårt att svälja det mesta, eftersom inriktningen var fortsatt åtstramning mot de vanliga löntagarna. Men det var ingen ny politik som konstruerades, man kreerade bara några nya redskap för samma politik.

Vidare har vi tvångssparandet. Sedan en lång tid har det låga sparandet varit under debatt. Vpk har hävdat att en förutsättning för att de vanliga hushållen skall kunna spara är bättre ekonomiska villkor. Det finns faktiskt en reell utveckling av hushållens inkomster som är belagd i statistik och som är grunden för att människor inte kan spara i den omfattning som kan önskas. Hyresstopp borde införas, matmomsen borde slopas och en god real löneutveckling borde medges. De borgerliga har sagt att lösningen är sänkta skatter – naturligtvis. Nu kommer, med hjälp av centern, höjda skatter och tvångssparande i stället för sparstimulanser. Vi har naturligtvis sagt nej till denna soppa.

När det gäller energiskattehöjningarna är vi inte främmande för att vissa energiskatter kan behöva höjas som ett led i en omställning av energipolitiken. På liknande sätt var det förra året, när pengarna var avsedda att gå till en järnvägsutbyggnad, som vi då trodde skulle bli verklighet. Nu är det emellertid närmast genant när man från utskottets sida försöker motivera de föreslagna höjningarna med energipolitik eller en förtida omläggning av skattesystemet, som vi egentligen inte vet om det skall ske, eftersom det inte finns några klara bundsförvanter. Utskottsmajoriteten hävdar dessutom att skatten på arbete skall sänkas. Men i själva verket handlar det om en marginalskattereform som också sänker skatten på kapitalinkomster – som vanligt för dem som tjänar mest. Detta sade vi naturligtvis också nej till.

Arbetsmiljöavgifterna tillkom som en ersättning för arbetsgivaravgifterna som skulle minska löneutrymmet. Att socialdemokrati och center har haft åtstramningstanken levande framgår av att man inte vill tillstyrka vpk:s krav på att man skall använda dessa pengar direkt som de flyter in. Vi menar att det finns stora problem när det gäller rehabilitering, arbetsmiljö och långtidssjukdomar. Det är till detta som pengarna borde användas direkt. Men det vill man inte gå med på. Då handlar det återigen mer om en åtstramning och indragning än om seriösa åtgärder för rehabilitering eller för arbetsmiljön. Jag kan inte tolka detta på annat sätt.

För vpk:s del anser vi att kommuner, landsting och ideella föreningar

borde undantas från avgifterna. Kommuner och landsting brottas redan med ekonomin och med utrymmet för verksamheten. De nya avgifterna minskar naturligtvis utrymmet för den verksamhet som också är tänkt att skapa bättre förhållanden i vad gäller långtidssjukskrivningar, rehabilitering och minskande av vårdköerna. Att lägga denna avgift på kommunerna tycker vi är en mycket konstig cirkelgång, som inte alls gynnar syftet.

Vi kommer, trots detta, inte att rösta emot arbetsmiljöavgifterna. Men vi begär att riksdagen skall stödja vårt förslag om att kommuner och landsting skall undantas och att pengarna skall börja användas direkt. Vi kommer däremot att rösta emot såväl tvångssparande som energiskattehöjningar.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till samtliga vpk-reservationer, som är fogade till betänkandet.

Anf. 11 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att följande meddelande har utdelats till kammarens ledamöter.

Riksmötet har på förslag av talmanskonferensen förlängts t.o.m. den 8 juni. Dagens arbetsplenum beräknas sluta senast kl. 24.00. Arbetsplenum den 8 juni tar sin början kl. 09.00.

Under förutsättning att votering i ärendena FiU30 och FiU36 kan äga rum under dagens plenum bör det vara möjligt att avsluta riksmötet den 8 juni omkring kl. 13.00.

Anf. 12 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Hans Petersson tog upp frågan om momsförslaget var dött. Formellt och rent politiskt låg förslaget kvar i skatteutskottet. Ända till dess att finansutskottet var klar med sin behandling fanns fortfarande det alternativet kvar. Det är viktigt att komma ihåg detta för sakenslighet i debatten.

Om man tror på ett icke-socialistiskt alternativ, som jag tror på, är det bättre att centern går in än att socialdemokraterna träffar en uppgörelse med vpk eller miljöpartiet.

Anf. 13 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Såvitt jag kunde bedöma framstod det klart redan när propositionen lades fram att det inte skulle bli någon momshöjning, eftersom alla partier yrkade avslag. När det gäller uppgörelser som riktar sig mot de enskilda människorna, mot de arbetande och mot de lågavlönades ekonomi, är det klart att centern är en mycket lämpligare samarbetspartner än vpk. Som jag sade tidigare är vi inte alls ledsna över att vi har hamnat utanför den tvångsåtgärden mot de enskilda portmonnäerna.

Anf. 14 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till de reservationer som miljöpartiet de gröna står bakom i de två nu aktuella betänkandena och dessutom till reservation 90 i finansutskottets betänkande 30.

Med en lätt travesti på Shakespeare kan man säga: "There is something rotten in the kingdom of Sweden." Varför är det så? Jo, finansministern

anser att skattesystemet är ruttet och att han inte vill administrera en sönderfallande ekonomi.

Det som sönderfaller ruttnar i biologisk mening. Vi i miljöpartiet de gröna håller med om att svensk ekonomi är ruttet, men skälen är andra än dem som har hävdats.

En ekonomi som helt struntar i kommande generationers rätt till de ändliga resurserna är osund. En ekonomi som i sina kalkyler inte tar med de stora samhällskostnader som vi drabbas av i det moderna industrisamhället är osund. Ett samhälle som bygger på illusioner är osunt. Det som är osunt är ruttet.

Industrisamhället som system har hitintills byggt på fyra helt ohållbara förutsättningar:

1. Obegränsad tillgång på lagrad energi,
2. obegränsad tillgång på råvaror,
3. obegränsad tålighet hos naturen mot påverkan samt
4. obegränsad fysisk och psykisk tålighet hos människan mot ändringar i livssituationen.

Vi kan inte bygga ett samhälle på illusioner om obegränsade tillgångar och obegränsad tålighet. Dagligen ser vi omkring oss klara fysiska och psykiska begränsningar, som vi måste ta hänsyn till. Vi har tre sätt att komma till rätta med dagens problem i Sverige:

1. Intensiv upplysning så att vi som medborgare och konsumenter medvetet väljer en skonsammare livsstil. Där har vi stor nytta av det arbete som natur-, miljö- och konsumentorganisationer utför i Sverige.
2. Ekonomiska styrmedel med hjälp av skatter och avgifter för att få in de samlade samhällskostnaderna i företagens kalkyler, så att vi som konsumenter får möjlighet att välja de skonsammaste alternativen.
3. Tvingande lagstiftning när inget av de övriga sätten hjälper.

Kompletteringspropositionen tar upp behovet av åtstramning av den svenska ekonomin, men på ingen punkt nämns det att det är fel på en ekonomi som bygger på illusioner och på ett förslösande av både ändliga och förnybara resurser. Ett samhälle som bygger sin ekonomi på detta är inte uthålligt.

Dessutom fattas i betänkandet väsentliga delar i beskrivningen av överhettningens grunder. Det noteras att svensk industri har höjt sina priser kraftigt och därmed förlorat marknadsandelar. Detta är något som bekymrar oss i miljöpartiet de gröna. Vi hade förväntat oss ett mera långsiktigt tänkande inom svenskt näringsliv. Vi förvånas över att näringslivet med sin prispolitik gynnar den inflation som det i andra sammanhang säger sig vara så bestämt emot.

En annan starkt bidragande orsak till överhettningen finns inom bo- och byggsektorn. Här är det en speciell sorts vilda västern i storstadsområdena, där fastigheter har blivit en handelsvara med ofattbar vinstpotential. Boendekostnaderna drivs i höjden. Kapital undandras viktiga miljörimliga industriinvesteringar, som skulle kunna leda till avgörande framtidsåtgärder.

De lössläppta krediterna har varit ett effektivt sätt för regeringen att få sprått på ekonomin och att öka den privata skuldsättningen. Detta ger ett framtida tvång att arbeta hårt och mycket. Denna medvetna politik i den ökade ekonomiska tillväxtens namn har för överskådlig tid sänkt tankarna på minskad arbetstid. Inte kan skuldsatta människor arbeta mindre!

När kompletteringspropositionen kom, såg vi i miljöpartiet de gröna den som en öppning till en ny politik, där det kunde vara möjligt att börja styra bort från slöseri när socialdemokraterna insett behovet av att strama åt och börja hushålla. Tråkigt nog för miljön och framtiden tog socialdemokraterna inte den chansen utan valde att fortsätta med den tillväxtfundamentalistiska politik som de i grunden hela tiden sökt och fått stöd för hos Tobisson och Wibbe i utskottet.

Inför valet 1988 ville socialdemokraterna framstå som det parti som i kraft av sin storlek skulle driva miljö- och framtidsfrågorna i riksdagen. För ett år sedan tog riksdagen viktiga miljöpolitiska beslut. Regeringen har presterat en enda miljörelaterad proposition: bilavgaslagen. Samtidigt har Sveriges stora vågmästarparti, socialdemokraterna, sökt och fått majoritet i utskotten för att avslå i storleksordningen 600 miljöyrkanden. Samma tendens ser vi när reservationerna behandlas i kammaren.

Det är märkligt att socialdemokraterna har valt att ta ställning mot miljön, mot framtiden, mot kommande generationer och mot internationell solidaritet. Det är märkligt att socialdemokraterna har valt att liera sig med de nedbrytande krafterna i samhället i stället för att ta chansen och möjligheten att ta ett långsiktigt politiskt framtidsansvar.

Är det inte fantastiskt att socialdemokraterna inte har vågat att stöda något av de många väl genomarbetade förslagen i miljö- och resursfrågorna? Intresset hänger, som ungdomarna säger.

Vem är socialdemokraterna rädda för – moderater eller folkpartister?

Socialdemokratin väljer som vanligt att stödja sig på de mest marknadsliberala partierna. Vi ser här ett fast antimiljöblock i riksdagen – de förenade partierna, de grå pantrarna.

Besvikelsen och bitterheten hos moderater och folkpartister blev stor när den store brodern svek och i stället valde att stödja sin tillfälliga åtstramningspolitik på centern. Besvikelsen blev stor därför att man hade vant sig vid att arbeta bra ihop. Man har så lika grundvärderingar om vad som är viktigt och relevant och arbetar så bra ihop på att öka tillväxt och miljöförstöring och gärna se till att främst de rika i samhället gynnas.

Lars Tobisson är en intressant exponent för detta. Han är mycket verbalt begåvad. Att höra honom tala om ekonomi är att som för sitt inre se en dance macabre med redan fasta turer, där allting är programmerat.

Lars Tobisson talar gärna om tillväxt, växelkurser, utbud, räntor och underskott på ett sätt som innebär att bara man gör som han tycker är rätt så ordnar sig allt till det bästa. Det hela är så enkelt – ett ekonomiskt lagspel med kända storheter. Kombinerar dessa bara rätt enligt givna regler, skiner solen över det ekonomiska landskapet. Denna verbala dance macabre innebär att bestämda delar av livet, nämligen de som ligger utanför det ekonomiska, inte finns med. Vi hör aldrig ett ord om den katastrofala miljöutveckling som vi står inför och som förorsakas av det ekonomiska tänkande som Lars Tobisson och moderaterna står för.

Inom den liberala marknadsekonomin är man mot varje form av styrning av ekonomin. Den osynliga handen är den som skall styra. De många människornas beslut skall styra. Men, Lars Tobisson, vad händer när vi successivt sliter ut natur och människor i den vilda jakten på ekonomisk tillväxt utan hänsyn till dess innehåll, dvs. den politik som är Tobissons och moderaternas? Det uppstår knappheter. Hur skall vi fördela resten av livets goda? Skall dessa också som vanligt tillfalla de redan gynnade? Skall vi också i moderaternas värld kunna tänka oss någon form av fördelning, nationellt och internationellt?

Anledningen till att jag frågar är att det är min uppfattning att man som politiker måste vara beredd att ta konsekvenserna av sin politik.

Kan moderaterna tänka sig att använda ekonomiska styrmedel för att motverka och förhindra knapphet och sociala orättvisor? Kan moderaterna tänka sig ekonomiska styrmedel som leder till att vi slösar mindre – till att vi lämnar något användbart kvar till kommande generationer – allt inom marknadsekonominns ram?

Hittills har jag under min tid i finansutskottet inte sett några verbala uttryck för att detta skulle kunna ingå i ett moderat tänkande. Vad har Lars Tobisson att säga?

Vill man uppnå åtstramning, gäller det att välja metoder som ger verkan och har kända resultat, enligt riksbankschefen. Miljöpartiet de grönas recept är därför att med höjda energiskatter dels ta in medel till statskassan, dels få medborgarna att hålla igen sin energiförbrukning för att minska miljöförstöringen och förstärka bytesbalansen och samtidigt främja god regionalpolitik och socialpolitik. Valet av medel hänger ihop med att miljöpartiet de gröna ser ett intimt samband mellan ekonomi och ekologi. Överdriven energianvändning är ett av de allra största hoten mot miljön och de ekologiska systemen.

Energistorförbrukarsubventionen för industrin måste t.ex. avvecklas. Den stimulerar till energislöseri. Inom fem år bör den vara borta. I ett första steg bör enligt miljöpartiet de gröna subventionsgränsen höjas från 1,7 % till 2,2 %. Med dagens kommande beslut ökar subventionsbeloppet från ca 1 000 milj. kr. till ca 1 500 milj. kr. per år.

Miljöpartiets förslag innebär att bensinpriserna stiger kraftigt. Bilismen måste börja betala för sina samhällskostnader. För dem som bor i trakter där kollektivtrafiken är outvecklad vill partiet införa kompensation för de högre drivmedelskostnaderna.

Man har en gång stadfäst principen att varje trafikslag skall bära sina kostnader för att kunna nå konkurrensneutralitet. Detta gäller dock inte för flyget. Flygbensinen är obeskattad, trots att den säkert ställer till lika mycket skador som bilbensin. Därför föreslår miljöpartiet de gröna att flygbensin skall skattebeläggas med 2:50 kr. per liter. 1 kr. skall tas ut som landningsavgifter, så att också det internationella flyget skall få vara med och betala för sina miljöskador. Landningsavgifterna går att variera, så att de blir låga på Gotland och i övre Norrland.

Grunden för all energibeskattnings måste vara att det är energiråvaran som skall beskattas. Till detta kommer miljöskatter, för att ge en riktig totalkostnadsbild för användningen av energi. Energi skall därför inte

momsbeläggas. Det gynnar slöseri och användningen av fossila bränslen.

En stor del av energiskatterna vill miljöpartiet de gröna använda till att sänka arbetsgivaravgifterna inom stödområdena och inom vård och omsorg. Detta gynnar glesbygd. Det är bättre att gynna de kommuner som har det svårt än att klubba storstäderna i huvudet med höjda arbetsgivaravgifter.

Storstäderna har alldeles speciella koncentrations- och överhettningsproblem med stora miljöskador. Miljöpartiet vill komma till rätta med detta genom att införa en speciell miljö- och kollektivtrafikavgift, som skall betalas av alla företag och organisationer över en viss storlek. Pengarna skall i första hand satsas på spårburen kollektivtrafik.

Barnfamiljernas och pensionärernas ekonomiska situation vill partiet ändra genom bastillägg och ändrade regler.

Alkohol- och tobaksskatterna vill partiet höja rejält dels för att återställa prisernas relativa läge, dels för att få en extra åtstramningseffekt. Konsumtionen skall sänkas genom den stora höjningen av skatterna. Detta påverkar hälsoläget positivt och leder långsiktigt till att vårdkostnaderna kommer att sjunka.

Vi vill höja reklamskatten till det dubbla, eftersom en stor del av reklamen leder till överkonsumtion. Vi vill också försöka hämma förpackningsraseriet genom att införa en förpackningsskatt.

De åtstramningsmetoder som valdes av centern och socialdemokraterna har föga med åtstramning, miljö- och regionalpolitik att göra. De kan inte ens med bästa vilja i världen ses som delar av en tänkbar strategi för detta.

Tvångssparande, som är ett överruttig av preliminär skatt, är inget annat än en skatt. Att den sedan ges namnet av tillfälligt sparande tillhör den politiska dumheten att förstöra språket. Också i politik måste det finnas en känsla för ords valörer och deras betydelse.

Centerpartiet har alltid utmålat sig som värnare av de små i samhället och av dem som bor i glesbygden. Extraskatten slår på dem som inte har haft "vettet" att skuldsätta sig eller dem med små skulder, dvs. dem som av tradition sägs vara centerns väljare.

Den nya skatten är progressiv och ökar på det sättet marginals skatterna i ett skede när man allvarligt överväger att sänka dem.

Har man bestämt sig för vad man håller på med i svensk ekonomisk politik? Eller är det bara frågan om stundens lck med ord och andras pengar?

Centerns ambitioner att hjälpa utsatta regioner sänktes effektivt med den nya arbetsgivaravgiften, som drabbar stad som land lika skoningslöst och som döptes om till arbetsmiljöavgift för att ge anrättningen sälta.

Inkomna medel skall fonderas och de försumliga företagen, som har gjort oblyga vinster på att pressa sina anställda med skador som följd, skall subventioneras av de företag som har en god arbetsmiljö.

Det enda rimliga är att ett företag som missköter denna viktiga del av sin verksamhet naturligtvis själv måste betala för den usla miljön, som har varit så vinstgivande. Samhället måste sätta press på att det verkligen vidtas åtgärder.

Fondförslaget innebär dessutom att viktiga åtgärder skjuts på framtiden. Vi anser att en sådan politik är både cynisk och ansvarslös. Det betyder att allt fler människor kommer att tvingas till skador innan verkliga åtgärder sätts in.

Förslaget om en speciell investeringsskatt och en fastighetsskatt i Stockholm–Uppsala-området är egendomligt. Den pekar ut *ett* överhettat område i landet trots att det finns flera. Utformningen tyder på ett hat mot Stockholm som borde vara främmande.

Miljöpartiet de gröna vill att det skall införas en investeringsavgift som kommer *alla* de ekonomiskt överhettade områdena till del och att regeringen samtidigt undantar vissa kommuner med anledning av deras speciella situation.

Varken centern eller socialdemokraterna har givit betänkandet en miljöprofil eller något som tyder på en ansvarsfull vändning i svensk politik.

För centern har det uppenbarligen varit viktigare att på något sätt nå en uppgörelse med socialdemokraterna, och centern får då sälja ut miljön, inte för grynvällingen utan för mjölken, hellre än att nå fram till kärnan i en ansvarsfull framtidspolitik.

Socialdemokraterna har hitintills inte varit intresserade av dessa frågor, och då blir resultatet som det blir.

Kompletteringspropositionen och det som har hänt sedan den kom är en besvikelse för dem som hade väntat sig att vågmästarpartiet socialdemokraterna skulle börja lyssna till människornas uttalade önskningar. Omfattande opinionsundersökningar visar att medborgarna är villiga att ändra sin livsstil i varsamhetens tecken. Det hade varit gott om socialdemokraterna hade tagit del av dessa väl dokumenterade stämningar och arbetat med de förslag som bl.a. miljöpartiet de gröna har kommit med för att underlätta och stödja den varsamhet som de flesta eftersträvar.

Det stora vågmästarpartiet fortsätter en politik, där man låter ekonomin och kapitalet och ideologin styra i stället för att låta ekonomin och kapitalet vara medel i arbetet för en ansvarsfull framtid i balans med naturen. Har man en vågmästarställning, måste man också våga vara vågmästare.

I stället väljer man att gå de grå pantrarnas slitna vägar, utan visioner och utan framtidsansvar, vägar som ökar förslitningen av människor och natur, vägar som förslösar förnybara och icke förnybara resurser, vägar för en rutten ekonomi i obalans med naturens förutsättningar.

Socialdemokraterna har som vågmästarparti valt sida mot medborgarna och framtiden, valt sida mot flyktinginvandring. Därför, herr talman, vill jag sluta med ett tyskt ordstäv: "Was ist uns verblieben, ausser kämpfen und zu lieben?" Vad återstår oss annat än att kämpa och att älska?

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 15 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Carl Frick för fram en del synpunkter på majoriteten i finansutskottet. Jag vill då än en gång säga att själva grunden i centerns strategi för en finanspolitisk åtstramning är att åstadkomma åtstramning i det korta perspektivet, utan att skatter höjs. Sparmedlen kommer dessutom tillbaka med ränta. Investeringsavgiften kommer också tillbaka till Stockholm. Det är alltså inte så farligt som Carl Frick gör gällande.

Slutligen när det gäller de artigheter mot centerpartiet som Carl Frick i

övrigt utvecklar vill jag bara säga att det var ändå en öronbedövande tystnad om varför miljöpartiet väljer att tillsammans med moderaterna inte acceptera miljömålet i den ekonomiska politiken. Varför väljer miljöpartiet att traska patrull med moderaterna i denna övergripande miljöfråga? Varför inte följa folkpartiet, socialdemokraterna och centern? Miljöpartiets inställning är mycket förvånansvärd.

Anf. 16 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! På den sista punkten vill jag hänvisa till reservation 52, som gäller moment 25 i utskottets hemställan. Där säger vi klart att det är vår åsikt att god miljö och regional balans är viktiga delar i ett samlat mål för den ekonomiska politiken.

Vi ställer oss alltså helt bakom det som centern har sagt på det området. Däremot har vi sagt att vi tycker att de metoder som centern vill ha inte leder till det mål som man säger sig vilja uppnå. Därför har vi avgivit en speciell motiveringsreservation.

Vi ställer upp på målen. Det är bara i fråga om sättet att nå dem som vi har en avvikande mening.

Anf. 17 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Vem älskar åtstramningspaketet? frågar Harry Schein i söndagens Dagens Nyheter, och fortsätter: "Somliga menar att det är otillräckligt. Andra hävdar att det inte behövs. Några tycker att helt andra åtgärder vore på sin plats."

Jag tror faktiskt, herr talman, att det kommer att visa sig så småningom att tusentals enskilda faktiskt kommer att om inte älska så i varje fall ha stor personlig glädje av det ekonomiska paket som riksdagen senare i dag kommer att anta. Jag avser, herr talman, att återkomma till detta. Men låt mig inledningsvis ta upp den grundläggande frågan om det behövs en ekonomisk åtstramning eller ej.

Vi har en överhettning i ekonomin – om detta råder det en överväldigande samstämmighet bland ekonomiska bedömare.

Kapacitetsutnyttjandet är högt i stora delar av ekonomin och bristen på arbetskraft utbredd. Pris- och löneökningarna är snabbare i Sverige än i våra konkurrentländer. Bytesbalansen uppvisar stigande underskott. Tendenserna till överhettning har förstärkts de senaste månaderna. Exporten har ej kunnat öka i takt med marknadens tillväxt, eftersom expansionen hållits tillbaka av brist på produktionsresurser.

Konjunkturinstitutet visar i 1989 års marsprognos att den svenska ekonomin fortfarande utmärks av ett starkt efterfrågetryck, brist på arbetskraft och en hög inflationstakt. Den inhemska efterfrågetillväxten har dämpats det senaste året men är ändå alltför hög för att kunna förenas med samhällsekonomisk balans.

Bedömningen av konjunkturläget har förändrats från december 1988 till mars 1989. Största skillnaden gäller investeringstillväxten. En högre investeringstillväxt ökar också tillväxten i importen. Kapacitetsbristen har fört med sig kraftiga prishöjningar som medför andelsförluster också på hemmamarknaden.

För många enskilda har den här överhettningen positiva inslag. Det är lätt att byta jobb. Man behöver inte gå kvar och krusa för chefen. Man vet sitt värde och kan skärpa kraven på löneökningar också utöver vad avtalen gett. Det är positivt för enskilda löntagare. Men medaljen har en baksida: prisökningarna.

Om inflationstrycket ökar utsätts vår utrikeshandel för påfrestningar liksom våra möjligheter att bereda arbete åt alla, vilket i sin tur är en förutsättning för en ambitiös fördelningspolitik. En hög sysselsättningsnivå är avgörande för en jämn fördelning av levnadsvillkoren. Sverige har under lång tid haft en gynnsam utveckling av sysselsättningen. Låg inflation är också avgörande för en rättvis fördelningspolitik. En hög inflation omfördelar välfärden i stor skala och på ett godtyckligt sätt. Ofta är det småspararna och låginkomsttagarna som drabbas hårdast.

Men åtstramning nu – kommer den inte för sent?

Jag vill påstå att ingen – inte ens Anne Wibble eller Bengt Westerberg – kan vara säker på att överhettningen i ekonomin inom rimlig tid försvinner av sig själv. Inget tyder på att aktiemarknaden delar den synen. Det gör inte heller TCO-ekonomerna, som nyligen kom med sin rapport; de varnar tvärt emot för att åtstramningspaketet inte är tillräckligt omfattande för att kyla ner överhettningen. Men Industriförbundet har, påpassligt nog för moderaterna och folkpartiet, kommit med en rapport som säger att läget håller på att försämrats. Man förutspår en påtaglig avmattning av industriproduktionens tillväxt och att de senaste årens öknings i företagens vinstmarginaler kommer att brytas. Mot detta står emellertid statistiska centralbyråns beskrivning av läget i industrin. Under rubrikerna "Industrin går på högvarv" och "Risken för överhettning ökar" sägs bl.a. följande:

"Den befarade avmattningen (i produktionen), som vissa bedömare väntade efter förra årets svaga tredje kvartal, visade sig bara vara en tillfällig parentes."

— — — "Efter en nedgång under början av året steg orderingången åter i mars med 3 %."

"Det tycks bli allt större risk för att den svenska industrin går in i en överhettning."

"Den för närvarande snabba pris- och lönekostnadsutvecklingen i Sverige tillhör även den problembild som kan komma att hämma en fortsatt stabil industritillväxt. I april låg inflationstakten på 6,5 % samtidigt som de viktigaste konkurrentländernas låg på 4,5 %. Allt fler företag väljer av dessa och andra skäl att lägga en del av sin expansion i utlandet."

I början av april fick jag brev från Lars Tobisson. Han skrev där om den oroande utvecklingen av bytesbalansen, inflationen och de nominella löneökningarna – kort sagt om överhettningen. Han ville att finansutskottet skulle ordna en offentlig hearing. En sådan ordnades också, och jag tror egentligen inte att någon som var närvarande vid det tillfället kunde undgå att höra Anne Wibbles fråga om överhettningen i ekonomin kunde väntas försvinna av sig själv utan att ekonomisk-politiska åtgärder vidtogs. Svaret blev kort och entydigt: Nej.

Utan åtstramande ingrepp i ekonomin kommer utvecklingen 1989 och 1990 att innebära att inflationstakten även fortsättningsvis kommer att ligga

väsentligt över motsvarande utveckling i våra viktigaste konkurrentländer. En åtstramning av ekonomin medför en press nedåt på priser och nominella löner och bidrar därigenom till att skapa väsentligt bättre förutsättningar för en god ekonomisk utveckling under de första åren på 1990-talet. Mot denna bakgrund yrkar jag avslag på de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som framförts i reservationer av moderaterna, folkpartiet och vpk.

Centern och socialdemokraterna hade en i stora delar likartad bedömning av det ekonomiska läget. Det lade grunden till de konstruktiva diskussioner som sedan följde. Den gemensamma inställningen, att riksdagen måste kunna samla sig kring kärva, impopulära beslut för att undvika framtida problem, och frånvaron av prestige fäst vid de egna förslagen gjorde det möjligt för oss att komma överens om ett ekonomiskt-politiskt paket som för det första har en påtaglig åtstramningseffekt, som för det andra tar hänsyn till överhettningens regionala snedhet och som för det tredje är fördelningspolitiskt riktigt upplagt.

Herr talman! Låt mig något kommentera de olika delarna och några av de 99 reservationer som är fogade till betänkandet.

Som alternativ till regeringens förslag till tillfällig höjning av mervärdeskatten har i två motioner från socialdemokraterna och centerpartiet föreslagits olika former för tillfälligt obligatoriskt sparande. En påtaglig ökning av sparandet skulle minska utrymmet för konsumtion och dämpa tendenserna till inflation. Ett tillfälligt obligatoriskt sparande driver inte upp inflationen. Det sparkrav på 3 % av skatten som finansutskottet förordar ligger mellan socialdemokraternas och centerns förslag.

För pensionärer med endast folkpension och pensionstillskott kommer inte något obligatoriskt sparande att påföras.

Räntan på sparat belopp skall vara skattefri och utgå med en lägre procentsats på större sparbelopp.

Varken centern eller socialdemokraterna har förnekat att den stabiliseringspolitiska effekten av detta förslag är mindre än vad en momshöjning skulle ge och att nettoeffekten är svår att exakt beräkna. Men att som moderaterna och folkpartiet i reservation 1 påstå att endast "de människor som har dålig kreditvärdighet eller som är utan egna sparmedel berörs" är, skulle jag vilja säga, helt utan grund. Med den utformning sparförslaget fått har det också en klar fördelningspolitisk profil.

Lars Tobisson frågade om pengarna skulle betalas tillbaka. Ja, det är självklart. Sedan är det naturligtvis så, att vi inte i dag kan bedöma konjunkturläget vid de tidpunkter när vi har lovat att de här pengarna senast skall betalas tillbaka. Skulle det finnas skäl, har vi givetvis möjligheter att försöka stimulera till frivilligt sparande. Men det obligatoriska sparande som vi nu står bakom från centerns och socialdemokraternas sida skall självfallet återföras till de enskilda – med skattefri ränta.

Av energipolitiska och finanspolitiska skäl är det motiverat att i avvaktan på en genomgripande skatteomläggning höja elskatten med 2 öre per kilowattimme, skatten på olja med 100 kr. per kubikmeter och i enlighet med tidigare praxis vid höjning av den allmänna energiskatten även skatten på kol, naturgas och gasol.

Jag vill yrka avslag såväl på de reservationer från moderaterna, folkpartiet

och vpk som innebär ett nej till dessa skattehöjningar som på miljöpartiets reservation som innebär att en väsentligt större del av åtstramningsbehovet skulle tillgodoses genom energiskatter. För den elintensiva industrin i Bergslagen och Norrland skulle miljöpartiets förslag innebära mycket stora påfrestningar. Den regionalpolitiska profilen på åtstramningspaketet skulle därmed avvika markant från de verkliga behoven.

Särskilt märkbara och allvarliga är överhettningstendenserna och bristen på arbetskraft i Stockholmsområdet. Stabiliseringspolitiska åtgärder bör därför vidtas riktade bl.a. mot detta område.

För att dämpa överhettningen på byggmarknaden och vidga utrymmet för produktion av nya bostäder föreslås en tidsbegränsad investeringsavgift, som i huvudsak bör träffa samma typ av oprioriterade projekt som berörts av tidigare investeringsavgifter. Avgiften skall uppgå till 10 % av byggkostnaden och omfatta byggen som påbörjats på byggnadsplatsen fram till utgången av 1990. Avgiften skall erläggas av byggherren och tas ut om arbetet utförs i Stockholms län utom Norrtälje och Södertälje kommuner samt i Uppsala och Håbo kommuner. De avgiftsbelagda byggnadsarbetena kommer att omfatta bensinstationer, bilverkstäder, parkeringshus samt butiks-, kontors-, bank- och restauranglokaler. Även förvaltningsbyggnader, kyrkor, samlingslokaler, nöjeslokaler, sporthallar och andra idrottsanläggningar räknas in i denna krets. Mindre byggen, dvs. de med en byggkostnad på mindre än 5 milj. kr., berörs inte av avgiften.

En fastighetsskatt tas ut på vissa fastigheter som är belägna i samma områden. Denna höjning skall vara tillfällig och tillämpas vid 1991 års taxering.

Jag vill yrka avslag på reservation 2 till finansutskottets betänkande 36 av vpk och miljöpartiet i vilken föreslås en betydligt mer ingripande investeringsavgift än den som majoriteten stannat för. Reserverna undantar visserligen kommunal och landstingskommunal service men vill däremot att avgiften skall uppgå till 25 % och omfatta även Göteborgs- och Malmöområdena.

Herr talman! Endast 10–15 % av de enskilda som drabbas av långvarig sjukskrivning nås av yrkesinriktad rehabilitering. Mindre än hälften av de långtidssjukskrivna återvänder till arbete i någon form. Vem älskar åtstramningspaketet? Jag är övertygad, herr talman, om att bland de långtidssjukskrivna finns många som genom dagens riksdagsbeslut kommer att få en ny chans till ett rikare liv. Jag är likaså övertygad om att deras anhöriga, arbetskamrater och arbetsgivare kommer att glädjas åt detta. Det förslag till arbetsmiljöavgift som centerpartiet och socialdemokraterna står bakom kommer att innebära ett väsentligt lyft för rehabilitering och nya arbetsmiljöinsatser. Älska det, nej, men gilla och vara glada åt det, det kommer många att vara.

Antalet långtidssjukskrivna förtidspensionärer har ökat kraftigt. Pågående långvariga sjukfall har näst intill fördubblats mellan åren 1983 och 1988. Dessa sjukfall tog i anspråk ungefär 16 miljarder kronor eller 50 % av de totala kostnaderna för sjukpenningen. Bara 10–15 % av de långvariga sjukskrivningsfallen har, som jag nyss nämnde, omfattats av yrkesinriktad rehabilitering. Mindre än hälften av de långtidssjukskrivna återvänder till

arbete i någon form och mer än var tredje får förtidspension. Andelen långtidssjukskrivna som återgår i arbete efter ett års sjukskrivning är mycket låg. Samtidigt gäller att mer än 50 000 personer varje år får förtidspension och att antalet förtidspensionärer ökar med ca 10 000 per år. Sammanlagt finns det nu närmare 350 000 förtidspensionärer. Mer än 100 000 av dessa är under 55 år. För närvarande står, som Gunnar Björk sade, över en halv miljon människor utanför arbetsmarknaden på grund av arbetsskador, förtidspension och långvarig sjukskrivning.

En snabbt införd arbetsmiljöavgift kan också bidra till att dämpa överhettningen i ekonomin. Det uppnås en stabiliseringspolitisk effekt. Att förbättra den yrkesinriktade rehabiliteringen och avveckla dåliga arbetsmiljöer är angelägna åtgärder som minskar antalet förtidspensionärer och långtidssjukskrivna. Detta är naturligtvis särskilt väsentligt av hänsyn till de enskildas välbefinnande. Men det är också viktigt att man kan ta till vara det yrkeskunnande och den arbetslivserfarenhet som finns hos dessa grupper. En effektiv utbudspolitik skulle därmed kunna förenas med socialpolitiska mål. Arbetsmiljöavgiften bör utgå med 1,5 % av avgiftsunderlaget. Medlen, som beräknas uppgå till 10,7 miljarder kronor under perioden, bör tillföras en särskild fond benämnd arbetslivsfonden. Fondens tillgångar skall i sin helhet användas till bidrag åt arbetsgivare för olika rehabiliteringsinsatser och arbetsmiljöförbättrande åtgärder. Arbetslivsfonden skall stimulera till insatser som annars inte skulle komma till stånd.

Reservanternas argument för att säga nej till den föreslagna arbetsmiljöavgiften tycker jag är torftiga. Miljöpartiet har inget som helst eget recept för att komma till rätta med utslagningen från arbetsmarknaden. Folkpartiet och moderaterna är förblindade av sin egen nyliberala ideologi och slår korthugget fast att: "arbetsmiljöavgiften är ingenting annat än en ny löneskatt, och en sådan kan aldrig verka utbudsstimulerande". Ingenting tycks man ha lärt av decenniernas framgångsrik arbetsmarknadspolitik. Att moderaterna står för en sådan linje kan tyckas konsekvent, men att folkpartiet som på senare tid talat så mycket om behovet av förbättrad rehabilitering och som berömmar sig av att under de borgerliga regeringsåren ha stått för en framsynt arbetsmarknadspolitik säger nej kanske förvånar dem som ännu inte insett att partierna till höger uppträder alltmer tvillinglika.

Anne Wibble svarade i en replik till Gunnar Björk att det stod så mycket i reservationen om behovet av insatser för rehabilitering och arbetsmiljö. Jag vet inte vilken reservation som Anne Wibble tänkte på. Det kan i varje fall inte vara den som är fogad till detta betänkande – i den handlar nämligen tre rader om dessa frågor.

Låt mig, herr talman, kortfattat kommentera några av de övriga frågor som varit föremål för utskottets behandling.

Livsmedelssubventionerna omfattar numera endast konsumtionsmjölk. Förslaget från regeringen att omedelbart avveckla dessa avslås av finansutskottet. Frågan bör tas upp till förnyad prövning i anslutning till beredningen av de förslag som väntas komma fram från inkomstskatteutredningen.

Regeringen har föreslagit att barnbidraget höjs den 1 juli 1989 med 780 kr. per barn och år. En sådan barnbidragshöjning skulle motverka det omedelbara åtstramningsbehov som utskottet bedömer föreligga. Därför bör någon höjning inte ske den 1 juli 1989.

Däremot talar andra skäl än rent samhällsekonomiska för att barnbidraget höjs. Det har varit oförändrat sedan januari 1987. Vissa av de åtgärder som utskottet förordar får också effekt på barnfamiljernas ekonomi. Många barnfamiljer lever under knappa betingelser med små ekonomiska marginaler. Fördelningspolitiska skäl talar alltså för att barnfamiljerna ges kompensation för inflationen. Det bör ske från den 1 januari 1990 och med 900 kr. per barn och år.

Så några ord till Hans Petersson. Han var glad över att vpk står utanför denna uppgörelse. Jag har svårt att förstå det, för jag trodde att vi sitter i riksdagen inte för att stå utanför skeendena utan för att påverka.

Får jag inom parentes också säga till Hans Petersson, som personligen väljer att stå utanför riksdagen efter denna vår för att i stället ägna sig åt andra arbetsuppgifter, att även om vi har olika uppfattningar vet jag att utskottets ledamöter från alla partier önskar dig lycka till i de nya uppgifterna. Tack för många goda debatter!

Herr talman! För 200 år sedan, 1789, inträffade den franska revolutionen. För 100 år sedan, 1889, bildades Sveriges socialdemokratiska parti. Om det som nu sker i Kina kommer att vara historiens minnesbild av 1989 vet vi inget i dag.

Det förhållandet att centerpartiet och socialdemokraterna i riksdagen kunde enas om ett stabiliseringspolitiskt paket skapar säkert inga nya historiska vingslag av motsvarande art, men det kan innebära att Sverige går in i 1990-talet med goda förutsättningar för full sysselsättning, låg inflation och en framgångsrik fördelningspolitik.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets betänkande 36 och avslag på de två reservationer som fogats därtill. Beträffande betänkandet nr 30 vill jag yrka bifall till reservationerna 68 och 91 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 18 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det var tur att Anna-Greta Leijon hejdade sig innan hon upphöjde uppgörelsen mellan socialdemokraterna och centern till i nivå med franska revolutionen.

Vi är överens om att det finns en överhettning. Vi kan också vara överens om att den inte försvinner av sig själv. Men vi tycks inte se likadant på frågan om vari överhettningen består. Anna-Greta Leijon sade att problemet är att vi har för liten kapacitet och att arbetsutbudet inte räcker till. Då frågar jag: Varför gör ni ingenting för att vidga kapaciteten och för att öka arbetsutbudet? I stället föreslår ni löneskatter som verkar dämpande på intresset för att anställa människor, kanske mest när det gäller arbetshandikappade, som har svårt att klara sig på arbetsmarknaden.

Anna-Greta Leijon sade sedan att den inhemska efterfrågan är för hög. Där tänker man fel. Den privata konsumtionen växer med mindre än 2 %. Omsättningen i detaljhandeln är oförändrad jämfört med förra året och bilförsäljningen går ned. Varför skall man då inskrida med skattehöjningar just mot hushållens ekonomi?

Den frågan skulle jag vilja spinna vidare på. Jag ställde ett antal frågor, men jag fick svar bara på en enda, och jag påminner om de andra. Hur kan en

skattehöjning vara ett led i en skattesänkning? Hur kan man säga att en höjd fastighetsskatt inte höjer skattekvoten? Det här är ju Orwellskt nyspråk, där man försöker vända svart till vitt.

Mest nyfiken är jag kanske ändå på besked om det blir någon sänkning av inkomstskatten i höst och hur den skall sänkas. Kan ni verkligen tänka er en skattereduktion – det står faktiskt i betänkandet att ni kan tänka er det – ni som skall sänka marginalskatterna så kraftigt 1991? Varför tar ni inte ett rejält steg redan 1990 som förberedelse för detta? Vad är det som gör att det är så heligt att ni måste vänta till 1991, fastän arbetsutbudet just nu behöver vidgas?

Varför vill ni inte bekänna färg? Varför talar ni inte om vad ni tänker göra med inkomstskatten? Vi har nu mindre än en månad kvar till det budgetår inför vilket ni skall ha presenterat era förslag till inkomster och utgifter.

Jag ställde också frågor om tvångssparandet. Det blir ju en marginalskatteskärpning med 3 procentenheter den 1 september. Anna-Greta Leijon har inte svarat på vari rättvisan ligger när det gäller högskattekommun kontra lågskattekommun. På frågan om det blir någon återbetalning svarade Anna-Greta Leijon ja, men det kan ju hända att vi kan behöva späda på med några åtgärder för att i stället stimulera det frivilliga sparandet. Då frågar jag: Varför gör ni det inte nu, utan först om några år?

Anf. 19 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon sade att hon trodde att många skulle känna stor personlig glädje över det här paketet med höjda skatter, höjda priser och sänkt standard. Hon har inte varit med så länge i den ekonomiska debatten, och jag tror att hon kommer att finna att hon har misstagit sig grovt.

Anna-Greta Leijon gjorde också ett nummer av att jag i den utfrågning som finansutskottet anordnade skulle ha frågat om obalansen försvinner av sig själv och att jag på den frågan skulle ha fått svaret: Nej. – Självfallet inte. Jag har aldrig någonsin trott att obalansen försvinner av sig själv. Vem har trott det? Jag hoppas att inte heller Anna-Greta Leijon har trott det. Vad som krävs är ju utbudsstimulanser, genom vilka man kan skapa en balans på en något högre nivå, i stället för att göra det på en låg nivå, som socialdemokrater och centerpartister vill.

Låt mig citera ur några av de ekonomiska rapporter av mera oberoende slag som har kommit under senare tid. S-E-Banken skriver följande: "Förslagen innebär ingen lösning på de underliggande ekonomiska problemen.

Genom en konjunkturpolitisk åtstramning skjuter man på lösningen av problemen i stället för att ta itu med dem nu."

Handelsbanken skriver att förslagen "kommer knappast att bidra till att lösa de ekonomiska problem som Sverige nu står inför, nämligen låg tillväxt och hög inflation".

Jag undrar om Anna-Greta Leijon anser sig veta bättre vilka effekter dessa förslag får.

Vad gäller arbetsmiljöavgiften försöker Anna-Greta Leijon med ett mycket fult trick. Hon talar inte om den som den skattehöjning den är, vilket

är föremålet för dagens debatt, utan i stället om hur pengarna skall användas någon gång i framtiden. Hur man skall göra på den punkten finns det inte nu något konkret förslag om.

Jag vill påminna Anna-Greta Leijon om att socialdemokraterna i riksdagen år efter år inte har gjort någonting alls för att förbättra arbetsmiljön. Vi har t.ex. från folkpartiets sida lagt fram förslag om en koppling mellan sjukvården och sjukförsäkringen. År efter år har vi fört fram sådana konkreta förslag, som skulle medföra förbättringar. Socialdemokraterna har sagt nej och har inte haft någonting att föreslå i stället. De brister i arbetsmiljön och problem med sjukfrånvaron som finns i dag är en direkt följd av underlåtenhetssynder på socialdemokratiskt håll.

Jag vill till sist upprepa en av de frågor som jag ställde till Anna-Greta Leijon: Tror hon att det här paketet medför en åtstramning, eller handlar det om att höja skatter för att betala nya utgiftsökningar?

Anf. 20 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp tre av de frågor som Anna-Greta Leijon berörde. Låt mig börja med den fantastiskt framgångsrika arbetsmarknadspolitiken, som uppenbarligen har givit upphov till så många arbetsskador. Vi tycker att de företag som förorsakar skadorna genom sin vinstgivande produktion bör kunna alstra så mycket pengar att de själva skall kunna betala vad skadorna kostar, inte låta andra göra det. Miljöpartiet har ett mycket radikalt arbetsmiljöprogram, som vi har fått mycket stort beröm för i ett stort antal LO-tidningar.

Vad gäller energiskatternas genomslag på den energiintensiva industrin vill jag peka på att det finns ett skyddsnät, nämligen storförbrukarsubventionerna, som garanterar att höjningarna inte slår igenom på det sätt som Anna-Greta Leijon säger.

När förslaget om den särskilda skatten i form av tvångssparande kom fick jag några ord ur Bibeln i tankarna: Den som icke har, från honom skall tagas det han har. Det går att fortsätta: Den som har, från honom skall intet tagas.

Detta passar, Anna-Greta Leijon, mycket bra in på det som socialdemokraterna och centerpartiet nu vill genomföra. Nolltaxerare och personer med stora skulder slipper undan, medan personer med vanliga taxerade inkomster och låga skulder skall betala. Det finns i förslaget inte ens en undre gräns för skattebefrielse. Även de armaste skall betala.

Herr talman! Svensk socialdemokrati har faktiskt förändrats från toppen. Politiken blir mer och mer penningfixerad och mindre socialt betonad. Denna gång slår man urskillningslöst också mot de sina och gynnar medvetet dem som kan placera om sina pengar för att slippa skatten. Jag vill fråga Anna-Greta Leijon: Vari ligger det specifikt socialdemokratiska i att införa den nya skatt som kallas ett tillfälligt obligatoriskt sparande?

Anf. 21 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall i min nästa replik gå in på fördelningspolitik, hur man byter äpplen mot päron, den industriella utvecklingen i Bergslagen, Sveriges elpriser kontra andra länders och betydelsen av den nu föreslagna åtstramningen för industrin. I denna replik skall jag ägna mig åt frågan om deltagande eller inte deltagande i olika åtgärder.

Jag kan inleda med att tacka för de vackra orden från fru Leijon om tidigare debatter. Jag får väl återgälda de orden. Jag menar att "in eller ut" i en uppgörelse eller i ett samarbete aldrig kan vara en fråga om principer eller procedurer utifrån ett rent tekniskt synsätt eller bero på var man befinner sig i relationen mellan partierna, utan detta är ytterst en politisk fråga. Som jag sade i mitt inledningsanförande är vi ganska stolta över att vi kan stå utanför den krets som nu lägger nya bördor på de lågavlönades axlar. Jag tycker att det är ett ganska enkelt konstaterande för ett parti som alltid slagits för normalinkomsttagarnas, låginkomsttagarnas och de vanliga familjernas rätt. Nu vet jag att man inom socialdemokratin säger: Det har vi också alltid gjort. Det görs i nostalgiska tal och jubileumstal. Men den konkreta politik som här föreslås innebär en åtstramning som riktas mot dem som har det ekonomiskt sämst ställt. Jag kan inte se det på annat sätt när man höjer elskatterna, inför tvångssparande och under nästa år genomför marginalsattesänkningar. Fakta måste ju få tala också i det här fallet.

Jag kan som exempel nämna hur svårt det varit att få en vänsterprofil i diskussionerna om eventuella uppgörelser med socialdemokratin. Ta bara en så enkel sak som frågan om långtidssjukskrivningarna. Det är ju en gammal vpk-fråga. Långtidssjukskrivningarna och förtidspensioneringarna kostar 20–30 miljarder kronor per år, och människor sitter i långa köer utan att kunna komma tillbaka in i arbetskraften. Den frågan har vi drivit i många år.

Nu är det "inne" med utbudspolitik, och nu är det dags för åtgärder på det här området. Men inte ens här är ni beredda att gå oss till mötes, såsom jag ser det, till vänster i den meningen att man undantar kommuner och landsting, som faktiskt behöver resurser för att kunna göra någonting åt långtidssjukskrivningarna, åt vårdköerna och för rehabiliteringen. Man kan här inte gå så långt från sin vilja att strama åt att man accepterar att pengarna börjar utbetalas för dessa ändamål i samma ögonblick som de kommer in. Det skall i stället liksom skjutas på framtiden därför att man behöver strama åt ekonomin.

Det är oerhört svårt att tala om en uppgörelse när socialdemokratin inte kan närma sig oss ens i så enkla frågor, där ställningstagandet för er del borde vara helt naturligt. Detta är bakgrunden till att vi inte ställer oss bakom åtstramningarna och attackerna mot de lågavlönade.

Anf. 22 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon redogjorde för sparandets framtid. Det är viktigt att här poängtera att sparandet skall återföras och att ränta skall utbetalas. När det gäller den långsiktiga sparandepolitiken anser vi i centern att man borde ha en inriktning mot personliga investeringskonton som ett led i ett fortsatt, frivilligt sparande.

En viktig sak att poängtera är att socialdemokraterna har dålig framförhållning när det gäller de strukturella problemen i ekonomin. Särskilt i fråga om industrisektorn kan man säga att socialdemokraterna inte alls har utnyttjat de här sju åren till förnyelse av svenskt näringsliv. De har fört en mycket konservativ industripolitik. Man har inte satsat på framtidsföretag, kunskaps- och högteknologiföretag. Man har tappat positionen som industriland på grund av den ekonomiska politik som förts. Man har bara utnyttjat

effekterna av de omställningar som icke-socialistiska regeringar gjorde under 1970-talet. Se t.ex. på SSAB och skogsindustrin! Det är effekterna av denna omställning som skapat den positiva konjunktur som vi haft på näringslivets område. Men småföretagspolitiken, som startade bra under 1970-talet, har helt enkelt misshushållats bort. Socialdemokraterna har verkligen sett till att den politiken försvunnit i det tysta.

Vad socialdemokraterna har gjort bra på den senaste tiden är att man har anammat tankarna på avreglering av kapitalmarknaden. Man borde därutöver ha kunnat utnyttja de goda kapitaltillgångarna till industriell förnyelse. Det har man emellertid avstått från, vilket är mycket bekymmersamt.

Det är också oroväckande att man inte satsat på aktiemarknaden i sådan utsträckning att det i Sverige fortfarande hade funnits möjligheter att göra aktieaffärer. Man har avlövad aktiemarknaden på riskkapital. Det har varit mycket olyckligt. Omsättningsskatten på värdepapper borde därför försvinna.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Anf. 23 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att jag tycker att det var klargörande att både Anne Wibble och Lars Tobisson konstaterade att vi har en överhettning i den svenska ekonomin. Den går inte över av sig själv. Därför måste åtgärder vidtas nu, och det är beklagligt att ni inte ställer upp på sådana åtgärder.

I fråga om arbetsmiljön försökte sig Carl Frick på konststycket att påstå att den svenska arbetsmarknadspolitiken skulle vara upphov till arbetsmiljöskador. Jag tycker att det är en upprörande förfalskning av verkligheten. Det finns många skäl till att vi har problem med arbetsmiljön, och jag skall räkna upp några av dem: brist på kunskap, ointresse för hur människor mår, rå kapitalism, rädsla för att mista jobbet.

Nu när vi har full sysselsättning på de flesta håll i vårt land kan vi skärpa kraven på arbetsmiljön, eftersom ingen enskild person behöver tveka att hävda sin rätt på det området i rädsla för att riskera jobbet. Vi vet att det ofta annars tyvärr fungerar på det sättet.

Anne Wibble försökte påstå att jag gör ett fult trick. Det framgår mycket klart av detta betänkande att de pengar som tas in skall gå tillbaka till arbetsgivare för rehabiliterings- och arbetsmiljöinsatser – inte för någonting annat. Exakt på vilket sätt det skall ske kommer regeringen att lämna förslag om till riksdagen under hösten. Målsättningen är helt klar: till ingenting annat än rehabiliteringsinsatser och insatser för arbetsmiljön skall dessa pengar användas.

Det kan aldrig vara utbudspolitik, säger Anne Wibble, utan det är bara utbetalningarna som är det. Men man kan ju inte betala ut pengar om man inte har några inkomster. Jag förstår här inte Anne Wibble och folkpartiet, som så mycket har sysslat med svensk arbetsmarknadspolitik och som vet att vi tagit in pengar via arbetsgivaravgifter för att betala ut dem för omskolning och vidareutbildning. Vad är det annat än utbudspolitik? I det här fallet förhåller det sig inte på annat sätt.

Vi behöver öka arbetskraftsutbudet, sägs det. Det är riktigt. Vi har drygt 500 000 förtidspensionerade arbetsskadade och långtidssjukskrivna. Många av dessa människor vill inte någonting hellre än att bidra till produktionen.

De förslag som socialdemokraterna och centern kommit överens om innebär ett väsentligt lyft för dessa människor i deras personliga situation och bidrar till att öka utbudet av arbetskraft och till att skapa bättre förutsättningar för en god ekonomisk tillväxt.

Till vad Hans Petersson sade om fördelningsfrågorna och de lågavlönade ber jag att få återkomma i nästa replik.

Anf. 24 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon sade nu att moderaterna inte ställer upp på åtgärder mot överhettningen. Det bekräftar att hon inte förstått vari överhettningen består, att den finns på ekonomins utbudssida och inte på efterfrågesidan. Vi föreslår tillsammans med folkpartiet utbudsstimulerande åtgärder med en skattesänkning i första ledet. Vi föreslår åtgärder – ni skäller under fel träd.

Sedan, Anna-Greta Leijon: Vi representerar båda Stockholms län. Jag är ingen vän av bygdepolitik, men jag tycker ändå att man skall se till att den egna valkretsen inte drabbas av uppenbara orättvisor. I det avseendet har faktiskt finansutskottets ordförande ingen vidare fin meritlista. I går höjdes Robin Hood-skatten. Tidigare kunde den beskrivas som något som bara drabbade rika moderatstyrda kommuner. Men nu sker en utvidgning så, att den kommer att beröra nästan alla Stockholmslänets kommuner – många med annan politisk majoritet. Låginkomsttagare i Stockholms län skall alltså vara med och bekosta extravaganser ute i landet. I dag skall vi besluta om en höjning av investerings- och fastighetsskatten. Vi tog emot en uppvaktning från samtliga partier i Stockholms kommun som var verkligen intressant. Den visade att man från alla håll ansåg att detta kommer att leda fel, bl.a. blir det färre bostäder.

Jag undrar återigen: var ligger rättvisan i de avgränsningar som görs? Jag påtalade tidigare det här egendomliga skiftet, att det enligt regeringens förslag är Södertälje som skulle ta stryk men inte Uppsala. Nu är det Uppsala som skall ta stryk men inte Södertälje. Varför skall en kontorsfastighet i Nynäshamn drabbas av en extraskatt, medan ett kontor beläget i en bostadsrättsfastighet på Östermalm – vilket nog får anses vara ett mera överhettat läge – går fritt? På vad sätt dämpar en tillfällig skatt 1990, som bärs upp 1991 och 1982, överhettningen just nu? Nej, detta är eftergifter för en Stockholmsfientlighet som ingen tjänar någonting på. Jag förstår inte, som sagt, hur socialdemokraterna räknar med att återvinna stöd i storstadsområdena med detta sitt uppträdande.

Slutligen vill jag säga att jag beklagar de utslag av nonchalans i lagstiftningsarbetet som Anne Wibble tidigare talade om. Så som nu har skett får lagstiftning faktiskt inte gå till, att man serveras ett lagförslag på bordet som inte har presenterats tidigare, och blir upplyst om att ärendet skall lämnas till kammaren under eftermiddagen. När vi moderater yrkar på remiss till lagrådet och till berört fackutskott, röstas vi ned. Detta är maktspråk. Jag beklagar att lagstiftningsarbete bedrivs på det sätt som nu har börjat ske – i och för sig inte utan tidigare förebilder – och som denna gång har kommit till så tydligt uttryck i finansutskottet.

Anf. 25 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Alla är överens om att vi har obalans. Så långt är det klart. Men tänk, att det skall vara så svårt att förmå finansutskottets ordförande att förstå att man bäst blir av med obalans genom att öka den del som är för liten. Obalans består i att två saker är olika stora – så långt kan ni väl vara med? Vad socialdemokrater och centerpartister vill göra är att strama åt den ena komponenten så, att man skapar balans på en låg nivå. Vad vi i folkpartiet och moderaterna vill göra är att stimulera produktion och utbud – den andra komponenten – så, att den växer. Då får vi balans på en högre nivå. Det borde faktiskt inte vara så väldigt svårt att förstå att den senare metoden är långt mera fördelaktig för de människor som verkar i den här ekonomin. Jag tycker att Anna-Greta Leijon ändå borde förstå själva tekniken i detta.

Anna-Greta Leijon återkommer till arbetsmiljöförbättringar. För att ta ytterligare ett exempel, som jag inte tog upp förra gången, kan jag nämna att det finns en rehabiliteringsutredning som har arbetat under många år – fyra, om jag inte missminner mig. Under dessa fyra år – eller kanske ännu fler – avslogs alla förslag som folkpartister och andra, i många fall vpk-are, framlade i fråga om förbättringar av arbetsmiljön. Dessa förslag avslogs med hänvisning till den sittande utredningen. Ingenting, inte en enda liten åtgärd kunde socialdemokraterna själva komma med. Nu hänvisar Anna-Greta Leijon till att alla dessa pengar skall användas, men hon undviker mycket noga att säga när. Det är klart att om pengarna skall användas om två år, innebär förslaget i praktiken en effektiv uppskjutning av alla åtgärder. Om pengarna skall användas genast – vilket centerpartisterna tycks hävda – utgör de i varje fall inte någon del av en åtstramning.

Också jag har med beklagande konstaterat att Anna-Greta Leijon visar tecken på ett återfall i en – som jag trodde – gammal förlegad socialdemokratisk politik: varje gång man hittar en ny angelägen uppgift som kräver nya utgifter, skall man höja skatterna för att betala för detta. I så fall kommer man aldrig någonsin ur den ständiga skatteökningsskrub som socialdemokratisk politik har lett till.

Jag vet alldeles bestämt att finansministern flera gånger har sagt att man inte löser några problem genom att höja både skatter och utgifter, för då kommer man aldrig att kunna ens hålla kvar skattetrycket, än mindre att kunna sänka det. Jag beklagar djupt att inte den interna kommunikationen fungerar bättre, men jag hoppas att någon liten information kan nå fram.

Herr talman! Jag vill slutligen säga att det är märkvärdigt att Anna-Greta Leijon inte på något sätt har kommenterat den bristande beredningen av de föreliggande lagförslagen. Det är i sig en kommentar.

Anf. 26 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att arbetsmiljöproblemen är alldeles för allvarliga för att man skall vara raljant när man talar om dem.

Anna-Greta Leijon angav ett viktigt skäl till varför vi har så många arbetsmiljöproblem i Sverige. Det är den råa kapitalismen som är orsaken. Det är beklagligt att ett mångårigt socialdemokratiskt maktinnehav inte har lyckats rå på de allra rääste formerna, nämligen överutnyttjande av människor i arbete, trots starkt vinstgivande verksamhet. Jag tycker att detta

är en hemsk historia, men man löser inte problemet genom att försöka att ta pengar från de företag som har skött sin miljö, fondera pengarna och sedan skvätta ut dem långt senare. Vad som fordras är faktiskt omedelbara och snabba åtgärder för att med en gång verkligen tvinga de företag som missköter sig på detta område. Min erfarenhet från industrin är inte att fackföreningarna är rädda för dessa problem, utan det är helt enkelt så, att när det kommer till kritan är det företagsledarna själva som beslutar om vad man skall göra åt förslitningsskador och sådant. I de flesta fall har de struntat i dessa skador, därför att de varit medvetna om att det har funnits friska människor att tillgå som kan slitas ut. Det är någonting som jag mycket väl kommer ihåg genom min erfarenhet av industri.

Anna-Greta Leijon svarade inte på vad det är som är så specifikt socialdemokratiskt i det nu aktuella förslaget om tvångssparande.

Anf. 27 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag instämmer i Carl Fricks analys av kapitalismen. Jag skulle svårligen själv kunna överträffa träffsäkerheten i den.

Det var just det som Anna-Greta Leijon sade, som föranledde mig att inleda min replik på detta sätt. Hon talade om den råa kapitalismen och om att man råkar illa ut på arbetsplatsen, om man motsätter sig någonting. Detta är intressant, eftersom det ju handlar om makten på arbetsplatsen, om individers möjlighet att påverka sina liv i det samhälle som vi lever i och som har förvaltats av socialdemokratin under så oerhört lång tid med målsättningen att förändra samhället, skapa rättvisa förhållanden och rättvisa för arbetare och övriga anställda. Så tvingas Anna-Greta Leijon stå här i talarstolen och säga att den råa kapitalismen är så fruktansvärd.

När kommer skördetiden för alla dem som har fått hålla tillbaka under 80-talet med tanke på fördelningspolitiken? När kommer skördetiden för alla dem som under det socialdemokratiska regeringsinnehavet och under hela industrialismen har fått offra sig, sina liv, sin hälsa, sin arbetsmiljö, kanske sina familjer och sina bostadsförhållanden? Frågan om hur eländet drabbar folk har ju mycket vida perspektiv.

Som vi tidigare sade när det gäller inriktningen på den här överenskomsten och på åtgärderna, finns det – som jag ser det i dag – inte några möjligheter att få över socialdemokratin till den vänsterpolitik som vi företräder. Vi har faktiskt avgivit motioner med ganska precisa krav för att visa var vi står och vad vi tycker bör ske. Men vi märkte inte någon som helst vilja från socialdemokraternas sida att gå oss till mötes, utan det var naturligtvis lättare att gå med högern. När man ser resultatet – vilket man kan beklaga – är jag mycket glad att vi inte är delansvariga. Nog om detta.

När det gäller fördelningspolitiken, industrin, elkraften m.m. säger Anna-Greta Leijon att det är energipolitiska överväganden som ligger bakom. Det är en del av vad ni säger. I er majoritetstext talas också om finanspolitiska. Jag undrar dock hur man kan säga att det är energipolitiska överväganden, när man i samma andetag säger att en del av de här pengarna skall gå till att betala tillbaka skattesänkningar nästa år. Det kommer att hjälpa en del av de människor som har fått en viss åtstramning, men också de som har de högsta inkomsterna får del av detta.

Jag undrar vidare hur man kan hävda att det har någon som helst energipolitisk betydelse, när man undantar industrin från dessa höjningar. Utskottet anser att de nu förordade energiskattehöjningarna, förutom skatten på olja, inte bör slå igenom i företag med industriell tillverkning. Man törs således inte lägga någon avgift på dem som förbrukar mycket elkraft. Hur kan man hävda att det är en energipolitisk inriktning? Elpriserna i vårt land är hälften eller en tredjedel av priserna i viktiga konkurrentländer ute i Europa. Vi behöver ställa om vår energiproduktion. I en sådan politik skulle vi kunna delta, men inte i den här slappa åtstramningspolitiken som drabbar hushållen.

Anf. 28 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Hans Petersson tog i sin första replik upp de lågavlönades situation och sade att vpk inte vill följa centern, och socialdemokraternas förslag, eftersom det är dåligt för de lågavlönade. Vad är då sämst för de lågavlönade? Det är när man för en ekonomisk politik där frågan om arbetslöshet blir en restpost. Möjligheten att ha ett arbete är grundläggande för fördelningspolitiken. Det är i allra högsta grad också dåligt för de lågavlönade, om man inte försöker göra något åt inflationstendenserna i samhället. Vi vet vad det innebär med den inflation som varje dag, varje vecka, varje månad gröper ur de lågavlönades portmonnärer mer än de högavlönades, eftersom man inte har några marginaler.

Det går många roliga – eller kanske rättare sagt makabra – historier om länder i Latinamerika där priserna stiger, medan man är inne i affären och plockar ihop varorna. Så är det inte i Sverige. Vi glömmer kanske lätt bort den smygande urholkning av lönerna som inflationen innebär. För de lågavlönade är det dock en verklighet. Det är för att komma till rätta med den som vi och centerpartiet tillsammans har gjort dessa insatser. Det är beklagligt att Hans Petersson inte vill se de här sambanden.

När skall pengarna betalas ut när det gäller arbetsmiljöavgifterna? Ja, regeringen skall återkomma till riksdagen, och vi skall fatta beslut i höst. Vi har också sagt att regeringen skall återkomma med ett förslag om när under perioden 1990–1991 som man skall kunna börja utbetalningarna. Det finns alltså utrymme för att göra en bedömning i höst om det skall ske i januari 1990, någon gång senare under 1990 eller kanske rent av 1991. Den frågan kommer vi att få diskutera senare. Vi har inget intresse av att dra ut på tiden. Vi måste dock ha en praktisk bra verksamhet, och vi måste ha en del pengar, innan det är vettigt att börja betala ut dem.

När det gäller arbetsmiljön, Carl Frick, är det riktigt att arbetsgivarna missar arbetsmiljön, eftersom det står arbetstagare i kö framför deras portar. Det bästa sättet att komma till rätta med detta är att se till att vi inte har arbetslöshet. Jag skulle också vilja säga att ett av de väsentligaste skälen till de många nya typerna av arbetsmiljöproblem som vi har är att arbetsmarknaden och det mesta i samhället är designat efter karlar och inte efter kvinnor. Det är en av de viktigaste försummelserna när det gäller att komma till rätta med de här frågorna.

Herr talman! Lars Tobisson sade att jag skäller under fel träd. Jag tycker att det känns väldigt fint att skälla under moderaternas träd. Jag skulle dock önska att jag snart får lukta på blommorna, som tjuren Ferdinand.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Petersson och Carl Frick anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 29 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Sverige har haft en obruten ekonomisk uppgång sedan 1982. Arbetslösheten har minskat och investeringarna och produktionen har ökat. Reallönerna och den privata konsumtionen har kunnat öka. Budgetunderskottet har försvunnit, och riksdagen har t.o.m. kunnat besluta om ökade statsutgifter.

Men på sistone har farten blivit för hög. Efterfrågan har växt snabbare än resurserna. Trots en rekordartad ökning av nytillskottet på arbetsmarknaden – 70 000 fler sysselsatta under ett år – råder en påtaglig brist på arbetskraft över snart sagt hela landet och i alla branscher. Pressen uppåt på kostnader och priser har på nytt ökat. Slutsatsen är ofrånkomlig: utan en aktiv nedkyllning av temperaturen i ekonomin riskerar vi att om igen hamna i den typ av kris vi hade under senare delen av 1970-talet.

En regering som vill sitta bekvämt, som inte vill lämna mindre populära besked till medborgarna, skall naturligtvis avstå från att handla i sådana lägen. Den kan ju alltid hoppas att problemen löser sig av sig själva – eller att någon annan får överta dem.

Den regering som nu sitter hade kunnat ta till ytterligare en förevändning för att inte ingripa mot överhettningen. Vi är en minoritetsregering och måste alltså ha stöd av andra partier i riksdagen för att få igenom våra förslag. Och att vända sig till oppositionspartier och be dem ställa upp för åtgärder som skall strama åt ekonomin kräver både mod och kompromissvilja.

Men en regering som tar sin uppgift på allvar, som inser att det förtroende den fått av väljarna också innebär plikten att ta ansvar just i svåra och politiskt riskabla lägen, den måste handla. Från den socialdemokratiska regeringens sida har vi vid upprepade tillfällen deklarerat att vi inte tänker sitta kvar för att administrera en sönderfallande ekonomi. Det är i den andan vi nu handlar – och vi har handlat på liknande sätt i det förflutna.

I dag kommer riksdagen att besluta om ett antal åtgärder som bör leda till att Sveriges ekonomi kommer i bättre balans, att överefterfrågan försvinner och inflationstrycket minskar. Det betyder att regeringen vunnit en majoritet för sin uppfattning att en rejäl ekonomisk åtstramning behövs.

Den tekniska utformningen av denna åtstramning är inte densamma som regeringen föreslog i kompletteringspropositionen. Från högerhåll försöker man nu beskriva detta som ett nederlag för regeringen. Andra har uttryckt sin förvåning över att regeringen inte, som det heter, ”i förväg förankrat” sin politik hos något oppositionsparti.

Den här förvåningen är svärförståelig. Samtliga oppositionspartier har, sedan en längre tid, både offentligt och direkt till regeringen bestämt avvisat tanken på att förhandla med oss om innehållet i våra propositioner *innan* de lagts på riksdagens bord. Lägg era förslag så får vi i vanlig ordning behandla dem i riksdagens utskott, har varit det stående beskedet. Motiven för den inställningen är inte så svåra att hitta. Om ett oppositionsparti skall vara med om beslut vilkas popularitet inte är alldeles oomstritt, vill man naturligtvis ha förhandlingar i offentlighetens ljus, som garanterar att de egna förhandlings-

framgångarna blir tillbörligt uppmärksammade. Över detta politiska faktum finns det ingen anledning att vara vare sig överraskad eller bitter.

Inte heller finns det anledning för regeringen att beklaga innehållet i uppgörelsen med centerpartiet.

Vid presentationen av regeringens förslag betonade jag att det väsentliga var att uppnå det åsyftade resultatet, inte att få stöd för regeringens förslag i alla detaljer. Vi har därför varit öppna för alternativ från oppositionen. När nu förhandlingarna i utskotten är klara och betänkandena föreligger kan vi också konstatera att vi fått stöd för de syften vi haft med våra förslag och att nedkylningseffekten i det stora hela motsvarar den nivå regeringen förordade i kompletteringspropositionen.

I dag är det naturligtvis lätt att påstå att regeringen borde ha gått fram med åtstramningsåtgärder tidigare. Men faktum är att så sent som i januari, då budgetpropositionen presenterades, höjdes inte en enda röst för en stramare finanspolitik. I den mån något av riksdagens partier hade en annan uppfattning än regeringen gick den i motsatt riktning, dvs. man ansåg att det fanns större utrymme för ökade statsutgifter och skattesänkningar.

Men jag vill erinra om att regeringen i budgetpropositionen satte upp klara villkor för att dess inriktning av den ekonomiska politiken skulle kunna bibehållas. Vi sade då att detta villkor var att en klar dämpning av lönekostnadernas uppgång inträffade under 1989. Redan en kostnadsökning på 7 % var enligt regeringens mening för hög och skulle kräva en skärpning av den ekonomiska politiken.

I själva verket blev tecknen på den svenska ekonomins överhettning tydliga först under senvintern och våren. Det som för regeringen avgjorde saken var den snabbt tilltagande bristen på arbetskraft. Trots att utbudet av arbetskraft, som jag sade, ökade mer än någonsin steg efterfrågan ännu snabbare. Arbetskraftsbristen bedömdes få två allvarliga konsekvenser, om den inte hävdes.

För det första hotas grundläggande välfärdsfunktioner i vårt samhälle. Den kraftiga ökningen av sysselsättningen inom det som kallas privatproducerad service – handel, transporter, konsulter, reklam osv. – gör det svårt, ibland omöjligt, att fylla det snabbt växande antalet vakanser inom vård och omsorg. Tanken att den privata konsumtionens tillväxt skulle tillåtas gå så långt att den skapar en personalbrist som hotar liv och hälsa kan inte ur medborgarnas egna synpunkter vara acceptabel.

För det andra kan övrefterfrågan på arbetskraft innehålla en ny inflationsbomb, som består av kraftig löneglidning, prishöjningar och krav på lönekomensation från andra grupper, dvs. den från tidigare skeden icke okända löne-pris-spiralen. Vi vet nu att redan löneglidningen i fjol blev i kraftigaste laget, över 4 %. De löneavtal som har slutits för 1989 och 1990 bygger på att löneglidningen dämpas i år, så att både priser och löneutveckling kommer i ett lugnare skede nästa år. Men utsikterna för en sådan dämpning ter sig inte överväldigande stora om arbetsmarknaden inte kommer i bättre balans. Med de tvåårsavtal som nu har slutits på den privata arbetsmarknaden finns en klar chans att påtagligt dämpa inflationen nästa år. Men för att avtalens syften skall kunna uppnås behöver de stöd av en restriktiv ekonomisk politik.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Med hänsyn till de värden som står på spel finner jag inte att den uppoffring från medborgarnas sida är orimlig som består av det tidsbegränsade obligatoriska sparandet. Det bör bidra till en nödvändig uppbromsning av den privata konsumtionen. På sikt kan det faktiskt också vara en stimulans för ett ökat frivilligt sparande, om det leder till att fler människor än i dag upptäcker att en sparad slant ökar den personliga tryggheten.

Indragningen av resurser från näringslivet dämpar lusten att driva på löneglidningen. De kraftfulla åtgärder som nu sätts in mot byggboomen och överhettningen i Stockholmsområdet har verkningar som ur både samhälls-ekonomisk och regionalpolitisk synpunkt är positiva. Den snabba expansionen i detta område har inte bara kraftigt överansträngt huvudstadsregionens ekonomiska resurser, trängt undan bostadsbyggandet osv. Den riskerar också att bli en inflationsmotor med negativa verkningar i många andra delar av landet.

Utöver de här åtgärderna kommer också en direkt överföring av finansiella resurser att ske från landets rikaste – och ofta mest expansiva – kommuner till de fattigare, där arbetsmarknad och näringsliv inte expanderar i samma takt. Det bör bidra till en förbättring av den regionala och den samhällsekonomiska balansen.

Den här vårens åtstramningsåtgärder har också inriktats på konsumtionskrediterna. Kraven på kontantinsats vid kreditköp har höjts ytterligare. Genom att öka kreditgivarnas ansvar för de kredittagare som hamnat på obestånd ställs hårdare krav på kreditkontrollen. Och genom att viss typ av direktreklam för krediter förbjuds minskas risken för en oöverlagd och oprövad upplåning.

Det finns de som menar att hela åtstramningspaketet kommer för sent i den meningen att konjunkturtoppen är passerad och att det är fel att tillgripa en åtstramning i ett läge när konjunkturen mattas. Det är i och för sig riktigt att uppgången av den privata konsumtionen har blivit mindre expansiv det senaste halvåret. Och än en gång förutspås en avsaktning i den internationella konjunkturen, även om den är mycket måttlig denna gång.

Men ingenting av detta ändrar på förhållandet att arbetskraftsbristen måste hävas och inflationstrycket dämpas i vårt land. Den alltför snabba kostnadsutvecklingen lagras i högkonjunkturen nästan omärkligt för varje år, och den alltmer försämrade konkurrenskraften som blir resultatet får inte genomslag förrän den internationella efterfrågan vänder. Om vi står inför en lågkonjunktur är det ännu viktigare att vi angriper kostnadsutvecklingen, innan konjunkturavmattningen är ett faktum. Går vi in i en lågkonjunktur med hög inflation, är vi verkligen illa ute.

Herr talman! Sveriges ekonomi har under 80-talet både växt och stabiliserats. Den åtstramning som riksdagens majoritet i dag kommer att besluta om syftar till att göra det möjligt att under 90-talet förstärka tillväxten och bevara stabiliteten, samtidigt som utrymme skapas för en omläggning av energipolitiken och nya framsteg i kampen mot miljöförstöringen.

Från regeringens sida har vi både i budgetpropositionen och i kompletteringspropositionen strukit under att det krävs strukturella reformer för att öka den svenska ekonomins potential för tillväxt. Det finns nämligen tecken som tyder på att denna potential har minskat under de senaste åren. Trots en

mycket kraftig ökning av sysselsättningen och antalet arbetade timmar och trots mycket stora insatser av nytt kapital har den ekonomiska tillväxten mattats. Produktionen per arbetad timme och per investerad krona ökar långsammare än förr. På vissa områden ser det ut som om utbytet av insatta resurser t.o.m. minskar.

För möjligheterna att öka välfärden i vårt land, vare sig det gäller höjda reallöner, bättre vård och utbildning eller en renare miljö, är detta ett allvarligt hinder. Skall sådana krav kunna uppfyllas, måste vi inte bara kunna sätta alla produktiva krafter i arbete. Utbytet av arbetet måste också förbättras.

De avgörande insatserna för att nå de målen görs naturligtvis på den enskilda arbetsplatsen, i företaget eller förvaltningen, av dem som agerar på näringslivets marknader. Men på den ekonomiska politiken vilar ansvaret att skapa rimliga förutsättningar för företagare och löntagare att göra ett bra jobb. Det är det som brukar kallas strukturpolitik eller utbudspolitik. Och här pågår ett ganska intensivt reformarbete.

Vägledande för det arbetet är insikten att reformerna måste anpassas till verksamhetens mål och egenart, vilka styrmedel det kräver etc. Det finns med andra ord ingen ensartad modell som kan användas för strukturell förändring och utbudspolitik i syfte att främja tillväxt och utveckling. I vissa fall är det ökad konkurrens, i andra fall bättre samarbete eller ökad stimulans åt de enskilda individerna som ger det bästa utbytet.

Jag skall ge ett exempel på vad jag menar. Det mest framgångsrika inslag vi har av statlig utbudspolitik är antagligen – och det har Anna-Greta Leijon redan omvittnat – den svenska arbetsmarknadspolitiken. Den har – därom ger flera internationella undersökningar besked – skapat kanske världens bäst fungerande arbetsmarknad med stor förmåga till rörlighet och anpassning. Den har inte bara gett Sverige världens högsta sysselsättningsnivå. Trots våra problem med kostnadsutvecklingen är det faktiskt så, att inget annat land i dag skulle kunna nå vår låga arbetslöshet utan att få en väsentligt högre inflation än den vi har.

För förnyelsen av den offentliga verksamheten har vi en hel del att lära av hur arbetsmarknadspolitiken byggts upp.

Arbetsmarknadspolitiken handlar nämligen om hur sociala mål kan förenas med ekonomisk effektivitet. Dess framgångar beror bl.a. på att en effektiv förvaltningsform har utvecklats. Målet arbete åt alla genomsyrar hela organisationen. Det finns tydliga informations- och beslutssystem som gör att besluten kunnat fattas snabbt och långt ner i organisationen. Sedan länge har man också ett särskilt system för att lösa intressekonflikter mellan de parter som är avnämare av arbetsmarknadspolitikens tjänster.

Det här är *en* modell för en effektiv samhällsorganisation med viktiga sociala uppgifter. Men i den hittar vi inspiration för hur skolan skall kunna förbättras genom decentralisering och delegering, hur sjukvården skall kunna klara växande krav genom en klarare fördelning av ansvar och beslut. På båda dessa centrala områden håller viktiga principiella avgöranden på att utformas.

Ett annat område där vi kan minska sociala missförhållanden och samtidigt förbättra ekonomins produktionsförmåga är den oroande utvecklingen av

sjukskrivningar och arbetsskador. Vi tror inte att dessa problem löses genom försämrade förmåner. De måste i stället angripas genom omfördelning av resurser och genom en effektivare organisation för förebyggande av arbetsskador och sjukdomar samt för rehabilitering. Genom uppgörelsen med centerpartiet om höjningen av arbetsgivaravgiften läggs den ekonomiska grunden för en reformering av sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen.

Det jag nu sagt bör tolkas som att vi socialdemokrater anser att konkurrens och privatisering inte är någon generell lösning för uppgiften att förnya och effektivisera den offentliga verksamheten. Däremot är konkurrens otvivelaktigt ett bra medel på en rad andra områden, där marknadsekonomins effektivitetskrav överensstämmer med målet om bra produkter till lägsta möjliga kostnad.

Och sanningen torde vara att arbetet på att förstärka konkurrensinslaget i vår ekonomi knappast någon gång varit så intensivt som i dag.

För det första håller Sverige på att förbereda sig inför förhandlingarna med EG om delaktighet i en fri västeuropeisk marknad för varor, tjänster, kapital och arbetskraft. Jag har just avslutat en resa till ett antal EG-länder och vågar av de samtal jag har haft dra slutsatsen att ledande krafter inom Gemenskapen delar Sveriges uppfattning om nödvändigheten av ekonomiskt samarbete mellan EFTA-länderna och EG. Tidtabellen för förhandlingarna förefaller också att vara klar – startsignalen blir det möte på regeringsnivå som planeras till november i år.

För det andra har nu arbetet med avregleringen av den svenska kapital- och valutamarknaden nått ett slutmål i och med att valutaregleringen har avvecklats. Men ytterligare arbete återstår för att anpassa lagstiftningen angående kreditmarknadens institutioner, banker och försäkringsbolag till nya konkurrensförhållanden. Riksdagen kommer under sin nästa session att få ta emot en rad förslag på detta liksom på andra marknadsområden.

För det tredje har vi tagit itu med den svåra uppgiften att förändra den svenska jordbrukspolitiken, så att vi får en bättre marknadsanpassning av livsmedelsproduktionen med större konsumentinflytande och mindre förluster och mindre inflationstryck. Här är det särskilt glädjande att gamla fördomar om regleringars välsignelse ser ut att försvinna i rask takt och ersättas av en mer realistisk syn på hur böndernas och konsumenternas, för att inte tala om miljövärdens, intressen skall kunna tillgodoses på ett bättre sätt än i dag.

Jag skulle kunna fortsätta den här genomgången av struktur- och utbudspolitiken genom att tala om närings- och regionalpolitikens förnyelse – övergången från konkurrenshämmande och konserverande subventioner till offensiva insatser för utveckling och strukturell förnyelse.

Jag skall emellertid avsluta med att påminna om att vi om ett par veckor får utredningsförslag om ett nytt skattesystem i Sverige. Många har till skattereformen knutit förväntningar om att den skall bli ett kraftfullt medel för att öka den ekonomiska tillväxten och därmed levnadsstandarden. Lägre skatt på arbete och sparande förväntas öka viljan och intresset av att arbeta mera och spara mera. Själv tror jag att ett nytt skattesystem kommer att ha sådana effekter, och jag välkomnar dem.

Men vi socialdemokrater vill uppnå fler, och kanske viktigare resultat med den här reformen. Vi vill att den skall utformas så, att den minskar den improduktiva användning av pengar som består av spekulation och investeringar i icke-produktiva tillgångar, av skatteplanering som ofta är oförnuftig ur samhällsekonomisk synpunkt, av slöseri därför att utgifterna är avdragsgilla, osv.

För oss är skattesystemet också mera produktivt om det är rättvist och innebär att skattebördan fördelas efter reell bärkraft. Det betyder bättre skattemoral och bättre förutsättningar att utan en omfattande kontrollapparat finansiera samhällets åtaganden.

Förhoppningen om att ett nytt skattesystem skall ge en bättre fungerande ekonomi, där mer uträttas till lägre kostnader, har beskrivits som skattereformens dynamiska effekter. Jag vill inte alls utesluta att det uppstår sådana effekter. Men jag anser att det är ytterst äventyrligt att i förväg tillgodogöra sig dessa effekter genom att genomföra en reform som är kraftigt underfinansierad. Innan vi faktiskt har kunnat registrera hur stora de tillväxtbefrämjande effekterna är, tar vi en uppenbar risk att ånyo hamna i stora budgetunderskott. Vår utgångspunkt är därför att sänkningen av inkomstskatten måste finansieras genom avdragsbegränsningar, skärpt kapitalbeskattning och breddad moms. Men det borde vara möjligt att i reformen bygga in en mekanism, som successivt sänker det totala skattetrycket när vi kan börja konstatera att reformen ger ett överskott.

Herr talman! Här kan också trådarna knytas samman mellan stabiliseringspolitik och strukturpolitik, exempelvis i form av ett nytt skattesystem. Den ekonomiska åtstramning som regeringen har förordat och riksdagen nu skall besluta om kan i själva verket visa sig vara den avgörande förutsättningen för 1991 års skattereform. Att genomföra en så omfattande förändring av skattesystemet i en ekonomi med överefterfrågan och starkt inflationstryck torde vara utomordentligt riskfyllt. Det är helt enkelt så att vår vilja och förmåga att genomföra strukturreformer med långsiktigt positiva verkningar på tillväxt och stabilitet inte befriar oss från skyldigheten att driva en stabiliseringspolitik som också på kort sikt håller ekonomin i balans.

Anf. 30 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Finansministern inledde sitt anförande med att säga att farten har blivit för hög. Det är inte till att ha stora anspråk. Tillväxten i vårt land förra året var ca 2 %. För 1989 och 1990 har den förväntats sjunka även före åtgärds paketet. Sverige ligger därmed på en bottenplats i den internationella tillväxtligan. Det leder i sin tur till att Sverige faller tillbaka i välfärdsligan. Varför måste människors konsumtionsmöjligheter beskäras ytterligare när köpfesten så tydligt kom av sig redan förra året? Detta har varken finansutskottets ordförande tidigare i debatten eller finansministern nu lyckats förklara.

I övrigt vittnade Kjell-Olof Feldts anförande om att han för första gången på väldigt många år står vid sidan av i den ekonomiska debatten. Hans försvar för den uppgörelse som innehåller något helt annat än hans eget förslag liksom hans utbudspolitiska visioner i slutet av anförandet var smått patetiska. Jag fäste mig vid ett uttalande om den kommande marginalskatte-

sänkningen. Finansministern sade att den var "ett kraftfullt medel för att öka den ekonomiska tillväxten och därmed levnadsstandarden". Där har vi ju det som skulle behövas för att råda bot på Sveriges problem med bottenplats i tillväxtligan och fallet i välfärdsligan. Men då inställer sig frågan: Varför har inte regeringen tagit till detta verksamma medel tidigare? Varför skall regeringen vänta till 1991? Varför skall regeringen, såvitt vi vet, skärpa marginalskatterna genom ett tvångssparande i höst?

Hur kunde det gå så här snabbt? Eftersom jag har fått litet längre repliktid finns det utrymme för en tillbakablick för att försöka förklara det inträffade.

Någon gång före valet insåg man i finansdepartementet att det fordon som befann sig utefter den tredje vägens kurs var på väg mot ett haveri. Ett förbud var att finansministern i valrörelsen erkände att han hade begått ett tankefel när han sade att varje skattesänkning måste finansieras med en skattechöjning. Sedan gjordes en kursomläggning i och med talet i den allmänpolitiska debatten, då finansministern talade om utbudsekonomi och avreglering och avvisade en ytterligare höjning av skattetrycket. Detta uppmärksammades inte. Det var först när finansministerns tal trycktes i Svenska Dagbladet som det blev litet rörelse. Därefter genomfördes presskonferensen, där regeringen redogjorde för den kommande skattereformen.

Sedan började det på något sätt spåra ur. Inom LO blev det oro. Från LO sade man att skattereformen inte gynnade LO:s folk. Jag tror att vinstskatten, som finansministern deklarerade på nyårsafton, var ett sätt att försöka stoppa denna tendens till uppror i de egna leden. Den maskin som hade satts i gång gick emellertid inte att hejda. SAMAK-rapporten, Lars Heikenstens artikel, m.m. gjorde att fundamentalisterna i rörelsen började resa ragg. Man kan säga att Sten Anderssons artikel i Arbetet betydde att bromsklossarna sattes in och att den utbudsekonomiska vägen var blockerad.

Anmärkningsvärd är också den hast med vilken kompletteringspropositionen övergavs. Det var på något sätt som att den inte var allvarligt menad. Det var något slags diskussionsunderlag som man presenterade men som man egentligen inte alls kände någon större övertygelse för. Momshöjningen, som jag sade, försvann redan före den 1 maj.

Man kan försöka dra paralleller bakåt i tiden. Vi hade en liten regering som styrdes av Ola Ullsten en gång, då man faktiskt, som det hette, förlade rätt mycket av beslutsfattandet till riksdagen. Man får ändå säga om Ullstenregeringen att riksdagsgruppen då stod fast vid de förslag som regeringen hade lagt fram, åtminstone över motionstiden. Icke så nu. Nu är det andra gången som den socialdemokratiska riksdagsgruppen, finansutskottets socialdemokrater med Anna-Greta Leijon i spetsen ingriper och väcker motioner, som innebär denna gång alldeles tydligt avslag på finansministerns förslag.

Vad skall hända nu? Finansministerns avslutning tyder på att han ännu inte har gett upp hoppet om att det skulle kunna bli en kursomläggning. Får jag då fråga om det som inte finns med i kompletteringspropositionen blir något program för den offentliga sektorns förnyelse, och när kommer det i så fall att presenteras? Blir det till hösten, till nästa års finansplan eller när kan vi vänta det? Får vi en samlad översyn av socialförsäkringarna? Blir det någon ny strategi på det utgiftspolitiska området så att vi åtminstone har litet

vägledning och något att diskutera inför nästa budgetförslag. när nu budgetarbetet redan är överspelat. Allra mest intressant för vanliga människor tror jag är: Vad skall hända med skatterna – jag tänker då inte i första hand på 1991, även om vi kan diskutera det också – 1990? Det borde finansministern ha redovisat för riksdagen för länge sedan.

Anf. 31 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Finansministern inledde på sedvanligt sätt med att säga att allting har varit så bra i svensk ekonomi. Men man blir aningen förvånad över att resultatet av denna utmärkta politik är att vi får panikpaket, det ena värre än det andra. Jag förstår att det finansministern sade tillhör de mera vanemässiga språkliga formuleringarna. Annars slogs jag av det litet anmärkningsvärda i att finansministern valde att i stort sett tala om någonting annat än de förslag till åtgärder som finns i den rödgröna boksamlingen på bänkarna. Jag kan delvis förstå detta. Om finansministern låtsas gilla förslagen, framstår han nog som relativt okunnig, och det kanske han inte vill göra. Om han ogillar förslagen desavouerar han sina egna partivänner i riksdagen, främst Anna-Greta Leijon. Det kanske inte heller är så roligt.

Finansministern menar att resultatet är det viktiga. Ändamålet helgar medlen så att säga. Den formuleringen och de metoderna har socialdemokraterna använt sig av tidigare, men inte heller då med någon större framgång.

När han sedan kommer till analysen av problemen i svensk ekonomi uttrycker sig Kjell-Olof Feldt förhållandevis tydligt: Bristen på arbetskraft är ett av de stora mycket konkreta problem som vi har i dag i svensk ekonomi. Då frågar jag mig: Hur anser finansministern att man skall få fram fler människor till arbetsmarknaden om man höjer energiskatten, ökar skatten på arbetskraft och höjer arbetsgivaravgiften? Det skulle vara intressant att höra finansministern, som ändå har en viss vana att utveckla sina olika förslags fördelar och nackdelar, ge en liten beskrivning av hur denna mekanism fungerar, som innebär att höjd skatt på arbetskraft och höjd arbetsgivaravgift leder till att bristen på arbetskraft minskar. Jag kan nämligen inte förstå detta.

Så sade finansministern att inflationen är ett stort problem. Ja, det håller jag med om. Men vari ligger då finessen att genomföra åtgärder som höjer inflationen ännu mera? För en vanlig normal person måste detta te sig något anmärkningsvärt. Denna normala person skulle säkert vilja höra en mera utförlig beskrivning. Jag får säga att finansministern i någon mån slår in öppna dörrar då han håller ett långt berömande tal om arbetsmarknadspolitiken i Sverige. Jag tror inte att det finns någon i denna kammare som tar avstånd från några av de inslag som finns där. Vi är alla mycket stolta över att ha kunnat vara med att föra fram denna svenska arbetsmarknadspolitik. Det finns ingen motsättning på den punkten.

Jag återgår till bristen på arbetskraft. Det finns åtminstone en åtgärd som mer direkt skulle kunna medverka till att bristen minskar. Finansministern har själv gång på gång skrivit i den reviderade finansplanen att en sänkt marginalskatt skulle kunna leda till att bristen minskar. Mycket bra! Men då frågar man sig: Om nu bristen på arbetskraft är ett stort problem och finansministern känner till ett medel som löser detta problem, varför gör han

ingenting? Hur kan han ta på sitt ansvar att vänta ett helt år innan det kanske kommer ett förslag? Jag tycker att detta är mycket anmärkningsvärt. Det tyder inte på någon större handlingskraft, för att säga sanningen.

Finansministern konstaterar, som alla andra ekonomiska bedömare har gjort, att tillväxten i Sverige har mattats och att produktiviteten helst skall förmås att öka. Han uttalar sig också positivt om konkurrensen som medel i politiken att främja utbytet av insatt arbetskraft. Det tycker jag var bra. Jag är bara ledsen över att inte denna insikt följer med när man kommer till produktionen och så viktiga saker som sociala tjänster. Det är för mig en gåta faktiskt hur socialdemokraterna med finansministern i spetsen på denna punkt tar avstånd från konkurrens som effektivitetsfrämjande medel i produktionen av socialtjänster. Det är för oss i folkpartiet mycket viktigt. Vi tycker att de måste produceras så bra som möjligt. Om man kan öka utbytet av insatta resurser, kan man få fler vårdtimmar, fler barnomsorgstimmar och färre köer. Finansministern väljer att helt bortse från denna metod, som i alla andra sammanhang faktiskt har haft positiva effekter. Det är beklagligt. Jag förstår mycket väl att regeringen inte har kunnat återkomma med någon strategi för den offentliga sektorns förnyelse under sådana omständigheter, då man redan från början har bestämt sig för att ett av de bra medlen är otillåtet.

Jag vill avsluta med att anknyta till vad finansministern sade om sin EG-resa. Jag läste i Dagens Nyheter att finansministern med anledning av valutareglernas avskaffande sagt att detta ökar kraven på konsistens och konsekvens i vår ekonomiska politik. Jag undrar om han finner dagens beslut förenligt med kraven på konsistens och konsekvens i den ekonomiska politiken.

Anf. 32 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Jag sade tidigare att svensk ekonomi har haft sju års andrum. Under den tiden har vi upplevt devalvering, en oljeprissänkning, en internationell räntesänkning, dollarkursfall och en minskad internationell inflationstakt. Det har alltså funnits möjligheter att utnyttja denna respit för att göra någonting åt svensk ekonomis strukturella problem.

Varför försvann krismedvetandet? Var det på grund av den glättiga bild och Klondykestämning som Feldt spred omkring sig, när han hävdade att man hade löst alla världens problem, som ju till stor del berodde på att det fanns internationella förutsättningar? Den tredje vägens ekonomiska politik är misslyckad. De förslag som finansministern har förelagt riksdagen i form av tilläggsproposition är också misslyckade. Men det verkar inte som att Kjell-Olof Feldt visar ånger eller bekymmer över att den glättade bild som han har gett skapat svårigheter att återta initiativ på det ekonomisk-politiska området.

Jag tycker att finansministern gör rätt när han erkänner att det parlamentariskt svaga stöd som regeringen har inger bekymmer. Ja, vi har en parlamentariskt svag regering – kanske också politiskt. Därför är regeringen beroende av att söka nå uppgörelser i riksdagen. Men majoriteter kommer och går. Ur demokratisk synpunkt är det naturligtvis bra att riksdagen tar sitt ansvar och ser till att olika frågor löses på bästa sätt.

Om jag går några år tillbaka i tiden, kommer jag spontant att tänka på några frågor där man har lyckats åstadkomma en majoritet för sina förslag. Det gäller t.ex. försvarsbeslutet 1987, som socialdemokraterna kunde få igenom med hjälp av folkpartiet, finansieringen av västkustbanan, en stor kommunikationsfråga där socialdemokraterna och moderaterna bildade majoritet, borttagandet av folkbokföringen från kyrkan, som man drev igenom med hjälp av folkpartiet, frågan om avtrappningen av mjölksubventionerna, där socialdemokrater och moderater gick ihop och höjningen av skatteutjämningsavgiften 1986, som genomdrevs med hjälp av folkpartiet. I energi- och kärnkraftspolitiken har man under tio års tid sökt åstadkomma lösningar tillsammans med folkpartiet och moderaterna. Vidare gäller det miljömålen – t.ex. de minskade kolväteutsläppen, en fråga där man har sökt samverka med moderaterna. Dessutom fick man för några år sedan tillsammans med folkpartiet till stånd en majoritet för höjd oljeskatt. Jag tycker att det är naturligt i en parlamentarisk demokrati med flerpartisystem att det blir sådana lösningar.

Det är bra att man – Lars Tobisson tog också upp detta – kritiserar regeringen för det sätt på vilket propositionen lades fram. Från finansdepartementets sida vrenskades man. Det gällde ju att försöka tillmötesgå kravet på att förslaget skulle läggas fram några dagar tidigare för att riksdagen skulle få längre beredningstid. Det är svårt att förstå varför man inte kunde gå riksdagen till mötes på den punkten.

Antalet förslag i den aktuella propositionen var så stort att det inte blev så mycket tid över för handläggning. Det är rätt att kritisera handläggningen så till vida att man har haft för litet tid på sig. Men problemet var att veta vad som var alternativet.

När budgetpropositionen läggs fram så sent riskerar man – med tanke på alla förslag som finns i propositionen – att råka i tidsnöd. Regeringen är alltså ansvarig för att det blev som det blev. Naturligtvis innebär det en orimlig arbetsbörda i riksdagen – för ledamöterna och inte minst för personalen. Snart måste väl resurser föras över från regeringskansliet till riksdagen för att man skall kunna klara den nya parlamentariska situation som gäller efter valet. Ur demokratisk synpunkt är det intressant att studera det som skett i riksdagen. Utskotten har ju, även om det gällde en kort tid, haft möjlighet att pröva frågorna utskottsvis för att på det sättet komma fram till en majoritet. Det är väl bra. Men det har riktats viss kritik mot t.ex. den alltför snabba hanteringen.

I stället för att vara det transportkompani som vi, som inte ständigt får vara med och bilda majoritet, ibland har kritiserat riksdagen för att vara – riksdagen får ju kritik för att den bara transporterar regeringens förslag – måste det väl vara bra att riksdagen plötsligt får mera inflytande. Olof Johanssons uttalande efter valet om att riksdagen skulle få ett större inflytande har visat sig vara riktigt. Jag tror att det därför är viktigt att riksdagen är inställd på att spela en mer aktiv roll i politiken – så blir det när regeringen är svag.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Anf. 33 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Arbetet här i riksdagen är framtidsinriktat. I slutet av sitt huvudanförande kom finansministern in på frågan om det framtida skattesystemet. Han sade något väldigt intressant. Han sade nämligen att skatter som är avdragsgilla leder till slöseri. Det är just det som är ett av de stora problemen med de framtida skatterna. Vad som för mig är aktuellt är då energiområdet, där man vill momsbelägga energin och sänka punktskatterna.

I betänkandet står det att det leder till en ökad användning av fossila bränslen – alltså till ett ökat slöseri. Det för mig in på tanken att det stora problemet i dag på det ekonomiska området är att man bara talar om mycket korta perioder. Framtiden får så att säga sköta sig själv och ta ett ansvar för de skador som vår överflödskonsumtion alstrar. Vi överlåter på våra barn och barnbarn att ta hand om spillrorna. Men vad är orsaken till detta snedtänkande? Jo, det är fixeringen vid vissa ekonomiska måttal – såsom BNP och produktivitetsutvecklingen. Det som kan mätas kan ju användas som styrinstrument. Men om det är fel på instrumenten, styr man faktiskt fel.

Det framstår allt klarare att vi måste få kompletterande mätmetoder som avspeglar resursförbrukning och förslitning. På något rimligt sätt måste samhällskostnaderna komma in i produktkalkylerna. Om inte det sker, kommer inte vi i egenskap av konsumenter att kunna göra de kvalificerade val som en fungerande marknadsekonomi förutsätter att vi skall kunna göra. Vi måste få signaler för att kunna välja miljövänliga och skonsamma alternativ, men sådana finns inte i dag.

Min fråga till finansministern är om han är villig att snarast ta initiativ till ett arbete som leder till att de gamla, slitna BNP-begreppen kan kompletteras med mått på resursförbrukning och förslitning när det gäller människor och natur. Det måste vara sådana mått som gör att vi kan föra över samhällskostnader på dem som bidrar till förslitningen av människor och natur.

Ett viktigt mått i den ekonomiska politiken är den omtalade produktivitetsutvecklingen. Det sägs att denna är för ringa och att den är negativ. Jag har erfarenheter från industrin och kan hävda – för det har jag själv varit med om synnerligen många gånger – att det går att mäta produktivitetssänkningar. När en analys var gjord kunde vi alltid konstatera att den uppmätta försämringen berodde på att vi hade producerat produkter av högre kvalitet – man hade alltså arbetat längre vid maskinen.

Då uppstår frågan hur man når det gäller dessa produktivetsmätningar skall kunna få med de kvalitetsförändringar som människor i ett utvecklat industrisamhälle alltid står inför. Även om detta är svårt finns det ett akut behov av förbättrade metoder. Utan sådana kommer vi successivt att fatta beslut som inte grundas på relevanta fakta och då får vi en dålig ekonomisk politik. Frågan är om inte dåliga mätmetoder också leder till den politik som vi nu har – alltså till en ständigt ökad resursförbrukning och förslitning av natur och människor.

Jag skulle också vilja fråga finansministern om han är beredd att nu starta någon form av kvalificerat arbete för att få fram bra måttal vad gäller produktiviteten. Därvid skall också förändringar i produkters och tjänsters kvalitet beaktas. Vi måste faktiskt veta vad vi håller på med.

Herr talman! Finansministern inledde sitt anförande med att säga att en regering måste ha mod att regera och lägga fram förslag. Sedan gäller det att kompromissa. Jag kan då bara konstatera att modet inte räckte längre än till kompromisser åt höger. Det fordras alltså litet mera mod. Man måste motsätta sig de starka ekonomiska krafterna om man vill kompromissa åt vänster och genomföra en mera vänsterinriktad politik.

Det här är ett av problemen. Vi har alltid hävdat att det när det gäller ekonomisk-politiska åtgärder behövs en fördelningspolitisk profil.

Så till frågan om huruvida det existerar en överhettning eller inte. Jo, det finns en överhettning – både regionalt och i finansvärlden. Spekulationsekonomin har ökat kraftigt under hela 80-talet. Samtidigt har vi haft en kraftig vinstutveckling. Utan att göra några större utvecklingar – jag kunde ju t.ex. tala om Latinamerika och ta till inflationsmätt av det slaget – vill jag framhålla att det är helt klart t.ex. när det gäller bostadskostnaderna att markvärdet, spekulationen i mark och bostäder och den regionala koncentrationen betytt oerhört mycket i fråga om inflationen. Regeringen säger själv i propositionen att företagen på ett omotiverat sätt har höjt sina priser även på hemmamarknaden. Beträffande dessa problem krävs det ingrepp mot den helt fria och avreglerade kapitalismen. Men finansministern anför som motiv för den framtida ekonomiska politiken att avregleringar är av nöden och att de kommer att leda till mycket bättre resultat. Jag tycker att man kan se motsatsen när det gäller det som den fria kapitalismen åstadkommer. Det gäller inte minst de åtgärder som måste vidtas på lånemarknaden. Vi i vpk säger i vår motion på den här punkten att det är väldigt bra att man kommer med förslag om ett slags skuldsaneringsinstitut. Det handlar då om dem som lånar ut pengar till fantastiska räntor. De skall själva ta risker. Det borde också här vara en hårdare reglering. Man borde ha ett räntetak, man borde ha ett slags ockerbegrepp i ekonomin igen. De räntor till vilka det i dag lånas ut skulle för ett antal år sedan ha benämnts ockerräntor och varit mer eller mindre olagliga.

Det är bra att man kommer med de här åtgärderna. Men de är också ett resultat av att man har avreglerat och inte brytt sig om att försöka styra de stora kapitalströmmar som är en följd av vinstutvecklingen.

Så kommer vi in på frågan om nedkylning i allmänhet och det förslag som läggs fram för riksdagen. 16 miljarder kronor sägs vara den nivå som regeringen vill åstadkomma. Var hittar man dessa 16 miljarder kronor? Det gäller arbetsmiljöavgifterna, sparandet och elskatten, och om jag har räknat rätt skulle det bli just 16 miljarder kronor.

Men i samma andetag är man beredd att släppa ut 10 miljarder kronor – som jag kan förstå att det blir – nästa år i en marginalsattesänkning, som inte är fördelningspolitiskt riktig och som inte stämmer med vad finansministern sade om att det skall vara skatt efter reell bärkraft. Vad man gör nu, vid sidan av indragningar, sparande och arbetsmiljöavgifter, är att man tar ut en elenergiskatt på ca 3 miljarder, som skall bidra till att finansiera en sänkning för dem som har de högsta inkomsterna. Det är väl ändå inte de som har de högsta inkomsterna som har fått stå tillbaka under den tredje vägens politik. Det är tvärtom så att skillnaden mellan de olika skikten i samhället har ökat.

Och det borde ju vara precis tvärtom, om man skulle följa upp sina ord om reell bärkraft och rättvisa.

Om det här blir någon egentlig åtstramning för dem som har tjänat på den ekonomiska politiken, det återstår att se – och det tror jag inte. Däremot blir det naturligtvis en åtstramning för dem som både skall spara och betala höjda energiskatter som inte är proportionella utan drabbar alla lika.

En annan sak, som inte har berörts i debatten, gäller de inbetalningar på likviditetskonto som företagen gjorde 1987. I finansutskottets betänkande 1987/88:30 står ju att den 2 juli i år skall 7,5 miljarder kronor utbetalas till industrin – pengar som industrin har satt in på de s.k. likviditetskontona och fått ränta på i riksbanken. Dessa pengar kommer ju också att spåda på tillgången på kapital ute i näringslivet. Och man kan undra vilka vägar det här kapitalet skall ta. Var skall dessa 7 miljarder kronor snabbt placeras? Blir det industriinvesteringar, eller blir det fortsatt jakt för att klara de investeringsavgifter som skall gälla i t.ex. Stockholmsområdet? Man kan ju tänka sig att de här mycket profitabla kontorsbyggnaderna sväljer 10 % investeringsavgift och att investeringsavgiften i stället borde vara, som vi har föreslagit, 25 % för att verkligen sätta stopp.

Herr talman! Den här ekonomiska politiken reser en rad frågor som inte besvaras av den allmänna lovsången till avreglering och kapitalismens effektivitet.

Anf. 35 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars Tobisson sade att finansministern är en patetisk figur som står utanför debatten. Men varför då ägna mig hela sex minuter? En föraktfull tystnad hade väl varit till fyllest.

Moderaterna och folkpartiet erkänner att det råder överhettning. Den försvinner inte av sig själv, tillstår man dessutom.

Hur vill man då bota överhettningen? Jo, med sänkta skatter. Vad innebär det? Sänker man skatterna får folk mer pengar, i handen eller i plånboken eller på checkkonto. Vad gör de med de pengarna? Ja, väldigt många kommer att använda dem för att köpa mer varor och tjänster, åka utomlands på semesterresor osv.

Men då säger Anne Wibble och Lars Tobisson: Det spelar ingen roll att folk får mer pengar att handla mer för. Man kommer i stället att arbeta desto mer, och då blir det mer varor och tjänster; då uppstår balans på nytt.

Vilka är det då som skall arbeta så mycket mer? Tre miljoner svenskar arbetar i dag heltid. Skall de arbeta på övertid? Är det detta som skall lösa de balansproblem som vi har i dag och som kommer att ytterligare förvärras om vi, som folkpartiet föreslår, sänker skatterna nästa år med 20 miljarder kronor?

All ekonomisk teori talar om följande: Sänker vi skatterna, ökar vi konsumtionen. Sänkta marginalskatter har antagligen – undersökningarna tyder på det – positiva effekter på arbetsviljan. Men de positiva effekterna är små i början. De växer så småningom och kan då ge effekt.

Det är två regeringar i industriländer i världen som har vänt upp och ned på den teorin, som har samma verklighetsuppfattning som Lars Tobisson och Anne Wibble, nämligen att sänkta skatter minskar efterfrågan. Den ena var

den amerikanska regeringen under Reagan. USA har nu världens största underskott. Den andra regeringen var den konservativa regeringen under Thatcher. England har nu 8 % inflation, ett stort bytesbalansunderskott, 14 % ränta – därför att denna regering mot all klokhet och all kunskap håller fast vid att bara man sänker skatterna så minskar efterfrågan, ökar sparandet och ökar arbetsviljan.

Vi har ju hört så många gånger förr från ert håll att är det lågkonjunktur skall skatterna sänkas för att öka efterfrågan, är det högkonjunktur skall skatterna sänkas för att minska efterfrågan. Med förlov sagt, herr talman, detta är inte annat än politiskt trams för att inbilla folk att bara man får mer pengar i plånboken löser sig alla ekonomiska problem för samhällsekonomin.

Sedan ställer Anne Wibble frågor som är meningslösa, eller med ett finare ord retoriska. Hon frågar mig om jag tror att höjda skatter ökar utbudet av arbetskraft. Naturligtvis tror jag inte det, och det har jag aldrig hävdat. Var kan Anne Wibble finna underlag för att jag skulle ha haft en sådan uppfattning?

Vad vi avser med höjda skatter är att minska efterfrågan på arbetskraft, men minska den framför allt inom sektorer som i dag suger till sig alldeles för mycket arbetskraft. Av den stora ökning av sysselsättningen som vi hade i fjol tog den privata tjänstesektorn hand om två tredjedelar.

Därför ligger det någonting ganska allvarligt bakom er inställning. Anta att riksdagen säger nej till all form av åtstramning! Det betyder att man överlämnar till marknadskrafterna att försöka etablera balans på arbetsmarknaden. Och de marknadskrafter som är starkast, där den privata konsumtionen skjuter på, finns på den privata marknaden, framför allt på tjänstesektorn i dag.

Men vad innebär detta när det gäller det ansvar som jag anser att riksdagen har för att personalförsörjningen inom vård och omsorg på ett någorlunda rimligt sätt tillgodoses? Vad har Anne Wibble, som säger sig tala för de svaga i samhället, att säga till dem som står i operationsköerna, till dem som ligger kvar på sjukhus därför att personal saknas i hemtjänsten? Det kan ju inte vara rimligt att de skall arbeta mera. Vad är lösningen på arbetskraftsproblemet i så fall, annat än att ytterligare förvärra vårdkrisen, om inte riksdagen i dag handlar?

Sedan blir det hela naturligtvis orimligt. Ni säger att de ekonomisk-politiska åtgärder som riksdagen nu kommer att fatta beslut om ökar arbetslösheten, drabbar levnadsstandarden, stoppar tillväxten framför allt i Stockholm – och samtidigt har de ingen åtstramande effekt alls. Jag tycker att de två högerpartierna i Sveriges riksdag i dag har förfallit till en politisk retorik som gör att den sakliga debatten blir något svår att upprätthålla.

Gunnar Björk gjorde en lång uppräkningslista av alla uppgörelser som socialdemokratin har träffat med andra partier i riksdagen. Jag kan förstå hans behov av att göra den uppräkningslistan; han vill bara vara en bland många lika goda kålsupare. Men han är en modig man. Han är inte bara beredd att göra uppgörelser med regeringen, han vågar också erinra om vad som hände under de borgerliga regeringsåren. Han är en av de få som gör det numera. Här sade han att den industriella förnyelsen skedde framför allt under den

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

perioden. Det har kanske inte så stort intresse längre, men under den perioden föll industriinvesteringarna till hälften. Under åren efter 1982 har de fördubblats. Och vad industriinvesteringarna än kan antas ha för innebörd, så är det i alla fall förnyelse det handlar om.

Slutligen vill jag ställa en fråga till Hans Petersson. Jag har fullständigt klart för mig att vänsterpartiet kommunisterna inte stöder socialdemokratiens ekonomiska politik. Vänsterpartiet kommunisterna röstar hellre med högern, om ni ser en chans att fälla den socialdemokratiska regeringen. Lars Werner var för bara några veckor sedan redo att acceptera ett borgerligt maktövertagande. Hans Petersson skall nu lämna riksdagen, men jag antar att han kommer att fortsätta att kalla sig kommunist. Hans parti heter vänsterpartiet kommunisterna. Jag måste fråga Hans Petersson: Vad står begreppet kommunism för i dag? Varför är Hans Petersson kommunist? Ute i världen har kommunismen blivit liktydig med ekonomiskt förfall, arbetarklassens utsugning, förtryck och folkmord. Det är sanningen om kommunismen. Vad är kommunismen i Sverige i dag? Vad är kvar annat än allmänt missnöje och s.k. vänsterpopulism i vänsterpartiet kommunisterna?

Olika kombinationer uppstår i denna riksdag, och det finns tydligen en bro mellan Hans Petersson och Carl Frick när man förkastar kapitalismen. Det må man gärna göra. Men jag tycker ändå i sanningens namn, herr talman, att sättet att beskriva den industriella epoken i Sverige – som Carl Frick och Hans Petersson gör – som en lång period under vilken svensk arbetarklass har fått offra liv och hälsa, levnadsstandard, bostadsförhållanden och familjeliv är litet groteskt. Det är industrialismen, Carl Frick, som har lyft arbetarklassens levnadsstandard, som har gjort att människor lever längre, att folk är friskare och att man har en helt annan bostadsstandard än man hade för 50 eller 100 år sedan.

Vi socialdemokrater inser lika väl som alla andra att industrialismen har fört med sig en rad problem. Men att försöka förtränga detta uppenbara, att det är tack vare den typ av ekonomi som vi i dag lever i som Sverige inte bara tillhör världens rikaste länder, utan också är ett land där välfärden faktiskt är mycket jämnt fördelad och där människor lever ett långt bättre liv än om de levde i ett annat samhälle.

Jag vet inte om man i stället för kommunismen skall ha nostalgin som ledstjärna i framtiden. Miljöpartiet tittar bakåt. De ser inte eländet och nöden som fanns i det gamla samhället, och de begriper inte att vi befinner oss i ett land där vi har möjligheter och resurser, t.o.m. insikter och kunskaper att i dag förena ekonomisk utveckling med bättre livsvillkor, högre livskvalitet och t.o.m. bättre miljö. Det tycker jag att miljöpartiet vid det här laget borde erkänna.

Anf. 36 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Finansministern tog i sin replik varje chans att undvika att beröra dagens ämne, uppgörelsen mellan socialdemokraterna och centerpartiet. Det var så att jag väntade att han snart skulle börja kommentera blomsteruppsatserna här i kammaren. Intrycket består, finansministern är överkörd av riksdagen, inkl. den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Även om han sålunda är tillplattad, skall jag ägna honom de tre minuter som jag nu har blivit tilldelad.

Finansministern talade i alla fall om skatter och frågade: Vem tänker ni er skall arbeta mer övertid? Det behöver inte alls vara fråga om det. Vi kan ta det nuvarande övertidsmåttet som exempel. Bara människor väljer att ta ut ersättning i pengar i stället för i kompensationsledighet, får vi ökade arbetsinsatser. Det är inga stora tal det rör sig om. I vårt budgetalternativ förutsätter vi att det skulle röra sig om drygt en timme per månad, knappt 20 minuter per vecka. Det tror jag inte alls skulle vara svårt att få fram.

Sedan fördes en passionerad argumentation mot sänkta skatter. Det kan vara förstäeligt när det gäller någon som på några år har höjt skatteuttaget med 70 miljarder. Men jag frågar en gång till: Hur rimmar det med uttalandet att den kommande marginalskaftesänkningen skall vara ett kraftfullt medel för att öka den ekonomiska tillväxten och därmed levnadsstandarden? Finansministern får nog vänja sig vid att börja argumentera för skattesänkningar, inte mot dem.

Jag fick inget svar på frågan om vad som skall hända 1990. Hittills har man mest diskuterat vid vilken tidpunkt förslaget skall läggas fram. Men jag frågar: Blir det över huvud taget något förslag? Jag har i min ägo ett TT-uttalande av finansministern där han säger att ett absolut villkor för att det skall sänkas marginalskafter nästa år är att lönehöjningarna totalt slutar vid 4 %. Det är ingen som tror att så skall bli fallet. Man vet att det inte blir så. Kvarstår detta förbehåll?

Apropå tankefelet presenteras nu elskattehöjningen som en förskottsbelatning av kommande, hittills okända, marginalskaftesänkningar. Instämmer Kjell-Olof Feldt? Har han fått ett återfall i sin tidigare tankeoreda och resonerar om denna typ av finansiering?

Vi har begärt att reformen 1991 skall sänka skattetrycket. Jag noterar en intressant öppning i finansministerns anförande på den här punkten. Men bilden kompliceras faktiskt, för vid årsskiftet 1990-1991 upphör tvångssparandet, löneskatten, straffskatterna på Stockholm-Uppsala, t.o.m. energiskafterna sägs vara tillfälliga. Det jag är orolig för är att det bäddar för skattehöjningar av mer permanent karaktär. Skall de skärpningar som finansministern planerar mot boendet och mot pensionärerna leda till att de drabbas ytterligare, för att uppväga förhållandet att pengar då frisläpps från tvångssparande och annat håll?

Anf. 37 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Det kom ett klarläggande från finansministern. Arbetsgivaravgifter är inte utbudspolitik. Jag är glad över det. Jag hoppas att alla, inkl. centerpartisterna, numera vet vad det är de har varit med om att besluta.

I övrigt tycker jag att det kändes ganska bekymmersamt att höra på finansministerns anförande. Han ägnade en betydande del av sin tid åt att argumentera mot förekomsten av dynamiska effekter. Det är, som jag upplever det, en reträtt från den insikt som har präglat utredningsarbetet i fråga om inkomstskatter och annat. Jag är mycket bekymrad över det, det måste jag erkänna. Jag undrar om finansministern skulle vilja ta sig tid att vid nästa anförande något kommentera den fråga som jag har ställt ett par gånger, nämligen om finansministern menar vad han säger med de ord som finns i den reviderade finansplanen om en skattereforms mycket stora

fördelar för enskilda människor, för svensk samhällsekonomi, för arbetsvilja, för viljan att spara etc. Detta är ju innebörden av dynamiska effekter. Tar finansministern avstånd från de delarna av den reviderade finansplanen är det faktiskt en ganska anmärkningsvärd nyhet, till mycket stor skada för svensk ekonomi, fränsett de aktuella förslagen i dag.

För övrigt angreps folkpartiet för att vilja sänka skatten. Jag önskar att finansministern ibland läste mer än rad ett i någon text. På rad två diskuteras nämligen finansieringen. Vi brukar från folkpartiets sida inte göra som socialdemokrater, dvs. vi lägger inte fram förslag om ofinansierade skattesänkningar.

Därutöver nämndes några ganska elaka ord om att folkpartiet ingenting hade till övers för sådana som stod i köer av olika slag. Jag vill dock påminna finansministern om den debatt som ägde rum här den 8 mars. Vi diskuterade då den ursprungliga budgetpropositionen. Vi diskuterade bl.a. folkpartiets förslag om att satsa mer än 1 miljard kronor på förbättringar för familjer med handikappade barn, förbättringar för gamla människor som har sjukdomen åldersdemens, förbättringar för dem som står i sjukvårdsköer, förbättringar för undantagandepensionärer och ytterligare några ganska små men betydelsefulla grupper. Till alla dessa förslag har numera socialdemokraterna röstat nej. Till alla dessa förslag om förbättringar för det glömda Sverige har socialdemokraterna röstat nej.

Trots detta hoppas jag att finansministern skall ta sommarledigheten i anspråk, bli ytterligare solbränd och kanske komma på bättre tankar i fråga om våra förslag.

Anf. 38 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! När det gäller den verksamhet som arbetsmiljöavgiften syftar till är det naturligtvis viktigt att framhålla just den utbudspolitiska delen.

Feldt kommenterar att jag är en av de få som fortfarande tycker att den icke-socialistiska regeringstiden är värd att nämnas. Jag anser faktiskt att den bild som man har målat upp av de regeringarnas verksamhet är felaktig och orättfärdig. I fråga om industripolitiken ser vi just nu effekterna av de strukturförändringar som skedde under den tiden på skogsområdet och på stålsidan. Det är de effekterna som har bidragit till den hyfsade ekonomi som vi nu har. Ni har bara förvaltat. Det är det som är min kritik mot den socialdemokratiska regeringen under de senaste sju åren. Ni har förvaltat. Ni har haft litet tur men ni har icke gjort någonting för framtiden. Ni har avverkat men inte planterat nytt. Varje politisk generation är emellertid skyldig att också återplantera.

Anf. 39 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att finansministern har räknat fel på replikerna, för jag hade en replik kvar. Angreppen på Östeuropa och den internationella kommunismen brukar komma när jag inte har någon möjlighet att svara, men den här gången har jag det, så det var ju ett misstag.

Vreden har tydligen sin grund i att jag hade fått ögonen på att 7 miljarder kronor skall betalas ut till näringslivet nästa år från de låsta investeringskontona i riksbanken, samtidigt som man talar om en åtstramning. Jag

redogjorde för summan av alltihop: 16 miljarder i åtstramning, varav 10 miljarder direkt från hushållen och 6 miljarder i arbetsmiljöavgifter, som vi i och för sig kan känna sympati för men vill använda på ett mer aktivt sätt. På utgiftssidan ser vi 10 miljarder i sänkta marginalskatter och 7 miljarder till näringslivet nästa år, pengar som inte finns med i den här propositionen men som faktiskt kommer att falla ut och som regeringen borde räkna med.

När det gäller rättvisa, fördelning, vårdapparat och allt det som finansministern talar om skulle jag kunna föra en lång debatt, men det är inte så stor idé, eftersom propositionen har fått stryk i utskottet och det är utskottets förslag som vi nu skall fatta beslut om.

I fråga om min beskrivning av industrialismens framväxt och den råa kapitalismen vill jag säga att det var Anna-Greta Leijon som i något festtalsliknande sammanhang gjorde ett sådant utfall mot kapitalismen. Sådant hör man aldrig från finansministern. Han talar om dess förträfflighet, dess effektivitet och fördelen med avreglering. Men jag förstår att den andra typen av tal hör hemma i andra och mer slutna sammanhang, när man skall legitimera sitt stöd från arbetarklassen.

Därmed är jag inne på den östeuropeiska utvecklingen. Det är naturligtvis där precis som här att det förs en skarp högerpolitik, många gånger i konflikt med arbetarklassens intressen, men man legitimerar sig med att man har stöd i arbetarklassen. I många länder i Östeuropa har detta inte prövats i val. Nu gör man det i Polen, och där får kommunistpartiet stryk.

Hur länge skall socialdemokratin kunna legitimera sig med stöd från arbetarklassen under tal om radikal vänsterpolitik men med genomförande av en strikt högerpolitik, som applåderas internationellt och där folkpartiet och moderaterna har fullt sjå att hitta punkter på vilka de kan reservera sig, så att de inte blir uppslukade av majoriteten i finansutskottet?

Detta borde vara en mycket intressantare fråga än den som gäller mig personligen. Eftersom jag skall lämna riksdagen kan det inte finnas något som helst allmänt intresse för om jag skall kalla mig kommunist eller inte. Men det kommer jag att göra, för jag kommer att fortsätta mitt partiarbete på annat håll. Vad svenska folket skulle vara väldigt intresserat av att veta är om finansministern tänker fortsätta att kalla sig socialdemokrat. Det är mycket intressantare för den framtida utvecklingen.

Anf. 40 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Finansministern hade en del funderingar om miljöpartiets syn på industrin. Sverige är ett industriland. Det har bidragit till att vi har den levnadsstandard som vi har i dag. Det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen har spelat en avgörande roll att söka fördela jämnt över landet de rikedomar som industrisamhället har gett. Jag sade i mitt tidigare anförande att man gjort detta i strid mot andra krafter.

Men nu gäller det framtiden – det är det som vi sysslar med här i riksdagen. Vi ser med betydande oro på alla de olika typer av miljöskador som det moderna industrisamhället i dag ger upphov till. Det är det frågan gäller. Vi tror på ett industrisamhälle som fungerar inom de ramar som naturen bestämmer. Det gäller inte att hela tiden ge naturen vad den tål, utan vi måste hålla oss en bra bit under vad naturen tål, så att vi har någonting att lämna till

barn och barnbarn. För att detta skall kunna fungera måste vi kunna utveckla, forska och utbilda oss, skaffa oss en ny, bättre och miljövänligare teknik. Det är precis det som vi står för. Vi vill ha en teknik som inte förslösar resurser när den producerar varor. Det gäller att få fram maskiner och varor som under sin livstid förslösar och förstör så litet som möjligt. Det gäller att få fram produkter som när de väl en gång är använda ger ett så ofarligt avfall som det över huvud taget är möjligt. Det är det som är den grundläggande målsättningen för det politiska arbete som vi bedriver i Sveriges riksdag, i kommuner och i landsting för att vi skall kunna ge våra barn och barnbarn möjlighet att leva ett gott liv, när vi en gång har slutat.

Med den typ av politik som förs i dag struntar man i konsekvenserna av själva produktionen, produkternas användning och det avfall som blir kvar. Vi ser vilka avfallsberg det blir. Vi ser följderna av koldioxidutsläppen och kväveoxidutsläppen. Detta måste stoppas. För det fordras ny teknik, nytt kunnande. Och det är det vi står för. Jag tror faktiskt att huvuddelen av svenska folket, när man tänker rätt på saken, också står för detta. Därför tror jag på en framtid för miljöpartiet och på framtiden.

Anf. 41 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag kan inte få det till något annat än att Lars Tobisson och Anne Wibble medvetet eller omedvetet försöker skapa oreda i den här debatten. Det är två helt olika ting om vi skall diskutera en förändring av skattesystemet, som syftar till att minska skattebelastningen på produktivt arbete och sparande för att den vägen gynnsamt påverka tillväxten, eller om vi i ett överhettat ekonomiskt läge skall tillgripa skattehöjningar eller skattesänkningar, åtstramning eller passivitet. Var ni står i dag när det gäller de kortsiktiga åtgärderna vet jag inte riktigt, men välvilligt tolkat står ni väl för passivitet.

Man måste skilja på stabiliseringspolitikens uppgifter och strukturpolitiska ingrepp. Den största faran – och den har dokumenterats i två av de största industriländerna – är när regeringarna blandar ihop detta och inte kan hålla isär begreppen och inse att det inte går att driva stabiliseringspolitik med långsiktigt verkande strukturreformer. Man trodde i USA att man skulle få bukt med budgetunderskottet genom att sänka skatterna och dessutom öka utgifterna. Samma föreställning har den engelska regeringen levt med.

Om jag nu talar för åtstramning är det inte liktydigt med att jag därmed skäpar ut värdet av en skattereform som avser att förbättra tillväxtmöjligheterna i vårt land, öka sparande, öka rättvisa osv. Jag tycker att det är litet torftigt om vi skall behöva blanda ihop så pass åtskiljbara begrepp som dessa i ett läge där vi faktiskt behöver vidta åtgärder på sikt, bl.a. för att förbereda marken för strukturåtgärder och reformer som har långsiktig verkan. Det är ju helt enkelt så att om tre fjärdedelar av alla löntagare och alla företagare kör för fullt i dag, så betyder det att de, om vi sänker skatten för alla, i hög grad kommer att använda sina pengar till konsumtion. De som tycker att de arbetar för litet kommer säkert att arbeta mer, men det kommer aldrig att uppväga effekten av en skattesänkning för alla när man ser problemet ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv där grundproblemet är en för hög efterfrågan.

Jag vill till Anne Wibble säga att det inte hjälper att satsa mer pengar för insatser på vårdnämnden om det saknas arbetskraft och det inte finns människor som kan uträtta de saker som pengarna är avsedda för. Det är därför ganska obegripligt att folkpartiet tänker överlåta – om det partiet nu har något inflytande över politiken – en balansering av arbetsmarknaden till de marknadskrafter som finns. Dessa krafter kommer, liksom de redan gör, att fortsätta att dra bort resurserna från vård- och omsorgsområdet.

Anne Wibble fick från Gunnar Björk svaret att höjda arbetsgivaravgifter inte innebär en utbudspolitik. Nej, men det sätt man använder pengarna på är en utbudspolitik. En förbättrad rehabilitering och förebyggande av arbetsskador betyder att vi kan både mildra det mänskliga lidandet och förbättra resursläget i vår ekonomi.

Jag vill svara på en fråga som Carl Frick ställde, nämligen om jag tycker att det vore någon poäng med att komplettera det mått vi i dag har på bruttonationalprodukten med ett mått på vad vi kan kalla tillväxtens kostnader. Ja, jag tycker det är meningsfullt om vi kan få sådana mått som blir praktiskt gripbara och inte bara allmänt tal. Detta innebär inte att vi skall ersätta det nuvarande måttet på bruttonationalprodukten, för det behöver vi, utan att det behöver kompletteras med ett annat mått, som ger oss ett begrepp om kostnaderna för tillväxten. Det måttet kan då behöva innehålla även positiva effekter av tillväxten, vilka inte mäts i bruttonationalprodukten.

Jag vill till Hans Petersson säga att jag i varje fall inte begår så enkla misstag att jag inte kan lägga ihop ett och ett och få det till att Hans Petersson har rätt till två repliker. Jag har faktiskt efter 20 år i riksdagen begripit hur det fungerar.

Frågan om vad Hans Petersson kommer att kalla sig i framtiden är inte särskilt viktig, och inte heller var det jag sade något angrepp på Östeuropa. Jag inser de svårigheter och problem man har där. Min fråga var: Vad betyder kommunism för Hans Petersson? Vad betyder det i dag? Varför använder ni den termen? Hans Petersson hade i sin första replik en chans att svara på dessa frågor, men han avstod från att göra det, och jag är därför tvungen att upprepa frågorna.

För många människor – vilket är ofrånkomligt, eftersom det rör sig om en lång historisk utveckling – har kommunism inneburit fattigdom, förtryck och folkmord. Det folkmord som nu begås är inte det sista i världshistorien. Jag vill bara klargöra vad det var jag frågade om. Jag noterar att Hans Petersson inte tyckte det var värt att svara på mina frågor.

Herr talman! Jag vill bara notera att man kan konstatera att kommunistpartiet får stryk i Polen. Ja, det får ungefär samma röstandel som vänsterpartiet kommunisterna får i Sverige. Det är situationen. Min politiska framtid är det inte jag som avgör, utan det gör väljarna. Jag har varit medlem i det socialdemokratiska partiet i 38 år, och jag tänker fortsätta att vara det, om det nu är någon mer än Hans Petersson som har intresse av saken.

Herr talman! Anne Wibble var vänlig nog att hoppas på att jag skulle komma på bättre tankar under sommaren. I denna sista minut av vår nu förda debatt skall jag återgälda vänligheten. Jag hoppas att det var tänkt som en vänlighet. En del av våra debatter har alltför mycket präglats av den gamla

frasen: "Upp flyger orden, tanken stilla står." Låt oss också få litet fart på tänkandet. Det lär vara utvecklande, och t.o.m. hälsosamt hävdar en del. Jag önskar mina meddebattörer en trevlig och tankfull sommar.

Talmannen – som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar – anmälde att Hans Petersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 42 CARL BILDT (m):

Herr talman! Vi har i tidningarna läst om att det socialdemokratiska partiet har haft problem med medlemsutvecklingen och har tappat en del medlemmar. Mot den bakgrunden var väl finansministerns besked om att han avser att kvarstå som medlem i det socialdemokratiska partiet glädjande på sitt sätt.

Herr talman! Dagens ämne är den ekonomiska politiken i Sverige. Men trots att den är viktig finns det en dag som denna skäl att också vidga perspektivet. Den blodiga massakern på dem som i Beijing kämpat för frihet och demokrati har upprört en hel värld. Den beundran som många av oss känt för den kinesiska samhällsomvandlingen har förbytt i avsky för dem som bär ansvaret för det som nu inträffat.

Men det som nu sker är bara en del i en mycket större utveckling. Jag tänker på den globala kollapsen för den socialistiska samhällsmodellen. De förstatligade ekonomierna har förfallit. De förstatligade samhällena har förtryckts. Detta sekels största samhällsexperiment – kommunismens och socialismens – har slutat i fattigdom, förnedring och förtryck.

Nu pågår försöken att frigöra dessa samhällen – såväl det kinesiska som de som är under sovjetisk dominans – från de fördärliga effekterna av detta system. Ibland är man beredd till mer djupgående åtgärder, ibland förefaller det mer vara fråga om kosmetik.

Försöken till frigörelse tänder människornas hopp om en bättre framtid. Det är då ofrånkomligt att man vänder sig mot de politiska företrädarna för det system som bringat så mycket elände. Det ser vi i våra östra grannländer Estland, Lettland och Litauen. Det såg vi med stor kraft i det delvis fria valet i vårt södra grannland Polen i söndags. Det har vi upplevt i den sovjetiska folkkongressens intensiva och spännande debatter, och det såg vi när de kinesiska studenterna utmanade diktaturen och byggde en frihetsgudinna mitt på Den himmelska fridens torg.

Men samtidigt är systemets motkrafter starka. Den 9 april gick inrikestrupper till blodig attack mot fredliga nationella demonstranter i Tbilisi i Sovjetunionen. Det var inget misstag. Ordern var signerad i Moskva. 20 människor dödades. Tidigt på morgonen den 4 juni kom så massakern i Beijing. Den var uttryckligen beordrad av den kinesiska ledningen. Det talas om tusentals döda.

När en diktatur börjar att öppnas upp, går det aldrig att stanna på halva vägen. Ett samhälle kan inte vara till hälften fritt och till hälften ofritt. De

kinesiska kommunisternas stora misstag var att de trodde att det gick att ge frihet åt ekonomin utan att ge frihet åt människorna. När människorna till slut krävde frihet hade de bara stridsvagnarna att svara med.

Men stridsvagnar kan aldrig döda idéer. Krigsrätten i Polen den 13 december 1981 dödade inte Solidarność. Dödandet i Tbilisi den 9 april dödar inte den georgiska nationalismen. Stridsvagnarna i Beijing krossar inte den kinesiska drömmen om frihet och demokrati. Stridsvagnar kan inte döda idéer, men idéer kan faktiskt förgöra stridsvagnar.

Jag är övertygad om att vi kommer att få se den dag då frihetsgudinnan åter står på Den himmelska fridens torg i Beijing. Socialismens sönderfall och kommunismens kollaps ger hopp om frihet, välfärd och utveckling för hundratals miljoner människor i Europa och Asien. Men motståndet är starkt och problemen närmast enorma. Kommunismen är beredd att försvara sitt maktmonopol också med det brutala och systematiska våldet – det har vi sett i Kina.

Detta ställer krav också på Sverige och svensk politik. Vi måste vara beredda att ge fristad åt dem som för en kortare eller längre period tvingas fly från sina hemländer. Vi måste föra en utrikespolitik, där vår stämma är klar och bestämd varhelst friheten förtrycks. Men samtidigt är det oerhört viktigt att vi med en korrekt och balanserad utrikespolitik på olika sätt kan ge vårt stöd till den fredliga, stabila och trygga avvecklingen av diktaturerna och av planhushållningen varhelst det är möjligt.

Herr talman! Sällan har väl den ekonomiska politikens utformning mött en så kraftig kritik som under de senaste veckorna. Den har vi alla utanför detta hus mött hos barnfamiljer, löntagare, företagare och alla som berörs av de olika skatte- och tvångsåtgärder som nu är aktuella. Jag tror faktiskt inte att jag, med undantag av Harry Schein, har sett eller mött en enda röst utanför riksdagshuset som har varit positiv till det som nu föreslås bli riksdagens beslut.

Veckans Affärer sammanfattade de rent ekonomiska omdömena enligt följande: "Efter veckor av politiska piruetter blev resultatet åtgärder som är föga verkningsfulla. Strukturproblemen får nu vänta till 1991. Utbudet stimuleras inte. Åtgärderna lindrar inte bristen på arbetskraft. Inflationen bekämpas inte och tillväxten förblir låg."

När Dagens Industri i fredags gjorde en sammanställning av vad landets ledande ekonomer tyckte, framkom det att alla hade gjort "tummen ner" för det ekonomiska paketet. TCO:s, Handelsbankens, S-E-Bankens, PK-bankens och Föreningsbankens ekonomer underkänner det. LO:s och Industriförbundets ekonomer underkänner det. Alla underkänner paketet. Jag kan inte erinra mig något tillfälle under de senaste decennierna, där kritiken från icke minst sakkunskapen har varit så kompakt som den är i dag.

För nästan exakt ett år sedan stod Ingvar Carlsson i denna talarstol och förklarade högtidligt att "en regering får aldrig tappa greppet om den ekonomiska politiken, för då klarar man inte heller de övriga arbetsuppgifterna".

Men i dag konstaterar LO:s ekonomer torrt att "regeringen har tappat greppet om den svenska ekonomin".

Så är det. Men än mer verkar regeringen ha tappat greppet inte bara om

ekonomin utan också om den egna politiken.

Inför valet, det var inte så länge sedan, deklarerade Ingvar Carlsson att allt var frid och fröjd i ekonomin. Någon åtstramning behövdes sannerligen inte, och socialdemokraterna hade inte några som helst avsikter att höja momsen.

Det var då det. Sedan dess har man vänt helt om på samtliga punkter. Problemen är stora, åtstramningen är nödvändig och Ingvar Carlsson signerade förslaget om den höjda momsen.

Under valrörelsen lovade Ingvar Carlsson uttryckligen vid upprepade tillfällen och som svar på noggrant formulerade frågor att socialdemokraterna inte skulle höja momsen. Ingvar Carlsson har vid tidigare tillfällen sagt att han tar allvarligt på påståenden om att han inte skulle tala sanning. Därför vill jag gärna ge statsministern ytterligare en chans att försöka att förklara på vilket sätt man skulle kunna undvika att anklaga honom för att tala osanning inför väljarna i valrörelsen i denna fråga. Jag förväntar mig ett svar.

Vägarna från valrörelsens lättsinne beträffande ekonomin till dagens situation har sannerligen varit slingriga. Omedelbart efter valet började finansminister Feldt tala om en nödvändig omläggning av den ekonomiska politiken i riktning mot den s.k. utbudsekonomi som främst vi moderater krävt.

Finansministern fortsatte med sina löften om en ny politik i finansplanen i januari. Han talade om sänkta skatter. Han lovade förslag i april om reformeringen av den offentliga sektorn. Han avvisade åtstramning med formuleringar och argument, som vi tyckte var riktiga då och som vi faktiskt fortfarande tycker är alldeles korrekta. I den socialdemokratiska tidskriften Tiden förklarade han uppriktigt att marknadsekonomin hade vunnit en global och förödande seger över planhushållningen. För att komma från en ledande företrädare för ett socialistiskt parti var det intressanta ord.

Men så kom motoffensiven. Det började sägas att s.k. högeridéer hade fått fotfäste t.o.m. mycket högt upp i det socialdemokratiska partiet. Den som sade detta borde veta – utrikesministern och finansministern sitter ju vid samma regeringsbord.

När kompletteringspropositionen med ett brak lades på riksdagens bord den 25 april, fanns ingenting kvar av vare sig Ingvar Carlssons löften före valet eller Kjell-Olof Feldts ord och löften efter valet.

Nu var det panikbromsning av ekonomin som gällde, och den panikbromsningen skulle på klassiskt socialdemokratiskt manér ske med hjälp av kraftigt höjda skatter.

Det blev massiv kritik i sak mot skattehöjningarna, för hanteringen mitt i avtalsrörelsen och bristen på parlamentarisk förankring. Jag är inte den som i onödan skall strö alltför mycket salt i såren, men jag vill ändå citera vad det stod i ledaren i det näst senaste numret av Metallarbetaren: "Ingen har ännu lyckats svara på frågan hur regeringen Carlsson lyckades göra så många felbedömningar vid ett och samma tillfälle. Det är en så otrolig prestation att den förtjänar ett omnämnande i Guinness rekordbok." Jag antar att Metallarbetareförbundet har skickat in en anmälan.

I denna riksdag fanns det en klar och tydlig majoritet mot alla viktiga delar av den ekonomiska politik som Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt skrev under den 25 april. Momshöjningen var avvisad. Höjningen av löneskatten

var avvisad. Straffskatten på Storstockholmsområdet var avvisad. Snabbavvecklingen av mjölksubventionerna hade i praktiken redan fallit. När en regerings politik på ett så centralt område faller samman så totalt, tycker jag att det är logiskt att man också låter regeringen falla.

Nu blev det som bekant inte så. Efter att allt detta hade fallit – momshöjningen, löneskatterna osv. – snickrades det ihop en ny politik av en ny majoritet. I allt väsentligt handlar den politiken om höjda skatter. I den meningen ligger den kanske någorlunda i linje med vad socialdemokraterna ursprungligen ville ha.

Tvångssparandet har formen av en extra skatt på tre procentenheter på inkomsterna under resten av 1989 och under 1990. Det heter och sägs att pengarna skall betalas tillbaka så småningom. Jag har satt frågetecken om detta verkligen i genuin mening kommer att ske. Jag noterade för övrigt att den biträdande finansministern häromdagen sade att han kunde tänka sig att pengarna betalades ut kanske något senare än vad som sagts.

Jo, jo. Det känner vi igen. Det är så det brukar börja.

Tvångssparandet leder till orättvisor och öppnar för fiffel.

De som har det hyggligt ställt behöver inte drabbas. De kan enkelt dra ner på t.ex. allemanssparandet eller öka lånen. Men de som drabbas är de som lever med små marginaler. De har inte varit med om någon köpfest. De känner sig sannerligen inte överhettade. Ändå är det just de i samhället som skall bära dessa bördor.

Ovanpå detta tvångssparande skall vi få höjda energiskatter med ca 3 miljarder kronor. Ovanpå tvångssparandet och de höjda energiskatterna kommer höjda löneskatter – visserligen omdöpta till arbetsmiljöavgifter – med ca 10 miljarder kronor.

Det är skatter, avgifter och tvångssparande. Tillsammans är det en felaktig politik.

Man höjer skattetrycket i stället för att sänka det. Man bromsar tillväxt och utveckling, när problemet är att vi håller på att halka efter andra länder. Man späder på kostnadsökningarna. Man skall nu försöka att klara ekonomins problem genom åtstramning. Man skall dra ner konsumtionen därför att den socialdemokratiska politiken under 1980-talet har undergrävt utvecklingskraften i Sveriges ekonomi.

Men har denna röd-gröna politik någon effekt på svensk ekonomis utveckling under de närmaste åren, så är det att göra en redan besvärlig situation än mer besvärlig.

Det är sannerligen inte att undra på att detta mischmasch mött en så samfällid kritik av en så enig skara av ekonomiska fackmän.

Vi vet att svensk ekonomi går mot ökande problem. Alla långsiktiga kurvor pekar i dag åt fel håll.

Att tala om den s.k. överhettningen som det dominerande, grundläggande problemet är alldeles fel. Problemet är ju inte att det växer så det knakar, utan att det knakar utan att växa i Sverige.

Därför måste den ekonomiska politiken inriktas på de grundläggande strukturella problemen. Det är den uppgiften som man har försummat under hela 1980-talet, och det är den avgörande uppgift som nu skjuts ytterligare in i en oviss framtid. Därmed försvagas förutsättningarna för välfärd och utveckling på 1990-talet – det är den bittra sanningen.

Uppgårelsen i finansutskottet har medfört att stödet för det borgerliga alternativet i den ekonomiska politiken har minskat. Bakom det klara alternativ som denna politik utgör står i dag bara två av riksdagens partier.

Jag konstaterar detta. Jag moraliserar inte.

Men trots denna parlamentariska försvagning, finns ett borgerligt alternativ. Det är klart, och det är konsekvent, på det sätt som politiska alternativ skall vara. Det är ett alternativ som vi i denna situation har all anledning att föra ut med än större kraft än tidigare.

Det innebär sänkta skatter. Ett rejält första steg i marginalskattesänkningen bör tas redan 1990. Det var vi moderater ensamma om att föreslå redan i januari.

Det innebär en stram finanspolitik. Den finanspolitik vi föreslagit under senare år har varit tydligt stramare än den socialdemokratiska.

Det innebär en avmonopolisering av den offentliga sektorn, som ger oss som individer och familjer rätten och möjligheten att oavsett plånbokens tjocklek välja vård och välja omsorg.

Det innebär en avveckling av mycket av den byråkrati- och regleringsapparat som har byggts upp under efterkrigstiden.

Till denna politik skall läggas dels den nödvändiga öppningen mot det nya, gränslösa europeiska samarbetet, dels en miljömässig och sund energipolitik, som inte ägnar sig åt oförsvarbart slöseri genom att ersätta fungerande och bra kärnkraft med kol och olja och gas på det sätt som socialdemokraterna nu avser att göra.

Herr talman! Det finns ett borgerligt alternativ. Frågan är: Var finns det socialdemokratiska alternativet efter allt vi varit med om?

Ingvar Carlssons politik från valrörelsen flög all världens väg för ett bra tag sedan. Kjell-Olof Feldts utbudsrevolution sköts effektivt i sank inom det egna partiet. Och det momspaket som herrarna gemensamt demonstrerade för den 1 maj har tack och lov förpassats till historien.

Vad står då socialdemokratin för i dag? Är det bara vackra fraser av klassiskt snitt? Finns det någon socialdemokratisk ekonomisk strategi kvar efter dessa våldsamma vindlingar? Var finns egentligen kompasskursen?

Jag är orolig för vad som kommer att hända under de kommande åren. Vi har en regering, som nu köpt sig en parlamentarisk förstärkning till priset av en politisk försvagning och som dessutom verkar ha stora inre problem med den politiska kursen. Samtidigt vet vi, att vi som nation står inför viktiga politiska beslut.

Vi måste göra oss av med det skattesystem som t.o.m. socialdemokraterna själva säger är "ruttet" och "perverst". Men för att kunna göra det måste man vara beredd att verkligen sänka skatterna för alla genom att sänka det totala skattetrycket.

Att bara fördela om skatter har prövats förr. Det gjorde socialdemokraterna i vad man kallar århundradets skattereform 1971. Det gjorde socialdemokraterna tillsammans med mitten i den s.k. underbara natten 1981. Detta gav ett ökat skattetryck, som ledde fram till dagens "perversa" och "ruttna" system.

Därför är det så viktigt att sänka skattetrycket och stoppa de kraftiga skattehöjningar på boende och på pensionssparande som nu planeras från socialdemokratens sida.

Att sänka skatterna handlar inte bara om att förbättra landets ekonomi – viktigt som det är – utan också om att ge individer och familjer ökade möjligheter att själva forma sina liv. Det gör man faktiskt bl.a. genom sänkta skatter.

Vi måste skapa klara spelregler i ekonomin. Jag kan förstå LO:s upprördhet över att regeringen ändrar spelreglerna för avtalsrörelsen mitt under pågående spel. Så får man faktiskt inte göra.

Men det som gäller arbetsmarknadens parter i denna del gäller ju i lika hög grad familjer och företag. Det är lika fel att plötsligt kullkasta förutsättningarna för spelreglerna för familjer och företag som att göra det för arbetsmarknadens parter!

Vi måste lära oss att spara bättre med de offentliga utgifterna. Just nu ser vi hur kostnaderna snabbt skjuter i höjden, utan att regering eller riksdagsmajoritet förmår göra annat än att bara blåsa på. Därmed riskerar man att skörda storm under kommande år.

Det finns en uppenbar risk för kraftiga öknings av kommunalskatterna redan under 1990. Det är höjningar som vi vet slår hårdast mot dem med lägre inkomster. Men socialdemokraterna här i riksdagen sitter med armarna i kors och vill inte vidta några åtgärder för att redan nu stoppa eller i alla fall bromsa kommunalskatteökningarna.

Och med nuvarande oförmåga att kontrollera de offentliga utgifternas snabba ökning är det mycket svårt att se hur det skulle kunna vara möjligt att klara av att hålla nere skattetrycket under kommande år.

Det ligger en kraftig skattebomb och tickar i socialdemokraternas ovilja eller oförmåga – eller båggedera – att ta itu med den snabba ökningen av de offentliga utgifterna.

Är det några som behöver ett tvångssparande så är det inte familjerna och företagen – de reder sig bäst själva – utan politikerna i stat och kommun.

Vi *måste* ta itu med problemen inom den offentliga sektorn. Kostnaderna ökar – det är ett problem, men vad värre är: samtidigt minskar ofta kvaliteten. Det drabbar människor som är i behov av vård och hjälp och stöd och som har litat på de löften de har fått.

Vi betalar världens högsta skatter. Då har vi också rätt att begära att det offentliga fungerar.

På punkt efter punkt innebär innehållet i finansutskottets betänkande – som ironiskt nog har fått formen av ett rött betänkande med en grön bilaga – att den ekonomiska politiken ges en felaktig inriktning, att problem sopas under mattan och att svåra frågor skjuts in i framtiden.

Det tror jag är illa för Sverige. Ju längre man skjuter på den nödvändiga politiska förändringen, desto svårare blir det nämligen för oss alla att lösa de problem som, så länge man håller sig till retoriken, de flesta verkar eniga om faktiskt finns.

Så till slut, herr talman! För många människor som är intresserade av vad som händer och sker i Sverige och i världen är dessa dagar en tid utan verkliga tidningar. Journalistfacket har beslutat att inleda konflikt mot den ena tidningen och det ena etermediet efter det andra.

I dag är t.ex. i Stockholm Svenska Dagbladet en tidning med en bra ledarsida och en massiv annonsbilaga. Samma sak gäller Nerikes Allehanda,

Jönköpings-Posten, Dala-Demokraten och Skånska Dagbladet, för att nämna några. Blir det inte en lösning på den här konflikten under dagen, kommer i morgon kväll TV:s Rapport att slockna. På fredag står vi utan Dagens Nyheter på morgonen och Aftonbladet på eftermiddagen. Vi får vara utan Sydsvenska Dagbladet på lördagen och Östra Småland och Eskilstuna-Kuriren på fredagen. Jag skulle kunna räkna upp ytterligare några.

Jag tycker att det finns all anledning att här i dag uttala en oro – mer kan vi inte göra – för vart detta leder. Tidningar, radio och TV är viktiga delar i ett fritt samhälle och en fungerande opinionsbildning. Jag skulle vilja mana till besinning och till ett snabbt slut på denna konflikt, som riskerar att stänga av oss från omvärlden och försvåra den offentliga debatten om viktiga samhällsproblem.

Anf. 43 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! I söndags kväll kände vi alla än en gång den bestörtning och vanmakt som vi så många gånger tidigare har känt när kommunismen visar sitt rätta ansikte. Rapporterna och bilderna från massakern i Peking har skakat oss djupt. Unga människor har slaktats utan att de har begärt annat än det som för oss är så självklart: demokrati och mänskliga fri- och rättigheter.

Men tragedin på Himmelska fridens torg har också ett annat budskap. Många av oss som upplevde 60- och 70-talens Kinasvärmeri minns hur man i vida kretsar i vårt land accepterade föreställningen att Kina med nödvändighet måste präglas av enpartisystem och politisk likriktning. De som försökte få oss att tro på det står i dag nakna.

Kineser är naturligtvis, när de väl får en chans att yttra sig fritt, inte ett dugg annorlunda än andra människor. Kraven på frihet och demokrati är naturliga för alla människor. Kulturella och historiska förhållanden kan visserligen försvåra en övergång till demokrati där den i dag inte existerar, men för oss som tror på frihet och folkstyre kan det aldrig råda något tvivel om grundvärderingarna och målet – en värld utan diktaturer.

Herr talman! I måndags inföll FN:s miljövårdsdag. TV uppmärksammade den i söndags kväll med ett program om den s.k. växthuseffekten. Den utgör det kanske största hotet mot den globala miljön. Växthuseffekten riskerar att leda till att temperaturen på jorden höjs med bl.a. mindre polarisar, höjt vattenstånd, minskade landområden och utbredning av torrområden som följd. Verkningsarna för mänskligt liv är oöverskådliga.

Orsakerna till växthuseffekten är, som alla känner till, framför allt avskogningen och förbränningen av fossila bränslen: kol, olja och naturgas.

Sveriges direkta roll för den globala utvecklingen är naturligtvis marginell. Risken för temperaturhöjning på jorden ändras inte märkbart av om vi i Sverige släpper ut litet mer eller litet mindre växthusgaser. Men samma sak kan sägas om praktiskt taget varje enskilt land på jorden. Det befriar oss alltså inte från ansvar.

Det borde också vara ett memento för oss att vi i Sverige, trots att vår elektricitet nästan helt framställs med annat än fossila bränslen, producerar mer än dubbelt så mycket koldioxid per invånare som genomsnittet i världen.

Riksdagens beslut förra våren, att koldioxidutsläppen i Sverige inte får öka, skall ses mot den här bakgrunden. Att klara det målet samtidigt som vi

skall avveckla kärnkraften och bevara de orörda älvorna är verkligen en utmaning.

Man kan säga att vi i Sverige genom de restriktioner vi har satt upp för energiförsörjningen bara har lämnat en smal passage öppen mot framtiden. Det finns de som säger att den är *för* smal, att det inte går att komma igenom, att vi måste lätta på restriktionerna. Själv tillhör jag optimisterna. Jag tror att det kan gå.

Om vi skall lyckas måste vi *både* utveckla och använda energisnål teknik och i ökad utsträckning utnyttja miljövänliga energikällor, främst bio-bränslen.

Våra förutsättningar att lyckas är bättre än på de flesta andra håll i världen. Men om det skall gå får vi inte börja med att ersätta kärnkraft med eldning av fossila bränslen. Därför är regeringens planer på att ersätta kärnkraft med naturgas oroande.

Visserligen släpper naturgas ut mindre koldioxid än kol och olja men avgjort mer än kärnkraft. Dessutom frigörs metan ur naturgasen, vilket gör att naturgasens bidrag till växthuseffekten sannolikt är jämförbar med kolets.

I mars skickade socialdemokraterna internt ut en promemoria där man redovisar hur man har tänkt sig att ersätta energin från de två kärnkraftsreaktorer som enligt riksdagsmajoriteten skall stängas av redan i mitten av 1990-talet. Det finns beräkningar som tyder på att det ersättningsprogrammet skulle leda till att utsläppen av växthusgaser i Sverige ökade med i storleksordningen 15 % av dagens koldioxidutsläpp.

Jag måste mot den bakgrunden fråga statsministern: Tänker regeringen respektera riksdagens beslut om att inte öka koldioxidutsläppen? Eller förutsätter socialdemokraternas energipolitik ökade koldioxidutsläpp?

Herr talman! Det egentliga ämnet för dagens debatt är den ekonomiska politiken. Många frågor har redan belysts under förmiddagens debatt. Det finns inte anledning att upprepa alla argument.

Men jag skulle för ett ögonblick vilja knyta an till en artikel som Ingvar Carlsson skrev i Aftonbladet för några veckor sedan. I den påstod han att "alla insiktsfulla bedömare är eniga om att Sveriges ekonomi måste kylas ner".

Jag har gått igenom i stort sett alla aktuella konjunkturbedömningar från banker, fackliga organisationer och industrin. Jag kan konstatera att Ingvar Carlssons påstående är en grov överdrift. I själva verket är stödet för såväl regeringens ursprungliga förslag som för den röd-gröna politik som nu av allt att döma kommer att genomföras utomordentligt svagt.

De "insiktsfulla bedömarna" är naturligtvis inte överens om allt, men det råder en betydande enighet om att åtstramningen kommer för sent. Den borde ha beslutats senast förra våren. Det var ju för övrigt en rekommendation som de flesta gav redan då och alltså inte något som de bara säger nu med facit i hand.

Man kan fråga sig var Ingvar Carlsson höll hus då. Skrev statsministern förra våren en enda artikel om behovet av åtstramning? Eller sade statsministern ett enda pip om åtstramning i den debatt vi hade här i kammaren förra juni? Var statsministern då beredd att ta hänsyn till vad några insiktsfulla bedömare ansåg?

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Nej, nej och åter nej. Då fick ansvaret för svensk ekonomi vika för hänsynen till det förestående valet.

För några veckor sedan föreslog regeringen en momshöjning. Det förslaget vann inget som helst gehör i riksdagen – det var i själva verket dömt att falla redan i den stund det presenterades – och därför genomförs det inte. I stället blir det tvångssparande. Det är i stort sett lika illa.

Det anmärkningsvärda är, som Carl Bildt var inne på, att regeringen över huvud taget lade fram ett förslag om momshöjning, för Ingvar Carlsson lovade ju inför valet alldeles entydigt att det inte skulle bli någon momshöjning under 1989. "Det är svårt", skrev Aftonbladet för ett par veckor sedan, "att här upptäcka den överensstämmelse mellan ord och handling som man har rätt att kräva."

Detta är dess värre inte det enda exemplet på bristande överensstämmelse mellan ord och handling i socialdemokratisk politik. Men i stället för att, i varje fall just nu, räkna upp fler exempel vill jag fråga statsministern – se det gärna som ett tillägg till den fråga som Carl Bildt ställde:

Anser statsministern att det är förenligt med god politisk etik att ställa ut vallöften som han inte har några planer på att hålla eller i varje fall inte känner sig det minsta bunden av när valet är över, som är löftespänteser bara avsedda för valrörelsebruk?

Herr talman! När vi hade en motsvarande debatt här i kammaren för ett år sedan sade Ingvar Carlsson att det redan i år, alltså 1989, skulle fattas beslut om en stor och genomgripande skattereform. Tyvärr har den reformen på grund av socialdemokraternas förhållningstaktik blivit ett år försenad. Men det gör den naturligtvis inte mindre angelägen.

Att döma av de uttalanden som har gjorts från regeringshåll, och av det arbete som har bedrivits i flera statliga utredningar, är en skattereform inom räckhåll som på ett rimligt sätt tillgodoser mål som vi i folkpartiet länge har arbetat för.

Men det finns gott om intressenter som ser sina skatteprivilegier hotade i dessa dagar. Ett kan vi därför redan nu slå fast: Om alla som i dag har skatteprivilegier av olika slag skall behålla dem, blir det ingen skattereform.

Om det skall bli möjligt att radikalt sänka skatten på arbetsinkomster, vilket måste vara huvudsyftet med reformen, är det nödvändigt att sätta sig över särintressen och aldrig förlora det viktiga målet ur sikte: att skapa ett rättvisare skattesystem.

Det kommer alla att tjäna på, också de som i dag värnar om något specifikt särintresse. Men självklart måste vi också på ett rimligt sätt kunna klara en del övergångsproblem av t.ex. fördelningspolitiskt slag.

Om det skulle visa sig, vilket en del beräkningar tyder på, att reformen kortsiktigt inte ger acceptabla resultat för exempelvis vissa ensamstående, måste vi vara beredda att parera de effekterna. Men det är med största sannolikhet bättre att göra det utanför skattesystemet, kanske med hjälp av bostadsbidragen, än att låta hänsynen till en viss grupp styra utformningen av hela skattesystemet.

Herr talman! Från folkpartiets sida är vi inställda på att under det närmaste året delta i ett fortsatt konstruktivt arbete i syfte att kunna medverka till den skattereform som Sverige så väl behöver.

Målet är lägre skatt på arbetsinkomster och en mer enhetlig kapitalbeskattning. Finansieringen av reformen är bara ett medel för att nå det målet. Den kan vi diskutera. Här finns det alternativ.

Vår utgångspunkt är att finansiering skall ske i en sådan omfattning att inte den samhällsekonomiska balansen äventyras och på ett sådant sätt att inte resurser tas från viktiga bristområden som vård, omsorg och utbildning.

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag tycker att den reformskiss som Kjell-Olof Feldt presenterade i slutet av november var överraskande djärv. Den låg i linje med vad vi länge krävt – och kritiserats för från socialdemokratiskt håll.

För inte länge sedan påstod Ingvar Carlsson att det var ljusår mellan folkpartiets skatteförslag och socialdemokraternas. I en intervju i Dagens Nyheter häromdagen sade Kjell-Olof Feldt att avståndet nu var litet mellan socialdemokraterna och samma folkpartistiska skatteförslag! Det är sannernigen snabbt marscherat från socialdemokraternas sida. Men välkomna ändå!

Nu har det mot bakgrund av den senaste tidens händelser spekulerats en del om att socialdemokraterna skulle vara på väg att åter byta kurs i skattepolitiken. Inför den debatt som nu förestår skulle det vara värdefullt, om Ingvar Carlsson kunde ge några besked om vad vi har att vänta oss:

Står socialdemokraterna fast vid den kurs som finansministern stakade ut i november och som avspeglas i inkomstskatteutredningens förslag? Eller ligger det någon sanning i spekulationerna om att partiet är på väg att överge den kursen?

Herr talman! Skattesystemet, alltså det sätt på vilket vi tar ut skatten, behöver förändras. Men dessutom är det totala skatteuttaget för högt i Sverige.

I varje fall på ett principiellt plan tycks det vara en uppfattning som regeringen delar. Bl.a. har Ingvar Carlsson i en tidigare debatt här i kammaren med berömvärd precision slagit fast, att socialdemokraternas mål är att skattetrycket skall sänkas så att det motsvarar 51,5 % av BNP, dvs. med ungefär 50 miljarder kronor i förhållande till dagens skatteuttag.

Problemet är att sedan Ingvar Carlsson preciserade det målet har utvecklingen gått i motsatt riktning, dvs. skatterna har höjts.

Dessutom visar de kalkyler som regeringen nu har redovisat i kompletteringspropositionen att de offentliga utgifterna under åren framöver utan nya utgiftsbeslut tenderar att stiga snabbare än skatteintäkterna även vid oförändrat skatteuttag. Det innebär alltså ett fortsatt tryck uppåt på skatterna.

Mot den här bakgrunden lovade regeringen för ett halvår sedan att man under våren skulle återkomma till riksdagen med, som det hette, en "strategi för hur de offentliga utgifternas ökning skall kontrolleras och hållas tillbaka". Någon sådan strategi har vi ännu inte sett till, och nu är tiden ute för den här gången.

Det största problemet i dag är att utgifterna i socialförsäkringssystemet, framför allt sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna, ökar helt okontrollerat. Dess värre är en höjd ambitionsnivå när det gäller att förbättra dåliga arbetsmiljöer och att öka insatserna för rehabilitering inte tillräckliga åtgärder för att möta den här utvecklingen.

Socialförsäkringarna måste ses över mer grundligt i syfte att hitta lösningar på den galopperande utgiftsutvecklingen.

Den som säger det får nästan alltid höra av socialdemokrater och en del andra, att reglerna i socialförsäkringssystemet är heliga och att varje förändring hotar välfärden. I själva verket är den nu pågående kostnadsexplosionen ett mycket större hot mot den svenska välfärden. Den leder till att andra angelägna offentliga uppgifter trängs undan, till att exempelvis handikappade, gamla och sjuka får vänta på angelägna förbättringar.

Samtidigt som socialförsäkringsutgifterna på bara ett år har ökat med 17 miljarder kronor, eller 13 % – alltså långt mer än de allmänna prisökningarna – har socialdemokraterna sagt nej till insatser för de mest behövande som belöper sig till bråkdelar av det beloppet. Detta är, herr talman, det allvarligaste fördelningspolitiska problem som vi för närvarande har att hantera i denna kammare.

Socialdemokraternas svek mot det glömda Sverige drabbar människor som lever på en betydligt sämre standard än flertalet svenskar. Det handlar om vuxna handikappade, om barn med handikapp och deras familjer, om dementa och deras anhöriga, om gamla och sjuka på långvården som tvingas dela rum med främlingar och många andra.

Jag skall inom några dagar presentera en rapport där vi mer i detalj visar hur socialdemokraterna sviker det glömda Sverige.

Men *en* sak måste jag fråga Ingvar Carlsson om redan i dag. I den regeringsförklaring som statsministern avgav på riksmötets *första* dag utlovades bl.a. att situationen för handikappade barn och deras familjer skulle särskilt uppmärksammas.

Jag kan trots det löftet konstatera att socialdemokraterna här i kammaren har röstat emot folkpartiets förslag om

- att höja vårdbidraget,
- att förbättra pensionsförmånerna för föräldrar till de svårast handikappade barnen,
- att jämställa pedagogiska leksaker med andra handikapphjälpmedel,
- att förbättra föräldraförsäkringen för föräldrar till barn med handikapp,
- och att inrätta ett särskilt träningscenter för barn med ovanliga handikapp.

Mot den bakgrunden vill jag be statsministern att så här på riksmötets *näst sista* dag redovisa hur regeringen har särskilt uppmärksammat situationen för de handikappade barnen och deras familjer under det år som har gått.

Herr talman! I vintras besökte jag några länder i Östeuropa och Afrika. Skillnaderna mellan de länderna var naturligtvis stora, men där fanns också intressanta likheter. Viktigast är de dåliga erfarenheter som man har av socialismens ekonomiska system. Det har bidragit till dålig produktionsutveckling, matköer, miljöförstöring och mycket annat elände. Nu har man börjat tänka om. Perestrojka är aktuell inte bara i Sovjetunionen.

Den förnyelseprocess som är på gång i Östeuropa, Afrika och även på andra håll har fått olika etiketter, men huvuddragen känner vi igen som liberala. Det handlar inte bara om de politiska förändringarna utan också om de ekonomiska.

För ett par decennier sedan började det, herr talman, blåsa en röd vind över världen. Då handlade det mycket om kollektivism, antitillväxt, om en ökad roll för staten och om att politik var allt.

För ungefär ett årtionde sedan blev vinden i stället blå. Nu gällde det att göra affärer, det handlade om en individualism som lutade åt egoism, en obegränsad tro på marknaden, minskade offentliga utgifter, om att politik var skit.

På 90-talet är det mycket som tyder på att en socialliberal vind kommer att svepa fram. En kombination av demokrati och marknad, av individualism och solidaritet, av välfärd och valfrihet, av tillväxt och miljöhänsyn, av mångfald i uttryck och livsstilar, av att politik inte är allt men att det är viktigt.

För oss liberaler kunde det 1968 och åren därefter ibland kännas litet motigt när vi försökte försvara individens frihet mot kollektivet och marknadsekonomin mot planekonomin.

På 1980-talet har det på samma sätt ibland känts litet motigt att försvara solidariteten mot egoismen, internationalismen mot den snäva chauvinismen.

Inför 1990-talet tycks det nu, herr talman, som om vi skulle kunna ha en spännande tid framför oss med en ny chans för de socialliberala idéerna, både här hemma och internationellt.

Det känns mycket hoppfullt.

Anf. 44 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Himmelska fridens torg har de senaste åtta veckorna varit skådeplatsen för en spirande, inspirerande, kämpande och sjungande demokrati. De senaste dagarna har allt förbyts i sin motsats. De kinesiska studenterna och deras många anhängare bestod provet. Dagens kinesiska makthavare gjorde det inte. För dem blev våldet svaret på den demokratiska utmaningen. En regim som vänder vapnen mot sin egen ungdom – mot sitt eget lands framtid – har ingen framtid. Våldet mot de vapenlösa är barbari.

Vårt fördömande är självklart. Det riktas mot de ansvariga i dagens kinesiska statsledning. De har själva bekräftat att de bygger sin maktposition på arméns vapen. Armén har visat, i varje fall delar av den, att den inte är folkets armé, bara makthavarnas.

Sverige måste frysa sina förbindelser med dagens kinesiska ledarskikt. Sverige måste visa solidaritet med de kinesiska ungdomar som gästar vårt land som studenter och praktikanter. Sverige måste internationellt verka för isolering av de ansvariga i dagens kinesiska regim.

Den kinesiska tragedin står i hjärt kontrast till den ökande öppenheten för de demokratiska krafterna främst i Sovjetunionen och Polen. Också där ser vi styrkan och kraften i demokratin som grund för mänskliga fri- och rättigheter, för folkens frigörelse. Låt oss hoppas, att den processen inte kan stoppas.

Vi gläds med våra grannar i de baltiska staterna, deras växande självkänsla och självbestämmande. Vi gläds med våra polska vänner, med Solidaritets överväldigande genombrott som dominerande politisk kraft i Polen. Det ger hopp inför framtiden, en alltmer gemensam alleuropeisk framtid.

Europarådet tar nu de första konkreta stegen som brobyggare mellan öst och väst. Sovjetledaren Michail Gorbatsjovs besök vid Europarådets sommarsession i början av juli markerar en viktig milstolpe.

Dessa alleuropeiska perspektiv och det fortsatta arbetet för internationell nedrustning måste prägla också samarbetet i Västeuropa. Allting annat vore perspektivlöst. Därför får inte heller samarbetet EFTA–EG innebära nya barriärer eller hinder mot omvärlden. Nyckelorden ömsesidighet och icke-diskriminering måste vara vägledande. Demokrati och frihet måste vara grunden för samverkan och folkens självbestämmanderätt. Samarbete måste bygga på mellanstatliga förbindelser mer än på överstatliga, mer på decentralisering, delaktighet och närhet än på centralisering, främlingskap och distansdemokrati.

Inför den internationella miljödagen har vi kunnat lyssna till deklARATIONER om miljöns krav från rader av ledande politiker från hela världen. Dessa deklARATIONER är en bekräftelse på miljöfrågornas globala betydelse och ett internationellt genombrott – än så länge mest i ord. Under kommande decennier måste miljön också i handling bli vår största internationella angelägenhet.

Föreningarna som förs med vindar och havsvågor känner inga gränser av det slag som vi människor ritar upp. Det finns bara en gräns, obönhörlig om den överträds: Vad livet i naturen tål. Utan respekt för den gränsen och för de spelregler som naturens egna kretslopp anger blir *varje* annan fråga meningslös. Framtiden måste därför tillföras det livsnödvändiga perspektivet: ekologi. Det är själva förutsättningen för uthållig utveckling. God miljö skall vara ett mål också för den ekonomiska politiken. Så blir det nu förhoppningsvis genom dagens beslut om ekonomin. Vi ser det som en framgång för miljön, en framgång som förpliktar!

Miljöpolitiken kräver att vi vågar styra samhällsutvecklingen. Det gäller den aktuella energibeskattningen. Energin måste belastas med hänsyn till miljökonsekvenserna. Det uppnår vi inte genom att lägga moms på energin – lika jäms över. Det kräver differentierade punktskatter främst i producent- och importörsleden. De förnyelsebara alternativen måste få en chans, det har de hittills inte fått. Olja, kol och uran har bara en framtid: att ständigt minska. Annars har vi inte förstått naturens varningar. Det är hög tid att miljöavgifter införs. Först då erkänns att ekonomi och ekologi bara är olika sidor av samma sak. Frågan är inte *om* vi får betala, bara vem, hur och när.

Miljön kräver helhetssyn. Den kan aldrig behandlas som en sektorfråga. Liksom ekonomin har ekologin en övergripande betydelse för all mänsklig verksamhet.

Som alltid i vårriksdagens slutfas behandlar vi regeringens kompletteringsproposition. Den här gången mer omfattande än vanligt, mer självkritiskt än vanligt och – som en följd av valet i höstas – med ett mer osäkert öde än vanligt.

Samtliga fem oppositionspartier i riksdagen har instämt i regeringens bedömning – det går ju att hitta citat i de olika partimotionerna – att den svenska ekonomin är överhettad. Däremot går bedömningarna vitt isär när det gäller vilka åtgärder som bör vidtas, både om vad som är möjligt och önskvärt och om det krävs åtgärder av generell eller selektiv karaktär eller bådadera.

Centerns riksdagsgrupp tog emot regeringens ursprungliga åtstramningsförslag med mycket begränsad förtjusning, det skall erkännas. Udden var, som vi uppfattade det, i mångt och mycket riktad mot centerns politik – så som vi hade formulerat den inför väljarna i 1988 års val. Höjd moms och borttagna mjölksubventioner är ju raka motsatsen till sänkt moms på maten t.ex.

Vi bedömde dessutom att kompletteringspropositionens förslag skulle störa den pågående, men ständigt lika oavslutade, avtalsrörelsen. De starka kompensationsmekanismerna i det svenska samhället skulle stimuleras. Kostnadsnedväxlingen skulle misslyckas och inflationen rusa iväg ytterligare en bra bit, långt över de 8 % som har nämnts. Obalanserna i ekonomin skulle därmed öka och en skattereform ytterligare försvåras. Det är naturligtvis ingen enkel operation i vilket fall som helst.

Vi bestämde oss för att aktivt söka förändra den ekonomiska politikens inriktning, att försöka uppnå ökad konjunktur- och fördelningspolitisk träffsäkerhet. Vi ville fullfölja vår politik så långt det var möjligt för rättvis fördelning, dvs. samma politiska inriktning efter valet som före. Ingen tjänar ju i längden på att ekonomin är ur balans. Överhettning och utglesning – i ekonomi och geografi – är olika sidor av samma sak. Kostnadsstegringar drabbar hårdast alla med låga och normala inkomster.

Därför valde vi i centern att ta ansvar – att offensivt presentera en annan väg till målet; Sverige och svensk ekonomi i balans.

Vi föreslog ett obligatoriskt sparande – tidsbegränsat och avvägt till konjunktursituationen. Vi är fullt medvetna om att det inte är lika effektivt som skattehöjningar, men vi hade också en annan och mjukare bedömning av hur stora åtstramningar som egentligen var nödvändiga. Det obligatoriska sparande som vi föreslog hade skattefri ränta, högre för dem med låga inkomster och lägre för dem som redan har mycket. Det var självklart att pensionärer med enbart folkpension, pensionstillskott och KBT skulle undantas. Syftena var att öka sparandet och dämpa konsumtionen, att förhindra en inflation som leder till ständigt ökade kompensationskrav. Vi ville också hålla tillbaka skattehöjningar.

Men vi villkorade vårt förslag. Vi sade nej till momshöjning, nej till slopade mjölksubventioner och nej till höjning av den allmänna löneskatten.

Det hade naturligtvis varit bekvämare att stå vid sidan om och bara säga nej, nej och åter nej. Men vårt valprogram och dess förpliktelse till väljarna kräver aktivitet. Vi valde aktivitet framför egen bekvämlighet. Vi har mött en öppenhet från socialdemokratiskt håll som vi tidigare – låt mig uttrycka det så – inte varit bortskämda med. I praktisk politik har vi därför kunnat uppnå konstruktiva resultat.

Att andra partier, som valt en passiv utanförroll, kritiserar oss är ju ingenting att förvåna sig över. Allt annat hade däremot förvånat. Jag har noterat att när s.k. experter uttalar sig i Dagens Industri för någon form av obligatoriskt sparande får de högaktningfulla kommentarer, som går ut på att ett sådant är mycket bättre än skattehöjningar. När vi föreslår en modell av ungefär liknande slag kritiserar vi däremot mycket hårt. Men det är ett utslag av den politiska rollfördelningen, som vi alla har lärt oss att leva med.

I den demokratiska processen har riksdagen och dess utskott haft

huvudrollen. Inga förhandsuppgörelser har träffats av partiledningar. Riksdagsgrupperna och det kompetenta folket i riksdagens fackutskott har inte ställts inför fullbordat faktum. Tvärtom – det har under loppet av denna process inträffat mycket klara förändringar i de riktlinjer för utskottsarbetet som vi diskuterade i förväg.

Riksdagen har fått möjlighet att visa vad väljarnas nya besked betyder. Väljarna ville se sex partier i riksdagen. Väljarna gav ökat stöd till dagens oppositionspartier och minskat stöd för regeringens parlamentariska underlag. Riksdagens makt har ökat på regeringens bekostnad.

Det finns anledning att påminna om den analys som jag, å centerpartiets vägnar, gjorde i riksdagens allmänpolitiska debatt den 19 oktober 1988, med anledning av förra höstens valresultat. Jag betonade då följande:

”– – det finns anledning att klart markera att *väljarna vill att mer skall bestämmas här i riksdagen*. Det är valresultatet kort sammanfattat från parlamentarisk synpunkt. Det är centerpartiets avsikt att lyssna till denna väljarsignal även i frågor där vi inte traditionellt eftersträvar breda politiska lösningar, vilket vi ju gör t.ex. i utrikes- och säkerhetspolitiken. Om samtliga oppositionspartier följer den huvudregeln så kommer riksdagen att få det ökade inflytande som väljarna de facto gett parlamentet. Regeringen får ett i motsvarande mån minskat inflytande.”

Just detta har vi sett prov på under vårriksdagen. Det började, som vi alla minns, med utgiftsramarna i januari–februari. Det är inte så märkligt att regeringen då har tvingats kompromissa om också den ekonomiska politiken. Det är en följd av valresultatet.

Överhettningen i ekonomin har under 80-talets senare hälft satt allt djupare spår i våra storstäder, framför allt i Stockholmsregionen. Den som inte sett hur det växer i den regionen är inte utrustad med särskilt god syn. Det gäller i varje fall för den som någon gång ibland reser till Arlanda flygplats och till trakterna därikring. Den som gör det behöver inte ha särskilt god hörsel för att höra att det där växer så att det knakar.

Köerna i storstäderna har blivit långa, framför allt till bostäder. I Stockholm står ca 140 000 människor i kö till lägenhet. Att inte kalla detta en obalans är verkligen att ägna sig åt Orwellskt nyspråk. Många av dessa människor saknar egen lägenhet. Oftast är det fråga om ungdomar. De här ungdomarna tillhör inte överhettningens vinnare. De har inte satsat på börsen eller på de nya åtråvärda yrkena eller fått del av den individuella lönesättningens jätteskutt. De här ungdomarna arbetar ofta i vården, i barnomsorgen eller i andra serviceyrken. De är en förutsättning för att den här regionen skall klara sig och sin framtid. Jag blir upprörd när jag hör diskussioner om hur vi skall ta hit fler människor utan att samtidigt tala om hur dessa skall få möjlighet till anständiga levnadsvillkor.

Jag har besökt Södersjukhuset under valrörelsen och brukar anförda det som ett typexempel på hur det ser ut på enskilda arbetsplatser i den här regionen. I köket arbetar man med 30 % vakanser, och man har 20 olika språk på samma arbetsplats. Skulle detta vara problem som inte tyder på obalans?

Ungdomarna i bostadsköerna har verkligen fått känna av ”Stockholmsinflationen”, som drivit upp priserna och skapat köer som de inte har råd att

köpa sig förbi. Det är inte den gruppen som hjälps av marginalsattesänkningar finansierade med höjd moms.

När vi från centerns sida föreslagit en investeringsavgift för kontorsbyggnationer med en byggkostnad över 5 milj. kr. är det för att värna om storstaden och dess framtid. Det är så uppenbart att den kraftiga kontorsutbyggnaden under senare tid och planerna för kommande år riskerar att förvärra obalansen i regionen. Bara för de närmaste åren finns planer på byggande av 70 000 nya arbetsplatser i Stockholms län, 300 nya Hötorgshus! De stora byggprojekten skulle framför allt ligga längs det s.k. E 4-stråket – Stockholm upp mot Arlanda och Uppsala. Med den ökande obalansen följer självfallet växande köer, inte minst till bostäder. Kostnadsstegringen i byggbranschen gör det inte lönsamt att bygga bostäder, om det nu fanns tillräckligt med arbetskraft och material att avdela till bostadsbyggande. En investeringsavgift på kontor är därför ett ekonomiskt styrmedel till förmån för bostadsbyggande.

Också den tillfälliga fastighetsskatt som införs syftar till att dämpa kontorstillväxten. Den får de största effekterna i de attraktivare, dyraste delarna av regionen och kan på så sätt även få en viss inomregional betydelse.

För oss i centern är storstaden människorna som bor här. Det är inte de juridiska personernas frihet som vi i förstone vill värna, utan det är friheten för de fysiska personerna av kött och blod. Det är därför som vi i centern driver en politik för att korta köerna till bostäder, vård, omsorg och kollektivtrafik. Det är därför som vi vill värna en god miljö även för morgondagens storstadsbor och storstadsbarn. Det är uppenbart att friheten för de många människorna och för våra barn och barnbarn kräver att vi vågar fatta beslut, även obekväma sådana.

Med detta vill jag bara understryka att vi från centerns sida är beredda att ta beslut för att storstaden även i framtiden skall vara en bra livsmiljö, inte bara en arbetsplats. Vi är beredda att titta bakom fasaderna och se helheten. Jag har under de senaste dagarna noterat att inga av de ungdomar som står i bostadskön har sett investeringsavgiften som ett straff eller ett hot mot Stockholm. Deras hotbild är en helt annan!

Samma förskjutning i perspektivet kan man notera i frågan om hur vi hanterar arbetsmiljön. De hundratusentals människor som är förtidspensionerade eller långvarigt sjuka är oroliga för sin livssituation. De vill gärna arbeta efter sin förmåga. Men frågan kommer ständigt tillbaka: Kommer jag att orka göra det?

Det är inget fel på utbudsekonomi, tvärtom. Också vi hyllar i hög grad tankarna på en sådan, och det gjorde vi även i vår partimotion i januari. Men strävan att öka utbudet av arbetskraft får aldrig innebära att vi glömmer den enskilda människan och hennes oro. Det är därför som vi behöver satsa ökade resurser på hjälp och stöd till de många som ställer frågan: Kommer jag att orka? Det är därför som vi behöver rehabilitering och bättre arbetsmiljöer, som gör att fler orkar och fler vågar. Då räcker det med största sannolikhet inte med att sänka marginalsatten, utan då krävs det någonting mer: att vi ser till att hjälpa dessa i dagsläget utslagna människor åter till arbetsmarknaden.

Det ursprungliga förslaget i kompletteringspropositionen skulle ha höjt

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

skattetrycket och dragit in mångmiljardbelopp till statskassan, pengar som snabbt hade kunnat låsas i nya stadigvarande utgifter. Inflationssbrasan hade måhända fått ännu mer bränsle. De nu aktuella förslagen bör bidra till en lugnare prisutveckling och därmed skapa förutsättningar för en kommande stor skattereform. Dessutom försvårar de knappast den pågående avtalsrörelsen. Det är i varje fall signaler som nått mig under de senaste veckorna.

Förslagen från tre av de fyra skatteutredningarna blir snart offentliga. Snart skall hemligstämplarna hävas. Efter denna slutna period måste allmänheten få sin chans. En kort remisstid – till i början av oktober – skulle därför inte vara acceptabel, i synnerhet som den innefattar sommar- och semesterperioden. Att lyssna på allmänheten, folkrörelserna, fackförbunden och intresseorganisationerna kan aldrig vara fel. Hittills har de teoretiska experterna dominerat debatten. Men alla är ju experter på sin egen vardagsekonomi. Därför är det viktigt att lyssna till allmänheten. Det är därför vi i centern tar initiativet att i höst bjuda allmänheten till rådslag om skattepolitiken. Vi måste lyssna på medborgarna i de här frågorna. Det beror inte på att vi tvekar i våra grundläggande principer och om vad vi själva vill, men vi måste känna att människor är med i en mycket stor reform. I annat fall kommer den inte att fungera som avsetts.

När skattefrågorna så kommer till riksdagen för beslut, önskar vi öppenhet och dialog. Det är här de slutliga besluten skall fattas. Endast en bred riksdagsmajoritet kan garantera långsiktighet och kontinuitet i en skattereform. Om en skattereform stämmer med våra grundläggande värderingar, är vi också beredda att ta ansvar – nu lika väl som 1981. Det är så vi upplever vårt ansvar inför våra väljare.

Anf. 45 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Det känns på ett sätt litet futtigt att kliva in i en debatt om svensk ekonomi och fördelningspolitik i en situation då händelserna i Kina överskuggar allt annat. Hur stora vi än må tycka att våra inhemska problem är, så är de ändå små i jämförelse med händelserna i Beijing, där tusentals människor dödats under de senaste dagarnas massakrer. En parti- och statsledning som beordrar sin armé att besinningslöst skjuta mot fredliga demonstranter har inte bara förlorat förtroendet – det kan man göra för mindre – utan den har begått avskyvärda kriminella handlingar. För mig finns ingen situation där vapen får användas mot obehäpnade civila.

Massdemonstrationerna i Kina inleddes i samband med förre generalsekreteraren Hu Yaobangs död. Jag lärde för några år sedan känna Hu Yaobang som en ledare som förespråkade en demokratisk förnyelse i Kina. Vi instämmer i dag helt i den svenska regeringens protester och dess vädjan om att man omedelbart skall stoppa de militära övergreppen och inleda en fredlig dialog med den folkliga rörelse som kräver demokratiska reformer i Kina.

Herr talman! Några ord om en fråga som diskuterades i går kväll.

I vår värld finns i dag miljoner och åter miljoner flyktingar. De flesta har tagit sin tillflykt till redan utfattiga länder. I Pakistan finns t.ex. många miljoner afghanska flyktingar. En liten rännil av dessa flyktingar söker sig till europeiska länder för att få en fristad. Det räcker för att många europeiska

länder skall bygga allt högre murar för att stänga ute de förföljda.

Sverige har hittills haft en i jämförelse med andra länder relativt generös flyktingpolitik. Men också i vårt land finns det främlingsfientliga stämningar med Sjöbo som främsta symbol. Det är därför viktigare än någonsin att det skapas en bred folkopinion mot främlingsfientlighet och rasism. Entydiga signaler från detta hus är inte minst viktiga i det sammanhanget.

Hittills har enigheten här i riksdagen om huvuddragen i vår flyktingpolitik varit ganska stor. Det är viktigt att den så förblir även allt framgent. Det är därför ytterligt beklagligt att socialdemokraterna, moderaterna och centern mot en mycket betydande minoritet bestående av riksdagens tre övriga partier, och för övrigt också enskilda ledamöter i andra partier, velat pressa igenom en ny, hårdare utlänningslag, som vi på en rad punkter är starkt kritiska till. Carl Bildt hade här en vacker retorik, och det är tilltalande. Men hur röstade Carl Bildt och andra moderater i går kväll?

Jag skall inte upprepa alla de argument och ståndpunkter som vi tidigare redovisat här i kammaren. Det är bra att några av de mest utmanande paragraferna i den nya lagen nu skall vila i tolv månader tack vare riksdagsminoritetens initiativ. Men jag vill samtidigt vädja till socialdemokraterna, moderaterna och centern att ta sig en ny funderare och tillmötesgå den starka opinion som finns både här i huset och utanför för en mer generös flyktingpolitik.

Varför skall t.ex. människor som flytt för sina liv till vårt land och som aldrig gjort sig skyldiga till några brott behöva utsättas för en förnedrande kroppsvisitation vid ankomsten till Sverige? Det vore bättre om vi beslöt att visitera de krigsfartyg som kan misstänkas föra in kärnvapen i våra hamnar och därmed missbrukar vår gästfrihet och utsätter oss för enorma faror.

Tuffa tag mot flyktingar, flathet mot kärnvapenmakterna – det är inte så vi vill ha en svensk solidaritetspolitik och en svensk fredspolitik.

Herr talman! Vi avslutar nu det första riksdagsåret efter valet förra hösten med en diskussion om regeringens uppgörelse med centerpartiet om den ekonomiska politiken. Ingvar Carlsson började redan i går att tala om tåg som hade gått och som det gällde att hoppa på. Jag skall återkomma till det senare. Ibland är det bättre att vara stins och behålla den röda flaggan.

Den här uppgörelsen har föregåtts av många turer och diskussioner mellan partierna, inom partierna och med de fackliga organisationerna. Vi anser att det här är en dålig uppgörelse därför att utgångspunkten – att det finns ett köpkraftsoverskott hos låg- och medelinkomsttagarna – är helt felaktig. Därför blir också uppgörelsen fördelningspolitiskt orättvis.

Just frågan om regeringen för en rättvis fördelningspolitik diskuteras mycket intensivt bland löntagarna och de fackliga organisationerna. Kritiken är mycket hård bl.a. från LO-ekonomerna, som enligt LO-Tidningen menar:

”Löntagarna håller på att tappa tron på att regeringen vill driva en rättvis fördelningspolitik. Men regeringen måste se upp! Om löntagarnas förtroende sviktar, blir det svårt för regeringen att bedriva en ekonomisk politik.”

Det är det fräna budskapet till regeringen i LO-ekonomernas nya konjunkturprognos.

Vidare säger man: ”Allt fler har kunnat konstatera att i den förda politiken finns för dem, deras grannar och arbetskamrater, inte plats på framgångståget.”

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

I LO-Tidningens ledare talas det om "det misstroende mot regeringens ekonomiska politik som utvecklats inom fackföreningsrörelsen det senaste året. Ett misstroende som kulminerat under våren i samband med att regeringen i ett sent uppvaknat försök att bedriva stabiliseringspolitik presenterade sitt lika illa genomarbetade som förankrade åtstramningspaket."

Man fortsätter: "Regeringen håller på att tappa greppet om den ekonomiska politiken. Det beror inte minst på att regeringen undergrävt sitt förtroende och tappat trovärdighet bland löntagarna. Orsaken till det är – som LO-Tidningen i flera ledare på sistone påpekat – att regeringen inte bedriver en tydlig och rättvis fördelningspolitik." Så långt LO-Tidningen. Det är hårt sagt, men jag tycker att det i huvudsak är riktigt.

Vad innebär en rättvis fördelningspolitik? Enligt min mening har den två beståndsdelar. Den ena är ekonomisk, och den andra handlar om makt och inflytande.

Den ekonomiska fördelningspolitiken gäller en jämlik fördelning av levnadsstandarden. En tankeställare är den opinionsundersökning som I.O har gjort om vad människor i Sverige anser vara skäliga löner.

Opinionsundersökningen visar att en stor majoritet förespråkar mindre inkomstklyftor än vad som verkligen existerar på dagens arbetsmarknad. Människor värderar utbildning och yrkesskicklighet, men eftersom andra arbeten också är viktiga anser man att löneskillnaderna inte bör vara så stora som i dag. Detta är mycket tänkvärda åsikter, anser jag.

Den andra sidan av en rättvis fördelningspolitik gäller makt och inflytande. Det finns en elit i samhället med stort inflytande över sin egen livssituation, men också över andra människors liv, andras arbetsuppgifter, arbetstider osv. Denna elit har också stora möjligheter att direkt påverka beslutsfattare, medan andra saknar den möjligheten. Dessa människor vet precis vart man skall vända sig i en förvaltning eller i ett företag. De vet hur man skall överklaga och kan också skaffa sig kvalificerad juridisk hjälp.

En lönearbetare, som inte tillhör eliten, saknar makt på sin arbetsplats. Han får inte styra beslut i företagen. Tvärtom styrs han av sina överordnade, av företagsledningen. Sådan är situationen för de flesta anställda.

Maktfördelningen i samhället följer de gamla mönstren. De anställda styrs, företagsledningen styr. Särskilt människor med låg inkomst och låg utbildning har i dag mycken litet makt.

En rättvis fördelningspolitik borde innehålla dels en ekonomisk fördelningspolitik, dels en maktfördelningspolitik.

Jag tror att det är därför som det från breda löntagargrupper under de senaste åren har riktats mycket hård kritik mot regeringens politik. Man har från löntagarhåll ansett att förslagen i det skatteförslag som kommer att framläggas om ett par veckor och i kompletteringspropositionen har missgynnat låg- och medelinkomsttagare till förmån för höginkomsttagare. Dessutom har förslagen varit dåligt förankrade hos löntagarorganisationerna.

Kritiken har således avsett sakinnehållet, men också regeringens ohörsamhet för synpunkter från arbetarrörelsens djupa led beträffande konjunkturpolitik, finanspolitik och avregleringar i kreditpolitiken.

Man kan sätta in detta i ett större sammanhang. Vi vet att röstdeltagandet vid det senaste valet gick ner, vilket var särskilt markant bland ungdomar. Många människor söker sig i dag andra vägar än via de politiska partierna när de vill påverka utvecklingen i samhället, vilket jag tror egentligen är bra, eftersom detta samtidigt är en uppfordrande utmaning mot de etablerade partierna. Men man kan se detta som en reaktion från människorna på hur samhället fungerar i dag.

Om vi ser tillbaka på valet i september, finner vi att de partier förlorade som vill nedrusta den offentliga sektorn och ersätta den med vinstinriktade privatföretag. Det var dessa partier som var de stora förlorarna. Människor reagerade emot privatisering och mot vinstjakt. Människor röstade för trygghet, solidaritet och för en bättre miljö.

Märkligt nog har det efter valet, även från socialdemokratisk sida, kommit olika propåer om privatisering och skatteförslag som missgynnar de lågavlönade och gynnar höginkomsttagare. Detta är märkligt, eftersom det antyder en okänslighet för folkopinionen och för verklighetens krav.

Om man fortsätter att se bakåt i den närmaste historiens backspegel, kan man ana ett glapp mellan å ena sidan människorna och å andra sidan det politiska och det ekonomiska etablissemanget. Glappet syns som en okänslighet för folks åsikter och för folks ekonomiska situation.

Jag nämner det ekonomiska etablissemanget, eftersom stilen där påverkar hela samhällsklimatet. Företagen gör i dag stora vinster – rekordvinster för 1988 – men säger sig inte ha råd med löneökningar. Extremt höga direktörslöner har man dock alltid råd med. Direktörens månadslön kan vara dubbelt så hög som en vanlig arbetares årslön. I företagen förekommer förmåner vid aktieköp, optioner och skatteflykt.

Företagens utsläpp hotar skog, mark och vattendrag. Arbetsmiljön på många företag är livsfarlig för de anställda. En av årets vinstkometer, Trelleborgskoncernen, har samtidigt en av Sveriges sämsta arbetsmiljöer, där de anställda direkt riskerar att drabbas av livsfarliga sjukdomar, såsom cancer.

Men även de politiska beslutsfattarna visar prov på okänslighet. Jag skall inte ta upp alla dessa affärer som vi under flera år har haft med export av kanoner och krut, import av avlyssningsutrustning, samtidigt som åklagare och myndigheter konstaterar att det inte finns några skyldiga. Man konstaterar att brott har begåtts, men ingen är skyldig. Jag tror att allt detta har skapat en undran och en osäkerhet hos många människor. Sedan har vi under våren fått höra att det finns en överhettning – vanliga människor har för mycket pengar – en överhettning som skall betalas av de lågavlönade.

Många familjer sitter i dessa tider hemma och planerar för semestern. Björkarna har slagit ut. Det är snart skolavslutning, och ett långt sommarlov ligger framför oss. Sanningen är ju den att många inte har råd att ta den semester som de vill ta. Vissa har inte råd med semester alls. De skulle gärna ha sparat frivilligt, om de haft pengar att spara till semestern. Detta är den faktiska situationen.

Av dessa människor kräver man nu att de skall betala den överhettning som finns på helt andra områden, bland helt andra inkomsttagare och som orsakats av helt andra mekanismer än dem som de själva styr över. Det är

mot detta, Ingvar Carlsson, som vi har reagerat och som är orsaken till att vi inte ville hoppa på tåget.

Jag vill samtidigt gratulera Ingvar Carlsson och regeringen till uppgörelsen med centern, inte till innehålllet, men till att socialdemokraterna lyckades rycka loss centern från de två övriga borgerliga partierna.

Jag vill dessutom gratulera Olof Johansson. Jag kan berätta vad Olof Palme sade till mig 1982: Jag gratulerar Werner. Det är han som är i manegen i dag.

I dag är det Olof Johansson som är mitt i manegen. Det kändes varmt, så länge det varade.

Om vi ser mot framtiden och det kommande riksdagsåret tror jag ändå att det finns hopp om en ny reformpolitik, som kan basera sig på ett brett parlamentariskt underlag, samtidigt som det borgerliga alternativet, som en centertidning så älskvärt skriver, liknar en konkursdrabbad hönsgård. Det kanske är för många tupper, vad vet jag.

Det parlamentariska läget i riksdagen är sådant att man borde kunna byta svängremmen mot ett röd-grönt bälte. Det finns en hel rad frågor där flera partier har uppfattningar och värderingar som ligger ganska nära varandra. Under det kommande riksdagsåret kan dessa partier fundera, samverka och kanske utarbeta konkreta förslag i frågor som rör skatter, energi, arbetsrättsreformer och demokratisering i såväl den privata sektorn som den offentliga.

För det första kan man diskutera skatteförslag med större fördelningspolitisk rättvisa än de som hittills har kommit fram ur skatteutredningarna, och som tar större hänsyn till de lågavlönade.

För det andra gäller det energipolitiken. Man kan genomföra utökad fortsatt satsning på energikällor som alternativ till kärnkraften och en avvecklingsplan för kärnkraften.

För det tredje handlar det om arbetsrättsreformer som skulle kunna ge de anställda större inflytande och makt över sin arbetsplats. Det är ett långsiktigt arbete, som kräver rätt till utbildning för de anställda och resurser till utbildning, och i ett längre perspektiv rätt för de anställda att påverka hur företagets vinster används, sammanslagningar, företagsuppköp, forskning osv. En konkret arbetsrättsreform skulle ju kunna innebära att arbetsgivaren skall ha en arbetsgivarrepresentant som är ansvarig för arbetsmiljön på företaget.

För det fjärde gäller det demokratisering och utveckling av den offentliga sektorn. Även det är en långsiktig utveckling, som måste starta nu. Demokratisering av den offentliga sektorn kan ske enligt flera skilda vägar. Målet är att öka människornas – brukarnas och de anställdas – inflytande. Man bör stödja brukarkooperativ.

De anställdas inflytande över arbetsplatserna bör också kunna ökas bl.a. genom att man förändrar arbetsorganisationen inom den offentliga sektorn. Det finns undersökningar som visar att effektiviteten ökar med lagarbete och en mindre hierarkisk organisation. Kvinnor har större möjligheter att utvecklas i flexibla organisationer, eftersom kvinnorna i dagens hierarkiska arbetsorganisationer oftast hamnar längst ner.

Man kan också utveckla systemet med de lokala kommundelsnämnderna, ge nämnderna större befogenheter och införa direktval till de lokala nämnderna.

Andra undersökningar visar att människor vill ha större möjligheter att påverka samhällsplanering, trafik och närmiljö i sitt bostadsområde. Skolan är ett annat område där föräldrar och elever har ett svagt inflytande. Planering, trafik, närmiljö och skola är stora och viktiga fält att demokratisera, och där finns angelägna uppgifter för ett röd-grönt bälte.

Inom dessa områden – skatter, energi, arbetsrätt och demokratisering av offentlig och privat sektor – finns faktiskt ett parlamentariskt underlag för en offensiv politik. På viktiga områden finns också ett ökat folkligt inflytande.

Målet för ett sådant här samarbete är offensiv politik och ett ökat deltagande av vanliga människor, som leder till rättvis ekonomisk fördelningspolitik och rättvis markfördelningspolitik.

Man kan inte nöja sig med att definiera de politiska ambitionerna som en strävan att komma till rätta med de värsta avarterna och de allvarligaste problemen i ekonomin och samhället. Den politiska ambitionen måste i stället vara att forma en ekonomi och ett samhälle som inte *skapar* de värsta avarterna och de allvarligaste problemen – ett samhälle som inte *tjänar* på att förtära miljö och arbetskraft. Jag menar att detta är skillnaden mellan en defensiv och en offensiv reformpolitik.

Anf. 46 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Vi har med glädje sett utvecklingen mot ökad demokrati i Polen, Sovjet och Kina. Jag vill instämma med övriga talare i den sorg och ledsnad som vi känner över händelserna i Beijing. Vi vill uttala vår avsky över massakern i Beijing. Jag vill även uttala vår solidaritet med de kämpande kinesiska arbetarna och studenterna.

Jag återgår nu till Sverige. Sveriges politiska karta är just nu osäkrare än på länge. En tid av fast cementerad blockpolitik håller på att ersättas av något nytt. Det är dock fortfarande höljt i dunkel vad detta nya är.

Vi i miljöpartiet tycker det är bra att gamla förstenade gränser i politiken bryts upp. Den gamla höger-vänster-striden dominerar inte längre politiken. Nya värderingar är på väg, som sätter nya frågor som miljö, livskvalitet och ifrågasättande av ekonomisk tillväxt i centrum för debatten.

Vi i miljöpartiet tycker det är bra att inget enskilt parti eller block ensidigt kan diktera den politik som skall föras i vårt land, utan att man tvingas samarbeta med andra.

Vi i miljöpartiet tycker det är bra att makten åter har hamnat i den församling där den enligt grundlagen hör hemma – hos oss, svenska män och kvinnor, valda ombud för Sveriges folk.

Miljöpartiet de gröna har kämpat för att komma in i riksdagen för att kunna nå resultat i politiken. Inget parti har majoritet, utan samarbete behövs för att man skall kunna skapa handlingskraftiga majoriteter. Vi måste alla hjälpas åt att ta ansvar för ekonomi och miljö.

Jag ser med tillfredsställelse Lars Werners utsträckta hand när det gäller ett röd-grönt bälte i riksdagen. Frågan är dock om socialdemokraterna ingår i det här bältet. Om så är fallet misstänker jag att de utgör den svagaste länken när det gäller de röd-gröna frågorna.

När regeringen lade fram sitt s.k. åtstramningspaket sade vi i miljöpartiet att vi ställde upp på den grundläggande ekonomiska bedömning som låg

bakom förslaget, nämligen att Sveriges ekonomi är överhettad och behöver kylas ned. Men vi sade också något annat. Vi sade att en sådan här nedkylning med fördel kan göras till något mer än en isolerad konjunkturpolitisk händelse.

Vi kan strama åt framför allt på de områden där vår nuvarande överkonsumtion betyder allvarliga hot mot vår framtida miljö och hälsa. Vi kan dra in överskottslikviditeten med höjda energiskatter, skatt på alkohol, tobak och reklam *samtidigt* som vi härigenom påverkar det långsiktiga konsumtionsmönstret i miljövänlig riktning. Den dag när vi inte längre behöver någon åtstramning av konjunkturpolitiska skäl, kan vi driva den långsiktiga linjen vidare och använda det ekonomiska handlingsutrymme som vi har skapat för att sänka skatterna på arbete – både inkomstskatter och arbetsgivaravgifter.

Vi i miljöpartiet de gröna har verkligen legat på och krävt miljöprofil på alla politiska beslut, och framför allt när det gäller åtstramningen i kompletteringspropositionen. Våra inviter till överläggningar med socialdemokraterna om en miljöprofil besvarades dock bara med ett kort formellt brev och en uppgörelse med centern, utan tecken på nödvändig miljöprofil.

Ur åtstramningssynpunkt är viktiga delar av det här paketet bara ett enda stort slag i luften. Tvångssparandet är mycket väsen för väldigt litet ull. Det har redan påpekats i debatten att det är väldigt lätt för människor att komma förbi detta genom att helt enkelt dra ner på sitt vanliga sparande eller låna litet mer pengar. Inflationsproblemet kommer vi inte heller ifrån. Det kommer att uppträda när pengarna släpps loss i stället. För att administrera hela detta slag i luften tvingas vi skapa en ny tungrodd byråkrati.

Visserligen är det bra för barnfamiljerna att barnbidragen höjs. Men någon åtstramningseffekt blir det ju inte precis, när varken mjölksubventionerna slopas eller momsen höjs, vilket barnbidraget skulle vara en kompensation för.

Om regeringen menade allvar med att landet verkligen behöver en ekonomisk åtstramning – visst hade det då varit bättre att följa miljöpartiets förslag till åtstramningspaket.

Visserligen har de samverkande partierna nappat på några av våra förslag – höjda skatter på el och olja – men tyvärr i alltför blygsam skala.

Vi hade, ärligt talat, väntat oss mer av er, Ingvar Carlsson, Kjell-Olof Feldt och Olof Johansson! I förra årets valrörelse talade ni vitt och brett om ert stora miljöengagemang. Socialdemokraterna skulle bli ett miljöparti och centern hade alltid varit det, om man fick tro er själva. Då känns det tråkigt att konstatera hur litet det kom ut av allt detta tal i det här åtstramningspaketet.

Varför har regeringen och centern ställt sig så kallsinniga till att diskutera våra åtstramningsförslag med miljöprofil? Det har att göra med, tror vi, hur man uppfattar kopplingen mellan ekonomisk politik och miljöpolitik. Vi har nämligen fått det bestämda intrycket att man, framför allt från socialdemokratiskt håll, helt enkelt inte verkar tycka att det finns någon sådan koppling. Inte heller centern har visat någon större insikt om detta, i varje fall inte i det här åtstramningspaketet.

För socialdemokraterna verkar det som om ekonomisk politik är ekono-

misk politik och som om den sköts av finansdepartementet med benäget bistånd från näringslivet, LO-borgen och andra supporterklubbar.

Miljöpolitik, det är något som Birgitta Dahl får hålla på med i sitt hörn av kanslihuset. Miljöpolitik, det bedriver man tydligen, enligt socialdemokratisk uppfattning, med hjälp av lagstiftning och med anslag över budgeten i form av s.k. satsningar. Detta är gott och väl i och för sig, men man har grovt missat det som enligt vår uppfattning är det mest effektiva styrinstrumentet för en god miljö, nämligen hur man utformar den centrala ekonomiska politiken och skattepolitiken.

På grund av de här vattentäta skotten mellan dem som sysslar med miljöpolitik och dem som arbetar med den ekonomiska politiken har vi gång på gång fått se miljöpolitiskt dåliga förslag dyka upp.

På grund av de här vattentäta skotten får vi åtstramningsförslag, som drabbar all konsumtion till synes blint, utan några uttalade tankar om annat än hur många miljarder man drar in till statskassan.

På grund av de här vattentäta skotten får vi förslag från de sittande skatteutredningarna där det stora honnörsordet verkar vara neutralitet. Moms skall införas på energi och mycket annat, samtidigt som punktskatterna på energi skall sänkas för att göra det ännu billigare för företagen att slösa med energi, när vem som helst begriper att energin egentligen måste bli dyrare för alla, om vi skall ha en chans att leva upp till de energipolitiska mål som riksdagen har satt upp.

Herr talman! Nästa stora händelse i den ekonomiska politiken i Sverige kommer att bli behandlingen av den skattereform som förbereds inför 1991. Låt mig på en gång slå fast att det finns mycket i den här reformen som vi i miljöpartiet tycker är bra. Men förutsättningen är att vi får ett kraftfullt och bra system med miljöskatter. Dit hör också att vi får en rejäl sänkning av skatten på arbetsinkomster, finansierad av höjda skatter på kapital, konsumtion och i någon, men alltför liten mån, på naturresurser. Bra i skattereformen är också den klara strävan efter förenklingar och enhetlighet för att förebygga skatteplanering.

Vi i miljöpartiet ställer upp på en del av reformens huvudinriktning och också på många av finansieringsförslagen.

Skattereformen, som den utformats av den socialdemokratiska majoriteten, innebär fördelningspolitiskt sänkningar av den direkta inkomstkatten för höginkomsttagare, medan sänkningen blir betydligt blygsammare för folk med lägre inkomster. Detta vore acceptabelt om – och endast om – den här fördelningen av skattesänkningarna motsvarades av minst en liknande fördelning när det gäller vilka som får betala för de olika finansieringsförslagen i reformen. De analyser som hittills har gjorts av skattereformens totala utfall visar klart, enligt vår mening, att det – även med hänsyn tagen till finansieringen, barnbidragshöjningar osv. – fortfarande kommer att bli låginkomsttagare som får betala för de rikas skattesänkningar.

Ett sådant resultat av skattereformen kan inte miljöpartiet acceptera. Vi har därför lagt fram ett eget förslag till skatteskala som utgår från ett högre grundavdrag på 20 000 kr. Vidare anser vi att den statliga skatten skall utgå redan från 170 000 kr. i stället för 200 000, som i majoritetsförslaget, och att det skall finnas ytterligare en brytpunkt, över vilken marginalsikten blir 60 %.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Ni socialdemokrater kommer i denna fråga, liksom i många andra att bli vågmästare. Vill ni sätta ner foten i den högra vägskålen och tillsammans med folkpartiet driva en fördelningspolitik som främst gynnar den övre medelklassen och de riktigt rika i samhället? Eller vill ni diskutera med centern, miljöpartiet eller vpk, som har presenterat förslag till gagn för framför allt folk med lägre inkomster, de grupper som, åtminstone efter vad som hittills alltid ansetts, är era egna traditionella väljare?

Ni socialdemokrater är också vågmästare i den andra huvudfrågan i skattereformen, nämligen miljöprofilen.

Miljöpartiet de grönas ideologi bygger på fyra grundläggande solidariteter:

- Solidaritet med naturen och det ekologiska systemet,
- solidaritet med utsatta grupper i vårt eget land,
- solidaritet med människor i de fattiga länderna samt
- solidaritet med kommande generationer.

Vad vi, ett fåtal människor i jordens rika länder, några få generationer i en utvecklingskedja som borde räcka i årmiljoner, en försvinnande kort parentes i jordens historia, i själva verket håller på med är att med vårt överdådiga leverne, vår resursslösande och miljöförstörande livsstil spela en gigantisk rysk roulett med de långsiktiga livsförutsättningarna, inte bara för oss själva utan också för den stora massan av fattiga människor i u-länderna. De får ta vårt avfall men har föga glädje av den välfärd som vi har alstrat.

Det är inte bara med oss som nu lever på jorden som vi spelar rysk roulett. Det är också, och kanske framför allt, med dem som kommer efter oss: våra barn, barnbarn och deras barn och barnbarn i oräkneliga släktled framöver. Kommer det att finnas en beboelig jord kvar till dem när växthuseffekt, radioaktiv nedsmutning, ozonhål och mycket annat har gjort sitt? Kommer det att finnas några någorlunda lättillgängliga råvaror kvar för dem när våra grävskepp på ett fåtal decennier grävt upp och spritt för vindarna det som har tagit årmiljoner att bilda och som borde vara hela mänsklighetens – i alla generationer – gemensamma egendom?

Vi vet alla att det är på det här sättet. Alla vet det – även ni socialdemokrater, Ingvar Carlsson – även ni centerpartister, Olof Johansson.

Men det är precis som om den kunskapen inte ville tränga ner till oss, när vi sitter här i riksdagen i vårt dagliga slit och skall fatta beslut om åtstramningspaket eller i utredningar och kommittéer, som skall utforma ett skattesystem för nästa århundrade.

Herr talman! Hur vi utformar vår ekonomiska politik och hur vi utformar det framtida skattesystemet har en avgörande betydelse för hur vi skall kunna vända utvecklingen bort från den hotande katastrof som jag nyss skisserade. Och det är med den insikten som miljöpartiet de gröna har utarbetat sitt förslag till skattereform.

Vi i miljöpartiet vill inte vara ett skattehöjarparti. På kort sikt kanske vi inte kan åstadkomma så stora skattesänkningar. Men vad vi framför allt vill göra och måste göra är omfördelningar när det gäller sättet att ta ut skatter.

Vi måste av de skäl som jag redan har berört kraftigt höja skatterna på alla former av miljöutsläpp. Skatterna på knappa, ändliga råvaror måste vara

höga. Den som är road av att resonera i nationalekonomiska termer kan se detta som åtgärder för att rätta till vissa grundläggande brister i marknads-ekonomi. Att sätta pris på miljön föreslogs redan för årtionden sedan av insiktsfulla nationalekonomer. Nu börjar det så smått att gå upp för de flesta att det ligger något i detta resonemang.

På samma sätt kommer det att gå med beskattningen av ändliga råvaror. Det handlar också om att rätta till en grundläggande brist på marknaden, nämligen att hela utbudet av råvaror i princip finns tillgängligt på marknaden i dag, men bara en liten del av efterfrågan, dvs. den som vår generation står för, medan alla kommande generationer inte har en chans att komma in och lämna sitt bud på denna mänsklighetens gemensamma egendom. Och då går det som det går – stort utbud och liten efterfrågan. Och priset blir alldeles för lågt enligt elementära ekonomiska samband.

Råvaruskatter och miljöskatter på energi, andra råvaror och industriella processer måste alltså vara några av hörnstenarna i ett framtida skattesystem. Och det måste vara höga skatter som verkligen ger den effekt som avses, nämligen att reducera miljöutsläppen till de nivåer som naturen tål och minska råvaruförbrukningen så att även kommande generationer kan få sin rättmätiga del. Vi är väl medvetna om att miljöutsläpp och råvaror inkl. energiråvaror på längre sikt är vikande skattebaser med den utformning vi vill ge beskattningen. Sådana skatter kommer dock under en lång övergångstid, åtminstone när det gäller råvaror och energi, alltid att kunna ge relativt betydande inkomster till statskassan. Dessa pengar vill vi, förutom till nödvändiga miljöinvesteringar, under ett övergångsskede använda framför allt till att sänka skatterna på arbetsinkomster.

Vad är det för ny politisk karta som håller på att skapas i Sverige? Jag har inget entydigt svar på den frågan, men låt mig peka på några tendenser.

Det förefaller som om centern är på väg att lämna det borgerliga blocket och skaffa sig en friare ställning i politikens mittfält. De allra mest visionära anar kanske t.o.m. en kommande koalition mellan centern och socialdemokraterna som en framtida möjlighet och kanske en ny Hedlund-Erlander-era.

Det här är naturligtvis en utveckling som i högsta grad oroar framför allt moderaterna. De ser framför sig en tid när deras möjligheter att påverka politiken från sin högerytterposition drastiskt minskar. Det är därför de nu kommer med bittra anklagelser mot centern om att centern sviker det borgerliga samarbetet och uppträder som något av ett socialdemokratiskt stödparti.

Men hur är det egentligen, Ingvar Carlsson? Hur många gånger har moderaterna varit ert stödparti när det gäller att införa hårdare tag i vår lagstiftning, när det gäller att spara på utgifter till sociala och kulturella ändamål och när det gäller att utveckla betongpolitik i både bokstavlig och bildlig mening?

Det är ni socialdemokrater, Ingvar Carlsson, som är de verkliga vågmästarna i svensk politik. Runt omkring er finner ni ett brett politiskt smörgåsbord, utportionerat i olika vågskålar. Det är ni som genom att välja var ni skall sätta ner foten i realiteten avgör de flesta beslut här i landet.

Vad är det då för politik som socialdemokraterna driver och vill bedriva?

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Ja, den som kunde svara på den frågan är värd högsta vinsten i riksdagens stora frågetävling.

Vad är det för ekonomisk politik ni socialdemokrater egentligen vill bedriva? Med förundran har vi lyssnat på hur årets förstamajtalare har pucklat på varandra så att det står härliga till om inriktningen av socialdemokraternas ekonomiska politik.

Vad är det för energipolitik ni vill bedriva? Är det Birgitta Dahls orubbliga fasthållande vid hittillsvarande riksdagsbeslut om kärnkraftsavveckling, eller börjar LO:s muller om försenad avveckling och älvutbyggnad att vinna gehör?

Vad är det för miljöpolitik ni vill bedriva? Är det den som ni talade så vackert om i valrörelsen? Här i riksdagen har ni mest ägnat er åt att svika era vallöften om t.ex. fjällnära skogar och anslag till havsforskning och att presentera åtstramningsförslag helt utan miljöprofil.

Vad är det för trafikpolitik ni vill bedriva? Är det en som innebär utbyggnad av motorvägar och byggande av en Öresundsbro eller en som innebär en konsekvent satsning på miljömässigt riktiga alternativ, vilken lyckligtvis också tycks ha förespråkare i er rörelse?

Vad är det för kulturpolitik som ni avser att bedriva? Vill ni släppa in reklamen i televisionen? Skall de kommersiella krafterna få breda ut sig i ännu ett medium?

Frågorna är många, svaren är desto färre. Att det är på det sättet beror naturligtvis på att er rörelse är precis lika splittrad som ni anklagar oppositionen för att vara, även om ni har ert politiska smörgåsbord att ta hänsyn till. När ni långt om länge kommer fram till en mödosamt hopsnickrad kompromiss blir resultatet alltför ofta precis det som vi i dag har fått bevittna när det gäller åtstramningspaketet – en föga välsmakande pyttipanna som mer tycks fylla funktionen av en ansiktsräddning för rörelsen än som en god och på sikt hälsobringande bantningsmåltid för det svenska folket.

Vi i miljöpartiet de gröna har nu verkat ett år i Sveriges riksdag. Vi kom in som ovana grönölingar efter en historisk valrörelse, när ett nytt politiskt parti för första gången på 70 år av egen kraft lyckades ta sig in i Sveriges riksdag. Bara detta visar, herr talman, att vi här har att göra med något som är mer än en snabbt överblommande maskros i den svenska politiska trädgården. Den gröna rörelsen sprider sig nämligen nu, precis som maskrosen, som en löpeld över världen. Nu går den inte att stoppa, lika litet som de framväxande liberala idéerna kunde stoppas i slutet av 1700-talet eller arbetarrörelsen hundra år senare.

I detta anförande instämde Gösta Lyngå, Krister Skånberg, Per Gahrton, Paul Cizuk, Anna Horn af Rantzien, Eva Goës, Inger Schörling och Carl Frick (alla mp).

Anf. 47 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Carl Bildt och Bengt Westerberg sade i sina inledningsanföranden att de ansåg att socialdemokratin i valrörelsen hade gett ett besked om momsens och sedan handlat på ett annat sätt efter valet. Jag vill redan i min inledning kommentera detta. De återopade ett svar som egentligen

handlade om finansieringen av föräldraförsäkringen, i vilket jag, egentligen helt i onödan, reserverade mig för den internationella utvecklingen. När jag gjorde det kunde jag naturligtvis även ha reserverat mig för risken för en inhemsk överhettning i ekonomin. Men om man inte är ute efter ett lösryckt citat utan efter socialdemokratins besked i valrörelsen till väljarna är det faktiskt inte något som helst problem på denna punkt. Valrörelsen tog nämligen inte slut i och med detta och inte ens den utfrågning som åberopats. Längre fram i denna utfrågning fick jag nämligen en fråga om skattetrycket och svarade: Om tiderna blir goda måste man ibland bedriva en åtstramningspolitik. Då säger frågeställaren: Då blir det fler skattehöjningar. Jag svarar: Det blir en fastare finanspolitik, och det vore farligt att företa något annat, för det leder till inflation och arbetslöshet.

Jag får också frågor om åtgärder mot prishöjningar. Då svarar jag: Skulle något obehagligt dyka upp, skall vi självfallet vidta åtgärder. Vi har en finansminister som har kraft till det. Finansministern själv svarade dagen efter på frågan om skattehöjningar: Nu har vi gjort den allmänna reservation som varje parti borde göra som tänker sig att ta regeringsansvar, nämligen att det kan ändra sig vad gäller konjunkturutveckling med inhemsk överhettning och efterfrågeexpansion som tränger ut viktiga ting för oss, så att vi blir tvungna att göra en finansiell åtstramning av stabiliseringspolitiska skäl. I utfrågningen i TV den 8 september får jag frågan om det blir skattehöjningar för att strama åt ekonomin. Då svarar jag: Ja, en allmän reservation måste varje ansvarsfull regering göra. Det är alldeles klart, herr talman, att både finansministern och jag har uttalat att varje regering måste göra en reservation för att en åtstramning kan bli nödvändig.

Då ställer jag en motfråga med tanke på att Bengt Westerberg och Carl Bildt gör detta till en stor fråga: Vad hade hänt i fråga om skatter om vi hade fått en borgerlig majoritet och en borgerlig regering efter valet? De tre borgerliga partierna gav diametralt olika besked. Tag bara grundavdraget. Där sade folkpartiet att det skulle sänkas. Moderaterna sade att det skulle bli oförändrat. Centern lovade att höja det. Det var alltså en helgardering med alla tänkbara ståndpunkter. Vi fick i valrörelsen veta att det skulle man kompromissa ihop sig om efter valet. Om sveket, som det kallas, är satt i system, då är det hedervärt enligt Bengt Westerberg och Carl Bildt. Jag tror att det på den punkten finns anledning att något stämma ner den moraliska halten i inläggen.

Herr talman! Den 10 januari presenterade regeringen årets budgetproposition. För första gången sedan 1962 lades på riksdagens bord en totalbalanserad statsbudget. De akuta krisåren under 70- och 80-talen låg då bakom oss.

Vi hade pressat tillbaka arbetslösheten till något över 1,5 %. Budgetunderskottet på över 90 miljarder kronor hade vänts till ett överskott. Industriinvesteringarna slog rekord. OECD sammanfattade de ekonomiska framgångarna i Sverige med ordet "häpnadsväckande".

Men några mörka moln fördunklade den annars så klara himlen. Redan i finansplanen varnade regeringen för de problem som följer av den höga aktiviteten i ekonomin. Alltför snabba framgångar kan vändas till motgångar. Det goda riskerar att bli det bästas fiende.

Trots att antalet sysselsatta sedan 1982 har ökat med nästan en kvarts miljon människor – tala om utbudsekonomi! – råder i dag brist på personal både i industrin och i den offentliga sektorn. Företagen har slagit i kapacitetstaket och kan inte fullt ut tillgodose vare sig den inhemska eller den utländska efterfrågan. Konkurrensen om arbetskraften tilltar. Företagen höjer priserna, vinsterna och inflationen ökar. På sikt riskerar vi att Sveriges konkurrenskraft undergrävs. Full sysselsättning och balans i statens affärer kan då vändas till arbetslöshet och nya stora underskott.

I tidningen Dagens Industri kunde man den 5 april läsa en artikel med rubriken "Gode Gud, ge oss en skvätt lågkonjunktur". Under våren har samstämmigheten varit stor om att samhällsekonomin behöver en nedkylning.

Det var i detta läge som regeringen lade fram kompletteringspropositionen med förslag till åtgärder för att dämpa överhettningen. Redan från början sade vi att det väsentliga inte var vilka medel vi använde oss av, utan det viktiga var politikens effekter.

Bedömningen att en åtstramning är nödvändig delas också av ekonomer med vitt skilda politiska utgångspunkter.

Förra veckan var det Ulf Jakobsson, till nyligen Svenska arbetsgivareföreningens chefsekonom och tidigare planeringschef under Bengt Westerbergs tid i finansdepartementet, som i Svenska Dagbladet menade att en åtstramning är nödvändig. Men det betyder inte – Bengt Westerberg blandar ihop det hela – att man nödvändigtvis måste acceptera de medel som regeringen föreslår. Många säger att en åtstramning är nödvändig, men vill inte acceptera de medel som regeringen föreslår. Att föreslå åtstramningsåtgärder är emellertid aldrig populärt – vilken metod man än väljer. Så har det alltid varit, och så var det också den här gången.

Men en ansvarsfull regering som har fått väljarnas förtroende får aldrig tveka att göra det som är nödvändigt. I varje läge är det regeringens skyldighet att föreslå åtgärder när detta krävs för landets bästa. Därefter är uppgiften att i riksdagen finna en majoritet för en hållbar politik.

Nu finns en majoritet här i kammaren för att kyla ned ekonomin. En uppgörelse har träffats i finansutskottet mellan socialdemokraterna och centerpartiet.

Inriktningen av denna uppgörelse står också i samklang med de besked som vi socialdemokrater gav i fjolårets valrörelse. Vi kommer aldrig att administrera en sönderfallande ekonomi, en ekonomi där sysselsättningen hotas, välfärden undergrävs och fördelningspolitiken sätts på undantag. Äventyras den fulla sysselsättningen och välfärden genom en överhettad ekonomi, måste en socialdemokratisk regering ingripa och komma med förslag till åtgärder. Då måste också en ansvarskännande riksdagsmajoritet ta sitt ansvar.

Under de gångna veckorna har tidningar, radio och TV dominerats av processen här i riksdagen kring den ekonomiska politiken. Det var bra att så skedde. Därmed riktades strålkastarna också mot något ytterst väsentligt i vårt samhälle.

För knappt 20 år sedan fastställdes i bred enighet de grundläggande spelreglerna i den svenska demokratin.

Från 1970 har vi haft den nuvarande enkammarriksdagen med det proportionella valsystemet. Författningen lägger den avgörande offentliga ekonomiska makten hos riksdagen; alla statens inkomster och utgifter bestäms genom beslut i riksdagen.

Mot bakgrund av de politiska styrkeförhållandena under 70- och 80-talen, har dessa spelregler naturligtvis ställt stora krav på partierna. Samtliga regeringar under de gångna två decennierna har nämligen – med två undantag under tre och ett halvt år – regerat i minoritet. Så är även fallet med dagens socialdemokratiska regering. Vi är alltså tvungna att tillsammans med andra partier här i riksdagen träffa överenskommelser.

Med få undantag har regeringen trots detta parlamentariska läge fått igenom sina förslag. Att ta hänsyn till andra, lyssna och försöka finna en minsta gemensam nämnare mellan partierna, tillhör demokratins innersta väsen och politikens vardag. Den svenska folkstyrelsen bygger just på viljan till samverkan och gemensamt ansvar när så är nödvändigt. Sett i ljuset av detta finns det anledning att känna särskild tillfredsställelse över uppgörelsen mellan socialdemokraterna och centern om konjunkturpolitiken.

Herr talman! Ytterst har debatten under våren handlat om den svenska modellen.

I val efter val har väljarna visat att den svenska modellen är djupt förankrad hos oss svenskar. Full sysselsättning, generell välfärdspolitik och en stark offentlig sektor är och skall vara fundamenten i vår samhällsmodell. Därom råder bred politisk enighet.

Men än en gång tvingas jag konstatera att ett parti ställer sig vid sidan av huvudfåran i svensk politik. På område efter område, på punkt efter punkt, markerar moderaterna att de är ett ytterlighetsparti.

När Carl Bildt hävdar att "den svenska modellen är en myt", väljer han medvetet att ta avstånd från värden som det råder bred uppslutning kring i vårt land.

På några av politikens mest centrala områden markerar moderaterna med stor tydlighet var de befinner sig på den politiska kartan.

Det gäller Europapolitiken.

Moderatledaren Carl Bildt höll nyligen i Lund – vad ont har mitt gamla universitet nu gjort? – ett anförande med rubriken "Blir Sverige en randstat?".

Först något om begreppet randstat. Det är inte första gången som Carl Bildt använder detta uttryck. Randstat är vad Sverige blir om Sverige vi inte blir medlem i EG, menar han. I hela talet återkommer detta begrepp.

De associationer som han vill framkalla är klara, fast outsagda. Randstat var ju efter första världskriget beteckningen på de länder som uppstod i Europa utefter Sovjetunionens västgräns.

Carl Bildt vill inte se ett Sverige som en randstat som sjunker ner i sina egna problem. Så säger han.

Från att ha tillhört de allra framgångsrikaste har Sverige, säger Carl Bildt, sedan 1970 "konkurrerat om jumboplatsen" bland industriländerna.

Är Carl Bildt obekant med att vi ligger först i världen när det gäller att hålla nere arbetslösheten, att industriproduktionen sedan 1982 har ökat 30 % snabbare i Sverige än i Västeuropa i övrigt, att välfärden är mer utvecklad i

Sverige än den är i så gott som alla andra länder och att det i Sverige läggs ned minst lika mycket på forskning och utveckling som i något annat europeiskt land? Räknas inte sådant i Carl Bildts begreppsvärld?

Det är trist att moderatledaren skall förtala och svartmåla sitt eget land på detta vis. Men syftet är väl att med skrämselfpropaganda försöka få gehör för moderaternas EG-politik.

Sverige skall ha ett aktivt samarbete med Europas alla stater, för att främja många olika slags kontakter över gränserna – ekonomiska, kulturella och andra.

Sveriges neutralitetspolitik sätter emellertid bestämda gränser för vårt lands möjligheter att ingå i en utrikespolitisk samverkan med stater som praktiskt taget alla tillhör samma försvarsallians. Ett deltagande i EG:s utrikespolitiska samråd skulle kunna påverka förtroendet för den svenska neutralitetspolitiken. Det underströk riksdagen i fjol, och det gäller ännu mer i dag.

Men Carl Bildt säger nu öppet att medlemsalternativet är det klart bästa för Sveriges framtid. Bara några veckor senare sitter hans egna partivänner i utrikesutskottet och godkänner samma kompromiss som förra året och konstaterar att svenskt medlemskap inte är ett mål för de diskussioner med EG som nu förestår och att man inte skall säga något alls om tiden därefter. Såvitt jag förstår gjorde Carl Bildt samma uttalanden i en debatt här i kammaren i går som han gjorde i Lund.

Om Carl Bildt vill ha en debatt om EG-medlemskap nu, skall han naturligtvis få det. Men om moderaterna i riksdagen har träffat en överenskommelse, borde väl också deras partiledare hålla sig till den.

I sitt tal väljer moderatledaren också att sprida osäkerhet kring den svenska neutralitetspolitiken. Han säger att det börjar "bli allt mer diskutabelt med vår neutralitetsförmåga", att det råder "en begynnande trovärdighetskris för vår politik" och att "man på allt fler håll sätter ett frågetecken för det sätt på vilket Sverige bedriver sin neutralitetspolitik".

Visst kan vi också ha en debatt om säkerhetspolitikens olika delar. Men när Carl Bildt använder ett så, skulle jag vilja säga, alarmistiskt uttryck som trovärdighetskris måste jag ställa frågan: Vilka är det som skall ha betvivlat vår neutralitetspolitik?

Innebär Bildts utsagor att den allmänna bedömningen i Sverige – att omvärlden respekterar vår neutralitetspolitik – nu inte längre omfattas av moderata samlingspartiet?

I så fall signalerar detta att moderaterna mält sig ur en enighet som under många år har omfattat alla partier i Sveriges riksdag och då bör det också sägas klart ut från denna talarstol.

Moderaterna isolerar sig i Europapolitiken. Också på skattepolitikens område markerar moderaterna distans till övriga partier. Man vidhåller sin systemskiftespolitik.

Inkomstskatten skall sänkas redan nästa år med 20 miljarder kronor. Dessutom skall kapitalbeskattningen lindras på inte mindre än 22 punkter.

Förmögenhetsskatten skall sänkas, omsättningsskatten på aktier skall sänkas, fastighetsbeskattningen skall lindras och arvs- och gåvoskatten skall sänkas. Listan skulle kunna göras ännu längre.

Moderaternas skattepolitik går alltså stick i stäv mot alla fördelningspolitiska ambitioner. Dessutom skulle statsfinanserna försämrats och välfärden urholkas. I moderaternas Sverige är det höginkomsttagarna och skatteplanerarna som är vinnarna.

Moderaterna isolerar sig i skattepolitiken.

Ett tredje område där moderaterna ställer sig vid sidan av den breda riksdagsmajoriteten är energipolitiken och kärnkraftsavvecklingen.

Energiförsörjningen kommer att bli en av de viktigaste frågorna för riksdagen under denna mandatperiod. Nästa år skall regeringen lägga fram förslag till vilka två kärnkraftsreaktorer som skall avvecklas 1995 och 1996. År 2010 skall den sista reaktor vara avstängd.

Kärnkraften *skall* avvecklas. Det är det svenska folkets uttryckliga vilja sådan den har manifesterats i en folkomröstning och i flera val. Kärnkraften är på sikt ingen lösning beträffande Sveriges energiförsörjning.

Men moderaterna har ingenting lärt. Att tillsammans med andra förverkliga folkomröstningens intentioner är inte att tänka på. I stället radar man upp hinder och problem kring andra energislag som kan bidra till en avveckling av kärnkraften. Ingenting som kan ersätta kärnkraften finner nåd inför moderaternas ögon.

När moderaterna diskuterar klimatpåverkan gör man det enbart för att argumentera för kärnkraften. Däremot har man inga idéer om hur man skall påverka t.ex. koldioxidutsläppen från trafiken genom att exempelvis göra något åt trafikmängden.

Moderaterna isolerar sig i energipolitiken.

Så är det också på en rad andra områden. Det gäller jordbrukspolitiken, utbildningspolitiken, synen på den offentliga sektorn och försvarspolitiken.

Moderaterna *vill* uppenbarligen ha strid och markera distans gentemot andra, också sina borgerliga bröder. Partistategerna har nämligen räknat ut att detta skall gynna dem – på bekostnad av just de andra borgerliga partierna.

Samtidigt vet Carl Bildt att moderaternas inflytande kommer att reduceras till ett minimum när blockpolitiken luckras upp. Då kommer moderaterna att bli ännu mer isolerade. Det är därför som angreppen på centern har varit så kraftiga under de senaste veckorna.

Den här politiken är kanske förståelig ut taktisk synvinkel, men den är absolut inte bra för landet.

Carl Bildt *vill* ha strid och *vill* cementera blockpolitiken, för det är moderaternas enda chans till inflytande.

Herr talman! Riksdagsåret 1988/89 är nu till ända. Det finns anledning att blicka ut över det politiska landskapet och att sammanfatta året som gått. Så kan vi lära av intagna positioner inför de viktiga uppgifter som förestår under 90-talet.

För mindre än ett år sedan utropade Carl Bildt: "Vi har aldrig stått så eniga!" Jag undrar om han vågar upprepa detta utrop i dag.

Carl Bildt sade i inledningen av sitt anförande i dag att det finns ett borgerligt regeringsalternativ. Han återopade energin och Europafrågan. Det kan i varje fall inte innefatta centerpartiet.

Det borgerliga regeringsalternativet våren 1989 skulle enligt Carl Bildt

möjligen bestå av moderaterna och folkpartiet. Det motsvarar ungefär 30 % av valmanskåren, och då är det inte ett särskilt starkt borgerligt alternativ.

För första gången på 70 år tog i höstas ett nytt parti säte i riksdagen. Miljöpartiet de gröna skulle enligt egen utsago bli en frisk fläkt i parlamentet. Med facit i hand kan jag inte annat än konstatera att miljöpartiet haft svårigheter att leva upp till sina egna ambitioner.

Att vi delvis redan har ett nytt politiskt landskap har emellertid visats under vårriksdagens sista veckor. Det är med tillfredsställelse som vi socialdemokrater hälsar uppgörelsen med centerpartiet. Den visar att det finns en vilja här i riksdagen att i svåra och viktiga frågor samverka över traditionella blockgränser. Den visar att graden av inflytande beror på partiernas prestigelöshet och ansvarskänsla.

Varje tid ställer sina krav, och vi står inför ett nytt årtionde. För oss politiker gäller det att fullfölja de uppdrag som väljarna har gett oss. På fyra områden kommer våra gärningar att vara helt avgörande för hur framtiden kommer att gestalta sig.

För det första gäller det demokratins förankring bland medborgarna.

För det andra gäller det medborgarrättens innehåll.

För det tredje gäller det att förverkliga en god livsmiljö.

För det fjärde gäller det att undanröja hoten mot vår överlevnad.

Varje politisk diskussion som har framtiden på dagordningen måste beröra överlevnadsfrågorna. Kärnvapenarsenalerna och de rika ländernas livsföring, med miljöförstörelse och exploatering av de fattiga länderna som konsekvenser, är de största hoten mot vår civilisations överlevnad.

Det är lätt att misströsta inför dessa hot. Det är också lätt att i dessa dagar känna en stor upprördhet över de illdåd som makthavarna i Peking nu begår. Kraven på ökade demokratiska fri- och rättigheter har brutalt slagits ned. Fredliga demonstranter har hänsynslöst mejats ner av stridsvagnar och kulsprutor. Och rapporteringen nu i dag tyder på att situationen förvärras ytterligare, med hot om strider mellan arméförband och med hot också mot den utländska kolonin.

Vi vädjar till de styrande i Kina att upphöra med det meningslösa dödandet. Tiden kan trots allt inte vara ute för en meningsfull dialog och för samförstånd. Detta är ju den enda framkomliga vägen. All erfarenhet visar att ekonomiska reformer för att bli framgångsrika måste kopplas till politiska förändringar som syftar till större demokrati och till större öppenhet mot omvärlden. Detta, herr talman, kommer även att gälla Kina, och det inser också många kineser.

Nu blåser, trots de djupt tragiska händelser vi just nu kan följa i Kina, en hoppets vind över världens kontinenter. Gemensam säkerhet, nedrustning, samtal och samarbete, förändring och öppenhet är nyckelorden för att beskriva det sena 80-talets politiska klimat mellan nationerna.

Att efter måttet av Sveriges förmåga bidra till denna utveckling är framtidens viktigaste politiska uppgift.

Anf. 48 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Statsministern hade en enda konkret fråga till mig, och den skall jag självfallet besvara. Är jag beredd att upprepa det jag sade i juli 1988

om att borgerligheten aldrig har stått mer enad? Nej, det är jag inte. Jag har i mitt anförande klargjort vad jag tycker på den punkten. Att den borgerliga ekonomiska politiken – egentligen det klaraste ekonomisk-politiska alternativ som föreligger för denna riksdag – är parlamentariskt försvagad genom uppgörelsen är uppenbart.

Sedan till de konkreta frågorna – och låt mig ta dem ganska snabbt.

Moderaterna isolerar sig i Europapolitiken, säger statsministern. Det må vara. Det stora problemet, att Sverige isolerar sig i Europa och att också svensk socialdemokrati ställer sig utanför de långsiktiga möjligheterna att utöva inflytande på det nya Europa, borde bekymra statsministern mera. Socialdemokratin för, skulle jag vilja säga, en alldeles osedvanligt visions- och perspektivlös Europapolitik. Den degenereras ofta till ren handelsteknik och förhandlingsteknik. Den socialdemokratiska Europavisionen verkar vara bilden av en nation som slaviskt anpassar till sådant som man inte har inflytande över. Det är, Ingvar Carlsson, en randstat, och jag vill inte att Sverige i framtiden skall vara en randstat.

Så till försvarspolitiken. Statsministern ställer frågan: Vem är det som inte respekterar svensk neutralitetspolitik? Det är, om uttrycket tilläts, en ovanligt dum fråga. Är statsministern medveten om att Sveriges territorium har kränkts så gott som varje år under hela 1980-talet av främmande militära enheter? Det visar att vår säkerhetspolitik inte respekteras. Det vet statsministern. Då skall man inte ställa sådana frågor. Socialdemokratin för en svag försvarspolitik.

När det gäller skattepolitiken ställer vi oss utanför, säger statsministern. Gärna – vi ställer oss utanför en socialdemokratisk skattepolitik som höjer skattetrycket så fort en möjlighet ges, som lovar ett i en valrörelse men som sedan återkommer och höjer skatt på skatt på skatt. Vi hör retorik om sänkta skatter, men den enda verklighet vi ser hos socialdemokratin är höjda skatter. Den politiken ställer vi oss bestämt utanför. Ta det gärna som ett löfte!

Beträffande energipolitiken håller man nu på med någonting som inte har med folkomröstningen att göra, ett socialdemokratiskt påfund som heter snabbavveckling. Jag kan hålla med Stig Malm om att socialdemokratisk energipolitik inte hänger ihop – möjligen med den reservationen att jag inte ser någon politik över huvud taget. Nu skall man snabbersätta kärnkraftverken – med vad? Med kol, med tjockolja, med gas, med ökade utsläpp av koldioxid, som innebär att vi ställer oss vid sidan av den internationella miljödebatten. Det tar inte vi moderater ansvar för. Det är ekonomiskt dumt, och det är miljömässigt oansvarigt att bedriva den energipolitik som socialdemokratin bedriver.

Statsministern var ju en lärjunge till finansministern i den här debatten i fråga om att inte diskutera det som nu är aktuellt, nämligen det här mischmaschet i ekonomisk politik. Finansministern lyckades gå igenom hela denna debatt utan att ta ordet tvångssparande i sin mun, utan att nämna någonting av det som är aktuellt. Statsministern försökte göra samma sak, och det är ju talande så väl som något. Man flyr den egna politiken och de egna problemen.

Jag hade en enda fråga, och den gällde momsens. Bengt Westerberg hade

samma fråga. Ingvar Carlsson återkom med ett svar och hänvisade till den här långa, tjocka utskriften som vi bägge har. Där står, Ingvar Carlsson: "Procentsatsen på momsen skall inte höjas." Det är svenska, och det betyder att man inte skall höja momsen.

Sedan kan man, som Ingvar Carlsson har gjort, bläddra en massa sidor längre fram. Här står, Ingvar Carlsson: "Det blir en fastare finanspolitik." Jag vet inte om vi skall göra något test, statsministern – gå ut till svenska folket, ge dem den här utskriften och fråga: Uppfattar någon att statsministern i denna utskrift talade om att han skulle höja momsen? Finns det någon som inte kan uppfatta att han sade att han inte skulle höja momsen? Det som statsministern nu kommer med är bisatsmoral av grövsta slag, den typ av bisatsmoral som leder till att förtroendet för politiker inte är vad det borde vara – dvs. att det är vad det blir när man ägnar sig åt bisatsmoral av den här typen.

Jag skulle gärna vilja ha litet mer besked om vad socialdemokratisk ekonomisk politik är. Ni har vacklat fram och tillbaka som druckna sjömän under de senaste åren. Ingvar Carlssons lättsinne, Kjell-Olof Feldts utbudsrevolution, momspaketet i april och nu ett rödgrönt mischmasch. Vilken är den socialdemokratiska framtidsvägen i den ekonomiska politiken? Det går bra att säga att det borgerliga alternativet står svagare, men man skall vara försiktig när man inte ens har en antydning till eget alternativ. Sanningen är att dagens socialdemokrati står politiskt fattig i energipolitiken, i Europapolitiken, i skattepolitiken och i den ekonomiska politiken. Då är det alltid bra att tala om annat, och det var det som statsministern gjorde.

Anf. 49 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Även jag vill ta upp frågan om momsloftet. Det är alldeles uppenbart, Ingvar Carlsson, att syftet med det svar som statsministern gav i radioutfrågningen var att ändra den bild som dessförinnan hade vuxit fram av att socialdemokraterna ansåg att man behövde finansiera skattesänkningar och sociala reformer. Ni ändrade er inom den socialdemokratiska partiledningen dagarna före utfrågningen och bestämde att just den dagen, onsdagen den 17 augusti, skulle det gå ut nya signaler. Jag tror inte alls att socialdemokraterna upplevde någon besvikelse när de såg rubrikerna i tidningarna dagen efter: Carlsson backar om momsen. Ingvar Carlsson försäkrar, ingen höjning av momsen. Ingen momshöjning, löfte från Carlsson. Tvärtom, taktiken hade gått hem. Det var aldrig socialdemokraternas avsikt att hålla dessa löften.

Det finns ett annat sådant här exempel, som jag också tycker är uppseendeväckande när man tänker på vad politisk moral och demokratiska val handlar om. Det är det svar som socialdemokraterna gav Svenska naturskyddsföreningen på ett antal frågor, som ställdes till alla partier och som alla svarade på. Vi fick faktiskt möjligheten av Svenska naturskyddsföreningen att inte bara svara ja och nej, utan att också göra reservationer eller tillägg. Naturskyddsföreningen hade ställt upp ett antal krav. Ett av dem var: Inför en naturvårdsgräns för skogsbruket längs fjällkedjan! På den punkten hade socialdemokraterna på våren röstat nej. När man lämnade över sitt papper till Naturskyddsföreningen sade man att man avstod. Men samma

morgon som svaren senast skulle lämnas ringer man upp från miljö- och energidepartementet och ändrar sitt svar till ja. Efter valet har man övergivit den ståndpunkten och röstar nej igen.

Naturskyddsföreningen sade: Avskaffa det s.k. 5:3-bidraget, som stöder avverkning av äldre s.k. skräpskog! På samma sätt gav socialdemokraterna först beskedet nej, precis som man hade gjort i riksdagen tidigare. Men den 28 juni ringde man från miljö- och energidepartementet till Naturskyddsföreningen och ändrade beskedet till ja. Efter valet har man övergivit vallöftet och återgått till den gamla ståndpunkten.

Naturskyddsföreningen sade: Undantag för all framtid minst 1 % av den s.k. produktiva skogsarealen nedanför fjällkedjan från skogsbruk! Samma sak hände där. Man ändrade beskedet från nej till ja och övergav vallöftet när valet väl var över. Detta var ett mycket kalkylerat uppträdande från socialdemokraternas sida. De hade inga planer på att hålla vallöften, utan de ville bara klara sig över valdagen.

Ingvar Carlsson tog upp åtstramningen och sade att socialdemokraterna aldrig har tvekat att ta ansvar. Men det var precis det ni gjorde förra året. Det är för att ni inte tog ansvar förra våren som vi har överhettningsproblem i dag i svensk ekonomi. Det kunde då heta så här i en konjunkturbedömning: Överhettningen måste motverkas genom en dämpning av efterfrågan. Den inhemska efterfrågan bör dämpas genom en stram finanspolitik. Vid sidan om finanspolitiska åtgärder bör ytterligare insatser göras i syfte att stimulera sparandet och begränsa den privata konsumtionsökningen. Men regeringen gjorde ingenting av detta. Då lyssnade man inte på de konjunkturpolitiska bedömare som Ingvar Carlsson nu åberopar. Man teg, om igen av valtaktiska skäl. Då tog inte regeringen det ansvar som Ingvar Carlsson nu berömmar sig av att ta, när det är för sent och man vidtar helt felaktiga åtgärder.

Jag vill göra en liten utveckling i min replik, som i huvudsak är riktad till Ingvar Carlsson, och säga en sak till Olof Johansson. Olof Johansson sade i sitt anförande att det inte är något fel på utbudsekonomin. Man får inte glömma de enskilda och deras oro. Nej, det är alldeles självklart. Men det är just på grund av enskildas oro som det är viktigt med utbudsekonomi. Det är för de människor som står i kö för barnomsorg, för operationer, för behandlingar, för äldreomsorg av olika slag som vi behöver stimulera människor att arbeta mer. Vi kan inte lösa deras problem med tvångssparande eller höjda arbetsgivaravgifter. Vi kan bara lösa de problemen om vi kan locka fram mer arbetskraft. Det är bristen på arbetskraft som begränsar möjligheten att ge den service som människor är i så enormt stort behov av, inte minst här i storstadsregionen. Utbudsekonomin eller marginalska-tte-sänkningens utgångspunkt är just att vi skall klara de sociala problemen, att vi skall tänka på de enskilda människor som i dag lider för att det inte finns arbetskraft. Det handlar inte om att skapa så mycket större vinster eller så mycket större glädje för dem som utför arbetsinsatserna, även om det är bra om de också mår bra, utan det är de som har direkt glädje av dessa arbetsinsatser därför att de får en bättre service som vi i första hand tänker på.

Jag hade några fler frågor till statsministern, som han sorgfälligt undvek, trots att han var inne och tassade på de ämnen som mina frågor berörde, t.ex. problemen med koldioxiden.

1. Kan statsministern säga bestämt att regeringen kommer att respektera riksdagens beslut om att inte öka koldioxidutsläppen, eller förutsätter socialdemokratisk energipolitik att koldioxidutsläppen skall öka? Det är nämligen innebörden i den promemoria ni har cirkulerat internt inom partiet.

2. Står socialdemokraterna fast vid de riktlinjer för skattereformen som redovisades av partistyrelsen i november och som återfinns i inkomstskatteutredningens betänkande?

3. Hur har regeringen under det här året särskilt uppmärksammat situationen för de handikappade barnen och deras familjer? Har de glömts bort den här gången också?

Anf. 50 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall gärna ta upp den tråd som löpte genom slutet av Bengt Westerbergs replik. Vi tror alldeles bestämt att det behövs både utbudsekonomiska åtgärder och påverkan på efterfrågesidan. Det är det som präglar vår politik.

Arbetsmiljöfonden kan fungera just på utbudssidan. Den kommer att betyda ökade resurser, så att människor med lång yrkeserfarenhet och gedigna kunskaper, som slagits ut från arbetsmarknaden, inte skall tvingas att ge upp alla sina planer på ett yrkesliv i framtiden. Om så sker, kan detta för den enskilda människan betyda en personlig tragedi. För det arbetslag och det företag som man arbetar i innebär det naturligtvis att betydande kunnskap går förlorat. För landet är det en misshushållning med mänskligt kapital och en förlust för samhällsekonomin.

Jag tycker att finansutskottets betänkande, där man redogör för storleken av de här problemen, lyfter fram en oerhört väsentlig just utbudsekonomisk problematik, vilken hittills inte fått någon lösning. Det handlar om hundratusentals människor. Arbetsskador känner heller inga gränser mellan privat och offentlig sektor. Tunga lyft, ensidiga rörelsemönster och "slitage på själen" förekommer på alla håll i vårt samhälle. Det behövs verkligen åtgärdsprogram för detta även inom den offentliga sektorn.

För att anknyta ytterligare till vad dessa människor betyder för att bota dem som är sjuka kan jag berätta om ett fall som jag stötte på under de senaste dagarna. Det anknyter till att uppmot var tionde anställd i vårdarbete vid stora sjukhus i dag går långtidssjukskriven på grund av skador som vederbörande drabbats av i arbetet. Påfallande ofta är det kvinnor i 30–40-årsåldern.

En av dessa kvinnor är Anna, 38 år. Jag skall beskriva det fallet litet grand. I snart 15 år har hon arbetat som sjukvårdsbiträde vid ett regionsjukhus. Hon är gift och har två barn. Sedan två år och tre månader tillbaka är hon sjukskriven på grund av värk i nacke, axlar och skuldror. Hennes skada är godkänd som arbetsskada. Sedan våren 1987 har Anna fått sjukgymnastik. Via företagshälsovården, försäkringskassan och AMI har hon dessutom fått hjälp med rehabiliteringen. Under fyra sex-veckorsperioder har hon fått prova på flera olika arbetsuppgifter inom sjukhuset, arbetsuppgifter som så väl behöver bli utförda och som Anna har klarat bra trots sin skada. Nu är hon färdigrehabiliterad. Nu vet hon att hon fortfarande har sin plats i

arbetslivet. Men det saknas pengar för att bekosta den anställning som både Anna och sjukhuset så väl behöver. Frågan är om hon någonsin kommer att få sitt nya jobb, eller om hon blir en av de 346 000 förtidspensionärerna – vid 38 års ålder.

Vägen tillbaka till arbetslivet är kantad av besvikelser och misräkningar. Märkligt är, tycker i varje fall Anna, att samhället alltid har råd att betala sjukersättningen och förtidspensionen men inte klarar av att organisera verksamheten så att den arbetsskadade för samma pengar också får arbeta med något meningsfullt. En aldrig så korrekt utbetalningsavi kan inte ge den självkänsla och identitet som man får av ett arbete.

Det handlar väldigt mycket om att det behövs nya grepp i politiken på det här området. Det saknas helt enkelt länkar i rehabiliteringskedjan och i möjligheterna att undvika att människor slås ut i förtid. Det är detta som arbetsmiljöavgiften kan lägga grunden till, när den kan användas både till att förbättra arbetsmiljön och till att bidra till att nya arbetsuppgifter tillkommer för dem som har drabbats av arbetsskada och som bara delvis kan göra en full arbetsinsats. Det är klart att man den vägen också hjälper andra människor som är i behov av vård.

Jag tycker inte att man behöver göra så stora motsättningar av detta. Jag tycker att det borde vara ganska självklart att alla partier med social känsla ställer upp på den sortens förslag.

Några ytterligare kommentarer. Jag har noterat att Claes Roxbergh är missnöjd med miljöprofilen i den här uppgörelsen. Jag bara konstaterar att han inte har lyssnat på vad jag har sagt. Han säger att han är motståndare till vattentäta skott mellan ekonomi och ekologi. Det är vi också. Det är just här man börjar finna en öppning i svensk politik, när god miljö blir ett mål för den ekonomiska politiken. Det är naturligtvis inte någon slutstation utan en förpliktande formulering och en förpliktande målsättning, som innebär möjligheter att framöver göra något helt annat av de miljöavgifter som vi nu förväntar oss skall beslutas av riksdagen och av det energiskatteförslag som vi förväntar oss blir resultatet av KIS-utredningen liksom av den utredning om uranskatt som vi har lyckats få med i den här uppgörelsen. Nu har vi för första gången möjligheter att verkligen skärpa medelsarsenalen för att skapa detta samband mellan ekonomi och ekologi som är helt nödvändigt. Jag hoppas att Claes Roxbergh aktivt tar del i det arbetet. Det är en av innebörderna av denna uppgörelse.

Anf. 51 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Förr fanns det marknadsskojare som sålde patentmedicin, en universalmedicin som man påstod botade allt från tandvärk över gikt till cancer. I dag finns det något liknande i skattepolitiken. Det finns partier som vill sänka alla skatter. De partierna tänker sig att allt skall finansieras med dynamiska effekter, som man säger. De tror sig ha funnit skattepolitikens evighetsmaskin, eller möjligen de vises sten som förvandlar allt till guld. Lika litet som forntidens alkemister kan de lyckas. De driver helt enkelt den enklaste formen av överbudspolitik.

När det gäller skattepolitiken tror jag att regeringen och socialdemokraterna måste välja sida. Än så länge står ni ensamma. Någon har sagt att när man

är ensam har man i alla fall inte dåligt sällskap. Sedan har någon sanningssägare förstört det hela och lagt till att det beror allt på vem man är. Kanske är det så att dagens socialdemokrati är i dåligt sällskap av sig själv, för rörelsen visar ju upp något slags Janusansikte: å ena sidan en klassisk socialdemokratisk profil, å andra sidan en mera nyliberal. Det är spänningen mellan de här dragen som jag tror gav anledning till den här rörelsen de senaste veckorna kring momshöjningen och kompletteringspropositionen.

Regeringen har fått en hårdhänt påminnelse om sin ställning. Man har inte egen majoritet, och därför måste man välja sida. Jag skall återkomma till de LO-ekonomerna som nyligen sagt att de signaler som har kommit fram i samband med kompletteringspropositionen gör att många människor ifrågasätter om regeringen har en sådan känsla för de svaga och utsatta som en socialdemokratisk regering bör ha. Kan man bara titta om det här, Ingvar Carlsson? Måste man inte ha en mening om detta?

Sedan har det, herr talman, talats mycket om kommunism och socialism de här dagarna. Det har gått så långt att man har fått se ledande moderater bära den polska fackföreningsrörelsen Solidaritets märke. Det tycker jag i och för sig är klädsamt. Men om man med talet om kris för kommunismen menar att det råder kris i en rad länder som betecknar sig som socialistiska, tycker jag att påståendet är riktigt. För oss är det inte någon nyhet. Kärnfrågan i alla dessa länder är just bristen på demokrati. Det har vårt parti hävdat under de senaste 25 åren. Vår linje är kristallklar. Det finns bara en socialism som är värd att kämpa för, och det är en socialism i demokrati och frihet.

Vi bevittnar nu – och det förvånar oss inte – hur det politiska systemet i en rad länder krakelerar just på grund av bristen på demokrati. Det gäller i och för sig länder med olika samhällssystem, men nu begränsar jag mig till de länder som själva betecknar sig som socialistiska. Jag kan dra några slutsatser av det.

För det första: Socialism kan aldrig skapas ovanifrån av en minoritet. Utan folklig förankring finns det ingen socialism. Ett parti som har tappat sitt folkliga stöd menar jag bör lämna regeringsmakten och gå i opposition och där försöka vinna folkets förtroende.

För det andra: En centraliserad kommandoekonomi kan aldrig fungera. Utan folklig demokratisk medverkan från gräsrotterna går det inte att få en fungerande demokrati och ekonomi.

För det tredje: Statligt ägande är inte detsamma som socialism. Statligt ägande av produktionsmedlen kan mycket väl förenas med utsugning, korruption och miljöförstörelse. Vi vill inte ha ett helt förstatligt samhälle. Vi vill ha ett socialistiskt samhälle där människorna i demokrati och frihet kan påverka sin tillvaro i den konkreta vardagen.

Dessa och andra skäl gör att vi välkomnar den omgestaltning som nu pågår inte minst i det sovjetiska samhället, som Michail Gorbatsjov företräder. Jag tror inte att det är lätt. En liknande omprövning tror jag skulle behövas också i en rad kapitalistiska länder. Men Bildt och Westerberg, som använder det här på sitt speciella sätt, tycks helt sakna förmåga till omprövning. Det tror jag är ett avgörande skäl till att de två partier som de företräder går tillbaka för närvarande.

Anf. 52 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Miljöpartiet och vpk har i EG-frågan simmat åt ett håll, medan EG-skutan har gått åt ett annat håll. Man har i debatten velat framhålla att det funnits en enighet och att alla har befunnit sig i samma båt. Men av denna debatt att döma har skutan kapsejsat, och alla deltagarna i debatten simmar åt var sitt håll. Moderaterna simmar åt sitt håll, folkpartisterna simmar åt sitt håll, socialdemokraterna åt sitt håll och miljöpartiet och vpk åt sitt håll. Den samlade EG-politiken existerar inte längre. Det återstår att se vilka konsekvenser detta kommer att få i framtiden.

Jag skulle vilja läsa ett citat av en författare som heter Torgny Lindgren. Han skriver så här: "Om jag på något sätt skall försöka hitta vad som är ont i vår tid, vårt eget samhälle och oss själva, så är det detta att ekonomin har blivit ideologin, både i samhället och det privata. 'Det som är Lönande är Gott', det korrupperar på sikt, som övergripande ideologi."

Jag tror att detta är just vad som är på väg att hända. Med de ekonomiska termerna resonerar vi på ett mycket begränsat sätt. Vi knyter inte – som Olof Johansson så riktigt påpekade – ihop ekologi och ekonomi. Ordet ekonomi innebär egentligen hushållning. Det är inte bara fråga om hushållning med kronor och ören, utan även hushållning med naturresurser och andra resurser. Det är det som vi inte gör. I den begränsade meningen korrupperar vår syn på ekonomin.

Den traditionella ekonomiska politiken med tillväxt till varje pris som mål bedrivs framför allt av moderaterna, den bedrivs av folkpartiet och i stor utsträckning av socialdemokraterna, och den bedrivs även av centern i mindre mån. Den stora skillnad mellan Carl Bildt å ena sidan och socialdemokraterna å andra sidan som debatten ger sken av är en chimär. I grundläggande och väsentliga avseenden har man samma mål och samma syn på många saker.

Betongpolitiken manifesteras ändå traditionellt av socialdemokraterna. Till betongpolitikens företrädare skulle jag också vilja räkna Bengt Westerberg, och framför allt Carl Bildt. Är det inte så att moderaterna är ett av socialdemokraternas långvarigaste och mest pålitliga stödpartier, Carl Bildt, både här i riksdagen och i de flesta kommunala församlingar? På er moderater kan socialdemokraterna alltid lita när det gäller att införa hårdare tag i lagstiftningen och utveckla betongpolitik i både bokstavlig och bildlig mening. Ni drar er inte för att med ert stöd rädda regeringen från ett hotande nederlag i riksdagen. Men när ett annat parti gör detsamma, då ställer ni er upp med sura miner och talar om svek.

Vem var det som genomtrufade utlänningslagen i går? Det var moderaterna tillsammans med socialdemokraterna, och här var även centern med på ett hörn. Vilka var det som hjälpte socialdemokraterna att bryta sitt löfte om de fjällnära skogarna? Vilka hjälpte till att genomföra ändringen av 5:3-bidraget, vilket Bengt Westerberg redan har nämnt? Moderaterna. Vilka stödde införandet av lex Bratt, en lagstiftning som vi nu i och för sig får vilande? Det var moderaterna. Vilket parti var det som häromdagen hjälpte socialdemokraterna att stoppa Sveriges Radios reformprogram för mer kultur och bättre kvalitet i svensk television? Jo, det var moderata samlingspartiet. Listan kan göras precis hur lång som helst, både här i riksdagen och i kommunala församlingar.

Det är i själva verket så, att när det gäller den traditionella tillväxtpolitiken kommunalt, landstingspolitiskt och här i riksdagen, har socialdemokraterna ett gediget stöd av moderaterna. Är det inte så, Bengt Westerberg och Carl Bildt, att ni i stort sett är eniga med regeringen i fråga om väsentliga delar av den ekonomiska politiken? Ni är visserligen oeniga i frågan om vilka medel som skall användas för att tillväxten skall ökas och om den skall ökas genom åtstramning eller genom utbudsstimulerande åtgärder. Men att den skall ökas till vilket pris som helst, det är ni totalt eniga om. Ingen av er verkar medveten om att i-ländernas nuvarande ekonomi och livsstil inte håller i längden. Prestige och oförmåga att ompröva redan fattade beslut gör att ni till synes fortsätter mot misslyckande och kanske undergång.

Den nuvarande ekonomiska politiken måste ändras. Någon gång måste steg tas i rätt riktning. Det är utifrån detta ansvar och det globala perspektivet som miljöpartiets förslag skall ses. Centern och socialdemokraterna som nu, liksom i valrörelsen, talar sig varma för att lösa de långsiktiga miljöproblemen har försuttit den gyllene chansen. Centerpartiet skulle ha drivit en hårdare förhandling, Olof Johansson!

Anf. 53 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Carl Bildt argumenterar i sitt inlägg med oerhörd emfas mot socialdemokraterna, men han riktar sig ju i realiteten i de frågor han berör mot samtliga övriga partier. Carl Bildt gav det absolut bästa bevis som tänkas kan på att moderaterna ställer sig vid sidan av huvudfåran i svensk politik.

Det är inte så som Carl Bildt sade, att socialdemokratin saknar en visionär Europapolitik. Vår vision är de fyra friheterna, att vi tillsammans i Europa skall bekämpa arbetslösheten, försöka bekämpa miljöproblemen och att satsa på ett omfattande forskningssamarbete. På den här punkten har vi socialdemokrater faktiskt ganska mycket att erbjuda. Men Carl Bildts replik visade att han också i Europapolitiken ställer sig vid sidan, trots att hans parti har varit med om att skriva sig samman i utrikesutskottet. Detta är intressant för den fortsatta handläggningen av frågan.

Vi har precis samma inställning som folkpartiet när det gäller att vi inte skall vidta åtgärder som har en ogynnsam inverkan på klimatet, Bengt Westerberg. Vi socialdemokrater har ungefär samma inställning som Bengt Westerberg uttryckte, nämligen att det är en smal väg att gå, men vi bör kunna klara det. Regeringen arbetar inte bara nationellt, utan också internationellt för att klara av den uppgiften. Den lista som Bengt Westerberg åberopade är kraftföretagens lista. Den visar en utbyggnadskapacitet som är ungefär dubbelt så stor som den som produceras av de två reaktorerna som skall avvecklas. Det är den listan som Bengt Westerberg här oberopar och kallar för socialdemokraternas.

Jag vill också ge ett svar på Bengt Westerbergs fråga om de familjer där det finns ett handikappat barn. Vilket stöd har vi socialdemokrater genomfört och vad har vi förverkligat efter regeringsdeklarationen för ett knappt år sedan? Det nya bilstödet kom detta år att omfatta familjer med handikappade barn, förbättringar av föräldraförsäkringen har betytt oerhört mycket och ett omställningsbidrag vid ett handikappats barns bortgång har införts. Vi har satt i gång en rad viktiga projekt för handikappade barn som finansieras med

pengar från Allmänna arvsfonden. Det nya statsbidraget till barnomsorgen innebär en kraftig satsning på handikappade barn. Detta är fem punkter som gör att regeringen mer än väl uppfyller det som uttalades i regeringsdeklarationen.

För att svara på en tredje fråga från Bengt Westerberg, står regeringen också fast vid de riktlinjer för skattepolitiken som vi fattat beslut om. Inom en mycket kort tid får vi utredningsförslaget, och det är min varma förhoppning att det skall leva upp till de riktlinjer som vi har fastställt. Regeringen anser det angeläget med en reformering av skattesystemet, och vi hoppas på en bred samverkan på den punkten. Det har i dag gjorts ganska positiva uttalanden från flera partiers sida.

Jag har genom direkt citat visat att vi socialdemokrater i valrörelsen klart och entydigt gav väljarna beskedet att om konjunkturen får en sådan utveckling att en åtstramning är nödvändig – och det gjordes också en direkt hänvisning till finanspolitiska åtgärder – kommer socialdemokraterna inte att tveka att genomföra en sådan. Bengt Westerberg och Carl Bildt vill med hjälp av ett uttryckt citat ur en debatt som handlade om finansiering av föräldraförsäkringen tala om löftesbrott. Jag tillbakavisar detta bestämt.

Men nu har jag svarat på ett antal frågor från Bengt Westerberg, och jag har ställt en enda motfråga till honom, nämligen vad är moralen om man ställer så oerhört höga moraliska krav på socialdemokratin? Vari ligger moralen att tre borgerliga partier i skattefrågan, energifrågan, EG-frågan, jordbrukspolitiken och i en lång rad andra frågor går ut till väljarna med direkt motstridiga besked? När vi i valrörelsen frågade vad en borgerlig regerings politik skulle bli på dessa punkter, svarade Bengt Westerberg och Carl Bildt före valet att det får vi se efter valet. Då skulle de tala om detta.

Jag tycker att det är en ynkedom att på grundval av de uttryckta citaten anklaga en politisk motståndare på det sätt som ni har gjort. Samtidigt sätter ni i system att icke ge väljarna besked före valet. Någon ordning får det väl ändå vara i en sådan här debatt!

Jag skulle också vilja säga några ord till Lars Werner. Han vill gärna framställa sig själv som en stins med röd flagga. Jag kan mycket väl se framför mig Lars Werner som en stins. Jag tror att han skulle kunna uppfylla den rollen. Men det är bara flaggan som är röd. Resten av en stins är ganska mörkblå, Lars Werner. Ideologiskt är jag inte så säker på att det är så lysande.

Jag vill emellertid svara Lars Werner i sakfrågan. Rättvisa är och har alltid varit en grundläggande del i socialdemokratins politik. Det är därför vi till skillnad från hela omvärlden har skapat full sysselsättning i vårt land. Utan rätt till arbete går det aldrig att skapa jämlikhet. Det är svårt att i vare sig öst eller väst hitta något land där människor har samma möjligheter till meningsfulla och hyggligt betalda arbeten som i Sverige. Många människor som lever under kommunistiska regimer skulle vara glada för att få leva i socialdemokratiskt styrda länder.

Den svenska fackföreningsrörelsen har valt den socialdemokratiska modellen. Det innebär inte att man där på varje punkt och i varje utgångsläge tycker precis som i det socialdemokratiska partiet. Tvärtom har fackföreningsrörelsen många gånger varit pådrivande och givit idéer. Ibland har det

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

varit ganska öppna och hårda diskussioner. Det är detta som har bidragit till att vitalisera framför allt socialdemokratins politik, men kanske även den svenska politiken över huvud taget. Det skäms vi inte för. Vi tar kanske den debatten litet mera öppet än tidigare, men det har alltid varit så. Från Tage Erlanders memoarer vet vi att det var så på t.ex. Arne Geijers tid som LO:s ordförande.

I debatten på förmiddagen ställde Kjell-Olof Feldt frågor till Hans Petersson om den kommunistiska ideologin. Lars Werners parti heter ju ändå vänsterpartiet kommunisterna, och det måste innebära att det finns någon sorts anknytning till en kommunistisk idévärld. Eftersom Lars Werner ändå så pass hårt kritiserar socialdemokratins – som han har rätt till – och vpk aldrig har varit i regeringsställning i Sverige så att vi den vägen har kunnat pröva detta parti, vore det intressant att som omväxling till kritiken mot socialdemokratins – den känner vi och vi vet vad den går ut på och den är ibland ganska opportunistisk – få höra vad dagens kommunistiska ideologi i realiteten innebär. Vi vill inte veta vad ni tar avstånd från utan vad ni positivt står för.

Herr talman! Jag kan avslutningsvis inte undvika att göra ytterligare en reflexion. Det har framkommit kritik i borgerliga massmedia under de senaste veckorna, och det har kommit fram kritik i kammaren i dag. Carl Bildt har utvecklat hur hållningslös, omöjlig och krisartad socialdemokratins situation skulle vara. Men det är ändå denna politiska kraft som årtionde efter årtionde har styrt detta land och som fortfarande efter det senaste valet styr detta land. Den tar ansvar i samverkan med andra partier. T.o.m. om de oerhört dåliga siffror som framkom i den senaste upplåsta SIFO-undersökningen hade varit ett valresultat, vad skulle följden då ha blivit? Socialdemokratin skulle ha fått fortsätta att ta ansvaret. Det finns ingen annan politisk kraft som kan göra det, ens med ett så pass dåligt valresultat som detta skulle ha inneburit. Men det är två år till nästa val, och herr talman, jag är ganska övertygad om att socialdemokratins har mycket goda möjligheter att vinna sympati och förståelse även om vi just nu har tvingats föreslå åtstramningsåtgärder.

Anf. 54 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Statsministern inledde sitt anförande med vad som verkade vara en ganska bred attack mot oss moderater. Jag svarade statsministern, och sedan ebbade det hela ut i några få kommentarer. Det är möjligt att statsministern avser att återkomma efter det att jag inte har rätt till fler repliker. Det är i så fall ett underligt sätt att föra en debatt.

Låt mig bara ta upp en sak, som jag tycker är slående. Statsministern säger att moderaterna står vid en kant och relaterar så och så, medan socialdemokratin står vid en annan kant. Politik är inte för mig, eller för oss moderater, något laggspel. Det är inte fråga om att vi lägger den ena klossen här och den andra där och vi förhåller oss till varandra så och så. Politik är faktiskt ett arbete för idéer, ideal och förslag. Man skall se till att man står mitt i sina ideal, värderingar och uppfattningar om vad som är rätt och riktigt. Det gör vi moderater. Vi är övertygade om att många tycker som vi. Var vi sedan hamnar i statsministerns debattlaggspel tror jag uppriktigt sagt saknar varje form av långsiktig betydelse.

Ingvar Carlsson säger att vi från borgerlig sida ställer oerhört höga moraliska krav på socialdemokratin. Det beror litet grand på vad man har för uppfattning om moral. De moraliska krav som vi ställer, och som vi även ställer på oss själva, och som vi alla som individer borde ställa, är att vi skall säga som det är och att vi skall stå för vad vi har sagt. Jag tycker att det är ett ganska grundläggande moraliskt krav. Jag har svårt att tycka att det är rimligt när socialdemokraterna och statsministern tycker att det är så högt.

Bara ett enda litet råd angående momsens. Förklara det inte mera. Det gör bara saken ännu mycket värre.

Låt mig ännu en gång notera det fantastiska i dagens debatt, som handlar om den ekonomiska politiken, det röda betänkandet med den gröna bilagan och om det som nu är aktuellt, dvs. tvångssparandet. Finansministern sprang upp och ner i denna talarstol flera gånger och lyckades undvika att nämna ordet tvångssparande. Statsministern har varit uppe flera gånger och har inte nämnt ett enda ord om tvångssparande och om det som vi faktiskt skall fatta beslut om. Ligger det inte något sjukt i detta undvikande av det som är ämnet för dagens debatt?

Det enda besked som vi över huvud taget fick från finansministern när han var här, han har nu gått, är att han tänker kvarstå som medlem i det socialdemokratiska partiet. Det är ett otillräckligt besked angående den långsiktiga inriktningen av socialdemokratis ekonomiska politik.

Det som har inträffat gör det ju så alldeles uppenbart att han är överkörd. Den röda boken har tillkommit utan att finansministern hade med saken att göra. Det är, som någon skribent i Aftonbladet skrev: finansministerns position i Sverige i dag är att jämföra med försvarsministerns i Libanon – han är visserligen chef, men han har inget inflytande över det som händer.

Vem skall vi då lyssna på när det gäller ekonomisk politik? Finansministern är överkörd. Statsministern lyssnade vi på före valet, och vi vet ju hur det blev – i stort sett tvärtom. Skall vi lyssna på Sten Andersson? Skall vi lyssna på Anna-Greta Leijon? Eller skall vi kanske lyssna på Ivar Franzén från centern – vem kan ge besked om socialdemokratisk ekonomisk politik? Det verkar litet dåligt med den saken just nu.

Så helt kort om skatten.

Statsministern återkom inte. När tänker socialdemokraterna sänka skatter? Statsministern har stått i denna talarstol, som Bengt Westerberg erinrade om, och sagt att skattetrycket skall ner till 51 %. När kommer detta att inträffa? Något litet ord på vägen på den punkten skulle säkert uppskattas.

Och så några ord om Europa. Detta är en viktig debatt, och jag är glad att statsministern ger sig in i den. Få frågor är faktiskt viktigare inför 1990-talet än Sveriges roll i Europa och de möjligheter som vi svenskar som individer kommer att ha i det nya Europa som nu växer fram.

Tiden tillåter oss inte att nu gå på djupet med den frågan, men låt mig för att få klarhet i denna viktiga framtidsfråga och för att om möjligt också kunna återupprätta Lund, som statsministern av någon anledning var elak mot, utmana honom på en duell i Lund om Sveriges roll i Europa på 1990-talet. Där kan vi diskutera de viktiga frågor som statsministern vill ta upp.

Till slut: Vi moderater står mitt i den politik som vi vet är riktig för Sverige.

Vi driver den klart och vi driver den konsekvent, och vi vet att inflytande, resultat i politik, vinner man på sikt om man har en klar och konsekvent politisk kurs som man står för. Det har vi.

Detta är ju vår slutdebatt. Låt mig allra sist trots allt önska statsministern, mina partiordförandedebattkolleger – och alla språkrörskolleger också för den delen – en skön, angenäm och avkopplande sommar.

Anf. 55 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag antydde förut att socialdemokraterna inför Ingvar Carlssons partiledarutfrågning i radio före valet hade ändrat inställning. Det var naturligtvis inte taget ur luften. I Dagens Nyheter den 20 augusti publicerades en intervju med partisekreteraren Bo Toresson, där han säger följande:

”Under måndagen och tisdagen” – här talar vi alltså om den 15 och 16 augusti – ”kom det fram nya beräkningar som sa att inga skattehöjningar behövs, och på onsdagen bestämdes det att Carlsson” – jag utgår från att det är statsministern han åsyftar – ”skulle redovisa de nya linjerna vid kvällens radioutfrågning.”

Det är alltså bekräftat från högsta ort inom socialdemokratien att man ändrade uppfattning inför radioutfrågningen den 17 augusti, och det var naturligtvis enbart av taktiska skäl.

Sedan kan ni konversera hur mycket som helst där borta hos statsministern, men så är det.

Statsministern ställde också en fråga om borgerlig politik. Svaret är precis detsamma nu som före valet: hade vi fått ett regimskifte och en borgerlig regering, så hade vi naturligtvis fått kompromissa ihop oss om den borgerliga politiken – precis som ni har fått göra! Den enda skillnaden är att ni gick ut och sade att ni inte skulle höja momsen och sedan – innan ni talade om kompromisser – lade fram ett förslag om detta. Det är en oerhörd skillnad. Jag har inte begärt att före valet få besked om huruvida socialdemokraterna skulle gå ihop med andra partier om tvångssparande. Jag förstår att man inte före valet kan berätta om kompromisser som kommer att ske efter valet. Men om den egna politiken kan man ge besked – kan andra partier ge besked, är det kanske bäst att säga.

Ingvar Carlsson berörde inte med ett ord löftena till Svenska naturskyddsföreningen. Skäms Ingvar Carlsson över detta? Han borde göra det, för nog är det ändå ganska odemokratiskt att före valet gå ut och ge löften som man inte har en tanke på att hålla.

Jag glömmar aldrig när Birgitta Dahl sade till Lars Ernestam: ”Valet är över” och med det antydde att ”nu behöver vi inte bry oss om de här löftena längre”.

Jag förstår inte hur ett parti som bekänner sig till demokratin kan bete sig på det sättet.

Ingvar Carlsson tog också upp åtgärder för barn med handikapp. Det var litet underligt att höra den uppräkningslistan, för den avsåg nästan bara åtgärder som hade beslutats före det här riksmötet. Det var åtgärder som vi beslutade om förra våren eller ännu tidigare. Bilstödet har förändrats litet under det här året, men det gäller ju bara barn som är över 18 år. Den stora reformen

beslutades förra våren. Beslut om änkepension, efterlevandepension och alla frågor som har med detta att göra tog vi också upp tidigare. Föräldraförsäkringen – det är en allmän förlängning, som gäller alla barn. Den är inte riktad speciellt till handikappade barn och deras familjer.

Sanningen är att de konkreta förslag som riksdagen haft att ta ställning till under det här året har socialdemokraterna sagt nej till. Ni bryr er inte särskilt mycket om det glömda Sverige, därför att det inte ger särskilt många röster!

I en debattartikel i Aftonbladet i början på året skrev författaren Jonas Gardell ett inlägg i serien om socialdemokratins framtid. På många punkter delar jag inte alls Gardells uppfattning, och hans språkbruk är inte mitt, men på den här punkten har vi ungefär samma uppfattning. Låt mig citera ett avsnitt ur Gardells artikel:

”I seklets början förde socialdemokraterna de utsattas talan. Dessa var då i majoritet. Sedan dess har mycket hänt och mycket gjorts. De utsatta är inte längre i majoritet. Socialdemokraterna har då haft att välja mellan att antingen föra de utsattas talan eller att vara ett majoritetsparti. Man har valt att vara ett majoritetsparti. Partiledningens främsta drivkraft är inte längre ideologi utan viljan till makt.

De utsattas sammansättning ser i dag annorlunda ut än tidigare.” – – –
”De utsatta är i stället en brokig samling: sjuka, handikappade, bostadslösa, människor med okvalificerade arbeten, flyktingar, missbrukare, människor tillhörande sexuella minoriteter – – –

Dessa är de svaga socialdemokratin har svikit, dessa är de utsatta arbetarrörelsen verkar ge fan i mitt i rådande högkonjunktur i ett av världens rikaste länder.”

”Gör inte det!” manar Gardell, och gör inte det! manar jag.

Men det här riksmötet är bara ett nytt bevis på att det är så socialdemokraterna agerar. Det är inte första gången, och dess värre är det väl inte heller sista gången.

Claes Roxbergh tog upp frågan om tillväxt och miljö. Jag måste säga att Claes Roxbergh inte kan ha tittat sig särskilt mycket omkring i världen, när han hävdar att det skulle finnas ett starkt motsatsförhållande mellan tillväxt och miljö. Sanningen är ju den att de länder som har haft den bästa ekonomiska tillväxten också för den bästa miljöpolitiken.

Jag berättade förut om mina besök i Östeuropa och Afrika. Där kan man se många, många exempel på en dålig miljöpolitik och på en miljöförstöring som går oändligt mycket längre än i Sverige. Vad beror det på? Ja, inte på ovilja eller ointresse, utan på att det inte finns resurser. De länderna har inte haft den ekonomiska tillväxt som har gett dem de resurser de behöver för att driva en radikal miljöpolitik.

Självfallet skall vi ha vissa restriktioner – vi skall inte tillåta vilken tillväxt som helst – men vi behöver tillväxt för att få råd att bedriva en bra miljöpolitik.

För folkpartiet är det som jag sade i min inledning spännande år som ligger framför oss. Vi vill medverka till en skattereform, som ger mer arbetskraft så att vi kan klara de stora behov som finns i samhället. Vi medverkar till en energi- och miljöpolitik, som innebär att vi kan finna den smala passage mot framtiden som jag talade om. Vi vill föra en generös flyktingpolitik, som inte

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m. m.

innebär att man överlåter åt transportbolag att avgöra vilka som skall få komma till den svenska gränsen och få sin sak prövad. Och – det kanske viktigaste av allt – vi vill fortsätta att arbeta för det glömda Sverige, för där känner vi ständigt att vi står ensamma på barrikaderna och slåss.

Anf. 56 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Först till Claes Roxbergh: Vem är det som har diskriminerat miljöpartiet i överläggningarna? Ni känner er så bortglömda, men ni hade väl möjlighet ni som alla andra. Om ni trodde att ni kunde utträta underverk under utskottsbehandlingen, så var det väl fritt fram för det. Ingen har sagt att ni inte fick vara med – ni har ju dessutom bjudit in och bjudit ut.

Jag tror inte att chansen är försutten – det var det jag ville säga. Jag tror att vi genom det här betänkandet har lyckats lägga grunden för en annan sorts debatt kring energiskatter, miljöavgifter, uranskatt som ett alternativ och samtidigt sänkt skatt på arbete i den kommande skattereformen. Det krävs minsann en annan politik på dessa områden, om man skall göra någonting förpliktande av målet god miljö i den ekonomiska politiken.

Sedan konstaterar jag, utan att polemisera på något sätt, att jag har ingen annan syn än Carl Bildt när det gäller politiken. Jag har envist försökt att hålla mig till sakpolitiken. Politik är inget laggspele, jag medger det, och så använder vi den inte heller. Därför har vi inte sagt upp bekantskapen när Bildt & Co. gjort upp med socialdemokraterna om avveckling av mjölksubventioner och om att inte avveckla kärnkraften.

Det är ett par frågor ur högen, som jag bara noterar att vi har olika uppfattningar i, men vi kan väl samtala för det. Vi är ju så omtyckta från alla håll i dagsläget. Man kan inte vara omtyckt av alla samtidigt dock, det tror jag skulle vara att gå till överdrift.

Låt mig säga beträffande den gröna bilagan till betänkandet att det är inget fel på den. Där finns den grund för hela beslutsprocessen som lades av de kompetenta fackutskotten – jag höll på att säga fackdepartementen, men därifrån framfördes ibland mera synpunkten att man skulle lägga hinder än underlätta trafiken. Mina vänner på statsrådsbänkarna ler igenkännande.

Låt mig också säga att uppgörelsen i finansutskottet inte är en totaluppgörelse, som en del försöker göra gällande. Jag tror att det är på 28 punkter som vi reserverar oss i förhållande till majoritetens förslag. Det här är ren konsumentupplysning från min sida, för jag förstår att den debatt som kommer att följa under sommaren, i en och annan artikel osv., inte kommer att hålla sig till fakta, och därför vill jag framföra dem här.

En sådan sak som har dykt upp på mitt bord just i eftermiddag är en Expressenartikel – jag har släpat med mig den – som Bildt har skrivit. Jag vet inte vem som gynnas mest eller missgynnas mest, om det är Expressen eller Bildt. Där står någonting konstigt som jag måste få bemöta.

Det står att vi under mer än ett decennium har varit med om att utforma gemensamma borgerliga riktlinjer för den ekonomiska politiken. Jag vill bara påminna om vad som hände i mars. Då fick vi inte vara med och skriva ihop oss om riktlinjerna. Det sade Tobisson nej till. Så det måste vara ett annat decennium Bildt talar om än det som vi befinner oss i just nu.

Det går inte att byta ekonomisk politik som man byter skjorta, står det

vidare. Nej, det är därför vi har försökt hålla fast vid våra förslag, och det har vi i hög grad lyckats med.

För att återgå till det här med de olika rollerna i politiken vill jag säga att de naturligtvis påverkar vårt sätt att agera. Jag kan inte låta bli att ibland gå tillbaka i historien. Jag tror att vi ibland överagerar i våra olika roller. Jag har ett bra citat här, som visar att man kan tycka till, och om man har ansvar kan man säga så här: "Det vi underlåter att göra i dag kan drabba oss dubbelt hårt i morgon. Den medicin vi är beredda att svälja i dag kan bota oss i framtiden."

Nu är alla nyfikna på vem det var som sade så kloka saker i ett konjunkturpolitiskt sammanhang. Det var Gösta Bohman den 7 december 1977.

Jag tycker att det är viktigt att påminna om att det alltid finns en drift hos oss att försöka undvika ansvar, om det är obehagligt att ta ansvar. Åtstramning är inte alltid behaglig, jag är fullt medveten om det. Men om man är övertygad om att det är bäst för landet, måste man agera på det sättet att man får det bästa möjliga ut av en situation, en situation skapad av väljarna i 1988 års val. Det borde inte övertolkas dithän att det plötsligt förändrar det politiska landskapet eller att vi skulle ha förändrat våra relationer till andra partier. Det har vi inte gjort.

Andra får dra sina egna slutsatser. Jag vill bara önska mina kolleger trevlig sommar!

Anf. 57 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Åter till tåget och stinsen, Ingvar Carlsson. Jag står där med min röda flagga. Kostymen är mörkblå, men jag kan garantera att statstjänarna i SJ inte är så blåa invändigt. Däremot är jag rädd för att generaldirektören, som ni har tillsatt, med sin marknadsekonomiska filosofi kommer att göra den röda flaggan blå, i vart fall ljusblå.

Så till frågan om att hoppa på tåget. Jo, jag skall gärna hoppa på tåget. Johansson, som är med på Ingvar Carlssons tåg, säger att det här var ingen slutstation. Jag anförde fyra punkter, som jag tycker att vi borde kunna samverka om: ett rättvisare skattesystem, en bra energipolitik, en bättre miljöpolitik och arbetslivets förnyelse. Kunde vi enas om det, skulle jag gärna kliva på tåget.

Men det kanske blir så många resenärer att vi blir utan stins. Nej, jag vet en som vi kan göra till stins. Carl Bildt kommer aldrig att hoppa på det här tåget. Han passar också med färgen på kostymen. Nu är det sagt.

Ingvar Carlsson frågade hur jag vill att socialismen skall se ut. Jag tycker att jag svarade så utförligt som man kan göra på några minuter, men jag skall ta huvudpunkterna en gång till.

En svensk socialism måste bygga på flerpartisystem, majoritet och den svenska arbetarrörelsens traditioner. Det är den socialism som jag menar att man skall bygga.

Sedan sade Ingvar Carlsson att han vet ju hur kritiken från vårt håll mot regeringen ser ut. Den är i huvudsak opportunistisk, ansåg han. Men för att slippa bli beskydd för det har jag i hög grad citerat vad man säger från LO:s sida och vad som står i LO-tidningen. Är den kritiken opportunistisk, då står

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

jag för det, men jag tycker inte att det är en opportunistisk kritik som LO för fram och som jag instämmer i.

För säkerhets skull skall jag ta ett citat till från LO-tidningen:

"Löntagarna litade på att en s-regering skulle bekymra sig om hur det skulle gå för den fjärdedel som har det sämst ställt. Nu tycker sig LO-grupperna inte finna denna omsorg hos regeringen. Det förklarar förtroendeklyftan mellan regeringen och LO:s medlemmar. Därför är inte heller regeringens stabiliseringspolitik trovärdig inom LO:s medlemsled."

Jag tycker inte att det är opportunism. Jag tycker att det är en riktig kritik.

Till det kommer att ni nästa år släpper loss 7 miljarder till företagen ur investeringsfonderna, pengar som frystes för ett antal år sedan. Det är väl ändå inte att strama åt. Om man dessutom förverkligar tankarna om en marginalskattesänkning blir det åtstramning för vanliga människor men inte för dem som ni säger att ni vill komma åt.

Anf. 58 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 59 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Vilken bild av den svenska politiken är det som Ingvar Carlsson, Carl Bildt och Bengt Westerberg vill frammana? Jo, det är den gamla, traditionella blockpolitiken, där moderaterna står på ena sidan och folkpartiet och socialdemokraterna på den andra sidan. Den här bilden är i stor utsträckning felaktig. Den är politikens ideologiska kuliss, som har blivit för gammal. Ideologierna har förändrats och i stället kommit att ersättas av en ekonomisk samsyn – en samsyn som innebär att man anser att det som är lönande är gott, precis som Torgny Lindgren sade. Man sätter de trångsynta, kortsiktiga ekonomiska intressena framför de andra. Det är det som man i stor utsträckning har gemensamt.

Frågan är alltså, socialdemokrater: Kommer ni att bryta er loss ur detta? Kommer ni att söka andra samarbetspartner? Hur skall EG-politiken se ut framöver? Skall den se ut som moderaterna vill eller skall den ha en annan inriktning? Hur skall trafikpolitiken se ut? Skall det vara en betongpolitik, skall det vara en politik där vi nödvändigtvis plöjer ner en massa miljarder i att EG-anpassa broarna? Skall det vara en politik där vi inte bygger ut järnvägen i den utsträckning vi borde, en politik där vi gynnar privatbilismen i stället och inte låter den bära sina kostnader som den egentligen borde?

Vilken ekonomisk politik kommer socialdemokraterna att bedriva? Kommer ni att driva en sådan ekonomisk politik som använder de ekonomiska styrmedel som är bland de mest effektiva när det gäller att komma till rätta med våra miljöproblem – och då inte bara lägga på en 25-öring i marginalen utan använda de ekonomiska styrmedlen på ett sådant sätt att det verkligen ger resultat? Där ligger nyckelfrågan.

Olof Johansson! Er uppgörelse innehöll en del förslag som vi tyckte var ganska bra, även om de inte gick så långt som vi ville, men den innehöll också en del som vi tyckte var totalt meningslösa – t.ex. tvångssparande; det har belysts av flera talare i dag. Varför i hela friden skulle ni gå med på ett

tvångssparande? Det fanns många mycket bättre, miljörelaterade avgifter eller skatter som skulle ha fått en åtstramningseffekt som var värd namnet. Och arbetsmiljöavgiften tycker jag inte ger oss särskilt mycket.

Anledningen till att det blev ni som gjorde uppgörelsen var naturligtvis att ni låg närmast regeringen. Vi ställde hårdare krav, och därför var man inte intresserad av att gå vår väg. Det hade varit besvärligare att gå vår väg eftersom det hade inneburit högre miljörelaterade skatter, och det hade kanske kolliderat med vissa andra intressegrupper. Det tror jag är skälet, Olof Johansson.

Bengt Westerberg tar återigen upp debatten om tillväxten. Vi säger inte nej till tillväxt. Vad vi kritiserar är tillväxtens negativa konsekvenser och framför allt målet – att vi skall ha tillväxt till vilket pris som helst, att tillväxten blir ett mått på vårt välbefinnande. Maximal tillväxt, menar vi, är ett felaktigt mål och ett farligt mål. Det är ett mål som leder samhällsutvecklingen åt totalt fel håll. Tillväxten har många gånger negativa konsekvenser, och de måste vägas in i sammanhanget. Det är ju inte givet att vi bara därför att vi har tillväxt får positiva samhällseffekter, utan vi måste veta hurdana de negativa effekterna är. Vi måste se hela den här bilden sammantagen för att få ett grepp över vad som händer. Det är på den punkten jag menar att felet finns.

Jag vill avsluta med att önska alla en trevlig sommar.

Anf. 60 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! När jag talar om opportunist i samband med vpk tänker jag t.ex. på vpk:s motion med anledning av kompletteringspropositionen. Innehållet i den stämmer ganska dåligt med vad jag hade uppfattat som vpk:s ståndpunkter när jag tidigare talade med Lars Werner.

Carl Bildt framställde sig här som mästaren i regerandets konst. Jag tycker inte att han och inte heller moderata samlingspartiet har så väldigt mycket att yvas över på den punkten. Ni tränade i sex år, och jag anser inte att det gav så lysande resultat. Socialdemokratin har hållit på betydligt längre, och jag tror att även objektiva bedömare inte sätter riktigt det betyg på oss som Carl Bildt gjorde.

När Kjell-Olof Feldt döms ut som finansminister av de borgerliga låter inte det heller särskilt övertygande. Det är inte så länge sedan Kjell-Olof Feldt bedömdes som en av de absolut skickligaste finansministrarna i världen. Det omdömet förslösar man inte på sex veckor och en kompromiss i riksdagen, det kan jag försäkra.

Bengt Westerberg har ställt frågor om naturvärden. Vi satsade 100 mil. kr. på urskogen, och det var en mycket kraftig höjning av beloppet. Vi har ändrat formerna för bidrag till skogsvården till förmån för miljön. Skogsstyrelsen har fått ett uppdrag att redovisa hur man genom överenskommelser på lokal och regional nivå kan åstadkomma en naturvårdsgrens som fungerar i praktiken. Och valperioden är ju inte slut. Jag tycker faktiskt att detta inte är något exempel på svikna vallöften.

När vi diskuterade moms, vilket Bengt Westerberg återopade, gällde det finansieringen av föräldraförsäkringen och finansieringen av skatteskalorna. Det jag upprepade gånger har talat om är att vi nu är i en åtstramningssituation. Det enda som Bengt Westerberg liksom Carl Bildt har

kunnat visa på är att jag inte, förutom reservationen för den internationella konjunkturen, på den punkten hade en reservation för en inhemsk överhettning. Jag har klart visat hur reservation för åtstramning har upprepats vid flera tillfällen senare i valrörelsen.

Sedan avslöjar Bengt Westerberg faktiskt sin egen position genom att så oerhört känslomässigt redovisa folkpartiets engagemang för de handikappade. Men om folkpartiet och moderaterna hade vunnit valet och man skulle ha kopplat ihop moderaternas skattesänkingslöften med folkpartiets löften till de handikappade, vad hade det blivit av dem? Bengt Westerberg säger: Det hade blivit en kompromiss efteråt, och sådant har jag inga synpunkter på. Detta är icke övertygande, om jag skall uttrycka mig försiktigt.

Jag vill använda mina sista minuter icke till en polemik utan till att något tala om den tid vi lever i. Många gånger är vi så upptagna av det som sker i det lilla att vi inte ser de stora förändringarna. Ibland finns det anledning att stanna upp ett ögonblick, att låta blicken höja sig över den dagsaktuella debatten.

Vår samtid har ofta kallats efterkrigstiden, trots att 150 krig har utkämpats efter det andra världskriget. Den tid då det aldrig skulle bli flera krig inleddes med att demokratin och friheten brutalt slogs ned i Prag 1948. Vi som var unga på 1940- och 1950-talen växte upp i det kalla krigets skugga. Världen var svart och vit, god och ond. Ungern 1956, Berlinmuren 1961 – namnen och årtalen är för alltid fastsveitsade i våra minnen. Vi minns radorapporterna och tidningsrubrikerna.

Men det var inte bara i vår geografiska närhet som våldet togs i bruk av den som fruktade friheten och rättfärdigheten. Sharpville 1960 var en annan fruktansvärd händelse som vi aldrig glömmet.

Över hela mänskligheten har alltsedan den 6 augusti 1945 – Hiroshimadagen – hängt hotet om den totala förintelsen.

Att tolka sin egen samtid är inte alldeles enkelt. Vi har olika utgångspunkter och betraktar verkligheten med skilda värderingar. Jag tror dock att de flesta delar uppfattningen att det är en oerhört viktig och dramatisk tid som vi lever i. Nu blåser förändringens vind över världen.

För oss som inte känner någon annan värld än en värld i krig, kan det sena 80-talet markera vändpunkten i historiens gång. Nu talar supermakternas ledare inte längre *om* varandra i förklenande ordalag. De talar *med* varandra och de talar om fred och nedrustning.

Från Sovjetunionen når oss TV-bilder från folkkongressens första session. Det står alltmer klart vilken innebörd som begreppen glasnost och perestrojka har. Från olika hörn i världen nås vi av rapporter om fred och vapenstillestånd, från Afghanistan, Kambodja, Namibia, Iran, Irak och från Centralamerika. Samtal har ersatt våld och hot om våld.

Just mot denna bakgrund, att fredens, frihetens och demokratis vind är så stark, är illdåden i Kina så nedslående och måste med skärpa fördömas. Att slå ned sitt eget folks drömmar med vapenmakt har aldrig gått, och det kommer inte heller att gå i Kina.

Det historiens vägskalet som vi kanske just passerar igenom är ingenting annat än politikens och samtalens seger över våldet och oförståndet. När Michail Gorbatsjov talar med George Bush om nedrustning, när ledarna i

Centralamerika förhandlar om fred, när Helmut Kohl och Margaret Thatcher diskuterar ett säkrare Europa visar sig politikens möjligheter i sin fulla kraft. Visst är det så att när människor går samman, försöker förstå och lära av varandra kan historien ändra sitt förlopp. Då kan ofred ändras till fred och ofrihet till frihet. Det är detta som vi på randen till ett nytt decennium just nu är med om.

Herr talman! Vi kan vara stolta över att vara politiker, att efter måttet av vår förmåga vara med och bygga ett bättre land och en bättre värld. Det är därför som vi alla lägger ned så mycket tid på politiken. Det är därför som vi åker land och rike runt för att möta människor i samtal. Det är därför som de goda böckerna, teaterbesöken, fotbollsmatcherna och de långa promenaderna ibland skjuts på framtiden.

Det är just för arbetet i vår demokrati, i vårt parlament som jag i dag vill tillönska alla medlemmar av denna kammare en trevlig, välbehövlig och välförtjänt sommar.

Anf. 61 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Centerpartiet och socialdemokraterna inte bara fortsätter sin brandskattningspolitik gentemot invånarna i Stockholmsregionen – man bygger ut den. Dessa partier har redan beslutat att konfiskera ytterligare hundratals miljoner kronor av skattebetalarnas pengar i en lång rad kommuner. Nu vill man också göra det än svårare och dyrare för regionens näringsliv att investera i nya, moderna anläggningar. Dessutom vill man fördyra produktionen av varor och tjänster genom en särskild fastighetsskatt.

Majoritetens förslag är en orättfärdig och dåraktig politik, som kommer att drabba medborgarna i Stockholmsregionen hårt. I ett längre perspektiv kommer hela vårt land att drabbas.

I ett försök att förklara åtgärderna har det från majoritetens sida hävdats att det skulle råda s.k. överhettning på bl.a. byggmarknaden i just Stockholmsregionen. Detta, fru talman, är en ren myt. Sålunda framgår det av timförtjänstutvecklingen för byggnadsarbetare 1988 att löneglidningen var lägre i Stockholmsregionen än i samtliga övriga distrikt i Sverige. Vidare framgår det av Föreningsbankens och Småföretagens Riksorganisations konjunkturbarometer att andelen företag med fullt kapacitetsutnyttjande är lägre i Stockholm än i Malmö och i Göteborg.

Däremot är det så att byggsysselsättningen och investeringsviljan inom byggsektorn är god i hela vårt land. Enligt vår uppfattning är detta bra och något som skall stimuleras, inte motarbetas.

Studerar man dessutom statistiken för påbörjade byggnadsarbeten i Stockholmsregionen, finner man att det endast är inom området offentligt byggande som igångsättningen har ökat drastiskt under 1989. Under perioden januari–april mer än tredubblades igångsättningen jämfört med samma period 1988. Detta kan naturligtvis visa sig få en besvärlig inverkan på löneglidningen inom byggsektorn i Stockholmsregionen under 1989, men det utgör inte något som helst motiv för de nu föreslagna åtgärderna mot näringslivets investeringar och utveckling.

Som ett motiv för de regleringar som riktas mot Stockholmsregionen hävdas också, inte minst från centerhåll, att regionens befolkningstillväxt

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

sker på bekostnad av landet i övrigt. Även detta påstående är felaktigt, fru talman. För att en gång för alla få stopp på den sortens resonemang vill jag redovisa två diagram ur länsstyrelsens i Stockholms län skrift Statistik om Stockholms län, nr 3:1989.

Min avsikt var egentligen att redovisa dessa diagram på den stora filmduken här i kammaren. Det går dock inte, eftersom anläggningen är trasig. Man vet inte heller om och när den skall lagas, vilket jag tycker är minst sagt märkligt och ynkligt.

Nåväl, av det första diagrammet framgår det att folkkökningen i Stockholms län sjunkit från en toppsiffra på drygt 15 000 år 1984 till knappt 11 000 förra året. Av dessa 11 000 svarade födelseöverskottet för 7 000 och nettoflyttningen för knappt 4 000 personer. Om man sedan studerar nettoflyttningen, finner man att den uppvisar stora variationer. Under 1970-talet och fram t.o.m. 1981 tappade Stockholms län befolkning till övriga landet varje år. Under åren 1981–1987 var förhållandet det motsatta med en topp 1984. Fr.o.m. andra halvåret 1987 tappar Stockholmsregionen åter befolkning till det övriga landet. Det är så här verkligheten ser ut. Stockholmsregionens befolkningstillväxt kan med andra ord helt hänföras till inflyttning från utlandet och till födelseöverskott.

Men även denna befolkningsökning resulterar naturligtvis i efterfrågan på bostäder. Jag skall strax påvisa att majoritetens förslag om investeringsskatt utgör ett hot även mot bostadsbyggandet, men först några ord om den speciella fastighetsskatten för Stockholmsregionen.

Först vill jag konstatera att förslaget utgör en kovändning från centerns sida, eftersom partiet tidigare sagt nej till fastighetsskatten som sådan och talat för en avveckling av densamma. Nu skall den plötsligt utvidgas, och det utan att utskottsmajoriteten redovisar några motiv. Om man nu har några kan de i varje fall inte vara stabiliseringspolitiska. Inkomsterna skulle nämligen komma att inflyta tidigast under budgetåret 1991/92. Det enda denna skatt åstadkommer är höjda hyror och ökad inflation. Merparten av alla fastighetsägare har nämligen i sina hyresavtal garderat sig mot denna typ av kostnadsökningar.

Stockholms fastighetsägareförening har med rätta riktat skarp kritik mot att det av socialdemokraterna och centern utarbetade förslaget till höjd fastighetsskatt i Stockholmsregionen inte remitterats till lagrådet för granskning. Detta krav framfördes från folkpartiets och vår sida redan vid utskottsbehandlingen, men det avvisades av majoriteten med hänvisning till att det inte fanns tid för sådan granskning. Det var naturligtvis ett skenargument. Majoritetens tillvägagångssätt är minst sagt anmärkningsvärt, och jag har full förståelse för Fastighetsägareföreningens indignation. Att här i kammaren nu yrka på återremiss till utskottet för lagrådsgranskning är tyvärr meningslöst, eftersom majoriteten redan avvisat detta.

Fru talman! Jag vill även ta upp den särskilda investeringsskatten i Stockholmsregionen. Majoriteten kallar förslaget investeringsavgift i ett fåfängt försök att dölja vad det handlar om.

Med denna skatt blir det fr.o.m. den 27 maj avsevärt mycket dyrare att bygga nya, moderna och ändamålsenliga arbetsplatser i Stockholms län – med undantag av Norrtälje och Södertälje – samt i Uppsala och Håbo

kommuner i Uppsala län. Många angelägna investeringar, inte minst ur arbetsmiljösynpunkt, kommer att skjutas på framtiden. En rad uttalanden under senare tid, exempelvis av Björn Svedberg i Ericsson, visar att den enda alternativa lokalisering som företagen kommer att överväga är en placering, inte på annan plats i vårt land, utan utomlands och då i första hand i något EG-land. Detta tycks dock inte bekomma socialdemokraterna och centern.

Om man är obekymrad eller kanske rent av okunnig om att investerings-skatten på arbetsplatser också är ett hot mot bostadsbyggandet i Stockholms-regionen skall jag låta vara osagt. Faktum är dock att många av de bostäder som byggs i dag är kombinationsprojekt med bl.a. kontor. Det sker dels genom att arbetsplatsbyggnationen i många fall tvingas bära en del av kostnaderna för bostadsbyggandet, dels genom att den lokaliseras som bullerskydd för bostadsbebyggelsen. Om dessa arbetsplatsprojekt skjuts på framtiden på grund av investeringsskatten, kommer också bostäderna att skjutas på framtiden.

I Solna kommun har man låtit undersöka hur förslaget påverkar bostadsbyggandet. Solna planerar att bygga ca 1 700 lägenheter under de närmaste tre åren. Endast ca 170 lägenheter är renodlade bostadsbyggnadsprojekt. Resterande drygt 1 500 lägenheter ingår i kombinerade projekt med arbetsplatser/bostäder. Så här ser det ut i kommun efter kommun. Kan inte arbetsplatserna byggas, kan inte heller bostäderna byggas. Med hänsyn till detta var det med förvåning man kunde ta del av Olof Johanssons yttrande tidigare i dag. Han talade för ett ökat bostadsbyggande och sade att investeringsskatten skulle främja det. I verkligheten råder precis motsatt förhållande.

Vidare föreslår den röd-gröna koalitionen att det bostadsbyggande i Stockholmsregionen som sker utan att bebyggelsen belastar statskassan med stora summor i form av statliga subventioner – för närvarande uppgående till ca 75 % av bruttokapitalkostnaden – skall drabbas av investeringsskatt. Den som bygger utan att belasta skattebetalarna med stora räntesubventioner skall tydligen få göra det även i framtiden, men det skall bli dyrare och oförmånligare. Det är väl detta som majoritetspartierna kallar valfrihet.

Bostadsmarknaden är mycket besvärlig i Stockholmsregionen, inte minst beroende på bristen på rörlighet. Många barnfamiljer kan inte få tag på den större bostad som de behöver när familjen växer. Ungdomar och invandrare har mycket svårt att över huvud taget få en bostad. Investeringskatten kommer att förvärra denna situation.

Om investeringsskatten drivs igenom här i kväll kan detta inte tolkas på annat sätt än att socialdemokraternas och centerns tal om angelägenheten av ett högt bostadsbyggande i Stockholmsregionen bara är tomt prat. Detta är naturligtvis ett trist besked till medborgarna i Stockholmsregionen. Det är dock klart och entydigt.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag i denna debatt om bostadspolitik med förvåning har kunnat konstatera att det inte finns någon socialdemokrat på talarlistan. Den centerpartist som stod uppsatt har dessutom strukit sig. Den röd-gröna majoriteten vill inte diskutera en av de viktigaste frågorna som rör vår huvudstadsregion, nämligen bostadsfrågorna mot bakgrund av det ekonomiska förslaget i kompletteringspropositionen

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

och finansutskottets betänkande. Det är naturligtvis symptomatiskt och beklämmande, men jag kan i viss mån förstå att den röd-gröna koalitionen inte vill delta i denna debatt. Det är nämligen svårt för dem att föra den. Jag kan förstå det, men det är minst sagt beklagligt.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de moderata reservationerna.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Inger Koch, Birgitta Rydle, Elisabeth Fleetwood, Allan Ekström och Gösta Bohman (alla m).

Anf. 62 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Nu sällar sig allt fler fristående ekonomiska bedömare till folkpartiets uppfattning om socialdemokraternas och centerns ekonomiska paket. Omdömena är samstämmiga – det är helt felaktiga åtgärder.

När det gäller Stockholmsregionen, som jag tänker koncentrera mig på i detta anförande, bygger åtgärderna på helt felaktiga förutsättningar. För huvuddelen av företagen föreligger alls ingen överhettning som motiverar en särskild ekonomisk åtstramning, trots att man talar så mycket om överhettning.

I Stockholms län finns 35 000 företag. 31 000 av dem har färre än 20 anställda och svarar för 21 % av sysselsättningen. Knappt 400 företag har fler än 200 anställda.

Under våren genomfördes i Storstockholm en undersökning av Småföretagens Riksorganisation och Föreningsbanken. Den visade klart att kapacitetsutnyttjandet är lägre här än riksgenomsnittet. Den visade också att lönekostnaderna här stigit mindre än riksgenomsnittet. Endast 30 % av företagen har ökat antalet sysselsatta under det senaste året. I landets övriga tätorter är motsvarande siffra 33 % och i Göteborg och Malmö ännu högre.

I en debattartikel i Dagens Nyheter i november förra året redovisade docent Lennart Ohlsson, Industriförbundet, skrämmande uppgifter om svensk högteknologi i kris:

* 1987 hade sysselsättningen i högteknologisk industri sjunkit till en nivå Sverige inte haft sedan 1973.

* Bland OECD-länderna är högteknologins andel av exporten mellan 25 och 30 %. I vårt land är den hälften så stor.

* 1987 hade underskottet i vår handel med högteknologi vuxit med 1,5 miljarder.

* Sverige har en enda region som är specialiserad på högteknologisk industri – Stockholms län. Under senare år har sysselsättningen minskat inom denna industri.

Hur kan socialdemokrater och centerpartister kalla detta överhettning i Stockholmsregionen?

Nu vill de utvecklingsfientliga ytterligare lägga straffskatter på Stockholm för att hindra en normal och för alla positiv förädling av de förutsättningar

som finns i huvudstaden. Ni tror väl ändå inte att era förslag förmår t.ex. Ericsson att flytta ut sin nya utvecklingsenhet till Skinnskatteberg eller Lycksele, eller att en strypning av deras verksamhet förmår avskedade civilingenjörer att lösa personalkrisen i vården i Stockholm? Nej, resultatet blir det som Ericssons chef gav uttryck för i radio omedelbart efter det att kompletteringspropositionen kommit: Nu går vi ut och söker 2 000 civilingenjörer i England, Västtyskland och Holland.

Ett annat populärt debattgrepp från centern och socialdemokraterna är att tala om att Storstockholm suger ut den övriga delen av landet på utbildad arbetskraft. Detta är inte sant. Knut Billing redovisade de befolkningssiffror som gäller för länet. Jag skall inte dra dem igen. Men jag måste ändå fråga de värsta fienderna till huvudstadens utveckling: Tänker ni förbjuda stockholmarna att föda barn? Eller skall vi inte ta emot flyktingar i det här området?

I en region som denna byggs naturligt en ganska stor andel offentliga byggnader. Enligt uppgifter från Stockholms läns landsting planeras under 1990 byggnader till ett värde av mellan 3 och 4 miljarder. Investeringskatten innebär alltså kostnadsfördyringar på detta område för invånarna med 300–400 milj. kr.

Fastighetsskatten skall näst intill fördubblas i Stockholmsregionen. Detta innebär en ny beskattningsprincip, nämligen att specialbeskatta personer som bor i visst geografiskt område.

Lagrådets yttrande över en sådan innovation har man inte vågat inhämta. Jag anser att detta är en upprörande orättvis behandling av vissa svenska medborgare, nämligen dem som bor i Stockholmsregionen. Betyder då detta att vi i fortsättningen skall räkna med att norrlänningar kan komma att drabbas av fördubblade arvsskatter, att göteborgare kan tvingas betala högre sprit- och tobaksskatter än andra och att gotlänningar får högre reavinstskatt? Ni tycker att detta låter orimligt. Det tycker jag också, men det är precis det som drabbar Stockholmsregionens invånare med det röd-gröna förslaget.

Den ursprungliga höjningen av arbetsgivaravgiften kallas nu i den center-socialdemokratiska tappningen för "arbetsmiljöavgift". Sanningen är ju att den benämningen är rena kosmetikan. Den dras in på exakt samma sätt som den vanliga arbetsgivaravgiften – den som centern var emot när kompletteringspropositionen kom. För Ericsson, som jag nämnt tidigare, innebär avgiften en kostnadsökning på ca 75 milj. kr. För Saab-Scania i södra länsdelen innebär det en ökning av personalkostnaderna med 60 milj. kr.

I går påtalade Anne Wibble att det i förslaget inte finns en rad av analys av vilka konsekvenser arbetsmiljöavgiften får för den offentliga sektorn. Jag kan ge ett exempel. Stockholms läns landsting har drygt 97 000 anställda. Vårdsektorn i landstinget drabbas alltså av personalfördyringar på ungefär 180 milj. kr. Totalt kommer landstinget nästa år med alla nya skatter och pålagor att få ökade kostnader med 366 milj. kr. Då har jag inte räknat med vad länets kommuner kommer att få betala. Hur tror ni som tillhör majoriteten att vi här i regionen skall klara personalproblemen beträffande vården, vårdköerna och dessutom hemtjänsten i kommunerna, med de straffskatter ni lägger på oss?

Till allt detta kommer de höjda energiskatterna, som drabbar både

offentlig och privat sektor och dessutom driver upp de redan höga boendekostnaderna i Storstockholm.

Länets största kommun, Södertälje, har undantagits de speciella Stockholmskatterna. Det är en händelse som ser ut som en tanke, mot bakgrund av att det var där socialdemokraterna förlorade makten i valet i höstas. Men ni socialdemokrater tror väl ändå inte på allvar att Södertäljes invånare skulle kunna förbli opåverkade, när hela länets arbetsmarknad och näringslivet i övrigt drabbas av hårda pålagor?

Man kan bara konstatera att socialdemokraterna och centern nu har gjort framgångsrika försök att säga av den gren de själva sitter på. De grundar sina förslag på felaktiga förutsättningar och tror att diskriminering och straffskatter på Storstockholms näringsliv gynnar landsorten och skapar en bra regionalpolitik.

Den avundsjuke och missunnsamhet som präglar straffskatterna på huvudstadsregionen kommer emellertid att få *en* klart förutsebar effekt. Lågkonjunkturen kommer att påskyndas, och det går sämre för näringslivet i vår region. De som drabbas först då är landsorten. Med en lätt travesti skulle man kunna säga: När man nyser i Stockholm får de lunginflammation i Ljusnarsberg.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som folkpartiet har undertecknat.

I detta anförande instämde Hadar Cars, Birgit Friggebo och Håkan Holmberg (alla fp).

Anf. 63 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Fru talman! Oskar Lindkvist från socialdemokraterna ville anteckna sig på talarlistan för denna debatt. Eftersom han blev satt i strykclass, får väl jag försöka försvara något av denna röd-gröna koalition just när det gäller dessa avsnitt, även om jag skulle vilja beteckna koalitionen som rosa-grön i övrigt.

Det finns trots allt några inslag i den aktuella ekonomiska politiken som är positiva. Jag menar att detta är en sådan bit. Det är alltså några avkylningsmedel som träffar huvudsakligen rätt, som slår mot spekulation och överhettning i den trots allt dominerande storstadsregionen här i landet och som inte slår mot vanliga löntagare och/eller bostadshyresgäster. Det gäller både investeringsavgiften, som det finns en ganska bred majoritet bakom, och den särskilda fastighetsskatten för kontor och liknande i Stockholm-Uppsala-området.

Investeringsavgiften för det s.k. övriga byggandet i överhettade områden har föreslagits av vpk, centern och miljöpartiet två gånger tidigare under detta riksmöte. Under loppet har både LO, Aftonbladet och Hyresgäströrelsen ställt liknande krav. För mig var det inte så förvånande att även socialdemokraterna i riksdagen nu, tredje gången gillt, hoppade på detta tåg, särskilt som man inte fick igenom en del av sina andra förslag, som inte träffade lika bra som dessa enligt vårt förmenande gör.

Från vpk:s sida ställer vi oss alltså bakom dessa förslag i stort. I reservation nr 2 till utskottets betänkande 36 håller vi dock fast vid att vi tror att man borde ha satt denna investeringsavgift till 25 %, som alla tre partierna

föreslog i sina motioner. Vi menar också att man borde ha tänkt sig denna avgift inte bara i Storstockholmsområdet utan även i de andra storstadsområdena här i landet, i Göteborgs- och Malmöområdet. I fråga om detta får vi, litet oväntat, stöd i den borgerliga reservationen. Vi tycker också att investeringsavgiften borde ha gällt även byggande av industribyggnader, vilket majoriteten inte anser. Jag tror faktiskt att man även från centerpartiet hade ställt sig bakom denna reservation om man inte hade sett detta som en bit i den större uppgörelsen. Dessutom påpekar Hans Petersson i det särskilda yttrandet nr 4 som är fogat till finansutskottets betänkande 30 att vi i vpk menar att den tillfälliga fastighetsskatten borde ha gällt även industribyggnader. Men detta är en större principiell fråga, och därför har vi i vpk inte framfört detta i en reservation. Vi får återkomma till detta. Vi tror inte att det kan dröja särskilt länge förrän man förstår att om man skall ha en fastighetsskatt skall den inte i första hand slå mot boende utan mot fastigheter som ingår i ett företagande, i en affärsverksamhet. Då är det mycket rimligare att en fastighetsskatt utgår i första hand på kontors- och industribyggnader.

Vi ser ändå de förslag som riksdagen i dag skall fatta beslut om som ett genombrott för en princip. Och om det visar sig att dessa 10 % inte är verkningsfulla är det ju möjligt att ändra denna procentsiffra genom ett beslut här i riksdagen. Om det visar sig att överhettningen fortsätter eller förstärks i andra delar av landet, när man nu försöker hålla igen den i Stockholm, är det möjligt att ändra den geografiska giltigheten. Om det visar sig att industrins övervinster fortsätter, går det att utöka kategorin byggnader. Att ändra och anpassa efter konjunkturen gäller även i fråga om giltighetstiden.

Fru talman! Investeringsavgiften och fastighetsskatten i Stockholmsområdet har nu framställts av bl.a. Knut Billing här i kammaren som ett dråpslag mot den kära huvudstaden och dess befolkning. Han påstår att företagen kommer att flyttas eller läggas ned och att hyrorna kommer att stiga. Jag kan emellertid delvis hänvisa till samma källa som Knut Billing, nämligen länsstyrelsens prognoser för denna regions utveckling, där det pekas på att det under de närmaste åren planeras arbetsplatsbyggen, framför allt kontor, i en omfattning som är dubbelt så stor som den som skulle motsvara en rimlig befolkningsutveckling och så att säga ett behov av utveckling av arbetstillfällen.

Man kan också se hur fastighetspriserna har utvecklats. De är ju helt vansinniga. Att över huvud taget tala om att en 10-procentig investeringsavgift skulle påverka hyrorna i något betydande avseende är helt orimligt med tanke på att dessa priser helt sätts utifrån en marknadsekonomisk grundval, där fastighetspriserna helt enkelt är ganska okänsliga för sådana i sammanhanget ganska små ingrepp. Skulle nu fastighetspriserna tvingas ned litet på grund av detta är ju det faktiskt en fördel.

Byggekostnaderna är också en del av problematiken som vi måste se över. Det är något som regeringens enmansutredare, Bengt Owe Birgersson, nu skall titta närmare på fram till hösten. Men vi vet att byggekostnaderna har utvecklats på ett helt oacceptabelt sätt, vilket drabbar hela landet. I fråga om detta håller jag med Knut Billing. Men delvis beror detta på den enorma

överhettning som just byggandet i Storstockholmsregionen representerar. Man skulle kunna kalla det för Globensyndromet. Det drabbar hela landets byggande, byggkostnader och därmed bostadskostnader. En avkylning i detta sammanhang är alltså något som vi stockholmare och våra bostadslösa ungdomar verkligen önskar oss, och som vi skulle må bra av.

Att denna investeringsavgift emellertid inte i första hand är avsedd för att dra in pengar till statskassan utan för att förhindra ett byggande, tycker jag inte utgör något svårt problem. Vi kan jämföra detta med de tankar som finns i fråga om bilavgifter och miljöavgifter. De är ett sätt att förhindra en ökning av biltrafiken eller en ökning av miljöstörningarna och inte i första hand ett sätt att få in pengar. Men trots allt finns det inte så väldigt många medel att ta till, utan sådana här delvis marknadsmässiga knep måste tas till för att förhindra sådant som är till skada för regionen. Sedan får man försöka använda de pengar som kommer in till så nyttiga ändamål som möjligt – investeringsavgifter som stöd för bostadsbyggande och bil- och miljöavgifter som ett stöd för utbyggnad av kollektivtrafiken.

Till sist vill jag säga några ord om bostadsministrarnas och den övriga regeringens förslag om att riksdagen in blanco skulle godkänna hyreshöjningar till följd av den eventuella skattereform som skall införas. I detta sammanhang är Knut Billing och jag överens för en gångs skull, och det finns en majoritet i riksdagen för att man inte i förväg skall godkänna denna princip. Jag tror att det är mycket viktigt att påpeka detta nu, inte minst mot bakgrund av Bengt Owe Birgerssons enmansutredning. Denna utredning har redan nu visat att man kan se på principen om den s.k. neutraliteten på många olika sätt. Det är alltså bra att vi kan vara överens om att man inte i förväg skall uttala någon princip om hur de boende skall betala eventuella framtida skattereformer.

Anf. 64 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Ekonomin är överhettad, det är dagens talare överens om. Vi har kanske beskrivit tecknen och symtomen på litet olika sätt. Jag skulle vilja peka på den stora löneglidningen och de snabba prisökningarna som har lett till en hög inflationstakt, stora och ökande skulder för många hushåll, svårigheter att finna arbetskraft och ökande underskott i bytesbalansen. Överhettningen märks mest i storstadsområdena, bl.a. i form av ett febrilt byggande av kontor, vägar och broar.

Priser och kostnader har ökat ännu mer inom byggsektorn än inom andra sektorer, vilket märks i de heta storstadsområdena. Det har blivit så dyrt att bygga bostäder, fru talman, att en del allmännyttiga bostadsföretag väntar med att bygga nya bostäder. Det är särskilt svårt att anställa folk i storstadsområdena. Det drabbar bl.a. sjukvården, hemtjänsten, barnomsorgen och kollektivtrafiken. Det är också svårt att behålla dem som redan är anställda. De stora företagen har råd att bjuda över. Därmed är det både en personalkris och en ekonomisk kris inom vård, omsorg och kollektivtrafik, och köerna ökar. Många småföretag drabbas hårt av personalbrist och löneglidningar.

Det finns andra överhettningssymtom som jag gärna vill påpeka. Som de flesta märker är också trafiken i Stockholm överhettad, bilavgaserna ökar,

och de totala skadliga luftutsläppen ökar. Det är skadligt för hälsan för dem som bor och arbetar i Stockholm. Men det påskyndar också växthuseffekten och uttunnningen av ozonskiktet. Så det har alltså också globala verkningar. Än värre är det i Göteborgsområdet. För att ta ett exempel kan jag nämna att Volvo fortsätter att vräka ut kolväten från sin billackering med en meningslös metalliclackering. Man måste fråga sig, fru talman: Hur mycket pengar skall Volvo tjäna innan man anser sig ha råd att ta ansvar för sina utsläpp, och hur länge skall myndigheterna bara sitta och titta? Utsläppen från trafik och industri i storstadsområdena skadar alltså både lokalt och globalt.

En fortsatt utbyggnad av de heta storstadsregionerna skadar hälsa och välbefinnande både för dem som redan bor och arbetar där och för dem som flyttar dit. Alla förlorar, såvitt jag kan se. Men det finns de som i alla fall kortsiktigt rent ekonomiskt tjänar på en fortsatt utbyggnad. Jag tycker att de ledamöter och andra som lyssnar själva kan tänka efter vad det kan vara för grupper som tjänar. Jag vill ändå hävda att de som anser sig tjäna på detta och själva bor mitt i avgaserna, mitt i bullret och stressen faktiskt förlorar också totalt sett, om de räknar med sin hälsa och sin familjs hälsa och livskvalitet. Men det verkar som om de inte förstår det. De allra flesta behöver dock inte räkna och fundera. Jag påstår att de förlorar på en fortsatt utbyggnad av områden som redan är överhettade. Därför finns det alltså ingen anledning för majoriteten av Stockholms, Göteborgs och andra heta områdens invånare att klaga över åtstramningsåtgärderna.

Vad kan man då göra för att hejda den dåliga utvecklingen och vända den så att det blir bra för människors hälsa och välbefinnande och för miljö globalt och lokalt på kort och på lång sikt? Vi i miljöpartiet tycker att man skall stoppa kontors- och industriutbyggnader inom de överhettade storstadsområdena genom att införa en investeringsavgift på 25 %. Som Jan Strömdahl sade är det tredje gången som vi nu föreslår detta. Vi tycker att man skall stoppa byggandet av nya trafikleder, som kommer att ytterligare öka biltrafiken och avgasutsläppen. Vi tycker att man skall bygga om en del av de kontor som har varit bostäder till att bli bostäder igen. Vi tycker att man skall erbjuda de äldre människor som själva tycker att de bor i för stora bostäder att flytta till mindre, där de kan trivas och där de kan känna igen sig. Vi tycker att man skall dela de stora våningar som därmed blir lediga till flera smålägenheter. Vi tycker att man skall använda de frigjorda byggresurserna till renovering och nybyggnad av bostäder, framför allt mindre bostäder, för äldre och ungdomar. Och vi tycker att man skall sluta att tala om miljöavgifter och i stället införa dem, så att miljöpolitiken äntligen blir handlingskraftig. Vi tycker att man skall stoppa byggande av kolkraftverket i Värtan och andra onödiga miljöförstörande byggobjekt. Vi tycker inte att man skall öka överhettningen just i Stockholmsområdet genom fortsatt utbyggnad av Arlanda stad.

Däremot kan vi i miljöpartiet inte stödja förslaget om en extra fastighets-skatt. I bostadsutskottet var jag, fru talman, beredd att säga ja till en kombination av en investeringsavgift som en huvudkomponent och en extra fastighetsskatt som ett komplement för att bidra till en bred lösning.

Nu valde man i finansutskottet att sänka investeringsavgiften till 10 % och föreslå en extra fastighetsskatt, som ökar fastighetsskatten med 80 %. Då

steg vi av. Sådan skatt drabbar retroaktivt och drabbar många småföretag hårt. Jag måste således yrka bifall till vår reservation 22 och alla övriga reservationer i finansutskottets betänkanden 30 och 36 som miljöpartister står bakom.

Många har, fru talman, önskat oss alla en trevlig sommar. Vi står inför ett sommarlov som är enastående långt. Jag har inte varit ledig så länge sedan jag började skolan. Det finns möjligheter att under detta sommarlov lära sig mycket om saker som vi har missat, t.ex. om miljön. Många av Sveriges invånare har förstått att man måste ta krafttag. För oss som skall fatta beslut om miljön kan det vara lägligt att läsa på litet under detta, som jag hoppas, härliga sommarlov.

Anf. 65 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Det paket som vi nu behandlar är ett av de mer anmärkningsvärda som den här kammaren har inbjudits att fatta beslut om. Vi skall fatta beslut om någonting som kallas åtstramning, trots att få tror att dessa åtgärder får någon som helst effekt när det gäller att förbättra balansen i svensk ekonomi. Vi ställs inför förslag till tvångssparande, som enbart drabbar dem som saknar marginaler att avstå pengar att spara och som lämnar nolltaxerade skadeslösa. Vi erbjuder att fatta beslut om en arbetsmiljöavgift, som inte innebär någon stimulans för bättre arbetsmiljö utan bara blir en ny skatt. Vi ställs inför förslag till extra fastighetsskatt och investeringsavgift på godtyckligt utvalda kommuner, som inte kommer att hjälpa någon glesbygd, knappast heller att strama åt, men däremot i värsta fall att skrämma investerare så att de börjar snegla på andra länder än Sverige.

Inte ens om man accepterar den märkliga logik som ligger bakom dessa straffskatter på ett antal godtyckligt utvalda kommuner kan man få ekvationen att stämma. Jag vill betona att detta inte bara är en Stockholmsdebatt eller en debatt som gäller extremt heta områden. Det här är till mycket stor del en principfråga, där bristen på logik i politiskt tänkande visar sig på ett ganska hisnande sätt i många fall.

En av de kommuner som berörs är Uppsala kommun. Uppsala centrum är för all del ett expansivt område, ett av de mest expansiva i Sverige. Men i Uppsala kommun finns också stora ytterområden med mycket gles bebyggelse och gles befolkning. Satsningar för att sprida sysselsättning och service dit kommer att straffbeskattas, medan andra kommuner, t.ex. Södertälje, godtyckligt undantas från samma typ av pålagor.

Det har länge varit svårt att få byggnadstillstånd bl.a. i Uppsala, och även i andra kommuner som nu berörs. De som har fått det kan se fram mot stora svårigheter med att omdisponera sina resurser för att anpassa sig till det nya läget. Ännu ett exempel på den bristande logiken i detta är de gränsproblem som man kommer att få och där just Uppsala kommun och kommuner som gränsar till den kan vara goda illustrationsexempel.

Om vi tänker oss att smeden i Edsbro i Norrtälje kommun vill utvidga sin verksamhet, så kan han göra det utan en extra fördyring. Men om smeden i Knutby, en ort strax utanför men på andra sidan kommungränsen i Uppsala kommun, vill göra detsamma kostar det plötsligt extra. Det här är inte något vidare bra sätt att skapa lika och rättvisa och rimliga förhållanden för dem som vill driva näringsverksamhet, av vilket slag det nu vara må.

Om man nu skulle vilja bromsa expansionen längs E 4 – och jag misstänker att det är egentligen detta som paketpartierna inbillar sig att de gör – borde man ha utformat systemet helt annorlunda och valt ut ett område ett par kilometer från motorvägen i stället för denna trubbiga avgift, som drabbar såväl industri längs E 4 som småföretag i Uppsala kommuns glesbygd samt kommunala investeringar och landstingsinvesteringar som är angelägna. Man kan inte springa ifrån avgiften, därför att en majoritet i riksdagen har fått för sig att den skall sy ihop just detta ekonomiska paket.

I Uppsala finns det, liksom i andra berörda kommuner, företag som knappast har mer än två alternativ: Antingen får företagen investera där de redan har verksamhet eller också får de flytta verksamheten utanför landets gränser. Ett exempel i det sammanhanget är Pharmacia. Knut Billing nämnde också Ericsson. Dessa företag har verksamhet på en rad olika platser utanför Sverige. Nu kommer signaler som – för den risken finns – kan uppfattas som ännu ett argument för fortsatta satsningar i t.ex. Frankrike eller Japan – alltså inte i Sverige.

En del företag kan välja. De kan alltså flytta sin verksamhet och göra investeringar någon annanstans – exempelvis i något av EG-länderna. Det är nog vad man kommer att göra, om den här typen av signaler kommer tätare i fortsättningen. Men det finns också företag som inte har den här möjligheten. De företagen får stanna kvar på den plats där de redan har verksamhet och finna sig i fördyringar. Det gäller inte minst kommuner och landsting. Oavsett hur avgifterna drabbar olika tänkbara investeringar – det har rätt en del oklarheter på den punkten – är det ändå uppenbart att de samlade kostnaderna blir större för både kommuner och landsting. Det finns ju områden med stora brister och behov, och behoven blir inte mindre. Man måste alltså trots allt göra investeringar. Vad som då händer är att dessa blir dyrare.

Vad vi har att göra med här är således en godtycklig extrabeskattning utan någon stabiliseringspolitisk verkan och utan någon genomtänkt regionalpolitisk effekt. I värsta fall kan i stället denna beskattning få allvarliga följder på lång sikt. Något sådant, fru talman, tänker vi i folkpartiet icke medverka till.

Jag yrkar bifall till folkpartiets reservationer.

Anf. 66 JAN STRÖMDAHL (vpk) replik:

Fru talman! Jag vill bara göra ett litet tillrättaläggande. Håkan Holmberg anförde ett exempel och nämnde då smederna på ömse sidor av en kommungräns som ville bygga ut sina lokaler. För att undvika s.k. snedtoner i debatten vill jag bara påpeka att 5 milj. kr. i byggkostnader är en minimigräns för att investeringsavgift skall tas ut. Kostnaderna för smedens utbyggnad torde knappast överstiga 5 miljoner.

Sedan håller jag med Håkan Holmberg om att man när det gäller den geografiska avgränsningen kunde ha varit mera känslig vid bedömningen av vilka områden som verkligen är överhettade. Områden t.ex. på Södertörn borde ha undantagits här. Den geografiska avgränsningen bör alltså ses över, om ett instrument av det här slaget skall användas framöver.

Anf. 67 KRISTER SKÅNBERG (mp) replik:

Fru talman! Beträffande den geografiska avgränsningen vill jag göra ett klarläggande. Vi vill att en investeringsavgift om 25 % av byggkostnaderna tas ut för byggande på kontors- och industrisidan – och då inte bara i Storstockholmsområdet utan i de heta storstadsregionerna över huvud taget. Men detta hindrar inte att man gör geografiska avgränsningar även inom storstadsregionerna när det gäller områden med en mycket mera dämpad utveckling. Jag tänker då på just Norrtälje.

Anf. 68 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Fru talman! Det är möjligt att smederna i Edsbro och Knutby inte överskrider beloppsgränsen i detta sammanhang. Att jag nämnde dessa beror på att de råkar ha verksamhet på ömse sidor om kommungränsen. Jag tyckte således att nämnda verksamheter tjänade som goda exempel på hur absurt det kan bli när man drar en sådan här gräns rakt genom ett naturligt näringsgeografiskt område. Även om man fastställer ett visst tak här – 5 milj. kr. eller vad det nu kan vara – ändrar man i princip ingenting. Det avgörande är ju hela idén med att dra gränser av detta slag som plötsligt medför straffavgifter. Det spelar ingen större roll om det gäller geografiska gränser, investeringar över en viss nivå eller investeringar inom ett bälte längs E 4-an. Det anförda var inte något seriöst förslag, utan det var ett försök att ge de s.k. paketpartierna ett tips om hur de åtminstone kunde skapa någon logik i sin argumentation. Jag förordar alltså inte den nämnda åtgärden. Man skall avstå från den typen av gränsdragningar över huvud taget, och det tror jag har framgått av vad jag här har sagt.

Anf. 69 KRISTER SKÅNBERG (mp) replik:

Fru talman! Håkan Holmberg talar om straffavgifter. Den uppläggning som vi i miljöpartiet har föreslagit – det gäller alltså en investeringsavgift om 25 % av byggkostnaderna vid byggande på kontors- och industrisidan – medger valmöjligheter. Det är i varje fall ingen avgift som man kan drabbas av retroaktivt, som ju är fallet t.ex. i fråga om den extra fastighetsskatten.

Det här skall uppfattas som en signal om att det redan så att säga är för trångt, att det redan råder överhettning.

Man kan också välja andra vägar i detta sammanhang – t.ex. att inte ge byggnadslov. Att vidta åtgärder med hjälp av marknadskrafterna kan tyckas svagt. Vi har ändå velat visa på en möjlig väg. Det finns ju så många orter i Sverige där man kan expandera, om man nu skulle vara i behov av att få göra det. Dessutom drabbar inte den aktuella avgiften, som vi framhållit i debatten, de små företagen i och med att 5 miljoner är en minimigräns för att avgiften skall tas ut.

Anf. 70 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag tvingas konstatera att Krister Skånberg har en orealistisk uppfattning om de villkor under vilka många företag i verkligheten arbetar. I Vattholma, som ligger en bit norr om Uppsala, finns det ett medelstort företag som har specialiserat sig på en liten marknadssektor. Företaget tillverkar nämligen slangklämmor. Företaget är en av de största tillverkarna i

världen på detta mycket begränsade område. Man har tillverkning både i Vattholma och i Nederländerna.

Vilket budskap tror Krister Skånberg att man sänder till ett företag av den här typen? Jag vill tillägga att det finns många företag som befinner sig i en liknande situation i flera av de kommuner som berörs, där alltså nämnda avgift skulle tas ut. Blir budskapet att man tycker att det är bra att företaget finns i Sverige? Eller blir budskapet – och det är väl mera troligt – att man inte så gärna vill ha företaget på en viss ort och att investeringar lika gärna kan göras i Holland?

Förste vice talmannen anmälde att Krister Skånberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

7 § Kammaren beslöt kl. 17.57 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

8 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av andre vice talmannen.

9 § Den ekonomiska politiken, m.m.

(forts. finansutskottets betänkanden 30 och 36)

Anf. 71 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Tre stora skatteutredningar har nyligen avslutat sitt arbete. Den mest omfattande utredningen har gjorts beträffande inkomstbeskattningen. Svenska folket har förespeglats kraftigt sänkta marginalsatser. Detta skall enligt vad som framgått i massmedia åstadkommas genom en gigantisk omfördelning av olika skatter. Med nuvarande majoritetsförhållanden i Sveriges riksdag kan man uppenbarligen inte förvänta sig något sänkt skattetryck. Fortfarande är det bara moderata samlingspartiet som entydigt och klart föreslår sänkt skattetryck.

Trovärdigheten till löftet om sänkta marginalsatser har emellertid fått en allvarlig knäck under de senaste veckorna. På riksdagens bord i dag ligger förslag om höjda skatter och avgifter med sammanlagt över 20 miljarder kronor. Skattetrycket höjs. Inflationen ökar. Höjda avgifter för företagen hämmar nyanställningar. Den röd-gröna uppgörelsen går på tvärs mot vad flertalet ekonomer uttalar.

I fredagens nummer av Dagens Industri framgår att de ekonomiska rapporterna från banker, industrin och facket har en gemensam nämnare: De är samtliga missnöjda med regeringens ekonomiska politik och till följd härav den röd-gröna uppgörelsen. Ekonomerna är eniga om att inflationen förblir hög, att bristen på arbetskraft består, att tillväxten sjunker och att bytesbalansen försämras. Varför vill inte socialdemokraterna bidra till att skatterna sänks och därmed skapa möjlighet till en mer utbudsinriktad politik?

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Finansministern uttalade sig i något av sina tidigare inlägg i dagens debatt positivt när det gäller ett svenskt närmande till EG. Det är ett bra uttalande från finansministern, men trovärdigheten i det uttalandet minskar när vi nästan dagligen möts av nya skatteförslag som fjärrar oss från EG. Då blir inte trovärdigheten i den positiva EG-attityden särskilt stor.

I anslutning till detta undrar jag vilka åtgärder regeringen avser vidta beträffande inkomstskatten år 1990? Kan vi få svar på den frågan i kväll av företrädare för skatteutskottet? Tänker ni medverka till en sänkning av marginalskatten?

Efter de senaste veckornas turbulens angående svensk samhällsekonomi kan man med fog fråga sig om socialdemokrater och centerpartister kastat krona och klave om hur man skall pungslå skattebetalarna på mer pengar. De har emellertid visat prov på en anmärkningsvärd kreativitet i att föreslå nya skatter och nya pålagor.

I samma veva som slantsinglingen påbörjades angående vilka skatte- och avgiftshöjningar som skulle vidtas deltog Lars Hedfors, tillika skatteutskottets ordförande, i ett majoritetsbeslut, som innebär ett förslag om en sänkning av skatten på hushållsel med 3 öre till 4,2 öre/kWh.

Några dagar därefter föreslår skatteutskottets ordförande att elskatten i stället höjs med 3 öre från 7,2 öre/kWh till 10,2 öre/kWh! På några dagar hade skattesänkingsförslaget resulterat i ett skattehöjningsförslag om mer än 140 %. Vid den fortsatta slantsinglingen hamnade man sedermera på 2 öres höjning. Så lättvindigt går det till att beskatta svenska folket enligt socialdemokratisk modell.

Vid samma tidpunkt som skatteutskottets ordförande blev tvungen att bidra till regeringens räddning och vända kappan efter olika starka vänstervindar deltog han också i ett riksdagsbeslut om att nuvarande energiskatter inte skulle förändras på grund av pågående utredningsarbete. Riksdagen uttalade också vid detta tillfälle att införande av uranskatt *inte alls* är aktuellt i vårt land.

När detta beslut fattades hade man emellertid från socialdemokratiskt håll börjat ändra sig. Nu kunde man helt plötsligt tänka sig höjning av olika energiskatter och t.o.m. införande av en uranskatt.

Socialdemokraterna saknar uppenbarligen en långsiktig skattepolitik. Detta har senast kommit till uttryck i hanteringen av beskattningen inom energiområdet. Den kortsiktighet som energibeskattningen präglas av gör att aktörerna på olika marknader måste leva och verka med stor ovisshet om framtiden.

Under pågående KIS-utredning, alltså kommittén för indirekta skatter, har näringslivets företrädare visat stor oro inför framtida energibeskattnings och miljöavgiftsuttag. Aktörerna inom fjärrvärmeområdet har också uttalat sin oro inför framtiden. Allt grundar sig på att socialdemokraterna i första hand ser energibeskattningen som en finansieringskälla för statliga utgifter. Det finns ingen samlad bedömning att i kombination med mervärdesskatt använda avgift och skatt inom energiområdet för att ge en signal till olika aktörer på marknaden att använda miljövänliga bränslen.

Efter den röd-gröna uppgörelsen har ovissheten ökat. Hur ser socialdemokraternas framtida energibeskattnings ut, Lars Hedfors, Kjell Nordström och Lisbeth Staaf-Igelström?

Minoritetsregeringens skattehöjarprofil har markerats efter valet 1988. Kompletteringspropositionen, dvs. regeringens ursprungliga åtstramningsförslag som ej fick stöd från något parti, är tyvärr inget undantag. Statsministern har i stället i denna proposition svikit sitt vallöfte om att inte höja momsen. Regeringen Carlsson visar inga tecken på att sänka skattetrycket i Sverige. De förslag som vi så småningom skall fatta beslut om kommer i stället att höja skattetrycket. Det år 1987 här i riksdagen avgivna löftet om att skattetrycket successivt skulle sänkas till den nivå det hade i början av detta decennium lyser fortfarande med sin frånvaro. Det löftet gav både statsministern och finansministern.

Sverige är på alldeles fel väg. Den tredje vägens politik ger bara svenska folket högre och högre skatter. Konkurrensen mot vår omvärld försämras för varje dag.

Hur kan Kjell Nordström och socialdemokraterna genom den röd-gröna uppgörelsen medverka till att en vanlig svensk familj åsamkas en skattehöjning med nästan 5 000 kr., vilket blir följden av det förslag som ligger på riksdagens bord?

Det är inte nog med att villaägarna drabbas av en skattehöjning i anledning av den röd-gröna uppgörelsen. De kommer dessutom att drabbas av höjd villaskatt och fastighetsskatt och i många fall även förmögenhetsskatt i anledning av fastighetstaxeringen avseende villor. I gårdagens Expressen läste jag om Edward Sjöblom på Dalarö, som inte kommer att ha råd att bo kvar i sitt hus om taxeringsvärdehöjningarna slår igenom. Jag ställer därför frågan till socialdemokraterna: Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att möjliggöra för Sjöblom och andra i samma situation att bo kvar i sina hem? Vi moderater har gång på gång krävt besked av regeringen i detta avseende, men vi har inte fått några svar. Nu förväntar jag mig att vi skall få ett besked här i kväll. Vi moderater har framlagt förslag som innebär att Sjöblom och de andra drabbade kan bo kvar i sina hem utan några som helst problem av den art som socialdemokraternas förslag innebär även om en höjning av taxeringsvärdena genomförs. Vi måste anpassa höjningarna av taxeringsvärdena så att människor verkligen kan bo kvar på sina fastigheter.

Herr talman! Man kan fråga sig vad centern åstadkommit med sin uppgörelse med socialdemokraterna. Som framgått tidigare i dagens debatt skulle socialdemokraterna inte fått bifall till sina förslag om höjd moms, höjda arbetsgivaravgifter eller slopade mjölksubventioner. Centern har med sin hjälpande hand "räddat kvar" socialdemokraterna vid regeringsmakten och bidrar därmed till att höja skatterna för svenska folket.

Centerns företrädare i finansutskottet Gunnar Björk har i en nyligen publicerad debattartikel uttalat att det är nödvändigt att kyla ner överhettningen i svensk ekonomi och – märk väl – lägga grunden för en bra fördelningspolitik.

Är det, Rolf Kenneryd, bra fördelningspolitik att med anledning av det röd-gröna tvångssparandet tvångsbeskatta pensionärer och andra låginkomsttagare?

Är det förenligt med er fördelningspolitik att med tvångsbeskattning sätta åt invånarna i högskattekommuner extra hårt?

Är det förenligt med er fördelningspolitik att invånarna i de delar av vårt

land som av klimatiska skäl har höga uppvärmningskostnader skall få en ännu högre skattebelastning avseende elanvändningen än andra?

Centern talar sig varm för sambandet mellan stat och kyrka. Likväl bidrar ni till att de som inte har lämnat svenska kyrkan drabbas av högre tvångsskatt än de som av olika skäl valt att stå utanför. Är det rim och reson?

Hur kan centern medverka till att bl.a. småföretagare och bönder för sina anställda tvingas betala en ny löneskatt, som ni försäsligt kallar för arbetsmiljöavgift?

Det är helt enkelt fråga om en ny pålaga. Den hämmar möjligheten för företagen att anställa flera människor. Varför, Rolf Kenneryd, bidrar centern till dessa försämringar?

I fredags tog riksdagen beslut om en särskild skatt på företagsvinster. Centern var enig med oss moderater och folkpartiet att avvisa detta förslag från den socialdemokratiska regeringen.

I en av de gemensamma reservationer som dessa partier stod bakom framhålls följande: "En grundläggande förutsättning för all näringsverksamhet är att ekonomiska kalkyler kan upprättas utan risk för att plötsliga ingrepp från statsmakternas sida i de ekonomiska spelreglerna drastiskt ändrar förutsättningarna. Det är samtidigt förenat med mycket stora risker att driva en politik som motverkar långsiktig planering utan i stället uppmuntrar till kortsiktiga kalkyler och investeringar. Konsekvenserna av en sådan politik kan bli särskilt allvarliga för Sverige eftersom en stor del av företagsamheten har utlandsanknytning. Det finns därför uppenbara risker att investeringar som annars skulle ha kommit Sverige till del i stället förläggs till annat land. Detta medför en för samhällsekonomin skadlig utarmning av näringslivet inkl. den svenska arbetsmarknaden. Riksdagen måste nu, för att försöka återställa förtroendet för dess ekonomiska beslutsfattande, markera en vändpunkt genom att i ett tillkännagivande till regeringen uttala att den ekonomiska politiken i fortsättningen måste präglas av stabilitet och långsiktighet."

Den röd-gröna uppgörelsen rimmar illa med detta uttalande. Står Rolf Kenneryd och centerpartiet fortfarande fast vid detta uttalande? Eller har ni redan hunnit inta ny ståndpunkt? Om så *inte* är fallet, varför bidrar ni då till denna enorma skattehöjning på 20 miljarder? Det är ju ett typexempel på kortsiktig politik. De ekonomiska spelreglerna ändras drastiskt.

Denna kortsiktiga politik kommer också till uttryck i den av Gunnar Björk avlämnade reservationen i KIS, som bl.a. innehåller följande formulering: "För att klara finansieringsbehoven för skattereformen i stort föreslår jag en höjning av följande punktskatter – – –." De punktskatter som avses ligger alla inom energiområdet.

Punktskatterna inom energiområdet är tydligen för såväl socialdemokraterna som centern en aldrig sinande källa för att finansiera statens utgifter. Centern bidrar på samma sätt som socialdemokraterna till att skapa en osäkerhet om framtidens beskattning. Kan vi lita på centern i fortsättningen? Håller ni fast vid den långsiktighet i politiken som ni skrev under på i reservationen? Jag måste med beklagande konstatera att centerns skattepolitik är hållningslös och ger ett intryck av dagsländeri.

Herr talman! Moderata samlingspartiet har länge hävdad att Sverige

behöver en utbudsinriktad politik. Den överhettade stagnation som för närvarande råder och som tar sig uttryck i svag tillväxt och hög inflation beror *inte* på att vi konsumerar för mycket utan på att vi producerar för litet. Moderaterna förordar därför en tillväxtlinje i svensk ekonomi i stället för den åtstramningslinje som den röd-gröna falangen har uttalat sig för. Som jag sade inledningsvis föredrar även de flesta ekonomer den s.k. tillväxtlinjen. Vi avvisar därför de röd-gröna förslagen avseende tvångsskatten, löneskatten, investeringsavgiften, höjda energiskatter och höjd fastighetsskatt.

Vi förordar, som sagt, tillväxtlinjen i svensk ekonomi, vilket betyder att vi senast år 1991 vill se en genomgripande skattereform förverkligad. Vi vill inleda denna skattereform genom att redan år 1990 kraftigt sänka marginalskatterna. Självklart vill vi sänka skatten för alla. Skatteskalorna måste inflationsskyddas. Vi vill förbättra för pensionärerna så att det blir lika lönsamt för pensionärer att förvärvsarbeta som för andra. Våra förslag leder till sänkt skattetryck. På detta sätt förbättras ekonomins utbudssida genom att arbete och företagande stimuleras.

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag kommer att överskrida den för mitt anförande beräknade taletiden.

I kombination med strukturförändringar i den offentliga sektorn och sparstimulerande åtgärder skapar vi möjlighet för människor att i högre grad själva forma sin egen framtid.

Vi moderater förordar som bekant ett nära samarbete med EG. Mot bakgrund härav är det viktigt att vår skattelagstiftning anpassas till förhållanden som gäller i EG-länderna. Det är inte minst viktigt inom kapitalbeskattningsområdet.

Ett tydligt exempel på vilka negativa effekter som kan uppkomma om beskattningen avviker från vad som gäller i andra länder är omsättningsskatten på aktier och andra värdepapper. Omsättningen på Stockholms fondbörs har kraftigt minskat sedan dessa skatter infördes.

Vi har i samband med kompletteringspropositionen upprepat kravet på ett slopande av omsättningsskatten på aktier och den s.k. valpskatten. Det bör enligt vår mening ske den 1 juli i år. De statsfinansiella konsekvenserna blir marginella, eftersom ett slopande av dessa skatter torde leda till en kraftig omsättningshöjning. Socialdemokraterna vill tyvärr inte bidra till att skapa konkurrensneutralitet avseende värdepappershanteringen.

Krav på grundavdrag för barn har vi också upprepat i samband med denna proposition. Ingrid Hemmingsson kommer senare att redogöra för våra förslag i detta hänseende.

Vi har dessutom i detta betänkande ställt krav på en ny skatteklass för öl. I avsikt att minska den totala alkoholkonsumtionen vill vi åstadkomma en övergång till konsumtion av svagare alkoholdrycker. Mot bakgrund härav föreslår vi att en ny skatteklass för öl med en alkoholstyrka om högst 3,6 viktprocent införs. Skatten bör fastställas till 7:50 kr. per liter. Denna typ av öl bör liksom det starkare ölet saluföras av Systembolaget. Varför vill inte socialdemokraterna bidra till att skapa förutsättningar för en minskad total alkoholkonsumtion genom att säga ja till denna nya skatteklass för öl?

Herr talman! Moderata samlingspartiet står för en helhetsbedömning av den svenska ekonomiska politiken. Det har bl.a. kommit till uttryck i de

nyligen avslutade skatteutredningarna. De ställningstaganden som de moderata representanterna har gjort finns redovisade i olika reservationer. Av dessa framgår på vilket sätt vi moderater vill se en genomgripande skattereform förverkligad. Vi har i anslutning till vårt intresse för ett nära samarbete med EG utarbetat våra skatteförslag i anslutning till en kommande harmonisering med EG.

Den skattereform vi vill se förverkligad kan sammanfattas i följande punkter:

Skattetrycket sänks med ca 2,5 procentenheter 1991 och därefter med ca 1 procentenhet per år.

Den statliga inkomstskatten slopas för inkomster understigande 200 000 kr., och ingen skall betala mer än 40 % i marginalskatt.

Kapitalinkomster beskattas endast statligt, med en skattesats på 30 %.

Skatteskalorna skall inflationsskyddas.

Grundavdraget höjs till 12 000 kr.

Ett särskilt grundavdrag på 15 000 kr. per barn införs vid den kommunala beskattningen.

Skatten på förvärvsarbete för pensionärer sänks så att den motsvarar vad som gäller för andra.

Pensioner, förvärvsinkomster för personer över 65 år och ej förmånsgrundande inkomster av näringsverksamhet, exempelvis arrenden och hyresinkomster, skall givetvis inte belastas med socialavgifter.

Vi avvisar förslag om försämrade avdragsvillkor för resor mellan bostad och arbetsplats.

Fastighetsskatten skall inte öka till följd av höjda fastighetstaxeringsvärden.

Skatten på schablonintäkten på småhus skall sänkas så att skatteuttaget inte ökar på grund av höjda fastighetstaxeringsvärden. Enligt våra förslag kan då Sjöblom bo kvar i sin villa på Dalarö.

Nuvarande uppskovsregler vid reavinstbeskattningen bibehålls och utvidgas till att också gälla bostadsrätt.

Förslag om skatt på pensionssparande avvisas.

Reavinst vid försäljning av aktier bli skattefri om aktierna innehafts längre än fem år.

Mervärdesskatten höjs inte för att delfinansiera sänkta inkomstskatter. Vi kommer att motverka en basbreddning av momsen. En basbreddning kan enligt vår uppfattning bli aktuell först vid ett nära samarbete med EG. En skattehöjning till följd härav skall användas för att generellt sänka moms-skattenivån. En sådan basbreddning påverkar inte konsumentprisindex. Vårt ställningstagande harmonierar med EG.

Vi vill inordna energisektorn i mervärdebeskattningen. 0-skattenivå införs avseende tillhandahållande av värme. Därmed slås fjärrvärmens inte ut enligt vårt förslag.

Nuvarande punktskatter på energiområdet avskaffas. En koldioxidskatt införs. Bensinskatten ersätts delvis av en trafikskatt. Alla förändringar vidtas inom ramen för nuvarande skatteuttag. Det innebär ingen höjd bensinskatt. Det är en heltäckande energibeskattnings, som ger signaler om att inte använda den typ av bränsle som ökar koldioxidutsläppen. Det är en

energibeskattnings som stimulerar till nya, miljövänliga alternativ.

Herr talman! Av vad jag anfört kan var och en konstatera att våra skatteförslag skapar fasta spelregler. Vi ger människorna klara besked. Vi hoppar inte från tuva till tuva. Alla får sänkt skatt. Vi vill beskatta efter bärkraft. Vi vill stimulera till sparande i egen bostad i stället för att straffbeskatta boendet. Vi vill framför allt sänka skattetrycket och inflations-skydda skatteskalorna.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer som undertecknats av företrädare för moderata samlingspartiet.

Anf. 72 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Kan man egentligen tänka sig en mer eftertrycklig västgöta-limax än den som Karl-Gösta Svenson har presterat. Här har alltså de moderata företrädarna haft tillfälle att framföra sina synpunkter i debatter under hela förmiddagen, först med Anna-Greta Leijon och sedan med Kjell-Olof Feldt. Under hela eftermiddagen har den moderate partiledaren haft möjligheter att framföra sina synpunkter i debatten med Ingvar Carlsson.

Nu återkommer Karl-Gösta Svenson med exakt samma argumentation som fördes både under förmiddagen och under eftermiddagen. Vi socialdemokrater har inte någon som helst anledning att nu gå i svaromål på Karl-Gösta Svensons anförande. Vi kan nöja oss med att hänvisa till vad Anna-Greta Leijon, Kjell-Olof Feldt och Ingvar Carlsson har anfört.

Bara på en enda punkt skall jag korrigera Karl-Gösta Svenson, eftersom han angrep mig personligen på den punkten. Han påstod att jag genom att ha varit med om skattebesluten med anledning av kompletteringspropositionen skulle påtagligt ha frångått den ståndpunkt som jag intagit i kommittén för de indirekta skatterna, den s.k. KIS. Men, Karl-Gösta Svenson, försök ett litet ögonblick att skilja på det långa perspektivet och det korta perspektivet. I det korta perspektivet är det nödvändigt med åtstramningsåtgärder. Dessa måste sättas in nu. Jag påstår att de åtstramningsåtgärder som vi i skatteutskottet varit med om inte på något principiellt sätt avviker från förslagen i KIS. KIS ingår i sin tur, som Karl-Gösta Svenson mycket väl vet, i en långsiktig omläggning av skattesystemet.

Jag skulle också vilja påstå att dagens beslut med anledning av kompletteringspropositionen, som i viss mån kommer att avvika från vad som sagts i KIS, på ett mycket enkelt sätt går att anpassa till förslagen från KIS, när det en gång i tiden blir aktuellt att skriva proposition om detta.

Anf. 73 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! I dagens debatt har varken Anna-Greta Leijon eller finansminister Feldt givit besked om vilka skatter vi skall få 1990. Vi fick under debatten t.ex. inget besked om huruvida vi skall få en sänkning av marginalsatserna. Dalaröbon Sjöblom har inte fått några besked om huruvida han kan bo kvar i sin villa efter 1990 års fastighetstaxering. Ett svar på den frågan har tidigare begärts här i riksdagen, och det svaret bör han nu kunna få av Lars Hedfors.

När det gäller energibeskattnings är det uppenbarligen så att ni saknar en

långsiktig politik. De fasta spelreglerna är som bortblåsta när det gäller energibeskattningen. Lars Hedfors kan åberopa KIS hur mycket som helst, men det finns inget förslag från majoriteten i utredningen som aktörerna kan luta sig mot. Dessa vet inte hur ni vill utforma energibeskattningen år 1991. Det framgår inte av KIS. Det skall bli fortsatta, nya utredningar. Ni har avvisat förslaget att bryta ut denna fråga ur KIS, så att den kan samordnas med miljöavgiftutredningen.

Vi ser nu de negativa effekterna av detta: ingen vet hur den socialdemokratiska energibeskattningen ser ut. Det enda vi vet är att vi med fog kan anta att ni även framdeles skall utnyttja energibeskattningen för att finansiera statliga utgifter. Det har ni hållit på med i dag, och det har ni hållit på med långt tidigare. Det kommer det ena förslaget efter det andra om höjning av oljeskatten, av kolskatten och nu av elskatten.

Långsiktigheten i politiken och de fasta spelreglerna är som bortblåsta i det här avseendet, Lars Hedfors.

Jag tog i mitt inlägg upp många andra frågor, som inte konkret har behandlats i dagens tidigare debatt. Det finns all anledning för skatteutskottets ordförande att ta upp dessa frågor till diskussion. Det gäller t.ex. omsättningsskatten på aktier. Vi kan nu se den väldigt negativa effekten att aktiehandeln förläggs utomlands. Man är ändå i stora delar överens när det gäller EG-anpassningen. Varför då inte börja med att slopa aktieskatten och omsättningsskatten på värdepapper?

Anf. 74 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Tidigare debattörer har under kvällen insinuerat att centerpartister och socialdemokrater inte skulle våga delta i den debatt som nu har dragits i gång efter partiledardebatten. Jag känner självfallet inte socialdemokraternas bevekelsegrunder för att de är fåtaligt representerade i debatten. För centerns del gäller att vi efter åtta timmars debatt med företrädare för finansutskottet, med finansministern, med partiledare och språkrör har funnit att det ärende som vi nu har att avhandla borde vara tillräckligt uttömt. Vi har gjort bedömningen att intet väsentligt nytt finns att tillföra. Vi har också haft förtroende för våra företrädare i den föregående debatten, dvs. Gunnar Björk och Olof Johansson. Vi har vidare gjort bedömningen att det skulle finnas föga intresse såväl hos riksdagsledamöter som hos åhörare och massmedia för en fortsatt debatt. Det har visat sig att vi, i varje fall så här långt i debatten, på alla dessa tre punkter har fått våra bedömningars riktighet bekräftad.

Ett värde har jag emellertid funnit i denna debattomgång efter partiledar-rundan. Det är att den ger tillfälle till ett och annat tillrättaliggande av missförstånd, exempelvis beträffande smedjor och gränsdragningar. Det gäller även något annat exempel, som jag skall be att få återkomma till.

Den uppgörelse på skatteområdet som ligger till grund för det aktuella betänkandet har resulterat i att vi har fått gehör för sedan lång tid välkända centerkrav. Det är centerkrav som har stått oförändrade före, under och efter valrörelsen. Det beror på det enkla förhållandet att vi inte har behövt ändra dessa krav, eftersom vi har fått accept för dem av väljarkåren i valet.

Det gäller sänkt skatt på arbete och höjd skatt på energi. Vi har också fått

gehör i så måtto att vi har fått värdefulla principer på energiskatteområdet knäsattna. Det gäller möjligheter till införande av en uranskatt. Det gäller likvärdig beskattning av fossila bränslen, vare sig de används för elproduktion eller värmeproduktion. Det gäller höjda punktskatter på el, olja och andra bränslen. Det gäller inte fullt ut sänkt skatt på mat, men vi har i stället kunnat medverka till att vi har fått bibehålla de lägre livsmedelspriser som är en följd av mjölksubventionerna.

Jag vill också peka på att det i debatten, nu senast och mest flagrant av Karl-Gösta Svenson, görs en sammanblandning av skatter, avgifter och obligatoriskt sparande. Det påstås att alla dessa komponenter skulle bestå av skatter och resultera i ett höjt skattetryck. Karl-Gösta Svenson nämnde siffran 20 miljarder kronor. Jag skulle gärna vilja att Karl-Gösta Svenson dissekerar denna summa litet och anger vilka olika skatter som ingår i den. Vi har icke medverkat till ett höjt skattetryck, sett över budgetåret. Det är också ett av de sedan länge välkända centerkrav som vi har fått gehör för, nämligen att det skattetryck vi har bibehålls i det korta perspektivet och att vi kan medverka till att sänka skattetrycket på sikt.

Jag vill gärna beröra den frågeställning som även Karl-Gösta Svenson talade om, nämligen alternativet till den uppgörelse som nu föreligger. Karl-Gösta Svenson hade inte större fantasi än att enbart se ett alternativ till detta, nämligen en regeringskris och därmed följande regimskifte. Jag skulle vilja ställa några motfrågor: Är det, mot bakgrund av de erfarenheter som vi har haft i bl.a. skatteutskottet, helt otänkbart att det skulle ha kunnat uppstå en annan majoritet, bestående av exempelvis socialdemokrater och kommunister? Är det otänkbart att det skulle ha uppstått en majoritet bestående av socialdemokrater, kommunister och miljöpartister? Hur skulle denna konstellation i så fall ha sett ut med avseende på skattetryck och fördelningen av detta skattetryck? Det är inte alls osannolikt att detta hade haft en ganska förödande inverkan på inte minst företagets beskattning. Det betraktar jag som ett helt realistiskt alternativ i det skeende som vi snart har bakom oss.

Karl-Gösta Svenson ställer sedan frågan om centerpartiet tycker att ett antal punkter som han anger och som skulle kunna antas vara känsliga är exempel på bra fördelningspolitik. Ja, vi tycker att det här "paketet" har ett hyggligt fördelningspolitiskt innehåll. Denna helhet utgörs inte bara av de distinkta punkter som Karl-Gösta Svenson ställer frågor om, utan helheten innebär dessutom att alla de människor som Karl-Gösta Svenson nämner, och alla andra därutöver, till följd av denna uppgörelse, och genom att livsmedelssubventionerna bibehålls, får sänkta matpriser i förhållande till vad som annars skulle ha blivit fallet. En stor del av dessa människor får dessutom del av de höjda barnbidrag som också är ett resultat av denna uppgörelse.

När vi tar ställning till helheten finner vi alltså att detta förslag har en hygglig fördelningseffekt, även om vi naturligtvis inte är nöjda med alla ingående komponenter. Men så är det alltid i en uppgörelse. Ställer man sig utanför, kan man självfallet ha andra krav. Men då har man inte heller möjlighet att få dem genomförda.

Sedan frågar Karl-Gösta Svenson om vårt alternativ rörande marginalskafter och skattetryck. De förslagen redovisar vi i annan ordning, i anslutning till

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

de nu framlagda utredningsbetänkanden som kommer att presenteras i nästa vecka. Jag tänker inte tynga kammarens tid med att nu redovisa dem, eftersom de inte ingår i det beslutsunderlag som vi senare under kvällen skall ta ställning till.

Som dagsländeri betecknade Karl-Gösta Svenson centerens agerande på skatteområdet. Jag skulle vilja fråga vilket underlag Karl-Gösta Svenson har för detta. Det är de facto på det sättet, som jag redan i mitt inledningsanförande påvisade, att de krav som vi framställt, och i allt väsentligt fått tillgodosedda, har vi haft såväl före som under och efter valrörelsen. Det är väl inget tecken på dagsländeri. Carl Bildt och Bengt Westerberg gisslade under den tidigare debatten socialdemokraterna för olika besked under och efter valrörelsen. Det tycker jag att de gjorde med all rätta. Men centerpartiets agerande finns det icke fog att kalla för dagsländeri.

Kritiken om ökat skattetryck, om dagsländeri, om obenägenhet att sänka marginalskatter saknar saklighet. Kritik som saknar saklighet, saknar också trovärdighet.

Anf. 75 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Om regeringspolitiken är misslyckad, Rolf Kenneryd, hade det väl varit bättre att låta svenska folket avgöra vilken konstellation vi skall ha i Sveriges riksdag, i stället för att åstadkomma en sådan här röd-grön uppgörelse. Att sedan ställa hypotetiska frågor om hur det skulle ha blivit om socialdemokraterna hade gått samman med vpk eller med vpk och miljöpartiet leder ingenstans. Situationen var sådan att det inte fanns majoritet för socialdemokraternas grundläggande förslag om höjd moms, höjda arbetsgivaravgifter eller slopande av mjölksubventioner.

När det gäller sänkt skattetryck vill jag säga att jag har läst Görel Thurdins reservation till RINK-utredningen. Den är offentliggjord och helt klar. Jag kan inte hitta något ställe där hon talar om sänkt skattetryck – tyvärr.

Rolf Kenneryd talade om sänkta matpriser. Det finns inte någonting i det föreliggande förslaget som innebär sänkta matpriser. Man skall väl inte diskutera ett förslag som eventuellt hade kunnat läggas fram – det fanns ju inte majoritet för ett sådant förslag, Rolf Kenneryd.

Ni har deltagit i att föreslå en ny löneskatt på 1,5 %. I de 20 miljarderna ligger löneskatten, tvångsskatten och energiskatten. Löneskatten drabbar småföretag, när de skall försöka utveckla sin verksamhet och anställa människor. De hämmas i det avseendet. Inte nog med det – ni kallar detta för arbetsmiljöavgift, men avgiften är inte företagsanknuten. Dessa småföretagare skall stå med mössan i hand hos byråkrater, politiker och fackföreningsfolk och fråga om de kan få ett litet bidrag från den fond till vilken de själva har tvingats att betala in pengar. Är det förenligt med centerpolitik? Sade ni detta i valrörelsen? Nej, Rolf Kenneryd, det är en mycket dålig uppgörelse.

Vi har tidigare i dag talat om Ericsson och Ericssons agerande i Stockholm. Ericsson finns etablerat i Karlskrona, som jag kommer ifrån. Där skall man avskeda 700 personer. Vi flyttar utomlands, har Ericssons sagt, beroende på den kortsiktiga politik som socialdemokraterna bedriver och som centern nu bidrar till. Därmed förlorar kanske vi möjligheterna att få 700 nya jobb från Ericssonföretag på andra håll i Sverige. Ericssons intresserar sig i stället för att förlägga jobben utomlands. Till detta bidrar er politik.

Herr talman! Det finns förmodligen ingen fråga som är mer grundläggande för oss människor än energifrågan. Energifrågan aktualiseras ju bl.a. av den diskussion om energiskatter som nyligen har berörts här. Energi är förutsättningen för allt liv. Men med energi kan mänskligheten också förgöra liv i stor skala. Det vet vi alla. Missbruk av energi har resulterat i en miljöförstöring av hittills oanad omfattning. Kärnenergin i form av bomber kan utplåna all högre kultur och kanske allt mänskligt liv på planeten. Den människoskapade växthuseffekten hotar mänskligheten med katastrofer av hittills oanat slag.

Jag citerar: "Vi vet att världen inte överlever om alla använder lika mycket energi som Sverige. Vi kan och måste klara oss på hälften så mycket energi som i dag." Detta låter som en presskommuniké från miljöpartiet de gröna, men det är Birgitta Dahls uttalande på världsmiljödagen i förrgår. Birgitta Dahl förklarade vidare att i-ländernas trafiksystem har kollapsat och att det vore en katastrof om t.ex. Kina och Indien med miljarder människor gör om västvärldens misstag. Vidare angrep hon slöseriet med papper, där i vårt land mer än hälften av pappersförbrukningen går till reklam och förpackningar.

Vi i miljöpartiet gläder oss verkligen över den klarsyn som energiministern visar genom dessa uttalanden, och vi kommer att helhjärtat stödja alla väl genomtänkta förslag för att genomföra en resurssparande energi- och miljöpolitik.

Miljöpartiet har visserligen nöjt sig med att yrka på 2 % energibesparing per år i 25 år, vilket betyder en 40-procentig minskning, men vi kan naturligtvis lika gärna säga 2 % per år i 34 år för att nå den halvering som Birgitta Dahl talar om. Vi hoppas också att Birgitta Dahl vill ställa upp på vår andra målsättning: en 85-procentig minskning av användningen av fossila bränslen på 25 år. Det är nämligen den storleksordningen av minskningar i världen som är nödvändig för att vi skall komma till rätta med växthuseffekten och agera solidariskt med världen i övrigt. Sedan återstår bara att regeringen ansluter sig till vårt förslag till en avveckling av kärnkraften på högst tre år.

Finansministern har i dag i allmänna ordalag talat om behovet av satsningar på miljöområdet, men samtidigt har han med ett gökurs envishet ropat ut: Vi behöver ekonomisk tillväxt. Birgitta Dahl har åtminstone tidigare i denna kammare medgivit att vi måste diskutera tillväxtens innehåll. För övrigt medgav väl finansministern i dag att BMP-begreppet kan vara missledande och kan behöva kompletteras. Jag upprepar gärna vad jag sade här i kammaren i går: Ett visst slags ekonomisk tillväxt är livsfarlig och kan liknas vid cancertillväxt. Och just den sortens tillväxt är en stor del av den tillväxt som sker i industrivärlden i dag med de resultat som Birgitta Dahl talade om.

Nu hoppas vi i miljöpartiet att Birgitta Dahl och Kjell-Olof Feldt ägnar sommaren åt inträngande samtal för att finna ut hur man skall kunna påverka samhället i den resurssnåla och miljövänliga riktning som Birgitta Dahl talar om. Vi har länge nog hört stolta deklARATIONER från Birgitta Dahl, men vi har totalt saknat förslag till praktiska åtgärder från regeringen i dess helhet. Vi väntar inte bara på förslag från Birgitta Dahl, vi väntar främst på förslag från

finansministern till styrande skatter och skattelättnader i miljövänlig riktning. Vi väntar på förslag från kommunikationsministern som syftar till energisnålare och miljövänligare transporter. Vi väntar på förslag från industriministern som leder till energisnålare produktion, ökad återvinning, mer småskalig struktur i näringslivet. Och vi väntar på förslag från jordbruksministern som syftar till ett miljömässigt bättre och energisnålare jordbruk utan de våldsamma mängder av energikrävande kvävegödsel som används i dag.

Det finns, herr talman, några dokument som jag varmt rekommenderar regeringspartiet och även de andra partierna till studium under sommarmånaderna. Det är de motioner som miljöpartiet har lagt fram under vårriksdagen om budgetpolitik, skattepolitik och energipolitik. Jag befarar att det finns skäl för den uppmaningen, för de gamla partiernas självtillräcklighet har ofta lett till att man struntat i att sätta sig in i miljöpartiets helhetssyn.

När det gäller energin finns det en sådan helhetssyn, där vi visar på vägarna till ett nytt energisystem, där det främsta styrmedlet är råvaruskatter på energiråvaror som ger möjlighet att styra konsumtionen från miljöovänliga, knappa och sårbara försörjningssystem till förnybara och miljövänliga. Dessa skatter skall kompletteras med utsläppsskatter, som tvingar inte bara till bättre hushållning utan också till bättre teknik. Allt detta finns med i detalj i våra motioner. Och så är det en enkel princip som jag finner det nödvändigt att ständigt upprepa: investeringspengar kan bara användas en gång. Därför vägrar vi att acceptera att man skall satsa ca 30 miljarder på ett nytt fossilt bränsle, nämligen naturgas, när pengarna i stället kunde användas till energisnål teknik och till satsning på inhemska biobränslen, på vindkraft och solvärme. Det är därför som vi har föreslagit förbud mot byggande av alla större förbränningsanläggningar för kol, olja och naturgas. Många försöker skrämma godtrogna människor att kärnkraftsavveckling skulle leda till katastrof för vår industri. Vi i miljöpartiet har förvisso föreslagit kraftiga höjningar av energiskatterna, men vi har också föreslagit hur man skall kunna undvika arbetslöshet inom vissa energikrävande industrier. Naturligtvis får inte höjda energiskatter drabba de sämst ställda, men det gör de ingalunda om man tar hänsyn till miljöpartiets hela skatteförslag och de omfördelningar som där föreslås. Det bör för övrigt kanske påpekas att det är de köpstarka grupperna som också är de som förbrukar mycket energi.

Miljöpartiet har presenterat en helhetssyn. Det föreliggande betänkandet från finansutskottet är ett lapptäcke, och i stor utsträckning saknas helhetssynen. Miljöpartiet har med viss tillfredsställelse noterat att man dock har plockat med vissa lappar från miljöpartiet, exempelvis vårt förslag om höjda skatter på olja, kol och andra fossila bränslen, liksom förslaget om den tillfälliga skattehöjningen för elenergi. Det har visserligen skett med prutningar, men det har ändå skett.

Vi noterar också med tillfredsställelse att frågan om uranskatt åtminstone skall utredas. Jag kan inte tänka mig något som är enklare att utreda än hur man skall ta ut skatt på uran, vilket köps i stora kvantiteter av ett fåtal. Det finns fyra kunder i Sverige, och det borde faktiskt vara mycket enkelt att införa en sådan skatt. Frågan är om det egentligen finns någon skatt som är enklare att införa och därigenom också att utreda.

Vi i miljöpartiet är glada över att det hela rör sig litet grand i vår riktning. Vi har vissa förhoppningar om att de idéer om moms på energi som tidigare har knästs börjar att bli överspelade, vi kan i alla fall tolka finansutskottets senaste betänkande i den riktningen.

Jag kan å andra sidan konstatera att den helhetssyn på energi- och miljöpolitiken som vi i miljöpartiet har försökt att presentera inte ens kan återställas om man bifaller alla miljöpartiets reservationer till föreliggande betänkande. Mycket av totalförslaget har redan röstats bort. Ett bifall till miljöpartiets reservationer skulle ändå innebära ett långt steg mot ett miljövänligt och resurssnålt samhälle.

Innan jag avslutar mitt anförande kan jag inte underlåta att beröra hur snabbt detta paket, detta lapptäcke, syddes ihop. I näringsutskottets yttrande till finansutskottet står bl.a. följande: "Bränslet i fjärrvärmeverk är (i förekommande fall) beskattat, medan hetvattenleveranser från ett sådant verk är obeskattade." Litet längre fram står det: "Enligt näringsutskottets mening bör därför en ökad likformighet eftersträvas när det gäller beskattningen av elkraft från resp. kondenskraftverk och kraftvärmeverk. Ett första steg i denna riktning kan vara att spillvärmen från kondenskraftverk beskattas på samma sätt som värmeproduktionen i kraftvärmeverk." Man kan då gå tillbaka till det första citatet och läsa "hetvattenleveranser från ett sådant verk är obeskattade", dvs. spillvärmen från kondenskraftverk skall beskattas på samma sätt som den nu obeskattade hetvattenleveransen.

Jag tror att jag förstår vad näringsutskottets socialdemokrater och centerpartister menade när de skrev detta. De menade att man skulle införa någon form av råvaruskatt på bränslet i kondenskraftverk, men man uttrycker sig minst sagt ganska dunkelt.

Herr talman! Jag yrkar med dessa ord bifall till samtliga miljöpartiets reservationer, och jag betonar särskilt reservation nr 12 som berör energibeskattningen.

Anf. 77 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Det har tidigare sagts att vad som sägas skall i den här debatten, det har redan sagts under finansutskottsrundan och under partiledardebatten. Jag delar inte den uppfattningen. Kompletteringspropositionen innebär ett så radikalt avsteg från den politik som regeringen hittills har sagt sig vilja föra och som vi tidigare under året debatterat här i kammaren. Uppgörelsen med centerpartiet innehåller så många uppseendeväckande inslag att det är absolut nödvändigt för riksdagen och dess olika fackutskott att diskutera konsekvenserna ur alla de olika aspekter som fackutskotten har att bevaka.

De problem i den svenska ekonomin som föranlett regeringen att lägga fram sitt panikpaket i kompletteringspropositionen och i den särskilda propositionen om höjda arbetsgivaravgifter har i allt väsentligt sitt ursprung i förhållandena på arbetsmarknaden. Problemen består i att produktivitetstillväxten är svagare än i de flesta andra länder och att produktiviteten ökar långsammare i Sverige än i omvärlden. Det råder brist på arbetskraft, och pris- och löneökningarna är högre än i omvärlden – dvs. inflation. Pris- och lönestegringstakten utgör på sikt ett hot mot konkurrenskraften och

sysselsättningen, och bristen på arbetskraft hämmar produktionstillväxten inom flera sektorer.

Detta, herr talman, har regeringspartiets representanter i arbetsmarknadsutskottet uppbärigen ett mycket ljust intresse för att diskutera, och kanske inte något intresse alls. Utskottets ordförande Lars Ulander har i denna debatt antecknat sig för tre minuters taletid, och ingen centerpartist i utskottet har ansett det mödan värt att delta i denna debatt.

Situationen i Sverige är otvivelaktigt sådan att den föranleder långtgående åtgärder. Vi moderater har länge förutsett den tredje vägens ekonomiska sammanbrott och lagt fram förslag till hur den ekonomiska politiken, på de sätt som presenterats under dagens debatt, skall kunna kanaliseras in i sundare banor.

Vad drar då regeringen för slutsatser av problembilden och dess strukturella orsaker? Jo, naturligtvis den klassiskt socialdemokratiska – höj skatterna, inför mer regleringar! Dess värre har också centern denna gång medverkat till åtgärder i samma riktning.

Det fanns i budgetpropositionen i januari skrivningar som, även om de inte följdes upp av konkreta förslag, gav vissa förhoppningar om att regeringen, eller i alla fall finansdepartementet, insåg vad som egentligen borde göras. Vi kunde bl.a. läsa att det totala skattetrycket inte borde stiga ytterligare. Höga skattesatser sades orsaka störningar i ekonomin och försvåra möjligheterna att få ner pris- och löneökningstakten. Likaså aviserades strukturförändringar inom den offentliga sektorn.

Av detta finns nu ingenting kvar. Nu är ambitionen ensidigt inriktad på att dämpa efterfrågan genom att öka kostnadsläget. Tillväxten skall strypas där den är som starkast, nämligen i Stockholmsregionen. Den överhettade stagnation som Sverige lider av skall botas med mer stagnation och mer överhettning.

De förslag som vi nu behandlar innebär att skatten på bl.a. arbete ökar, samtidigt som finansministern säger att den planerade skattereformen, som avses leda till lägre skatt på arbetsinkomster, kan få betydande positiva effekter på arbetskraftsutbudet.

Jag hoppas fortfarande på att Lars Ulander dyker upp i kammaren, och jag väntar med intresse på fördragsparternas förklaring till hur tvångssparande och höjda skatter på arbetskraft skall leda till den ökning av utbudet på arbetskraft som är avsikten med panikpaketet. Jag väntar också på besked om hur vård- och omsorgssektorn skall kunna möta förväntningarna från såväl personalen som från alla dem som är hänvisade till dess tjänster om lönekostnaderna och skatterna ökar. Hur skall kommunerna klara detta utan ytterligare skattehöjningar?

En orsak till de åtgärder som föreslås är, enligt finansministern, att tillväxten av den privata tjänstesektorn drar undan resurser från den offentliga vården och omsorgen. Således skall efterfrågan på arbetskraft dämpas och arbetskraft överföras från den privata till den offentliga tjänstesektorn. De omställningsproblem som förutses skall mötas med arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Utöver de 25 miljarder som redan har anslagits, skall finansfullmakten komma till användning.

Detta är ett bakvänt och uppseendeväckande resonemang. Sanningen är

ju att tillskottet på arbetsmarknaden under de senaste två decennierna har tillförts just den offentliga sektorn. Det är industrisektorn som har minskat. Vi är alla ense om att det är tjänstesektorn som är framtiden. Det är den som utvecklas och som tillsammans med industrisektorn skall bära upp vår internationella konkurrenskraft. Delar av tjänstesektorn, de som inte är monopoliserade av stat, kommuner och landsting, har visat utvecklingskraft. En mängd småföretag som utgör embryon till framtidens storföretag har växt upp inom tjänstesektorn. De har uppstått trots en småföretagarfientlig politik. Nu har de fått besked om hur socialdemokraterna ser på dem – de undandrar arbetskraft från den offentliga vården och omsorgen. Jag är inte överraskad, herr talman, över denna socialdemokratiska bekännelse. Däremot är jag ytterligt förvånad över att centern ställer upp på denna politik.

Nu är avsikten uppenbarligen att arbetsplatser skall slås ut och att de anställda via arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall slussas över till den offentliga vården och omsorgen. Vad som föreslås är ingenting mindre än att inflationstrycket skall lättas med hjälp av arbetslöshet – visserligen mildrad av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, men ändå.

Jag vänder mig fortfarande till Lars Ulander som saknas i kammaren. Vilka är det som skall slås ut och slussas över till den offentliga vården? Skall lastbilschaufförer omskolas till sjuksköterskor? Jag skulle tro att man betackar sig på våra sjukhus. Och hur skall detta kunna ske på kort sikt? Det krävs faktiskt utbildning och kunskaper också inom vård och omsorg, och det tar tid.

Eller är det som så ofta tidigare att det är kvinnorna som är arbetskraftsreserven? De kvinnor som nu arbetar inom handel och andra privata tjänster skall bli vårdbiträden och lokalvårdare i kommun och landsting. Är det så det är tänkt?

Statliga åtgärder skall kompensera för förhållandet att den offentliga sektorn inte erbjuder attraktiva arbeten. De som arbetar inom vård och omsorg, och alla de som är beroende av deras arbete skulle, herr talman, vara mycket mer betjänta av att de offentliga monopolen öppnades för konkurrens. Då skulle de som arbetar få möjligheter att välja arbetsgivare och få utrymme för egen utveckling och egna idéer.

En ny skatt på arbete, den s.k. arbetsmiljöavgiften, införs. Den motiveras med den omfattande utslagningen från arbetsmarknaden. Långtidssjukskrivna och förtidspensionärer skall rehabiliteras och återföras i arbete. Det är en hedervärd ambition. Vi moderater har länge framhållit vådorna med den omfattande utslagningen såväl för dem som drabbas som för socialförsäkringssystemet. Då har socialdemokraterna inte varit intresserade av att diskutera hur man skall åstadkomma rehabilitering och minska utslagningen.

Det finns mycket att säga om detta. Låt mig återge vad arbetsmarknadsstyrelsen säger i sitt remissvar på rehabiliteringsutredningen. AMS är ytterligt kritiskt till avvägningen mellan inkomststöd och rehabilitering och de snedvridande effekterna av det sätt på vilket budgetarbetet bedrivs. Inkomststöden, dvs. arbetslöshetsförsäkring, arbetsskadecersättning, sjukförsäkring och förtidspensioner, uppgår till 63 miljarder kronor under innevarande budgetår. Enligt AMS har statsmakterna eftersatt uppbyggnaden av de förebyggande rehabiliterande och arbetsskapande åtgärderna och därige-

nom tvingats till en mycket mer kostsam socialpolitik än vad som hade behövt bli fallet.

Erfarenheterna från den nuvarande med arbetsgivaravgifter finansierade arbetsskadeförsäkringen är dåliga. Kostnaderna för försäkringen visar en dramatisk ökning och uppgick förra året till 6 miljarder kronor. Enligt den utvärdering som riksdagens revisorer har utfört motverkar försäkringen rehabilitering.

Kostnaderna för sjukförsäkringen ökade förra året med 35 % till 31 miljarder kronor. Därav svarade sjukfallen med långa sjukskrivningstider för ungefär hälften. Varje år förtidspensioneras 50 000 personer. Antalet förtidspensionärer uppgår till ca 350 000 personer. Kostnaden år 1988 var ca 22 miljarder kronor.

Det finns således oerhört mycket att göra på det här området, och det finns åtskilliga tiotals miljarder kronor att använda på ett effektivare sätt än i dag.

Herr talman! Det är inte nya skatter och nya fonder som behövs. Det är inte ett nytt system med avgifter och fonder där småföretag, som Karl-Gösta Svenson sade tidigare i debatten, skall gå med mössan i hand till dem som beslutar över pengarna och begära att få tillbaka något litet av vad de själva har betalat, för att göra de insatser för arbetsmiljön som de kanske ändå hade genomfört. Det är inte heller ett sätt att avhjälpa den nuvarande akuta bristen på arbetskraft. Det krävs ett helt annat genomtänkt långsiktigt system, och det behövs ett effektivare utnyttjande av de rikliga resurser som redan finns för att långsiktigt förhindra fortsatt utslagnings. Den av den röd-gröna koalitionen föreslagna nya skatten på arbetskraft kommer snarare att förhindra de satsningar på förbättrad arbetsmiljö ute på arbetsplatserna som annars skulle ha kunnat komma till stånd. Avgiften är, som alla skatter, kontraproduktiv.

Herr talman! Jag skulle av dem som står bakom det förslag som ligger på riksdagens bord vilja ha svar på följande frågor:

På vilket sätt kommer det sammelsurium av åtgärder som ni föreslår att bidra till ökad produktions- och produktivitetstillväxt?

På vilket sätt kommer de att verka återhållande på pris- och löneökningstakten och öka konkurrenskraften?

På vilket sätt kommer de att öka tillgången på arbetskraft?

På vilket sätt kommer ökade energiskatter och löneskatter att underlätta arbetsmarknadssituationen inom t.ex. inre stödområdet?

När nu situationen på arbetsmarknaden med brist på arbetskraft är så alarmerande att den föranleder ett panikpaket och en hafsigt hopkommen uppgörelse mellan socialdemokrater och centerpartister, kommer vi då fortfarande under hösten att få se ett förslag till en sjätte semestervecka som ytterligare skall begränsa utbudet av arbetskraft?

Herr talman! Jag inser att jag inte kommer att få svar på mina frågor. De kommer att hänga kvar under sommaren. Vi får rikliga tillfällen att komma tillbaka i debatten i höst.

Anf. 78 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande koncentrera mig på arbetsmiljön och den arbetsmiljöavgift som man nu från socialdemokratiskt och centerpartistiskt håll har bestämt sig för att införa. Jag skulle vilja göra en kort historisk återblick och titta på vad som har hänt under de senaste 12 till 15 åren.

1977 trädde som bekant den arbetsmiljölagstiftning i kraft som fortfarande gäller. Denna lagstiftning infördes av den borgerliga regeringen, där en folkpartist var arbetsmarknadsminister.

För att en arbetsmiljö skall fungera bra krävs det att man hela tiden har arbetsmiljön under uppsikt och att man gör uppföljningar. Från 1982 fram till valet 1988 har egentligen ingenting gjorts för att kontrollera och se hur den reform som infördes 1977 har fungerat i praktiken för arbetsmiljön.

När jag kom in i riksdagen 1985 och började titta på dessa frågor, förvånade det mig mycket att man var så fullständigt och totalt ointresserad av hur arbetsmiljöarbetet fortlever ute i landet.

I en av de första motionerna som jag väckte yrkade jag att gravida kvinnor lagstiftningsvägen skulle ha rätt till omplacering. Det tycker jag är ett mycket rimligt krav, och det borde vara relativt lätt att genomföra. Men fortfarande finns ingen sådan lagstiftning, och jag tycker att det är mycket beklagligt.

Men trots att ingenting hände de första sju till åtta åren startade en arbetsmiljödebatt under sommaren 1988. Precis före valet, man skulle kunna säga så sent som fem i tolv, insåg socialdemokraterna att det pågick en debatt angående ett område som de ansåg vara deras eget när det gäller arbetsmiljön. Då fick de naturligtvis brått att försöka komma med i den debatten. I valrörelsens slutskede lovade man att tillsätta en kommission som skulle kartlägga vilka de 400 000 farligaste jobben var.

Redan när de första beskedet om detta kom, tyckte vi i folkpartiet att det var märkligt att målet skulle vara att kartlägga just de 400 000 farligaste jobben. Om en kommission skulle tillsättas, skulle den naturligtvis få arbeta förutsättningslöst.

Jag tillåter mig att citera ur den kommittémotion som folkpartiet väckte under den allmänna motionstiden i år. Vi ställer två krav vad gäller arbetsmiljökommissionen:

”För det första har inga saksakal redovisats för begränsningen till siffran 400 000. Vi har redan kunnat notera skilda meningar inom kommissionen rörande vilka dessa 400 000 jobb skulle vara. Därmed riskerar utredningsarbetet läsas på ett onödigt sätt. Arbetsmiljökommissionen bör därför inte låta sitt arbete begränsas till att föreslå åtgärder för ett visst antal jobb. Utgångspunkten bör vara bredare än så, och innefatta den allmänna utvecklingen av arbetsmiljön.

För det andra ställer vi oss tveksamma till om det är arbetenas rangordning vad gäller farlighet som skall vara den överskuggande hänsynen för kommissionen. Det borde vara av minst lika stort intresse att speciellt studera de arbeten och sektorer där vi kunnat notera större förändringar under senare tid – oavsett om dessa arbeten tillhör ”farligaste” eller ej. Som påpekats i utredningen skedde 1982 ett brott i statistiken både vad gäller sjukdomar och olyckor. Det borde vara en uppgift för kommissionen att analysera detta brott i syfte att finna orsaker.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

I vilken grad bristande arbetarskyddsverksamhet är en orsak till det ökade antalet arbetssjukdomar eller om orsakerna skall sökas på annat håll måste med andra ord vara en viktig fråga för kommissionen. Från bl.a. LO:s sida har man påpekat att den ökning vi sett skulle till viss del bero på ändrad praxis från försäkringskassorna. Denna fråga – om en reform är effektiv eller inte – besvaras genom att studera förändringar efter dess genomförande, inte genom att koncentrera sig på de 400 000 farligaste jobben.

Tillkomsten av arbetsmiljökommissionen kan tolkas som ett uttryck för kritik mot den verksamhet som bedrivs inom bl.a. arbetarskyddsstyrelsen. Om så är fallet förutsätter vi att bakgrunden till denna redovisas. Vi vill understryka att skapandet av arbetsmiljökommissionen inte får innebära att dubbelarbete utförs inom arbetsmiljöområdet.”

När man studerar statistiken vad gäller arbetsskadeförsäkringen för åren 1979–1986, kan man mycket lätt se att antalet arbetsskador har sjunkit. Inom tillverkningsindustrin har det sjunkit mycket snabbt och med mycket stora tal. Inom byggnadsindustrin sjunker det inte lika snabbt, men tendensen är fullständigt klar – att arbetsolyckorna minskat i antal under denna tidsperiod. Samma tendens ser man inom varu- och servicesektorn. Där är det en mycket mindre minskning, men den är också helt klar. Däremot har man i den offentliga sektorn haft en mycket kraftig ökning av antalet arbetsolyckor.

Vi i folkpartiet tycker att det vore på sin plats att gå in och titta på varför man har denna tendens inom tillverknings-, byggnads-, varu- och servicesektorerna, medan man inom den offentliga sektorn har motsatt tendens. Vill man göra det lätt för sig, skulle man naturligtvis kunna säga att det bedrivs ett bättre arbetsmiljöarbete inom den privata än inom den offentliga verksamheten, men det tror jag inte är hela sanningen.

Folkpartiet har också förordat att ekonomiska incitament skall användas för att man skall få framgång i arbetsmiljöarbetet. Vi har lämnat förslag på sådana, men framför allt tror jag det är viktigt att gå ut och se vilka erfarenheter som finns från andra länder och utifrån dessa erfarenheter försöka skapa ett system i Sverige, som skulle kunna vara lämpligt för det svenska arbetslivet.

Nu får vi ta del av att centerpartiet och socialdemokraterna tillsammans föreslår en arbetsmiljöavgift – som ju egentligen inte är någon arbetsmiljöavgift, men eftersom den kallas så skall den behandlas som en sådan – som går ut på att alla företag och arbetsgivare i princip skall betala lika mycket till en arbetsmiljöfond och att pengarna skall användas på olika sätt, bl.a. för att förbättra arbetsmiljöerna ute i företagen.

Detta är egentligen ett ekonomiskt incitament som är motsatt det som vi vill ha. Såsom det nu blir, kommer ju de som har en eftersatt arbetsmiljö att kunna få del av de pengar som fonderas, när alla betalar lika. Det borde ju vara tvärtom. De företag som har skött sin arbetsmiljö och som ligger långt framme och verkligen är intresserade av de här sakerna borde få en lägre avgift eller på något annat sätt få ekonomiska fördelar. Med det förslag som föreligger kommer det i framtiden att löna sig att inte syssla med arbetsmiljöfrågorna, för om man bara låter förfallet gå tillräckligt långt så kommer man ju att kunna ta del av dessa fondmedel.

Vi anser att det är ett synnerligen dåligt förslag och att det på intet sätt kommer att stimulera företagen i Sverige att skapa en arbetsmiljö, som skulle vara till gagn för arbetskraften och kanske för företagen själva, som ju kan komma att inbilla sig att de i framtiden skall kunna få pengar ändå.

Som jag sade har arbetsolyckorna på den offentliga sektorn ökat, i motsats till andra branscher och sektorer. Jag tror att dessa olyckor inte sällan beror på en dålig arbetssituation och psykosociala faktorer. Den offentliga sektorn är utomordentligt viktig för oss alla – den har vi alla glädje av när vi så behöver. Men på den offentliga sektorn krävs det mera. Den måste bli mer levande. De som jobbar i den offentliga sektorn måste få rätt och möjlighet att själva besluta om och skapa förutsättningarna på sin egen arbetsplats på ett helt annat sätt än vad de har i dag. Det krävs en mycket kraftig decentralisering av beslutsordningen. Det krävs att de som befinner sig i verksamheterna direkt skall kunna få påverka verksamhetens utförande och den beslutsordning som skall gälla för den. Inte minst krävs det, såsom tidigare talare har varit inne på, för att vi skall klara vård och omsorg inte allt för långt in i framtiden, att vi snabbt begriper att det behövs ett ordentligt reformarbete på hela den offentliga sidan och att det måste inledas ganska snart för att inte allt skall sluta fungera inom en inte alltför avlägsen framtid.

När socialdemokraterna nu kastar fram förslag till åtgärder av arbetsmiljöpolitisk karaktär, är dessa inte speciellt genomtänkta. Snarare kan de uppfattas som hugskott, som kastas fram bara för att man skall få vara med i debatten. Ofta saknas tillräckliga kunskaper om bakgrunden för att man skall kunna fatta beslut.

Därför vill jag och folkpartiet att man skall se till att man på arbetsmiljöområdet får ordentliga beslutsunderlag, att man ger förslag till konkreta åtgärder och att man har en kontinuerlig uppföljning av hela arbetsmiljöområdet i framtiden, avseende såväl en ganska kort tid framåt som långt in i framtiden. Det är nödvändigt för att vi skall kunna förbättra arbetsmiljösituationen i Sverige.

Anf. 79 ANITA MODIN (s):

Herr talman! Den svenska ekonomin utmärks av ett starkt efterfrågetryck, brist på arbetskraft och hög inflationstakt. En åtstramning måste genomföras för att vi skall få en god ekonomisk utveckling under de första åren av 1990-talet. Om en åtstramning inte äger rum, kommer inflationstakten i Sverige att vara väsentligt högre än i våra viktigaste konkurrentländer.

Inflationen ökar mer än vad som förutsågs i den reviderade finansplanen. Detta innebär påfrestningar på utrikeshandeln och hotar möjligheterna att bereda arbete åt alla. En hög sysselsättningsnivå är helt avgörande för en jämn fördelning av levnadsvillkoren. En hög inflation däremot omfördelar välfärden, ofta på småspararnas och låginkomsttagarnas bekostnad.

En åtstramning av ekonomin pressar ökningen av priserna och de nominella lönerna nedåt och bidrar därigenom till att skapa väsentligt bättre förutsättningar för en god ekonomisk utveckling. En del i det åtstramningspaket som förslås är införandet av arbetsmiljöavgiften. En arbetsmiljöavgift som införs snabbt bidrar till att dämpa överhettningen i ekonomin.

I dag står över en halv miljon människor utanför arbetsmarknaden på

grund av arbetsskador, förtidspension och långvarig sjukskrivning. Det medför stora mänskliga problem och ett stort lidande för alla som drabbas. Samhällets kostnader är också mycket betydande. De här skälen gjorde att socialdemokraterna i valrörelsen förra året utlovade en intensiv kamp för en bättre arbetsmiljö. Vi lovade att kartlägga och förbättra arbetsmiljön i första hand för dem med de 400 000 mest utsatta jobben. Vi lovade även att arbeta för att förbättra rehabiliteringen för dem som skadats i arbetslivet.

Arbetsmiljöavgiften, som centerpartiet och socialdemokraterna nu står bakom, införs för perioden 1 september 1989–31 december 1990, och avgiften skall utgöra 1,5 % på lönesumman. Totalt väntas detta ge drygt 10,5 miljarder kronor till arbetsmiljöavgiftsfonden. Medlen skall tillföras denna särskilda fond som skall vara helt skild från statsbudgeten.

Genom de här medlen skapas goda förutsättningar att förbättra den yrkesinriktade rehabiliteringen samt avveckla dåliga arbetsmiljöer och därigenom minska antalet förtidspensionärer och långtidssjukskrivna. Förutom att det ger förutsättningar för ett rikare liv för dem som drabbats är det också ur samhällets synvinkel viktigt att kunna ta till vara det yrkeskunnande och den arbetslivserfarenhet som finns hos dessa människor.

Arbetsmiljöavgiften gör det också möjligt för arbetsmiljökommissionen att lägga fram förslag som kräver investeringar. Samtidigt som arbetsmiljöavgiften verkar dämpande på den överhettade ekonomin bidrar den till att kraftfulla insatser kan göras för att få till stånd förbättringar på arbetsmiljöns område. Det är absolut nödvändigt att få bort de dåliga arbetsmiljöerna. Arbetsplatserna måste anpassas till människorna och inte tvärtom. Det är också nödvändigt att de människor som har drabbats av en dålig arbetsmiljö får en riktig chans att komma tillbaka till arbetslivet.

Fondens tillgångar skall främst användas för olika rehabiliteringsinsatser och arbetsmiljöförbättrande åtgärder. Fonden skall också stimulera till insatser som annars inte skulle komma till stånd. Regeringen skall senare återkomma med detaljerade förslag om hur de fonderade medlen skall användas.

Detta innebär en unik möjlighet att hjälpa människor som skadats i arbetslivet och också att förebygga skador i framtiden. Det här är någonting som vi måste ta väl vara på.

Till sist, herr talman, ansluter jag mig till det yrkande som Anna-Greta Leijon har ställt tidigare i dag.

I detta anförande instämde Lahja Exner (s).

Anf. 80 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna anser att arbetsplatserna skall anpassas till arbetstagarna, och det är en uppfattning som de delar i varje fall med oss i folkpartiet och, tror jag, med de andra partierna också. Jag försökte säga i mitt huvudanförande att om man relativt snabbt vill anpassa arbetsplatserna till arbetstagarna, är det lämpligt att genomföra reformer som stimulerar detta. Det kan man göra genom att premiera goda arbetsmiljöer med ekonomiska incitament.

Man borde komma med sådana förslag, och det har vi i folkpartiet efterlyst

under flera år, men det är det man inte gör. Man inför en arbetsmiljöavgift som är generell, och pengarna kommer egentligen bara dem till del som har misskött sin arbetsmiljö på ett väsentligt sätt. Enligt Anita Modin är socialdemokraterna medvetna om den situation som råder på väldigt många ställen, *men de föreslår inte åtgärder för att få till stånd förändringar*, och det tycker jag är ganska märkligt.

Vad gäller förtidspensionerade och långtidssjukskrivna tror jag att åtgärder av den typ som föreslås här är alldeles felaktiga och att man i stället skall söka lösningar inom socialförsäkringssystemet. Det kan inte vara okänt för socialdemokraterna att det under lång tid har pågått ett omfattande arbete och försöksverksamheter som har visat sig mycket lyckosamma och ekonomiskt fördelaktiga. Jag tänker bl.a. på Trelleborgsprojektet. Vill man snabbt nå effekter som är bra för den enskilde, bör man naturligtvis se till att använda socialförsäkringssystemet på ett sådant sätt att människor inte slås ut från arbetsmarknaden så som sker i dag.

Anita Modin säger också att arbetsmiljöavgiften verkar dämpande på en överhettad ekonomi. Samtidigt säger hon att de pengar som fonderas ganska snabbt skall användas för åtgärder. Även det är ju en typ av konsumtion, och om man tar in pengar och använder dem ganska omedelbart, förstår jag inte att det skulle fungera dämpande på en överhettad ekonomi.

Så jag tycker att hela förslaget om arbetsmiljöavgifter egentligen är mycket dåligt, såväl för arbetsmiljön som enligt vad jag kan bedöma även för Sveriges ekonomi.

Anf. 81 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Det var ju trevligt att det finns någon socialdemokrat närvarande som vill diskutera de här frågorna, som ju är avgörande för hur vi ser på den ekonomiska politiken och de problem som har legat till grund för regeringens panikpaket.

Hög inflation drabbar de små i samhället, säger Anita Modin. Ja, det är alldeles riktigt. Det är därför vi skall förhindra inflationen. Det är klart att skatter driver på inflationen. Det var därför finansministern i januari så klart sade ifrån att skattetrycket inte bör stiga ytterligare och att höga skattesatser orsakar störningar i ekonomin och försvårar möjligheterna att få ner pris- och löneökningstakten, dvs. inflationen.

Det är därför förslaget till ökade skatter i form av såväl arbetsmiljöavgift som de andra skatteökningar som föreslås är så förödande för den svenska ekonomin och för inte minst de små i samhället som drabbas hårt av inflationstrycket.

Vi har brist på arbetskraft, trots att vi har den högsta sysselsättningen någonsin, räknat i antal sysselsatta. Det beror ju på att vi har låg produktivitet i den svenska ekonomin. Vi får i arbetstimmar räknat inte ut mer än vad vi fick på 70-talet med betydligt lägre antal sysselsatta på arbetsmarknaden.

Anita Modin talar om arbetsmiljöavgiften som om det icke tidigare hade hänt någonting på arbetsmiljöområdet, och det är ju inte riktigt. Vi har en lagstiftning, och vi har en arbetsskadeförsäkring som finansieras med arbetsgivaravgifter. Vi har, som AMS framhöll i sitt remissvar på rehabilite-

ringsutredningen, kostnader som AMS uppskattar till 63 miljarder kronor på ett år, pengar som skulle kunna användas på ett bättre sätt, för rehabilitering av människor och för att förhindra utslagning från arbetsmarknaden.

Det finns ingenting, Anita Modin, som säger att de 11 miljarder som regeringen och centerpartiet nu räknar med att få in på arbetsmiljöavgiften kommer att få någon bättre effekt än de 63 miljarder som redan spenderas på det här området. Det skulle vara intressant att höra om Anita Modin har någon förklaring till att just de här 11 miljarderna skulle vara så oerhört mycket effektivare än alla de pengar som redan satsas på området.

Jag kan i stort hålla med om vad Kjell-Arne Welin sade i sin replik till Anita Modin. Förslaget om arbetsmiljöavgift är olyckligt. Det borde aldrig ha lagts på riksdagens bord.

Anf. 82 ANITA MODIN (s) replik:

Herr talman! Visst har det hänt saker på arbetsmiljöns område, men det har inte hänt tillräckligt mycket; det bevisas ju av alla de utslagna människor som finns. Om det hade varit god miljö på alla arbetsplatser, hade ju inte en sådan här arbetsmiljöavgift behövt finnas. Nu kan man rikta insatserna för att få hjälp till exempelvis investeringar, som man kanske inte annars hade haft pengar till, och på det sättet hjälpa människor.

Vi behöver ha alla de arbetsskadade människor som finns i dag med i produktionen igen, både för deras skull och för vår egen. Det är bara att beklaga att de borgerliga partierna, som har så nära till arbetsgivarsidan, inte har kunnat påverka den så att vi hade fått en väsentligt bättre arbetsmiljö än den vi har i dag.

Anf. 83 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Jag vill säga precis som Sonja Rembo sade, att det faktiskt är bra att det finns någon socialdemokrat som är intresserad av de här frågorna i kammaran och kan besvara våra frågeställningar.

Anita Modin vidhåller fortfarande att den här arbetsmiljöavgiften är det medel som bäst kan förändra situationen för de förtidspensionerade och långtidsarbetslösa inom arbetskraften. Men så är det inte, Anita Modin. Skulle man vilja använda socialförsäkringssystemet på ett sätt som väldigt många försök och projekt har visat att man kan göra, så skulle inte arbetsmiljöavgifterna behövas, och de behövs inte heller i den form som de har fått.

Dessutom måste det primära vara att förhindra att vi får en så snabb utslagning i framtiden, och det gör vi bara genom att se till, att företagen och arbetsgivarna får ekonomiska incitament som de känner att de vill leva upp till genom att förbättra sin arbetsmiljö till gagn för arbetskraften. Vi måste inrikta sådana reformer så, att företagen märker att det är fördelaktigt för dem själva att förändra arbetsmiljön och därför gör det.

Detta är precis tvärtom, Anita Modin, mot det förslag som ni lägger fram nu. Det stimulerar företagen till att låta bli att skapa en bra miljö ute på arbetsplatserna. Ju mer man låter dem förfalla, desto större blir möjligheten att få pengar ur arbetsmiljöfonden. Det ni gör är långsiktigt precis tvärtemot det som Anita Modin själv efterlyser.

Anf. 84 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Anita Modin säger att vi har nära till arbetsgivarna och skulle kunna påverka dem. Jag tror att Anita Modins parti har ännu närmare till de arbetsgivare som under de senaste decennierna har dragit till sig merparten av arbetskraften, ja, hela nytillskottet och framför allt alla de kvinnor som kommit ut på arbetsmarknaden, nämligen den offentliga sektorn. Dessutom har Anita Modins parti betydligt kortare väg till de fackliga organisationer som via lagstiftningen har ett mycket stort inflytande på det sätt på vilket arbetsmiljöarbetet bedrivs ute på arbetsplatserna.

Det är inte brist på resurser och statliga medel. Anita Modin, som gör att det blir problem på arbetsmiljöområdet. Lyssna på vad AMS säger! Det är avvägningen mellan inkomststöd och rehabilitering och de snedvridande effekterna av det sätt på vilket budgetarbetet bedrivs som är problemet. De 63 miljarder som i dag betalas ut via socialförsäkringssystemet är till en del hämmande för rehabiliteringen, vilket riksdagens revisorer kunde konstatera vid sin granskning av arbetsskadeförsäkringen. Det motverkar rehabiliteringen.

Den nya avgift – i realiteten en skatt på arbete – som nu ligger på riksdagens bord kommer inte på något sätt att förändra denna bild. Vi får ytterligare en liten fond ur vilken arbetsgivarna efter prövning av olika instanser – där de fackliga organisationerna alldeles säkert kommer att få stort inflytande – skall kunna söka få tillbaka något av de pengar som de redan har betalat in. Man löser inte problem på det här sättet, Anita Modin. Titta på de system och den lagstiftning vi redan har och studera hur pengarna används! Då kan vi få fram ett effektivt, konstruktivt arbetsmiljöarbete som gagnar alla som arbetar såväl i den privata som i den offentliga sektorn. Och det kan vi göra till avsevärt mycket lägre kostnad, det är jag helt övertygad om efter att ha sett AMS och revisorernas analys.

Anf. 85 ANITA MODIN (s) replik:

Herr talman! Kjell-Arne Welin säger att man måste göra någonting för arbetsgivarna så att det blir fördelaktigt för dem själva att åstadkomma en förbättring. Men det mest fördelaktiga för en arbetsgivare borde väl ändå vara att ha en bra arbetsmiljö så att de anställda kan vara friska. Det tycker jag att vi skulle kunna var överens om.

Andre vice talmannen anmälde att Kjell-Arne Welin anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 86 DANIEL TARSCIIYS (fp):

Herr talman! Vad vi diskuterar här i kväll är ju paketet som ingen egentligen ville ha. Det är inte den socialdemokratiska regeringens förslag, det är inte de socialdemokratiska motionärernas förslag och det är inte heller de centerpartistiska motionärernas förslag, utan det är en improvisation, en egenartad kompromiss som dök upp som gubben ur lådan när socialdemokrater och centerpartister lyckades tala ihop sig. Det är i många avseenden en förskräcklig kompromiss som har uppstått.

Kring den här kompromissen finns det en rad obesvarade socialpolitiska

frågor. Jag tänker här ta upp några sociala frågor som aktualiseras av kompromissen, och jag hoppas att jag kan få svar från Rosa Östh och Anita Persson, som är upptagna efter mig på talarlistan.

En första fråga är: Hur kunde det gå så här, hur kunde man tappa kontrollen över ekonomin så till den milda grad att man ansåg sig nödtvungen att dra i bromsarna på det här viset? Det finns en del svar som har med socialpolitiken att göra. Ett sådant svar är föräldraförsäkringen, som man förde fram i fjol utan minsta tillstymmelse till finansiering.

Som vi minns hade vi en debatt i valrörelsen om vilken familjepolitik vi skulle välja. Från de borgerliga partiernas sida lade vi fram ett förslag som var finansierat till sista öret. Vi fick lida mycken smälek för det. Ni socialdemokrater talade mycket om vår finansiering och gisslade oss för de metoder vi använde. Själva lade ni fram ett förslag som inte till något öre alls var finansierat. Ni sade att det skulle klara sig, det kunde man ta ur tillväxten. Det förslaget är nu genomfört. Notan kommer i efterhand. I det här paketet finns notan i form av tvångssparande, nya pålagor, extra fastighetsskatter och mycket annat. Till slut blir det ändå skattebetalarna som får betala, det är slutsatsen av detta föga upphyggliga skådespel.

En annan del av förklaringen är den sjukförsäkringspolitik som har bedrivits under senare år. Vi har från folkpartiets sida på många sätt försökt se till att få ett friskare samhälle genom att satsa mer på sjukvård och mindre på sjukförsäkring. Vi har motsatt oss den krångliga och orättvisa reform som genomfördes i fjol och som har bidragit till att kostnaderna för sjukförsäkringen steg med 8 miljarder förra året. Man räknar med att nästan hälften av den stegringen beror direkt på timsjukpenningreformen. Här ligger en annan del av förklaringen till det panikpaket som vi diskuterar i kväll.

Ännu en socialpolitisk fråga kring det här paketet är: Vilka verkningar kommer det att ha på den sociala verksamheten? I socialutskottet hade vi de ursprungliga förslagen på remiss, men vi fick aldrig tillfälle att ta ställning till det slutgiltiga paketet, som konstruerades i finansutskottet. Därmed är det givet att vi aldrig kunde behandla en rad frågor som har att göra med effekterna inom den sociala sektorn. Men det är alldeles uppenbart att paketförslaget kommer att ha stora effekter på den sociala verksamheten i Sverige, eftersom kommuner och landsting drabbas väldigt hårt av det.

Jag skulle gärna vilja ställa en fråga till Rosa Östh om hur hon tror att paketet kommer att verka i Håbo kommun, den kommun som av egendomliga skäl har utvalts som överhettad och som utöver de vanliga pålagorna skall drabbas av extra pålagor – investeringsavgifter och fastighetsskatter. Jag vet inte om Rosa Östh är här eller om hon kommer att uppenbara sig. Hon finns i varje fall upptagen på talarlistan. Om hon hör mig hoppas jag att hon kommer att ge ett svar på frågan om hur detta påverkar den sociala verksamheten för barn, gamla och handikappade i Håbo kommun.

Till Anita Persson skulle vilja ställa frågan hur hon tror att detta påverkar den sociala verksamheten i Haninge. I Dagens Nyheter kan man i dag läsa att Haninge kommun är bankrutt. Det är riktigt att Haninge kommun har mycket svåra ekonomiska problem. Det är problem som direkt hotar den sociala verksamheten i Haninge, som är en av problemkommunerna i den södra delen av Stockholms län.

Ovanpå de stora ekonomiska problem som Haninge redan har kommer ytterligare pålagor, som av Haninge beräknas uppgå till 15 milj. kr. Beloppet 15 milj. kr. är inte småpotatis för Haninge kommun. Det kommer att direkt påverka möjligheterna att ge social service, god barntillsyn, att hjälpa gamla i deras hem, att ordna äldreomsorg och att på andra sätt hjälpa de människor som har det svårt. Anita Persson, hur kommer det här paketet att slå för den sociala verksamheten i Haninge kommun?

Det är inte bara kommunerna som drabbas av det här, utan även landstingen. Landstingsförbundet har räknat ut att den totala effekten på Sveriges landsting kan röra sig om storleksordningen 1,5 miljarder kronor. Hur skall den bördan bäras? Skall den bäras genom skattehöjningar eller genom att man drar ner på sjukvård eller andra uppgifter som landstingen har att sörja för?

Den totala effekten på hela den kommunala sektorn har hittills ingen gett några siffror på. Jag tror dock att den kan uppskattas till mellan 4 och 4,5 miljarder kronor. Översätter man det till vårdplatser, daghemsplatser, platser på servicehus eller hemtjänsttimmar blir det en förfärande summa.

Jag är därför djupt bekymrad över att vi skall gå till beslut i kväll utan att ha klart för oss hur detta krispaket kommer att påverka möjligheterna till en jämlik och god socialpolitik i Sverige.

En annan fråga som man kan ställa är hur detta paket påverkar enskilda människors ekonomi. Inte heller här har vi haft tid att få fram annat än sporadiska och fragmentariska uppgifter. Det är självklart att det tvångssparande som nu kommer att genomföras kommer att påverka framför allt de människor som inte har råd att spara. De som har råd att spara kan ju enkelt flytta över sitt sparande till det nya tvångssparandet. De som i dag inte anser sig ha marginal nog för att kunna spara, kommer att drabbas av tvångssparandet. Jag vill fråga centerns och socialdemokraternas företrädare om detta är god fördelningspolitik. Är detta en rättvis politik som gynnar de många människorna i Sverige?

I den här debatten har det sagts att barnfamiljerna kommer att kompenseras, eftersom det blir en höjning av barnbidraget. Det är förvisso sant. Den höjningen kommer dock inte förrän den 1 januari 1990, i stället för vad som ursprungligen föreslogs, nämligen en höjning den 1 juli i år. Därmed kommer en mycket stor del av den här belastningen att hamna på barnfamiljerna, utan den partiella kompensation som barnbidragshöjningen utgör. Den totala utgiften blir i själva verket mindre för staten genom att man senarelägger utgiften och spar in ett halvt års höjning.

Vilka effekter får det på pensionärernas inkomster och på inkomsterna för de människor som lever på mycket små villkor. På denna punkt kan vi inte ge något svar, eftersom tiden helt enkelt inte har räckt till för att ta fram allt det underlag som skulle ha varit självklart om riksdagen hade haft ambitionen att fatta beslut på ett sakligt underlag. Låt mig ändå ställa frågan till centerpartiets och socialdemokraternas företrädare. Är det fördelningspolitiskt rättvist att genomföra reformer och pålagor som framför allt drabbar de som har de knappaste villkoren?

Fru talman! Det har redan sagts en del om arbetsmiljöpolitiken, men jag måste få gå in på den frågan. Socialutskottet hade ända fram till 1988 ansvaret

för arbetsmiljöfrågorna. Under den period som jag satt i socialutskottet, från 1985 till 1988, kom det inte något större initiativ från regeringen när det gäller att förbättra arbetsmiljön. Vi behandlade inte något sådant initiativ. Däremot behandlade vi många motioner som handlade om att rehabiliteringen fungerade dåligt och att det behövdes kraftiga åtgärder för att man skulle kunna förbättra den yrkesinriktade rehabiliteringen. Vi behandlade också förslag från vår sida om att man skulle föra över resurser från sjukförsäkringen till sjukvården för att kunna se till att människor inte fick gå och vänta i onödan och kanske bli icke-behandlingsbara därför att det saknades kapacitet i sjukvården.

Alla de här förslagen från vår sida som fördes fram år efter år tillbakavisades av socialdemokraterna med hänvisning till rehabiliteringsberedningen, där man i fyra år begravnade dessa svåra problem. I 1988 års valrörelse dök plötsligt arbetsmiljöfrågorna upp och man lovade att gå till botten med dem och ta ett grundligt tag och se till att utveckla en rationell och effektiv politik. Vi välkomnade den omvändelsen från socialdemokraternas sida. Vi tyckte att det var bra, och vi har också stött tillkomsten av den kommission som har fått mandat att ta itu med dessa frågor.

Därför kan man bli ganska upprörd när man märker att denna kommission har körts över genom att precis det som den har fått i uppdrag att utföra hittar man plötsligt på en mörk natt. Det är inte så att det var en del av regeringens kompletteringsproposition. Det fanns inte heller med i Anna-Greta Leijons motion. När man däremot var framme vid tredje sorteringen av ekonomisk-politiska åtgärder dök plötsligt arbetsmiljön upp. Då snickrade man hastigt och lustigt ihop en arbetsmiljöavgift och en arbetsmiljöfond, vars hantering dock inte på något sätt är fixerad.

Jag tycker att det här från flera utgångspunkter är en olycklig hantering. Först och främst är det olyckligt därför att vi på senare år har fört en seriös diskussion man skulle kunna använda avgifter för att förbättra arbetsmiljön. Hela den diskussionen har utgått från tanken att man måste rikta avgifterna så att de får styreffekter, att de direkt drabbar de arbetsgivare som försyndar sig och har en stimulerande effekt på de arbetsgivare som är beredda att ta krafttag för att förbättra arbetsmiljön och förhållandena för de anställda. Nu genomför man en sådan avgift utan minsta tillstymmelse till styreffekt. Den skall gå rakt över hela fältet och drabba god som ond – förutom egenföretagare. Pengarna skall sedan användas på så sätt att de som har försyndat sig skall få stöd för att genomföra förbättringar. Detta innebär att de arbetsgivare som verkligen har tagit seriöst på det här problemet och har gjort investeringar nu skall betala för dem som inte tidigare har gjort sådana investeringar. Det är en ytterst olycklig användning av en arbetsmiljöavgift. Det är även ytterst olyckligt att man på det här improviserade viset stövlar rakt in i en seriös och viktig diskussion om hur man med bättre styrmedel och bättre stimulanser skall kunna få arbetsgivarna mera intresserade av arbetsmiljöinsatser.

Jag tycker dessutom att det är beklämmande att man blandar ihop stabiliseringspolitik med de sakligt motiverade insatser som behövs för en bättre arbetsmiljö. Stabiliseringspolitiska åtgärder innebär att man först håvar in pengarna och sedan fryser dem under en viss period, annars vore det inte stabiliseringspolitik. I själva verket behövs arbetsmiljöinsatserna nu. De

hade för den delen behövts för länge sedan. För länge sedan hade vi behövt få loss resurser för att kunna få fram en bättre yrkesinriktad rehabilitering och en bättre hjälp till långtidssjuka.

Att skjuta detta på framtiden är enligt min uppfattning oförläpigt. Det är ett direkt resultat av att man här blandar ihop stabiliseringspolitik och arbetsmiljöpolitik. Arbetsmiljöpolitiken är så viktig att den inte skall användas på det här sättet, som ett instrument i stabiliseringspolitiken. Jag tycker att det är ytterst beklagligt att socialdemokraterna av alla som faktiskt har ett äkta engagemang – även om regeringen inte har varit passiv – gör sig skyldiga till att klavbinda arbetsmiljöfrågorna i en stabiliseringspolitisk aktion som medför att pengarna inte kan användas förrän konjunkturen har vänt. Det finns ingen som helst anledning att inte omedelbart vidta alla de åtgärder som vi kan vidta för att se till att människor som är långtidssjuka, arbetsskadade får all den hjälp de behöver för att bli friska och kunna ta del i arbetslivet så mycket de förmår.

Fru talman! Allra sist vill jag säga några ord om barnomsorgen. Det finns ett förslag om att öka statsbidragen till barnomsorgen som vi också skall ta ställning till i kväll. Detta förslag är en viss kompensation för den inflation som har skett. Pengarna äts omedelbart upp av de nya pålagor som drabbar kommunerna. Det blir, såvitt jag förstår, inte plus för någon kommun, allra minst för Haninge kommun, som Anita Persson snart skall berättä för oss om. Det finns ett inslag som jag vill kort kommentera. Det är ett nytt inslag i statsbidragssystemet, som innebär att man stödjer barnomsorg på obekväma arbetstid.

Jag tycker att det är bra att regeringen tar allvarligt på problemet barnomsorg på obekväma arbetstid. Vi vet att det finns många människor som jobbar natt, som jobbar kvällar, och som behöver barnomsorg på en tid som är ovanlig, som inte stämmer med de flesta andras behov. Det är viktigt att den barnomsorgen kommer till stånd. Från folkpartiets sida stödjer vi obetingat alla ansträngningar i den riktningen. Vad som är olyckligt är dock att man läser detta stöd till institutionella lösningar. Jag betvivlar inte ett ögonblick att det kan fungera väl med nattdaghem. Det finns ett antal exempel på nattdaghem som fungerar väl. Men det är lika möjligt, kanske rent av att föredra, att man ordnar barnomsorg på obekväma arbetstid i hemmiljö. Vad regeringen nu gör är att man binder denna barnomsorg till institutionella lösningar. Inget som helst extra stöd utgår till den barnomsorg som ges i familjedaghemmen. Det tycker jag är ännu ett exempel på att socialdemokratin i sin barnomsorgspolitik fortfarande följer rigida, stela principer och är stängd för kraven på mera valfrihet och flexibilitet och mera frihet för föräldrarna att själva bestämma vilken barnomsorg man anser vara den rätta.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som signerats av folkpartiet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Anf. 87 INGRID HEMMINGSSON (m):

Fru talman! Højningen av statsbidragen till barnomsorgen är egentligen ett av de få förslag som återstår av den socialdemokratiska kompletteringspropositionen. Detta förslag innebär en uppjustering av vissa bidragsbelopp. Men det innebär inte någonting annat än att orättvisorerna förstärks. I stället för att överlämna till föräldrar och kommuner att ordna barnomsorgen efter deras önskemål fortsätter staten att styra verksamheten till kommunala daghem, där barnen vistas åtta timmar om dagen för att man skall få det högsta statsbidraget. Alla andra alternativ diskrimineras, genom att statsbidraget blir betydligt lägre. Detta har vi diskuterat tidigare, så jag tänker inte ta upp alla dessa orättvisor. Men det finns faktiskt några saker som förtjänar att omnämnas igen.

Deltidsdaghem och deltidsförskolor får inget statsbidrag alls, om de har öppet mindre än sju timmar om dagen och om de drivs av annan huvudman än kommunen. Man kan bara konstatera att orättvisorerna består och förstärks med den højning av statsbidraget som nu föreslås. Barnomsorgspersonal som vill öppna daghem i egen regi får inte några statsbidrag alls. Detta är faktiskt en alldeles orimlig ståndpunkt, som majoriteten inte på lång sikt kan hålla fast vid. Människor tycker annorlunda.

Regeringen har i många av sina förslag talat sig varm för en förnyelse av den offentliga sektorn. Här finns det faktiskt en möjlighet att ta ett steg i den riktningen. Förnyelse måste väl ändå innebära att man ger flera alternativ och ger familjerna större möjlighet att välja än de har i dag.

Det förtjänar att påpekas många gånger att det inte är genom statsbidraget som efterfrågan på barnomsorg skall styras. Det är föräldrarna som skall välja. Det är föräldrarna som skall bestämma vad som passar dem bäst. Därför skall statsbidragen vara neutrala i förhållande till olika barnomsorgsformer, så att det blir föräldrarnas val som avgör vad kommunen skall erbjuda.

Socialutskottets majoritet påstår i sitt utlåtande till finansutskottet att højningen av statsbidragen till kommunerna underlättar den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen. Det torde inte ske någon nämnvärd förbättring genom denna åtgärd. Så länge som kammarens majoritet fortsätter att förbjuda och diskriminera olika alternativa barnomsorgsformer kommer det att vara brist på platser. Både barnomsorgsplatser och valfrihet kommer att vara en bristvara, om majoriteten envisas med att statens stöd skall gå endast till vissa familjer. De som väljer att själva ta hand om sina barn ställs helt utanför. Vårt förslag till vårdnadsbidrag är ett steg på vägen för att minska dessa orättvisor.

Familjernas ekonomiska situation är besvärlig på grund av den orimliga beskattningen. De som har många barn drabbas särskilt hårt, eftersom ingen hänsyn tas till försörjningsbördan. Det är en helt felaktig inställning att familjer skall betala så mycket skatt att de blir allt mer beroende av bidrag.

Vi föreslår i en motion att man skall införa ett grundavdrag med 15 000 kr. per hemmavarande barn upp till 18 år vid den kommunala beskattningen. Detta grundavdrag kan gälla barn upp till 20 år, om de går i skolan och bor hemma. Vi har också reserverat oss till förmån för detta förslag. De som har låga inkomster eller så många barn att de inte kan utnyttja detta grundavdrag

fullt ut kompenseras med negativ skatt. Därmed kan alla till godogöra sig effekterna fullt ut. Det är bättre för familjen med ett avdrag på skatten än höjda bidrag. Därför är detta också vårt alternativ till att höja barnbidraget. Vårt förslag innebär nämligen en skattelättnad på 4 500 kr. per barn. För en trebarnsfamilj ökar då den disponibla inkomsten med 13 500 kr. per år. Tillsammans med vårdnadsersättningen betyder det mycket för familjen. Det innebär ett större utrymme för egna beslut och mera tid för familjen att umgås.

Den skattehöjning som socialdemokraterna och centern har kommit överens om gör inte situationen för familjerna bättre, utan den innebär en klar försämring. Förslaget innebär att en familj skall avstå från nästan 5 000 kr. nästa år. Det är faktiskt de familjer som bor i Norrlandslänen som får betala mest. De får högre uppvärmningskostnader genom ett högre pris på olja och el. Uppvärmningskostnaderna för en villa uppgår i vissa fall till det dubbla jämfört med i de södra delarna av landet.

Vi har inte haft någon som helst möjlighet att i utskottet diskutera effekten av denna uppgörelse. Det är precis vad Daniel Tarschys har varit inne på tidigare, när han har beskrivit de ökade kostnaderna för kommuner och landsting. Men det är så med panikpaket – de ger inte något utrymme för debatt. De flesta högskattekommunerna finns också i Norrlandslänen. Det innebär ett större tvångssparande för dem som bor i dessa kommuner.

Vi moderater säger nej till det nya tvångssparandet och de nya skattehöjningarna. Det gör vi därför att vi vet att många familjer behöver pengarna bättre själva.

Fru talman! Härmed yrkar jag bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 88 ANITA PERSSON (s):

Fru talman! Den 13 april i år hade vi en omfattande debatt om familjepolitiken och barnomsorgen. Sedan dess har regeringen lämnat sin kompletteringsproposition innebärande förslag om förbättringar av barnbidraget och statsbidragen till barnomsorgen, och det är dessa förslag som jag nu kommer att ta upp.

Som vi har hört här i kammaren i tidigare inlägg kommer barnbidraget att höjas med 900 kr. per barn och år fr.o.m. den 1 januari 1990. Och i sedvanlig ordning höjs också flerbarnstillägget.

Storleken på barnbidragshöjningen har efter behandlingen i finansutskottet blivit större än vad som föreslogs i kompletteringspropositionen och av socialutskottet. Det beror på de förändringar som gjorts vid finansutskottets behandling och vid sammanvägningen av propositionen och motionerna.

Den höjning som nu föreslås av finansutskottet kommer att väl kompensera barnfamiljerna för de kostnadshöjningar som skett sedan januari 1987 då barnbidraget senast höjdes. I dag har nödvändigheten av åtstramningar diskuterats. Och även om det är nödvändigt att samhällsekonomin stramas åt, är barnbidragshöjningen verkligen befogad av fördelningspolitiska skäl, då många barnfamiljer lever under små ekonomiska omständigheter.

Regeringen aviserade redan i budgetpropositionen att den skulle återkomma i vår med förslag till höjning av statsbidragen till barnomsorgen. Principerna för statsbidraget ligger fast enligt de regler som gäller sedan

januari 1988. Den nu föreliggande uppräknningen innebär en kraftig höjning av statsbidraget med 900 milj. kr.

En höjning av statsbidraget underlättar för kommunerna att bygga ut barnomsorgen i enlighet med riksdagens målsättning. Trots den omfattande utbyggnad som skett under senare år står ändå många barn i kö beroende på olika omständigheter, dels beroende på att allt fler kvinnor går ut på arbetsmarknaden, dels beroende på den glädjande utvecklingen som sker i Sverige med en kraftig ökning av antalet födda barn.

För att underlätta ett av de stora problemen i barnomsorgsutbyggnaden, nämligen personalproblemet, har vi i tidigare debatter påpekat hur viktig utbildningen är. Särskilda medel har också anvisats i statsbidragssystemet. Riksdagen har tidigare också begärt en redovisning av hur pengarna har använts i kommunerna. Särskilda kurser kommer att anordnas för den personal som har varit borta från yrket några år och som nu är beredd att återgå till sitt yrke. För att ytterligare underlätta utbyggnaden av daghem kommer en särskild arbetsgrupp att se över de bestämmelser som finns inom arbetsmiljö- och livsmedelslagstiftningen. Men en sådan översyn får inte innebära försämringar inom dessa områden för personalen eller barnen.

I samband med höjningen av statsbidraget gjorde regeringen en klar markering av den betydelse den fäster vid den pedagogiska verksamhet som alla barn bör få del av, alltså även barn till hemarbetande föräldrar och de barn som placerats i familjedaghem, genom att nästan fördubbla statsbidragen till deltidsförskolan och den öppna förskolan.

Socialstyrelsen har nu avlämnat sin rapport om den sociala snedfördelningen. Av denna framgår att var fjärde småbarnsförälder arbetar på s.k. obekväm arbetstid. Barn till dessa föräldrar utestängs i regel från daghemsplats beroende på att daghemmen inte är öppna när dessa föräldrar har behov av barnomsorg. Men det är helt oacceptabelt att vissa barn utestängs från daghemsverksamheten beroende på föräldrarnas arbetstider. Det är därför glädjande att regeringen markerat att också barn som har föräldrar som arbetar på obekväm arbetstid skall ha rätt till plats i daghem.

Detta gör man genom att införa ett speciellt statsbidrag om 75 000 kr. för de kommuner vilkas daghem hålls öppna minst tre timmar längre per dag. I reservation 76 motsätter sig moderater och centerpartister att detta statsbidrag införs med hänvisning till att detta skulle gynna bara en barnomsorgsform. I stället öppnar detta stimulansbidrag möjlighet för barn som är hänvisade till familjedaghem att också kunna få plats i daghem. Det innebär ju därför en ökad valfrihet för småbarnsföräldrarna. Och jag hoppas, fru talman, att kommunerna tar till vara denna möjlighet och förlänger öppethållandet under vardagarna och även håller öppet på lördagar och söndagar.

Sedan det speciella statsbidraget till nattöppna avdelningar infördes har flera sådana avdelningar öppnats. Och jag hoppas, för barnens skull, på samma utveckling när det gäller förlängning av öppethållandet vid daghemmen.

Fru talman! I debatten i april poängterade jag också vikten av att skolbarnsomsorgen byggs ut. Jag hoppas att den arbetsgrupp som regeringen har tillsatt arbetar snabbt och lägger fram förslag som innebär en god

heldagsomsorg för skolbarnen, då behovet av denna omsorgsform ökar i takt med att barnomsorgen för förskolebarnen byggs ut.

Det föreligger även till detta betänkande, fru talman, reservationer angående införande av vårdnadsbidrag, rätt för kommunerna att medräkna dagbarnvårdarnas egna barn i statsbidragsunderlaget och även införande av ett helt nytt statsbidragssystem. Då vi hade en debatt om dessa frågor redan i april och inte något nytt tillkommit sedan dess, hänvisar jag till denna debatt.

Det föreligger också några reservationer angående äldreomsorgen. Äldre-delegationen, som haft till uppgift att utreda frågan om ett förändrat huvudmannaskap för äldreomsorgen, har nu lagt fram sitt betänkande som är ute på remiss, och en proposition väntas nästa år. Riksdagen har också beslutat att skjuta över ett flertal motioner angående äldreomsorgen till i höst. Socialutskottet har därför inte ansett att riksdagen nu bör göra något uttalande. Samma uppfattning har också finansutskottet.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 30 utom under momenten 33 och 50 där jag yrkar bifall till reservationerna 68 och 91.

Anf. 89 DANIEL TARSCIHS (fp) replik:

Fru talman! Ingenting nytt har tillkommit sedan i mars, säger Anita Persson. Det måste ha undgått henne att socialdemokraterna och centern har slutit avtal om ett stort krispaket som radikalt ändrar de ekonomiska villkoren för landets kommuner. Här i talarstolen uppehåller sig Anita Persson enbart vid de förbättringar som föreslås i regeringens förslag. All right, sådana förbättringar föreslås, men effekterna av dessa förbättringar förtas mer än väl av de försämringar som nu föreslås av socialdemokraterna och centerpartiet.

Jag talade i mitt anförande om Haninge kommun, och jag frågade Anita Persson hur Haninge kommun skall klara sig, dvs. den kommun som i dagens tidning beskrivs som bankrutt och som utöver sitt tidigare bankrutta förhållande nu drabbas av ytterligare pålagor. Det är sant att Haninge kommun får ytterligare 8 milj. kr. för att klara barnomsorgen. Men samtidigt berövas kommunen 20 milj. kr. i olika pålagor som regeringen nu låter drabba kommunerna.

Jag vill ställa en fråga till Anita Persson. Hur skall det gå för barnomsorgen i Haninge kommun när kommunen förlorar 12–15 milj. kr.? Hur skall denna kommun kunna klara de sociala omsorgerna – de handikappade, de gamla och de sjuka? Hur skall Haninge kunna klara de behov som finns i den sociala sfären i en sådan kommun? Jag tycker att det är oerhört bedrövligt att det i denna debatt inte kan bli ett meningsutbyte om de sociala effekterna. Den tredje i raden av centerpartister som jag ställde frågor till har strukit sig på talarlistan. Centern anser tydligen inte att de sociala effekterna av detta paket är värda en diskussion. Men jag hoppas att Anita Persson som sitter i sin bänk nu skall kunna tala om hur hon anser att detta paket påverkar socialpolitiken i Sverige.

Anf. 90 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Fru talman! Även jag konstaterade att Anita Persson talade om att höjningen av barnbidraget skulle kompensera barnfamiljerna för gamla kostnadsökningar. Men ingen har under hela dagen velat tala om de kostnadsökningar som har tillkommit i och med det nya förslaget. Det är precis som att man vill glömma bort dem. Dåliga förslag som har tillkommit i en hast på detta vis vill man kanske helst glömma bort.

Jag sade i mitt anförande tidigare att detta påverkar barnfamiljernas ekonomi och medför för en genomsnittsfamilj en ökad kostnad på 5 000 kr. Så säger man att barnbidragshöjningen genomförs av fördelningspolitiska skäl. Jag tycker i så fall att det är en dålig metod. Jag sade i mitt anförande också att vårt förslag om ett grundavdrag vid den kommunala beskattningen är mycket bättre. Det är orimligt att en barnfamilj skall behöva betala så mycket skatt att den skall vara beroende av en bidragshöjning. Då är ett avdrag så mycket bättre, i och med att konstruktionen på detta avdrag gör att det kan utnyttjas lika av alla familjer.

Statsbidragshöjningen har vi reserverat oss emot, därför att vi inser att den medverkar till att statens styrning med avseende på vilken barnomsorg som skall väljas blir än större, och större delen av samhällets resurser samlas på några fåtal alternativ. Vad vi önskar är en rättvisare fördelning av statsbidraget, så att föräldrarna kommer att kunna välja mellan många olika alternativ, inte att politikerna genom sin statsbidragsstyrning talar om för föräldrarna vad de skall välja för någonting.

Anita Persson nämnde att statsbidragshöjningen bidrar till en utbyggnad av barnomsorgen. Det tycker jag inte alls. Det kommer inte att bli någon förbättring. Jag vill än en gång understryka att det enda sättet att få barnomsorg till alla är att erbjuda flera alternativ, att låta privata alternativ växa fram, att låta personalen som i dag är anställd vid daghem få utveckla sina idéer. Det finns verkligen väldigt många som vill göra det. Med ett rättvist statsbidrag och genom att man tillåter flera alternativ – i dag förbjuds en hel del alternativ – kommer det att finnas just den barnomsorg som efterfrågas.

Anf. 91 ANITA PERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har hållit på sedan kl. 9 i morse att debattera Sveriges ekonomi och vilka åtgärder som är erforderliga för att komma till rätta med problemen i ekonomin. Vi har i dag en stor överhettning, och vi söker arbetskraft med ljus och lykta. Därför är en åtstramning nödvändig.

Jag tror att höjningen av statsbidraget verkligen kommer att medföra att kommunerna kan bygga ut barnomsorgen i större omfattning. Det påpekades redan när vi diskuterade budgetpropositionen. Jag tror att det verkligen är väsentligt att man nu får ett ökat statsbidrag.

Föräldrarna har ju valt vilken familjepolitik vi skall ha i Sverige. Det gjorde man vid valet förra året. Man valde föräldraförsäkringen och en utbyggd barnomsorg. Om man går ut och frågar vad föräldrarna vill ha, så inte får man till svar alternativ barnomsorg, utan man vill ha kommunal barnomsorg därför att man vet att den är trygg och bra. Ungefär 4 % vill ha alternativ barnomsorg och vill exempelvis starta föräldrakooperativ. Många

av föräldrakooperativen är bra, men många av dem har tillkommit därför att kommunerna inte har byggt ut barnomsorgen, inte därför att föräldrarna önskar dem. Det är en nödlösning för föräldrarna för att de snabbt skall kunna få en barntillsyn till sina barn.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Den ekonomiska politiken, m.m.

Anf. 92 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Det är riktigt att förslaget om förlängd föräldraförsäkring blev mycket populärt. Det blev populärt bl.a. därför att ni inte talade om att det skulle finansieras genom tvångssparande, genom en arbetsmiljöavgift, genom diverse nya pålagor som nu läggs på landets skattebetalare för att kompensera det lättsinne med vilket den ekonomiska politiken hittills har förts. Jag tror, att om ni i tid hade talat om hur ni tänker finansiera detta förslag, hade vi kunnat få en litet annorlunda debatt om familjepolitiken.

Anita Persson säger att vi sedan kl. 09.00 har diskuterat dessa frågor. Jo, men ännu kl. 21.15 på kvällen har vi inte fått något svar på frågan om hur detta kommer att påverka socialpolitiken. Jag har här redovisat med siffror från Haninge kommun att den kommunen kommer att få mycket minus i den kommunala bokföringen. Anita Persson envisas med att tala om de plus som kommer att tillföras kommunen genom höjda bidrag till barnomsorgen. Det intresserar knappast landets kommunalpolitiker att de får ytterligare en del pengar om de samtidigt förlorar mångdubbelt mer. Totalt sett innebär detta en stark belastning på den kommunala ekonomin. Någoting i stil med 3 miljarder kronor kommer att försvinna från landets kommuner. Något i stil med 1,5 miljarder kommer att försvinna från landets landsting. Att detta slår hårt mot den sociala verksamheten och mot sjukvården i landet borde vara uppenbart. Jag konstaterar, fru talman, att Anita Persson inte i något avseende har kunnat upplysa kammaren om hur man från socialdemokratins sida ser på det hot mot den sociala omsorgen och sjukvården som det här paketet innebär.

Anf. 93 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Fru talman! I mitt anförande tog jag upp en del negativa effekter som det här s-c-förslaget har på bl.a. mitt län och andra Norrlandslän. Jag har inte kunnat finna att Anita Persson på något sätt har talat om för oss vad som är bra med det nya förslag som vi egentligen inte har hunnit diskutera. Anita Persson försöker förklara det litet med att vi har en överhettning. Men det är väl inte föräldrarna som skall kylas ner. Höjt barnbidrag har väl inte någon nedkylningseffekt. För övrigt har vi varit ganska eniga i kammaren från oppositionens sida om att det här förslaget, som skulle åstadkomma en nedkylning eller minska överhettningen, inte får den effekten. Man vet helt enkelt inte vilken effekt det får, mer än att det kommer att bli en hel del negativa effekter, vilka vi har kunnat tala om här.

Att alternativa lösningar kan ge barnomsorg till alla och den barnomsorg som efterfrågas är faktiskt sant. Jag är helt övertygad om att det förslaget, precis som alla andra förslag från vårt håll, kommer att visa att vi får rätt. Jag är övertygad om att socialdemokraterna också så småningom måste inse att det är fler alternativ som behövs för att vi skall kunna ge barnomsorg till alla, inte bara större statlig styrning.

Anf. 94 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Det är ganska tomt på socialdemokrater här. Det har inte varit mycket till debatt i kammaren sedan partiledarrundan avslutades. Två modiga kvinnor har vi sett ställa upp och försvara åtgärderna, dock bara de positiva. De negativa vill man inte ta i med tång. Det visar på en modstulenhets. Jag vet inte vad den beror på – om den beror på förödmjukelsen av att man har tvingats ändra i regeringens paket, det usla resultatet av förhandlingarna med centerpartiet eller på sjunkande opinionssiffror. Klart är att luften har gått ur socialdemokratien.

Det är också tomt på centerpartister. Hittills har bara en företrädare uppträtt efter partiledarrundan. Han påstod att allting redan var sagt.

Fru talman! Vi har kaos i bostadspolitiken och byggpolitiken. Vi har en bostadsminister som inte kan hantera situationen. Vi står inför ett stort steg med en skattereform. Som en viktig del i detta ingår en omläggning av bostadspolitiken. Men vi har inte en bostadsminister som kan delta i det arbetet. Bostadspolitiken sköts numera, om den över huvud taget sköts, i finansdepartementet. Bostadsdepartementet är avlöst på tjänstemän. De flyr. Det har lett till att det finns många vakanser på den viktiga bostadsenheten, som sköter bostadsfinansiering och de ekonomiska frågorna. För övrigt är bostadsdepartementet numera nedlöst med idrottsfolk. Bostadsdepartementet har blivit ett idrottsdepartement.

I dag har vi att ta ställning till bl. a. två förslag som påverkar byggpolitiken. Det gäller dels förslaget om investeringsavgifter, dels förslaget om fastighets-skatterna. Dessa regleringar skall alltså läggas till en mängd tidigare regleringar.

För några år sedan infördes en reglering, innebärande att man måste ha tillstånd för att få bygga lokaler. Detta ledde till ett ökat tryck när det gäller byggandet av lokaler. För att komma med i karusellen ställde sig de byggare i kö som tänkt sig att bygga. Marknaden i Stockholm blev upplåst.

Dessförinnan hade vi ROT-programmet – ett ombyggnadsprogram – som ledde till omfattande nya subventioner – som i sin tur medverkat till att en mängd fastighetsägare under de senaste åren blivit rikare på samhällets bekostnad. Även den marknaden har blivit upplåst. Men i höstas blev det tvärstopp. Effektivitetsförlusterna blev enorma.

För någon månad sedan träffade bostadsministern en uppgörelse med byggarna. Bostadsministern lovade skriftligen byggföretagen fasta regler. I gengäld skulle byggarna försöka hålla byggkostnaderna i schack. Överenskommelsen mottogs med misstroende. En del ansåg t. o. m. att det hela var ett jippo. Detta bekräftas nu. Bara någon månad senare bryter man totalt sina löften till byggarna. Investeringsavgifter och fastighetsskatter införs. Arbetsgivaravgifter höjs osv. Nu är det inte längre fråga om en kvartalspolitik. Några nya fasta regler handlar det absolut inte om. Nya regleringar läggs till gamla – den ena regleringen läggs ovanpå den andra som ett slags våtvärmande omslag. Aktörerna vet inte från den ena dagen till den andra vilka regler som gäller.

Fru talman! Vi i folkpartiet har under flera år pekat på anomalierna i bostadspolitiken. Utvecklingen har lett till groteska priser på bostadsrätter. Svarta pengar förekommer alltmer när det gäller hyreslägenheter. Hyreslä-

genheter används dessutom som betalningsmedel vid köp av villa eller bostadsrätt. Vidare handlar det om den orättvisa fördelningen i vad gäller subventionerna. Subventionerna driver upp bygghäskerna. Vi har också visat att subventionerna ökar i galopperande fart. Dessutom gör subventionerna att behovet av nya skatter ökar. Skattetrycket höjs. Vi har även pekat på en mängd bestämmelser som hindrar rörligheten på bostadsmarknaden. Det finns ju en hel del regler som stänger ute nytillträdande från bostadsmarknaden. De bostadslösa är i dag andra klassens människor i Sverige. Hela systemet bygger på att man måste ha en mängd pengar eller goda kontakter för att få en bostad.

I dagarna har ensamutredaren Bengt Owe Birgersson presenterat sin rapport. Han beskriver effekterna av de bostadspolitiska stödsystemen. Många av våra kritiska synpunkter bekräftar han i sin rapport.

Då är frågan: Kommer några initiativ att tas för att vi skall kunna komma till rätta med krisen och de problem som inryms i de bostadspolitiska stödsystemen? Jag tvivlar på att det kommer att ske.

Den tidigare bostadsministern Hans Gustafsson lät tillsätta en mycket stor utredning – bostadskommittén. Av hela det kartläggningsarbete som utredningen gjorde bidde det knappt en tumme. Framför allt ägnade man sig inte åt att försöka genomlysa bostadsfinansieringssystemen eller åt att arbeta fram förslag.

Nu kommer Bengt Owe Birgersson med en ny kartläggning av bostadspolitiken – men fortfarande utan förslag. Vi har nog av kartläggningar av bostadspolitiken i Sverige. Nu är det dags att handla!

Detta betyder att inkomstskattekommittén i stort sett har fått klara sig på egen hand. Kommittén har fått bygga sina förslag på gamla system som inte fungerar. Bengt Owe Birgerssons utredning kommer inte att utmynna i någon parlamentarisk kommitté, utan han skall försöka arbeta med det här på egen hand. Det blir inte någon samordning när det gäller den skattepolitiska reformen och bostadspolitiken. Värdefull tid har således gått förlorad.

Vi har alltså en bostadsminister som i första hand har fått sitt jobb, därför att han är en gammal kompis till statsministern.

Ett exempel på den förvirring som råder i bostadsministrarnas huvud: I april i år höll bostadsministern ett tal på en bostadspolitisk konferens. Han hävdade då att det är skattebetalarna som bestrider företagets lokalhyror. Till 57 % bestrider skattebetalarna lokalkostnaderna i näringslivet, sade nämligen bostadsministern. Det var inte bara det att det var ett skrivet tal, utan just denna passus gick också ut som ett pressmeddelande. Omvärlden häpnade. Jag tror att det här var en nyhet för de allra flesta företagare. Företagarna sliter ju för att få debet och kredit att gå ihop. Som alla vet har företagen kostnader för löner, lokaler, råmaterial etc. Över huvud taget gäller det att skrapa ihop intäkter. Skillnaden mellan intäkterna och kostnaderna – som ju får dras av vid beskattningen – är vinsten, och denna beskattas alltså. Ulf Lönnqvist hävdar att avdragsrätten – dvs. att kostnader kvittas mot intäkter vid företagsbeskattningen – innebär att skattebetalarna står för lokalkostnaderna. Det måste gälla alla löner, allt råmaterial och allt annat som är kostnader för hela Sveriges företagsamhet. Tala om förvirring! Antingen är bostadsministern totalförvirrad och tror att systemet verkar på det här sättet

eller också har han åsikten att alla intäkter i en rörelse tillhör staten och egentligen skulle beskattas utan någon möjlighet till avdrag för kostnaderna. Avdragsrätten vid företagsbeskattningen är en nådegåva från statens sida.

Fru talman! Jag känner mig mycket otrygg när det gäller hanteringen av bostadspolitiken inom ramen för den nya skattereformen och det utrednings- och propositionsarbete som skall ske. Det beror dels på det som bostadsministern hittills har gjort, dels på regleringssamhällets fortbestånd.

Jag ville lyfta fram dessa fakta, eftersom bostadspolitiken är ett av de områden som är i behov av en grundläggande förändring – vid sidan av skattesystemet, den offentliga sektorns förnyelse, transfereringssystemen osv. Men ingenting händer. Det blir bara höjda skatter och nya regleringar – alltså fel åtgärder vid fel tidpunkt. Man tar inte itu med de grundläggande problemen i Sveriges ekonomi. Sverige är på väg åt fel håll, och socialdemokraterna förmår inte att göra något åt det.

Anf. 95 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Stockholm har från och till berörts i dagens debatt. Detta ger mig anledning att påminna om att Stockholms kommun har bjudit in riksdagens samtliga ledamöter, också dem som redan anser sig kunna allt om Stockholm, att komma till kommunen och bekanta sig med en storstads mångahanda problem både i positiv och negativ mening. Jag har åtagit mig att inför kammaren säga att det politiska och administrativa Stockholm står berett att berätta om sin stad, om dess problem och dess stora möjligheter.

Stockholm och kommunerna runt Stockholm kan verkligen ge en bra skildring av verkligheten när konjunkturen – som inom byggbranschen – driver upp kostnaderna till nivåer som aldrig skulle uppstå i en mera balanserad byggmarknad. Feldt sade tidigare i dagens debatt apropå ekonomin att farten har varit för hög, och det är alldeles riktigt. Så som byggandet utvecklats har det blivit väldigt mycket av lokalfastigheter, alltså kontor och liknande, och allt mindre utrymme för nyproduktion av bostäder – detta sagt i medvetande om att 1988 innebar en klar höjning av nyproduktion av bostäder.

I denna överhettade konjunkturs spår finner vi de vanliga inslagen: brist på arbetskraft, produktionskostnaderna drivs i höjden – och all erfarenhet visar att uppdrivna produktionskostnader har en otäck benägenhet att permanentas. Man kan lugnt påstå att den högt uppdrivna byggtakten både har hållit tillbaka bostadsbyggandet och har medfört högre produktionskostnader, som i sin tur genererar ökade hyreskrav och ökade insatser av skilda slag från samhällets sida.

Jag skall ta två mycket enkla exempel. Vi har den mycket vackra och attraktiva Globen i Stockholm. Det är numera vetenskapligt bevisat att de höga produktionskostnader som uppkom vid det bygget har blivit vägledande också för bostadsbyggandet i Stockholmsområdet. Man kan också åka ut mot Arlanda – detta säger jag speciellt till dem som på sin tid dödsdömde inrikesflyget om det skulle flyttas från Bromma till Arlanda. Överallt pågår en fantastisk teknisk byggverksamhet. Det jag kritiserar är inte byggandet i sig. Jag säger inte att det är positivt eller negativt att Globen finns, men det är fel att vi har en utveckling som leder till att vi inte kan tillfredsställa den väldiga efterfrågan på bostäder.

Vi har därför valt att införa 70-procentsregeln, och vi har fördubblat räntestödet vid ombyggnader. Vi kommer att införa investeringsavgifter och tillfälligt höjd fastighetsskatt. Åtgärderna har ett tvåfaldigt syfte. Det ena är att hålla efter inflationen. Det verkar som om en del talare, genom sitt ständiga tjtande om skattelättnader, tycker att det är viktigare att blåsa under än att motverka inflationen. Jag tycker faktiskt att många riksdagsledamöter har visat ett förstrött intresse för dessa frågor.

Det andra syftet är att åstadkomma en seriös konkurrens mellan byggföretagen i fråga om anbud. I dag är det näst intill omöjligt att få in anbud när det gäller bostadsbyggande. Detta är bakgrunden till att vi nu har slagit in på en utveckling, där vi dämpar och håller tillbaka ett byggande, som inte är inriktat på nya bostäder utan som har lokalbyggande som utgångspunkt och som bygger på kommersiella förutsättningar. Jag tycker inte att det är någon svårighet att försvara de nödvändiga restriktioner som har kommit till för att lösa denna uppgift.

Jag blev mycket överraskad – jag borde inte bli det – när Birgit Friggebo gjorde en våldsam attack mot bostadsministern. Hon skulle ha valt de medel riksdagen har för att komma till tals med bostadsministern, nämligen att ta upp saken i form av en interpellation och på det sättet få en debatt till stånd direkt mellan bostadsministern och Birgit Friggebo.

Exempelvis klagade hon över att det inte blir någon utredning kring det Birgerssonska materialet. Det blir det inte därför att bl.a. Birgit Friggebos eget parti har varit med om att fastslå att vi inte skall ha någon utredning utan att vi i stället skall ha en parlamentarisk insyn i det material som kommer fram genom Birgerssons arbete. Jag tycker kanske att Birgit Friggebo, som en gång har varit bostadsminister – detta sagt till nytilkomna ledamöter i kammaren – bl.a. med tanke på det arbete som då utfördes i bostadsdepartementet skall vara litet försiktigare när hon attackerar en bostadsminister, som dessutom inte är närvarande i kammaren.

Anf. 96 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Oskar Lindkvist beklagade på slutet av sitt anförande att Birgit Friggebo hade attackerat bostadsministern fastän han inte var närvarande. Nu är det så, Oskar Lindkvist, att bostadsministern nästan aldrig är närvarande i kammaren, och det vet Oskar Lindkvist mycket väl. Det är alltså väldigt svårt att få en dialog eller debatt till stånd med bostadsministern. Nu får vi ha debatten med Oskar Lindkvist i stället.

Det är till att börja med mycket intressant att konstatera den mycket märkliga debattordning som gäller. Nu kommer nämligen en socialdemokrat och tar upp de frågor som vi diskuterade i eftermiddags. Det är mycket märkligt – det måste jag säga. Men vi får ta det som det är.

När det gäller byggprisutvecklingen tog Oskar Lindkvist Globen som exempel – detta projekt som av socialdemokraterna så omhuldats såsom varande boven i dramat. Som jag emellertid redovisade redan i eftermiddags är löneglidningen inom byggarbetssektorn i Stockholm mindre än den är någon annanstans i Sverige. Jag sade att den kanske kan komma att bli något högre i år. Det finns nämligen ett hot. Det hotet består inte av bostadsbyggande eller arbetsplatsbyggande. Hotet består i stället i att det på kort tid har skett en tredubbling av igångsättningen av offentligt byggande.

Oskar Lindkvist gillar inte att vi "tjatar" om skattelättnader – det är intressant att han använder ordet tjata när vi talar om skattelättnader. Nåväl, det intressanta är, Oskar Lindkvist, att det som ni nu föreslår om en investeringsavgift på annat byggande är ett hot mot bostadsbyggandet i regionen. Oskar Lindkvist nämnde, och det har andra gjort tidigare, vägen ut mot Arlanda, där man ser arbetsplatser byggas hela tiden.

Den som bekvämar sig att åka från denna väg till eller från Arlanda kan upptäcka verkligheten: bakom all denna arbetsplatsetablering byggs bostäder! Anledningen till att man bygger arbetsplatser intill vägen är helt enkelt att man inte får bygga bostäder där eftersom de skulle bli alltför bullerstörda.

Vi har också ett stort antal projekt som är med och delfinansierar bostadsbyggandet och arbetsplatser. Jag redovisade i eftermiddags att av de 1 700 lägenheter som planeras byggas i Solna kommun de närmaste tre åren är 1 500 kombinationsprojekt med bostäder. Resultatet, Oskar Lindkvist, om investeringsskatten införs är att ni hotar det bostadsbyggande som ni brukar tala er så varma för. Därför är det inte så mycket bevänt med ert tal om ökat bostadsbyggande, eftersom ni driver frågan om den här skatten.

Anf. 97 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Fru talman! Oskar Lindkvist uttryckte en önskan om att vi skulle få en mer balanserad byggmarknad, bl.a. i Stockholm. Jag delar denna önskan. Frågan är hur detta skall gå till.

Oskar Lindkvist tyckte att man skall försöka få ned kostnads- och prisökningstakten. Men vad är det vi skall ta ställning till i dag? Jo, det är till ökade kostnader: investeringsavgifter, fastighetsskatter som leder till högre hyror, arbetsgivaravgifter som leder till ökade priser, och de gamla tunga subventionerna, som gör att priskänsligheten inom byggbranschen är så låg och som också bidrar till prisökningarna.

Jag återkommer i det sammanhanget till det som har varit temat för debatten under hela dagen, nämligen om vi skall ha en sådan avkylning som centern och socialdemokraterna önskar genomföra men som i själva verket inte är någon avkylning, eller om vi skall angripa problemet vid roten och försöka att förändra det som behöver förändras, dvs. försöker få till stånd ett ökat arbetsutbud, vilket innebär att fler jobbar mer. I det sammanhanget är det viktigt att vi kan sänka inkomstskatterna, vilket ökar arbetsutbudet. Det är ju det som är den trånga sektorn. Byggbranschen i Stockholm är ett utmärkt exempel på detta.

Oskar Lindkvist räknar upp åtgärder som skall bidra till att dämpa överhettningen. Jag vill fråga honom: Har alla de regleringar och förändringar som har genomförts inom bostads- och byggpolitiken i Stockholm de senaste åren haft någon som helst positiv effekt? Så är det ju inte. Anledningen till att vi har den situation som råder är bl.a. att vi har alla dessa regleringar. Situationen leder till svarta hyror, till att bostadslösa inte får några bostäder och till att priserna ökar.

Den förda politiken har än varit dämpande, än pådrivande. Mats Hulth reste omkring i början av 80-talet och uppmanade kommunerna att dra ned på byggandet av bostäder. Kommunerna skulle stoppa bostadsbyggnadsprogrammen, eftersom en kris var förestående. Något år senare åkte han

återigen runt och sade till kommunerna att de måste sätta i gång med att bygga bostäder. Samtidigt satte regeringen i gång ombyggnadsprogrammet ROT. Efter ytterligare någon tid sade man att ombyggnadsverksamheten måste dras ned. Man trampade gasen och bromsen i botten nästan samtidigt.

Jag skall nu svara på några frågor. Jag har uppmanats att ställa en interpellation till Ulf Lönnqvist. Jag har ställt en fråga i anslutning till det exempel som jag tog upp och som belyste förvirringen i hans åtgärder. Jag fick dock beskedet att det inte var han som skulle besvara interpellationen, eftersom den gällde en skattefråga. Han skulle alltså inte stå till svars för sina egna dumheter, utan det var Feldt som skulle besvara interpellationen. Feldt kunde i sin tur inte lämna något svar vid den sista frågestunden. Jag har alltså faktiskt försökt. Oskar Lindkvist.

Anf. 98 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Billing skall följa den undersökning som bygger på kostnaderna för bygget av Globen. Den visar med all önskvärd tydlighet att de höga kostnadsnivåer som uppnåddes där har slagit igenom inom bostadsbyggandet. Det är vetenskapligt bevisat.

Billing säger vidare att den enda chansen att få någonting sagt till bostadsministern är att säga det här i debatten. Jag menar att det bästa sättet att komma till tals med en minister, om man har något speciellt att säga, framför allt om man vill gräla på ministern, som Birgit Friggebo såg som sin uppgift när hon gjorde sitt första inlägg, är att ställa en interpellation till det statsrådet.

Jag delar inte Billings uppfattning om kostnadsutvecklingen. Jag menar, och det är också ett svar till Birgit Friggebo, att investeringsavgiften kommer att bana väg för ett ökat bostadsbyggande och möjligen också – det är vårt mål – bidra till att vi kan komma till rätta med de alltför höga produktionskostnaderna på bostadsområdet.

Birgit Friggebo säger att Mats Hulth åkte runt i början av 80-talet och bad kommunerna att de skulle sluta upp med att bygga bostäder. Hur såg det då ut på den svenska bostadsmarknaden i början på 80-talet, vid den tidpunkt när Birgit Friggebo lämnade sitt uppdrag som bostadsminister? Vi hade ett mycket kraftigt minskat bostadsbyggande. Vi hade en stor arbetslöshet bland byggnadsarbetarna, nära 10 %. Vi hade en allmän håglöshet ute i kommunerna, eftersom bostadsproduktionen ständigt hade gått nedåt. Det fanns ingen planering och ingen vilja att bygga. Ingen från departementet eller regeringen stimulerade till ett bostadsbyggande, och därför påverkades beredskapen på bostadsbyggnadsområdet av en allmän håglöshet.

Men det värsta av allt, Birgit Friggebo, var att det fanns 40 000 tomma lägenheter. Det är en förklaring till att kommunerna, kanske med rätta, var ekonomiskt litet försiktiga när de mötte en ny socialdemokratisk regering. Efter några svåra inledningsår har man nu fått en helt annan aktivitet både på arbetsmarknaden och på bostadsmarknaden.

Jag tror att vad Birgit Friggebo är ute efter är en fri bostadsmarknad, en i grunden förändrad bostadsmarknad, och det kommer vi aldrig att acceptera.

Anf. 99 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Fru talman! Jag vill fortsätta att kommentera de frågor som Oskar Lindkvist ställde till mig i sitt föregående anförande. Det handlade bl.a. om en parlamentarisk utredning. Ulf Lönngqvist vände sig till partierna med önskemål om att man skulle få en s.k. informell samrådsgrupp i den viktiga frågan om hur bostadspolitiken skall omstruktureras. Vi i folkpartiet är principiella motståndare till den typen av arbetsgrupper, där det inte dokumenteras vad partierna tyckt. I sådana arbetsgrupper kan det vara svårt för deltagarna att komma helt till sin rätt. Vi vill ha en regelrätt kommitté. Resultatet blev att vi nu kan få oss några papper tillsända under sommaren, vilka vi kan studera om vi vill.

Så till frågan om debatten här i kammaren. Jag vill harangera Oskar Lindkvist för att han åtminstone vågar visa sig här och dessutom gå upp i en debatt. Kammaren är till för debatt också med statsråden när viktiga frågor behandlas. Det har nu lagts fram en kompletteringsproposition av ovanligt stor omfattning. Statsråden ville sitta i sina stolar bara medan statsministern höll sitt anförande. Det var väl då ofarligt att vara här i kammaren, när man slapp att stå till svars för sin politik.

Jag tänker inte gå in på den diskussion som Oskar Lindkvist väckte om hur världskonjunkturen inverkat på hela den svenska ekonomin i början på 80-talet resp. i nuvarande läge. Vi har diskuterat det så många gånger förr. Frågan är ju hur vi kan lösa de problem som Sverige befinner sig i i dag. Hur ser man i nuvarande läge på ökade skatter och ökade regleringar? I det sammanhanget vill Oskar Lindkvist inte ge något besked. Man skall tydligen fortsätta precis som hittills, i ett läge som leder till svarta pengar för hyreslägenheter, till groteska priser på varor, till att nytilträdande, framför allt ungdomar, inte kommer in på bostadsmarknaden, till subventioner som ökar i enorm takt. Vi måste för att kunna betala dessa subventioner öka skatterna ytterligare, vilket leder till höjda byggpriser osv.

Det intressanta är vad man vill göra åt förhållandena i Sverige här och nu, inte vad man ville göra för tio år sedan eller vad andra länder vill göra. Det är ett ganska smart socialdemokratiskt trick att inte vilja diskutera vad vi skall göra nu.

Anf. 100 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Oskar Lindkvist tyckte att vi skulle diskutera med bostadsministern, men Birgit Friggebo konstaterade nyss att bostadsministern faktiskt varit här i kammaren i dag men att han inte iddes stanna kvar, när vi gick över till att diskutera de bostadspolitiska frågorna. Kanske hade han en träff med någon idrottsförening.

Det fanns inte heller på talarlistan någon socialdemokrat eller centerpartist, ingen som tillhörde den röd-gröna koalitionen, som ville vara med och diskutera dessa frågor.

Oskar Lindkvist säger vidare att investeringsskatten kommer att ge utrymme för ökat bostadsbyggande. Men, Oskar Lindkvist, vi har en mängd projekt med kombinerade arbetsplatser och bostäder. Det kan Oskar Lindkvist inte vara omedveten om. T.o.m. HSB är involverat i en lång rad sådana projekt.

I Solna kommun är, som jag sade, 1 500 av 1 700 lägenheter kombinationsprojekt. Om nu investeringsskatten får det resultat som Oskar Lindkvist säger, nämligen att det blir mindre investeringar i arbetsplatser och liknande och resurser därmed frigörs, kommer det då att leda till ökat bostadsbyggande i Solna, om det är så att dessa arbetsplatser är en förutsättning för bostäderna? Det är i så fall en trollerikonst, som jag tror att inte ens Oskar Lindkvist är mäktig.

Avslutningsvis vill jag säga att detta är någonting märkligt: Vi har dessa byggregleringar som innebär att Mats Hulth och ett antal andra politiker sitter och prioriterar vilka projekt som är de absolut mest angelägna i Stockholmsregionen och som det av olika skäl är mest nödvändigt för samhället att få fram. Sedan kommer Oskar Lindkvist och säger: De här projekten, som är de mest angelägna, skall vi nu beskatta med 10 %. Detta är, minst sagt, en inkonsekvent politik, Oskar Lindkvist.

Anf. 101 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Fru talman! Jag vill säga till både Knut Billing och Birgit Friggebo att investeringsavgiften drabbar lokalfastigheterna. Den drabbar inte bostadsfastigheterna och därför inte boendet. Meningen med denna investeringsavgift och dessa restriktioner är att hålla tillbaka lokalbyggandet för att skapa ett överutrymme för att kunna bygga nya bostäder. Därigenom, Birgit Friggebo, kan man också få nya möjligheter att bygga bostäder åt ungdomarna och att komma till rätta med svartabörshandeln med både hyresrätter och bostadsrätter. Jag känner inte någon enda person som tycker att det är riktigt att vi skall ha en svartabörsmarknad med bostäder. Det är vi alla motståndare till. Ju fler nya bostäder vi kan bygga och ju bättre fart vi får på byggproduktionen, desto större möjligheter har vi att få en bättre balans på bostadsmarknaden. Det är detta som är avsikten med dessa åtgärder.

När Birgit Friggebo återigen tar upp frågan om utredningen, undrar jag om vi talar om samma sak. Frågan om den utredning som signalerades i budgetpropositionen hade vi uppe till behandling i bostadsutskottet. Regeringen hade föreslagit att man skulle tillsätta en statlig parlamentarisk utredning. När vi diskuterade det förslaget i bostadsutskottet sade vi att detta tar mycket lång tid och att det behövs snabbare åtgärder. Vi sade vidare att om det skall vara någon mening med att behandla bostadsfrågan i samband med de tre stora skatteutredningarna, måste det arbetas mycket snabbt i departementet. Alla partier var i bostadsutskottet överens om att vi i stället skulle begära en parlamentarisk insyn. Vi har varit överens om detta, och vi har varit överens om formerna för hur denna parlamentariska insyn skall ske.

Vad jag här tvistar med Birgit Friggebo och naturligtvis även med Knut Billing om är den omständigheten att ni vill ha, som Birgit Friggebo uttryckte det, en i grunden förändrad inställning i bostadspolitiken. Vad detta innebär har Birgit Friggebo inte sagt, men jag kan kanske tolka det med ledning av erfarenheter från tidigare. Jag tror att vad ni vill ha är en helt fri bostadsmarknad, där alla restriktioner är bortblåsta, där alla subventioner så småningom har tagits bort och där människor måste efterfråga sina bostäder med tanke på vad de har i plånböckerna. Det är en gammal klassisk kapitalistisk uppfattning om hur en bostadsmarknad skall se ut. Det vill jag

tala om för er: Hur mycket man än kommer att föreslå nya skattereformer, kommer vi att slå vakt om det sociala i den svenska bostadspolitiken.

Förste vice talmannen anmälde att Birgit Friggebo och Knut Billing anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 102 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Idealiteten har suttit trångt under denna vårriksdag. Socialdemokraterna har röstat emot en angelägen uppräkningsavskaffning av stödet till trossamfundet och deras kyrkobyggen. Socialdemokraterna har också röstat emot den förbättring av det lokala aktivitetsstödet till ungdomsorganisationerna som de under valrörelsen lovat att räkna upp.

Nu drabbar också uppgörelsen mellan socialdemokraterna och centern de ideella och humanitära organisationerna liksom kyrkorna. Det gäller investeringsavgiften som i praktiken är prohibitiv, dvs. den förhindrar alla byggen av kyrkor och föreningslokaler i Stockholmsområdet under de närmaste åren. Detta drabbar särskilt invandrarnas trossamfund.

Arbetsmiljöavgiften, tvångssparandet, den höjda fastighetsskatten och de ökade energiskatterna drabbar alla kyrkorna och de ideella organisationerna. Hur stor och hur kännbar blir då effekten? Med hjälp av riksdagens utredningstjänst och organisationerna själva har jag beräknat de ökade skatterna och kostnaderna för några ideella organisationer.

Mitt första exempel är HCK, Handikappförbundens centralkommitté. Effekterna av åtstramningspaketet blir för IICK:s del knappt 100 000 kr. för arbetsmiljöavgiften och den höjda elskatten. Effekterna av höjd oljeskatt och höjd fastighetsskatt har inte kunnat beräknas.

Det andra exemplet är Svenska ishockeyförbundet. En uppskattning av åtstramningens effekter för ishockeyförbundet blir en merkostnad om drygt 100 000 kr.

Det tredje exemplet gäller MIF, Motorförarnas helnykterhetsförbund. Åtstramningspaketet betyder för MIF ca 305 000 kr. i arbetsmiljöavgifter. Till det kommer ökade kostnader för hyra och förvaltning samt visst tvångssparande.

Det fjärde exemplet hämtar jag från Immanuelskyrkans församling i Stockholm. Arbetsmiljöavgiften blir här över 150 000 kr., den höjda el- och oljeskatten innebär ca 140 000 kr., tvångssparandet kostar ca 250 000 kr. och den höjda fastighetsskatten mellan 1.5 och 2 milj. kr. i merkostnad.

Idealiteten sitter alltså trångt i det samhälle där socialdemokraterna och centern yxar ihop nya skatter och avgifter. För min del vill jag se kyrkor, ideella rörelser och ungdomsorganisationer som föremål för uppskattning, inte som objekt för beskattning.

Till sist en fråga till socialdemokraterna och centern: Varför anser ni att de ideella organisationerna och kyrkorna bör bli objekt för åtstramning och skärpt beskattning?

I detta anförande instämde Elver Jonsson, Kenth Skårvik, Karl-Göran Biörsmark, Anne Wibble, Carl-Johan Wilson, Daniel Tarschys, Lola Björkquist, Charlotte Branting, Ingrid Ronne-Björkqvist, Maria Leissner och Margareta Fogelberg (alla fp).

Fru talman! Vi har alla ett ansvar inför våra väljare att så långt som möjligt förverkliga den politik som vi gått till val på. Det är också ett gemensamt ansvar inför hela svenska folket att vårda och utveckla den frihet och den demokrati som vi har förmånen att leva i. Detta ansvar innebär bl.a. en skyldighet att medverka i en öppen och ärlig debatt, där inte politisk taktik får förleda oss till att medverka i rent felaktig information.

Det har i dagens debatt förekommit en rad direkt felaktiga uppgifter. Om dessa varit medvetna eller omedvetna vet jag inte, men jag förutsätter att ingen har någonting emot att jag försöker rätta till några av felen. Jag har ingen möjlighet att göra någon heltäckande rättelse, men jag tror ändå att mina exempel kan ha ett visst värde.

En folktopartist påstod t.ex. att de planerade offentliga bygginvesteringarna i Stockholm i storleksordningen 3 à 4 miljarder skulle medföra investeringsavgifter på 300–400 miljoner. Jag hoppas att alla är väl medvetna om att det inte utgår investeringsavgifter på lokaler för vård, omsorg eller utbildning. De aktuella investeringarna berörs sannolikt mycket marginellt av investeringsavgifter, om de kommer att beröras alls.

Flera ledamöter har under debatten om investeringsavgifter och fastighetsskatt åberopat uttalanden av chefen för Ericsson. Det var han som påstod att kostnadsökningarna i Stockholm kunde innebära överväganden om att flytta ut Ericssons utvecklingsavdelning till utlandet. Ingen har, såvitt jag har hört, talat om att detta uttalande gjordes mot bakgrund av en 5-procentig ökning av löneutgifterna i Stockholmsregionen. Det har inte något direkt samband med den nu föreslagna investeringsavgiften och fastighetsskatten.

En moderat ledamot talade lidelsefullt om hur socialdemokraterna och centern brandskattar Stockholm. Att investeringsavgifterna skall återgå till Stockholm för att främja bostadsbyggande och boendemiljö glömde denne moderat helt bort.

Visst kommer byggprojekt i Stockholm som rymmer lägenheter att uppskjutas på grund av investeringsavgiften. Men det kommer också att finnas många projekt som ger ett ökat antal bostäder på grund av avgiften. Jag tycker att vi skall avvakta verkligheten och avstå från tvärsäkra uttalanden om den slutliga effekten av detta. Själv tror jag – jag säger tror – att den kommer att bli mycket positiv för ett ökat bostadsbyggande.

Talare efter talare tycks ha missat hur arbetsmiljöavgifterna skall användas. Någon hävdade t.o.m. att det i stort sett var endast de företag som har misskött sin arbetsmiljö som skulle få bidrag från arbetslivsfonden. Detta är knappast en rättvisande bild. I denna fråga säger utskottet:

”De insatser som utskottet åsyftar är främst rehabiliteringsåtgärder för anställda med långvarigt nedsatt hälsa, åtgärder för att nedbringa sjukfrånvaron samt nya investeringar vilkas syfte är att i väsentlig grad bidra till att förbättra arbetsmiljön och som berörda företag inte är skyldiga att genomföra enligt lag eller annan förordning.” Detta är alltså något utöver det som företagen normalt sysslar med i dag. Det är faktiskt en ny verksamhet och en otroligt angelägen verksamhet som dessa avgifter skall användas till.

Att en verksamhet som kommer att bedrivas med hjälp av arbetsmiljöavgifterna kommer att öka arbetskraftsutbudet efter hand, tror jag att vi alla är

överens om. Detta är särskilt angeläget för Stockholm. Jag vill också poängtera det angelägna i att den offentliga sektorn, vården och omsorgen, får del av detta arbetskraftsutbud, eftersom förhållandena inom vården, inte minst i Stockholm, innebär trängande behov av mer arbetskraft.

Många har talat upprört om det obligatoriska sparande som i viss utsträckning berör även låginkomsttagarna. Någon motsvarande omtanke om de svaga i samhället har inte märkts från samma partier, när de har föreslagit stora skattesänkningar för dem som tjänar mycket, samtidigt som de inte har föreslagit några skattesänkningar för dem som tjänar litet, inte ens i sådana situationer då de lågavlönade har fått skattehöjningar. Möjligen kan den i flera avseenden litet osakliga debatten om det obligatoriska sparandet medverka till att vissa partier återupptäcker att det finns låginkomsttagare i Sverige, vilket jag tror kan medverka till en breddning av den kommande stora skattedebatten.

Gång efter annan har effekterna på kommunernas ekonomi efterlysts. Låt mig nämna ett par siffror, som är hämtade från Kommunförbundens egna antaganden om vad detta innebär. Det är 210 miljoner för energiskatterna. Det är arbetsmiljöavgiften som rör sig om 1,7 miljarder. Men detta är ändå fråga om något som skall komma tillbaka till kommunerna och ge positiva effekter i form av ett ökat arbetskraftsutbud. Framför allt blir det positiva effekter för många människor som i dag inte har möjlighet att få ett lämpligt arbete. Nettoeffekten utgörs egentligen bara av energiskattehöjningarna. Detta kan jämföras med de 2,4 miljarder som det ursprungliga förslaget i kompletteringspropositionen belastade kommunerna med. Det är alltså en drastisk förändring. Investeringsavgiften och fastighetsskatten berör i princip inte kommunerna.

Det har även framförts en rad fantasifulla påståenden här i kammarken, t.ex. att föräldraförsäkringen skulle finansieras genom obligatoriskt sparande och arbetsmiljöavgifter. Jag uppfattar sådana påståenden som mycket litet överlagda.

Fru talman! Vår demokrati ger oss rätt och möjlighet till en fri och öppen debatt. Detta kan vi inte nog uppskatta. Men låt oss tillsammans hjälpas åt, så att denna debatt ger svenska folket en saklig och riktig information.

Anf. 104 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Fru talman! Ivar Franzén var i kammarken när jag redogjorde för min och folkpartiets syn på arbetsmiljöavgiften, vilken socialdemokraterna och centern är överens om skall genomföras. Jag förklarade att vi i folkpartiet också är för att ekonomiska incitament införs för att förbättra arbetsmiljön ute på våra arbetsplatser. Jag försökte förklara att den typ av generella avgifter som centerpartiet och socialdemokraterna nu har fastnat för inte är ett stimulanspaket för att förbättra arbetsmiljön på frivillighetens väg. Om detta förslag nu antas, innebär det att de som har den absolut sämsta arbetsmiljön kommer att vara de som kommer att få ta del av de fondmedel som kommer att finnas tillgängliga på grund av arbetsmiljöavgifter.

Det är helt fel väg att vandra, Ivar Franzén. Jag tycker precis som Ivar Franzén att vi skall ge svenska folket en alldeles rätt och riktig bild av de beslut som vi fattar. De beslut som gäller arbetsmiljöavgiften stimulerar inte

företagen i Sverige att på frivillig väg förbättra arbetsmiljöerna mer än vad de är absolut tvungna till. Man borde ha gjort precis tvärtom. Företagen skulle i händelse av att de hade en mycket bra arbetsmiljö få slippa denna arbetsmiljöavgift. Det är alldeles fel väg att vandra. Jag tycker att också Ivar Franzén borde inse det. Det är inte speciellt svårt att förstå att generella avgifter, som betalar de sämsta miljöerna, inte stimulerar frivillighet.

Anf. 105 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Mycket kort. Ivar Franzéns inlägg bekräftar att han inte är riktigt klar över vad han själv har varit med om att föreslå.

För det första: Det finns inte några som helst bindande formuleringar om att den straffbeskattning som tas ut från Stockholm skall återgå till Stockholm.

För det andra: Det är självklart att arbetsmiljöavgifterna skall användas till dåliga arbetsmiljöer inte till sådana företag som redan har goda arbetsmiljöer.

För det tredje: Det är självklart att kommunerna kommer att få en hård belastning till följd av dessa åtgärder och att vård, omsorg och sociala insatser kommer att bli lidande av dessa extra pålagor.

För det fjärde: Det har inte påståtts i debatten att föräldraförsäkringen finansieras genom tvångssparandet. Däremot genomfördes föräldraförsäkringen utan någon som helst finansiering. Överhettningen är bl.a. en effekt av detta. Det är det som nu skall rättas till bl.a. genom tvångssparandet.

Anf. 106 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Jag tror att varje saklig analys av vad som ryms inom den nu föreslagna arbetsmiljöavgiften visar att här skapas utomordentligt goda och fina möjligheter för mycket angelägna insatser för alla dem, tillsammans ungefär 500 000 personer, som i dag står utanför arbetsmarknaden. Jag tycker att det är beklagligt att man här inte vill erkänna att dessa möjligheter skapas och att man inte vill ge uttryck för det som jag tror att man innerst inne känner, nämligen att detta är ett mycket bra förslag, som efter hand ger företagen många nya och goda möjligheter.

Sedan må jag väl ha en undran. Har inte stockholmarna upptäckt att den 5-procentiga löneavgiften har försvunnit? Den är nu lika med noll. Effekterna av de åtgärder som föreslås kan väl inte någon av oss absolut precisera. Ett ganska självklart resultat är emellertid att investeringsavgiften kommer att förskjuta en del projekt inom det område som de avser. Det kommer att frigöra resurser, resurser som innebär en viss ökning av konkurrensen på byggmarknaden. Därmed kommer vi också att i någon mån få en långsammare utveckling av kostnadsökningen i Stockholm, vilket är till väsentlig fördel för bl.a. kommunerna, som är stora beställare.

Låt mig sedan bara läsa ett par rader i Sundsvalls Tidning, där Rudolf Jalakas refereras:

”Men Rudolf Jalakas höll inte med de experter som menar att regeringens åtstramningspaket inte borde sättas in just nu.

Något måste göras. Det gäller att bli av med febern, överhettningen. Och ingen ekonom, inte heller jag själv, har någon annan bra lösning.”

Detta tyder ju på att det som föreslås är det bästa som kan göras.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendena.

Finansutskottets betänkande 30

Mom. 2 (tillfälligt obligatoriskt sparande)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 187 röster mot 137 för hemställan i reservation 1 av Anne Wibble m.fl. och reservation 2 av Hans Petersson och Carl Frick. Två ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 3 (alkoholskatt)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 3 av Anne Wibble m.fl., *dels* hemställan i reservation 4 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot *dels* den i reservation 5 av Lars Tobisson m.fl. anförda motiveringen, *dels* den i reservation 6 av Hans Petersson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (tobaksskatt)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 7 av Anne Wibble m.fl., *dels* hemställan i reservation 8 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 9 av Lars Tobisson m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 5a (ändring i lagen om allmän energiskatt)

Hemställan

Först biträdde hemställan i reservation 10 av Anne Wibble m.fl. och reservation 11 av Hans Petersson i motsvarande delar med 120 röster mot 19 för hemställan i reservation 12 av Carl Frick i motsvarande del. 187 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 206 röster mot 120 för hemställan i reservation 10 av Anne Wibble m.fl. och reservation 11 av Hans Petersson i motsvarande delar.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Prot. 1988/89:130

7 juni 1989

Mom. 5b (ökad likformighet vid beskattningen av el från kraftvärmeverk, m.m.)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 10 av Anne Wibble m.fl. och reservation 11 av Hans Petersson i motsvarande delar – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 5c (skatt på flygbränsle och bensin, m.m.)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 12 av Carl Frick i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 11 av Hans Petersson anförda motiveringen i motsvarande del – godkändes med acklamation.

Mom. 6 (uranskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (reklamskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (miljöavgifter, kollektivtrafikavgift och förpackningsskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (allmän löneavgift)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 16 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen, *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 17 av Carl Frick anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (särskilda åtgärder inom Stockholmsområdet)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 18 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen, *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 19 av Carl Frick anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (nedsättning av arbetsgivaravgifterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (en tillfällig fastighetsskatt)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 120 för bifall till reservationerna 21 av Anne Wibble m.fl. och 22 av Carl Frick innebärande att utskottets hemställan skulle utgå.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 14 (arbetsmiljöavgift)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 120 för bifall till reservationerna 23 av Anne Wibble m.fl. och 24 av Carl Frick innebärande att utskottets hemställan skulle utgå.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 25 av Hans Petersson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 15 (vinstindragningar från företag)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 306 röster mot 19 för hemställan i reservation 26 av Hans Petersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 27 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 16 (prisstopp)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 28 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 29 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 17 (omsättningsskatt på aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 30 av Anne Wibble m.fl., dels reservation 31 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* reservation 32 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 33 av Anne Wibble och Lars De Geer, *dels* reservation 34 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 35 av Hans Petersson, *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 36 av Carl Frick anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (avdrag för pensionärer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 37 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 38 av Anne Wibble och Lars De Geer – bifölls med acklamation.

Mom. 20b (mjölksubventioner)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* reservation 39 av Lars Tobisson m.fl., *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 40 av Hans Petersson anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (barnbidrag m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 41 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 42 av Anne Wibble och Lars De Geer, *dels* reservation 43 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (stimulanser av hushållssparandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 44 av Anne Wibble m.fl., *dels* reservation 45 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (de indirekta skatternas inverkan på basbeloppet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 46 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 49 av Hans Petersson med 27 röster mot 20 för reservation 50 av Carl Frick. 279 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 48 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 38 röster mot 25 för reservation 49 av Hans Petersson. 263 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 47 av Anne Wibble m.fl. med 100 röster mot 41 för reservation 48 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 185 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 147 röster mot 101 för reservation 47 av Anne Wibble m.fl. 79 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 25 (mål för den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 51 av Lars Tobisson m.fl. med 63 röster mot 19 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 52 av Carl

Frick anförda motiveringen. 245 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot reservation 51 av Lars Tobisson m.fl. – genom uppresning.

Mom. 26a (statsskuldspolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 53 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 54 av Anne Wibble och Lars De Geer – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (allmanssparandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 55 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (kredit- och valutapolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 56 av Anne Wibble m.fl., *dels* reservation 57 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (restriktivare kreditgivning)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 58 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 59 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 30 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 60 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 61 av Anne Wibble och Lars De Geer, *dels* reservation 62 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 63 av Hans Petersson, *dels* reservation 64 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (förnyelse av offentlig sektor)

Först biträdades reservation 66 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 42 röster mot 20 för reservation 67 av Hans Petersson. 264 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 65 av Anne Wibble m.fl. – som ställdes mot reservation 66 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 65 av Anne Wibble m.fl. – genom uppresning.

Mom. 33 (statliga myndigheters telefonservice)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 68 av Anna-Greta Leijon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (avgiftsuttag till ATP och folkpensioneringen och bidrag till sociala avgifter)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 69 av Lars Tobisson m.fl. och reservation 71 av Carl Frick, *dels* hemställan i reservation 70 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 72 av Anne Wibble och Lars De Geer anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 35 (vårdnadsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 187 röster mot 136 för reservation 73 av Anne Wibble m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Andre vice talman Christer Eirefelt, Erling Bager och Elver Jonsson (alla fp) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 36 (statsbidrag till barnomsorgen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 74 av Anne Wibble m.fl., *dels* reservation 75 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (statsbidrag till förlängt öppethållande m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 76 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (formerna för barnomsorg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 77 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (skolbarnomsorgen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 78 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (förbättrade pensionsförmåner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 79 av Hans Petersson, *dels* reservation 80 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (undantagspensionärer)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 157 för reservation 81 av Anne Wibble m.fl.

Mom. 42 (kostnadsexplosionen inom socialförsäkringssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 82 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 83 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 84 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (allmänna pensionsfondens placeringsbestämmelser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 85 av Anne Wibble m.fl., *dels* reservation 86 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (arbetsmarknadspolitikens inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 87 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 88 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 89 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (asylsökandes rätt till arbete)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 64 för reservation 90 av Anne Wibble och Lars De Geer. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 50 (behandlingsordningen av förslag om bostadsstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 91 av Anna-Greta Leijon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 51 (utformningen av avdragsrätten för skuldräntor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 92 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 52 (den garanterade räntan vid ombyggnad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 93 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 53 (bastilllägg för familjer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 94 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 54 (differentierad mervärdeskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 303 röster mot 19 för reservation 95 av Hans Petersson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 55 (ny skatteklass för öl)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 96 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (skattefri försäljning)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 56 för reservation 97 av Lars Tobisson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 59 (det statliga arbetsgivarinträdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 99 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 98 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:130
7 juni 1989

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 36

Först biträdades reservation 1 av Anne Wibble m.fl. med 99 röster mot 40 för reservation 2 av Hans Petersson och Carl Frick. 187 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 207 röster mot 101 för reservation 1 av Anne Wibble m.fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

10 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

11 § Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:152 om kontobaserat aktiesystem

1988/89:L19 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

1988/89:L20 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. (c)

1988/89:L21 av Ulla Orring m.fl. (fp)

1988/89:L22 av Elisabet Franzén och Lars Norberg (båda mp)

12 § Kammaren åtskildes kl. 23.10.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren